

‘Ölüye’ Saygı ve Adalet

- Kavramsal olarak ölüm ve gömülmenin sosyo-psikolojik etkileri
- ‘Ölünün’ toplumsal bellek oluşumundaki rolü ve insanlaşmadaki fonksiyonu
- İktidar ve devletin insan bedeni üzerinde yarattığı hiyerarşi
- Toplu mezarlar, soykırım pratikleri ve uluslararası hukuktaki yansımaları
- Gerilla mezarlarına saldırı ve kargo ile cenaze göndermenin ahlaki-politik patolojisi
- Şehadetin bellek oluşumundaki misyonu
- Kadının yaşatan duygusuna karşı eril olanın ölüm seviciliği
- Kürt toplumsallığının ölüm ve yaşam ikilemi içinde büyüttüğü özgürlük anlayışı

ISSN 2147-1703

9 772147 170304

Medya ve Toplum

Demokratik Modernite

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın

Sayı: 49

Ekim-Kasım-Aralık-2024

ISSN: 2147-1703

Gülistan Yayınları Adına Sahibi

Şükrü Çatalbaş

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ramazan Yurttapan

Yayın Kurulu

Haydar Ergül

Leyla Atabay

Michael Löwy

Eşber Yağmurdereli

Nasrullah Kuran

Fatma Özbay

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.

Gülistan Yayınevi

İletişim

Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sk.

No: 5 Daire:14 Beyoğlu/İstanbul

Posta Kutusu: 308, Beyoğlu/İstanbul

Tel: 0212 293 95 98

Whatsapp: 0535 348 37 99

Telegram: 0535 348 37 99

Signal: 0535 348 37 99

www.demokratikmodernite.org

facebook.com/demokratikmodernite1

twitter.com/dmodernite

instagram.com/demokratikmodernite

demokratikmodernite@gmail.com

Kapak Tasarımı

Nesimi Aday

Abonelik Koşulları

Yıllık Abonelik Bedeli: 500 TL (Kargo Dahil)

Yıllık Cezaevi Abonelik Bedeli: 200 TL (Kargo Dahil)

Yurtdışı Abonelik Bedeli: 100 Euro (Kargo Dahil)

Banka: Türkiye Ziraat Bankası

Şube: Altınoluk-Edremit/BALIKESİR

Hesap Sahibi (Alıcı): Şükrü Çatalbaş

Hesap No: 1427-58320759-5002

IBAN: TR 12 0001 0014 2758 3207 5950 02

Basım Yeri

Ceylan Matbaacılık Reklam Film

Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. 318 Güven San. Sit.

B Blok Zeytinburnu, İstanbul

Tel: 0 212 613 10 79

İçindekiler

- 4 Editör
- 6 Demokratik Siyaset, Bir Tarz Değil
Kurum Bütünlüğünü de İfade Eder
Ali Fırat
- 14 Medya Sosyolojisi
Murat Arslan
- 18 Özgür Basının Doğuşu:
Önce Serxwebûn Vardı
Mehmet Reşit
- 26 Simülasyon Evrendeki İnsan
Cezmi Kartal
- 34 Kadın Basın Geleneği ve
İdeolojik Temelleri
Fatma Gökhan
- 39 Sanatın ve Medyanın Tarihsel-
Süreçsel Gelişimine Bir Bakış
Hüseyin Sürensoy
- 46 Yalan İmparatorluğu
Metin Yamalak
- 52 İktidarların Gölgesinde
Medyanın Özgür Olma İhtimali
Hüseyin Hayberi
- 57 Sansüre Rağmen Yasağı
İmkânsızlaştırmak
Ruşen Seydaoğlu
- 64 Tarihin Aynasında
Gazeteciliğin Zor Sınavı
Fatih Polat
- 70 Dijital Teknoloji ile Medyanın
Toplumdaki Rolü
Güven Suvarioğulları
- 75 Toplum Korkutma ve
Teslim Alma Aracı Olarak Medya
Ertuğrul Mavioğlu
- 81 Kürt Basının Bağımsızlığı
Mehmet Ali Ertaş
- 88 Psikolojik Savaş ve Medyanın Rolü
Tayip Temel
- 93 Dijital Çağ; 'Normalleşmenin'
Şiddetine Maruz Kalan İnsan
H. Yekta Eren
- 99 Dijital Krizi Aşmak:
Odysseus Kendini Direğe Bağladı,
Peki Biz Ne Yapacağız?
Özgür Amed
- 108 Rojava Devriminde ve Toplumsal
İnşada Medyanın Rolü
Amed Piran
- 113 Deli Gömleği: Medya
Mehtap Kıyar
- 116 Psikolojik Savaş ve Medyanın Rolü
Ragıp Duran
- 122 Kadından, Yaşamdan ve Özgürlükten
Yana Taraf Olmak: Kürt Kadın Medyası
Fatma Koçak
- 130 Özgür Yaşamın İnşası
Özgür Basının Görevidir
Zeynel Günaydın
- 137 Özgür Basın Tarihi
Hüseyin Aykol

Görüneni Göstermenin Olanığı Olarak Medya

Editör

Sözlükler, “medya-media” kelimesini ‘basın yayın araçlarının tümüne verilen ad’ şeklinde tarif eder ve etimolojik köken olarak da Latince “Medius”u gösterir. Oysa “Me di” kelimesi (me: biz, di: görmek) Kurmancî Kürtçesinde “biz gördük” anlamında olup, halen Kürt medyasında “mediya”, “medya”, “dîmen-yayın” vb şekillerde kullanılmaktadır. Fakat bugüne değin uluslararası ölçekte “Me di” kelimesinin Kürtçe “Ben gördüm” olan anlamı üzerine dilbilimsel bir çözümlenmeye rastlanmamıştır. Oysa en yalın haliyle medya zaten görünen, gösterilen ‘şey’ değil midir? Medya; görüneni (me-di) göstermenin bir olanağı olarak Kürt dilinde kavramlaşmış olamaz mı? Bu; kadın sağlığını inceleyen bilim dalı “Jinekoloji”nin Kürtçe “Jin” kelimesiyle olan ontolojik ilişkisinin arkeolojik bir çabayla incelenmemesi gibi ya da güncel İngilizcedeki “Earth – Yer/Yeryüzü” ile Kürtçedeki “Erd” kelimesinin kökeninin dillerin anayurdu kabul edilen Mezopotamya ile ilişkisinin kurulmaması gibi bir kültür emperyalizmi kötülüğü değil de nedir peki?

Kürtlerin, topraklarıyla birlikte kültürlerinin de yağmalanmasının negatif sonuçları örneklenmeye bitmeyecek kadar çoktur. Örneğin; Türk Sanat Musikisi kavramlaştırmasının temel dayanakları olan “Hicaz Kürdi”, “Muayyer Kürdi”, “Acem Kürdi” ve “Rast” makamlarının neden “Kürd” ile başladığının, Türk müzik akademisinde verilmiş gerçek bir cevabı yoktur.

Bu kısa girizgâhtan sonra dergimizin dosya başlığı olan “Medya ve Toplum” konusunu dönebiliriz.

İnsan toplumsal bir varlıktır. Fakat toplum olabilmek öncelikle düşünme, merak etme ve soru sormakla başlar. İnsan varoluşunu “ben kimim?” sorusuyla anlamlandırmış ve benzer sorularla söz söyleme

dizgesini ortaya çıkarmış olabilir. Bu yaratma mefhumundan sonra yazıya ihtiyaç duyan insan, yazma edimiyle birlikte söz de kalıcı hale getirir. Çünkü söz, bellekte yer edinir ve hafızayı oluşturur. Söz; yazıyla birlikte arşivlenmeye başlar. Böylece kuşaktan kuşağa aktarımı hem sözlü hem de yazılı biçimde gerçekleştirir.

Burada şunun altını çizmek istiyoruz; söz, toplumsal varlığın daima kendisini değiştirme-dönüştürme ve yeniden yapılanmanın birikimini oluştururken, iktidar-devlet de tersten toplum karşısı biçiminde değişim-dönüşüm ve yeniden yapılanmasının düşüncesini oluşturmaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi söz, özünde bir ideolojik oluşumun esasını oluştururken aynı zamanda yaşam kurucu da olmaktadır. Dolayısıyla söz, sıradan bir eylem değildir. Kuran-ı Kerim’in ilk ayeti “oku” diye başlar.

Başta da belirttiğimiz gibi toplumsal iletişim sağlayan iletişim araçlarına kısaca “media” denilmektedir. Medya teriminin ortaya çıkması ve kavramlaşması başlarda yazılı materyaller aracılığıyla gerçekleşse de zamanla sesli ve görsel materyal kullanımının artması sonucu, ulaşılabilirlik seviyesi yükselir ve bu yönüyle de toplumsallaşır.

Gelinen uğrakta ise, internetin etkileşim özelliğinin geniş olanaklarıyla dil, din, ırk, kültür farklarını transpare eden Sosyal Medya fenomenolojisiyle iletişimde yeni bir çağın kapılarının aralandığı söylenebilir. Bu yeni çağın olmazsa olmaz uygulamaları (application) olan, bireysel ve toplumsal etkileşim araçları, kullanıcının tercihine göre sosyal yapıya büyük etki etmektedir. Toplumsal etkileşimi arttıran ve sosyalizasyon olgusunu besleyen sosyal medya

uygulamaları; günümüz insanının yaşam piramidine dahil edilecek bir sosyal olguya dönüşmüştür artık. Toplumsal değer ve normların sınırsız ve sansüresiz bir şekilde etkileştiği ve bu etkileşimle birlikte küresel ölçekte itiraz örgütlenmelerinin (dijital aktivizm) arttığı günümüzde, devlet ve iktidar yapılanması da karşı hamlesini, alan üzerinde dezenformasyon yaparak karşı hamle gerçekleştirmektedir.

Böylece iktidar ve onun kurumsal yapısı olan devlet; medya araçları üzerinde hiyerarşik yapı kurarak sözde ve anlamda sapmalar yaratıp, iktidarı için yalanı ve yanlış kurarak, hakikat karşısında konumlanmaktadır.

Son beş bin yıldır devletin ve onun ideologlarının sözün en çok çarpıtıldığı, kurgusal düşüncenin toplum ve insan hayatına yansıtıldığı dönem, kapitalist modernist dönemdir. Yani içinde yaşadığımız zaman, sözün ve yaşamın sanallaştırıldığı dönemin zirvesi sayılabilir. Aslında sınıflı toplumun son evresi olan kapitalizm sözün, düşüncenin, yalanın zirveleştiği döneme denk düşüyor. Kapitalizmi son sınıfsal yapı, antitoplumcu ya da toplumkırım rejimidir. Böylece kapitalist modernitenin aşılması hakikatin çarpıtılması üzerine inşa edilen yalanın da aşılması olacaktır.

Kapitalist çağda söz gücün bu kadar çarpıtılmasında asıl rol medyaya yüklenmiştir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi basılı-görsel ve dijital yayıncılık, sanal yaşamın toplumun en ince gözeneklerine kadar işlenmesinin önünü açmıştır. Üstte de belirttiğimiz gibi bu olgusal durum küresel itiraz olanakları yaratacağı gibi bireysel, grupsal kırılmalara da açıktır. Mesela kişisel sanal medya hesapları, tüketim toplumunun bir enstrümanı olarak hemen her gün yeni fenomenler üretmektedir. O fenomenler de toplumun önüne rol model olarak konulmakta ve insanlar bencilleştirilerek 'ben merkezli' aşırı tüketen kişiliklere dönüştürülmektedir. Yine iktidarın yaygın olarak kullandığı troller bu temelde gelişiyor. Böylece medya; iktidar ve devlet marifetiyle bir toplumkırım aparatına dönüştürülüyor.

Aslında bu durum 3. Dünya Savaşı'nın da objektif temellerinin oluşumunda çok ciddi rol oynamakta ve işlev görmektedir. 3. Dünya Savaşı'nın esas koşulları kapitalist modernist yapısal krizin yarattığı kaos olmaktadır. Yapısal kriz salt merkezi kapitalist sistemle sınırlı değildir. Onu çok aşan kişilik kriz ve bunalımları ortaya çıkarmakta, sapkınlıklar yaratmaktadır.

Kişilik parçalanmalarına yol açmaktadır. Sorumluluk duymayan, ahlaki norm ölçüleri tümenden parçalanmış, neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar verme yetisinden yoksun, sadece kendi güdüsel veya daha farklı bedensel ihtiyaçlarına odaklanmış yaygın sanal kişilikler ortaya çıkmaktadır. Kadın katliamlarından tutalım çocuk istismarları, doğa tahribatlarının ortaya çıkmasında kapitalizm bu kişilikleri çok rahat kullanabilmektedir.

Benzeri durum Türkiye'de çok derin yaşanıyor. Türkiye'de medyanın devlet ve iktidar güçlerinde yoğunlaşmış olması, trol faaliyetlerinin kişisel medya hesapları gibi yaygın bir yönlendirmesi altında, toplum ekonomik ve kültürel anlamda sanallaştırılıyor, çürütülüyor, yalanı yaygınlaştırıyor, ölçsüzlük neredeyse hayatın her alanına yaydırılıyor.

Şunu vurgulamakta yarar var; kapitalizm bir algı yönetimidir. Türkiye'de de durum bundan farklı değildir. Yüz yıldır "Kürtler vatani bölüyor!" korkusu, günümüzde tavan yapmaktadır. Baskı ve şiddetle Kürtler bastırılmaya çalışılıyor ama Kürtler toplumsal bir hakikattir. Her geçen gün hem bölgesel hem de küresel çapta etki gücünü ve çözüm kudretini arttırmaktadırlar. Burada Kürt özgür basının oluşumu ciddi bir rol oynuyor. 1978 yılında Serxwebûn yayıncılığı ile başlayan özgür basın serüveni günümüzde yaygın görsel-yazımsal sahada büyük bir güce dönüşmüştür. Tarihinden koparılan Kürt toplumu ve insanı, tarihi ile buluşmakta, inkâr zihniyetini aşmakta, paradigmasal ideolojik ve yaşamsal bir inşa gerçekleştirmektedir. Kürt'ün belleğini yeniden kurmaktadır. Bu anlamda özgürlük mücadelesinde özgür basın gazete, kitap, dergi, televizyon gibi mecralardaki yayıncılık çok tarihsel bir rol oynadı ve oynamaya da devam etmektedir. Özgür basını güçlendirmek, yalanı ortadan kaldırmak ve hakikati inşa etmek, bölge halklarının demokratik, özgür bir yaşam inşasında çok belirgin bir rol oynamaktadır.

Bu sayımızda çerçevelemeye çalıştığımız Medya ve Toplum olgularının geniş halleri, yazarlarımız tarafından makale içeriklerinde detaylandırıldı. Böylece görüneni göstermenin olanağı olarak medyayı, toplumsal bağlamları itibarıyla tartışmaya açarak, geleceğin aydınlanmasına küçük bir katkı sunmaya çalıştık. İyi okumalar...

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Demokratik Siyaset, Bir Tarz Değil Kurum Bütünlüğünü de İfade Eder

Ali Fırat

Kapitalizm, bilimi geliştirmede, kullandı. Bilimin, iktidarın hizmetinde kâr amaçlı kullanımı, sadece ahlaki olarak en kötücül durumlara yol açmakla kalmaz, Hiroşimaları genelleştirir; Anlamlı Yaşamı bitirir. Medyatik yaşam ve simülasyon, bilimin zaferi midir yoksa Yaşamın anlam yitimi mi? Burada teknolojiden, bilimsel keşiflerden bahsetmiyorum; Bilimcilik dini olarak Pozitivizmin, bilim olmadığını açıklamak istiyorum.

Kapitalizm esas olarak uygarlıksal gelişmenin çürüme aşamasına denk gelmektedir. Benim daha çok ağırlık verdiğim tez budur. Ana uygarlık nehrinin okyanusa döküldüğü yer (sembolik olarak Amsterdam kıyılarındaki Atlas Okyanusu), bu sistemin de sonu olmaktadır. Şüphesiz sistem okyanusun ötesine taşınmış, ABD ulus-devletiyle yeni bir hegemonya altında küreselleşmenin zirvesine tırmanmayı başarmıştır. Fakat yaşamın, aşırı simülakr ve medyatikleşme niteliği kazanması, gösteri ve tüketim toplumunun egemenliği, ekonominin arzuyu gidermek yerine azgınlaştırması, iktidarın tüm toplumsal kılcal damarlara kadar sızması, tarihsizliğin bizzat sistem ideologlarınca dile getirilmesi, çürüme ve kaos niteliğini belirgince ifade etmektedir.

Kapitalist Sistemin hegemonyasında siyasi ve askeri zorun yeri önemli olmakla birlikte, hegemonyayı esas ayakta tutan şey toplumun, kültür endüstrisiyle teslim alınması, hatta felçli hale getirilmesidir. Denilebilir ki sistemin etkisindeki topluluk zihniyetleri, insana

yakın maymun türlerinde olduğundan daha geri ve oynatılmaya müsait hale getirilmiştir. Hayvanat Bahçelerindeki düzen, aslında tüm toplumun hayvanat bahçesi tarzında düzenlendiğine dair çok aydınlatıcı bir örnektir. Nasıl hayvanat bahçesindeki hayvanlar seyirlikse, toplumun da bir gösteri toplumuna dönüştüğü, birçok filozofça tespit edilmiştir ve dillendirilmektedir. Başta seks endüstrisi, peşi sıra ve onunla iç içe spor ve sanat-kültür endüstrileri, geniş bir medyatik reklam kampanyasıyla duygusal ve analitik zekânın yoğun ve sürekli olarak bombalanması ve tamamen işlevsizleştirilmesi temelinde Gösteri Toplumunun zihniyet fethi tamamlanmıştır. Bu toplum teslim alınmaktan çok daha kötü duruma düşürülmüş, sistemin dilediği gibi sevk ve idare ettiği toplumdur. Aslında faşizmin ilk gösteri toplumu deneyimi yenilmedi. Elebaşları tasfiye edildi. Fakat sistem soğuk savaş ve sonrasında gösteri toplumu, ulus-devlet ve küresel finans şirketleriyle tüm topluluklara egemen kılındı.

Taklit Gelişmenin Zıddıdır

Kapitalizmin zihniyet hegemonyasında, temelde medya organlarınca yürütülen sanal dünya, diğer çok önemli bir zihinsel egemenlik aracıdır. Yaşamın Sanallaşması, analitik aklın en uç sınırlara varmasıdır. Sanal olarak sunulduğunda, savaş gibi en dehşetli bir olayın, tek başına ahlâkı yıkması işten bile değildir. İnsanın, beden ve zihninin deneyimlemediği yaşama,

eskiden beri sahte yaşam denilmektedir. Sanal ismi takılmakla yaşam, sahte olmaktan kurtulamaz. Burada Sanal Yaşamı olanaklı hale getiren teknik gelişim, kendi başına suçlanmıyor; bir kere daha istismarı karşımıza çıkarıp, bireyin zihnini felç eden özelliğiyle değerlendiriliyor. Başboş teknoloji en tehlikeli silahtır. Kapitalizmin tekniğe hâkimiyeti ve milyarları yönetme ihtiyacı, sanal yaşama zorlayan esas etkindir. Yaşam artık yaşanmıyor, sürekli sanallaşıyor, bu da bir nevi ayakta ölüm oluyor. Simülakrlar, Sanal Yaşamın en somut halidir. Her olayı, ilişkiyi, eseri simüle etmekle, insan bilgilendirilmez, aptallaştırılır. Tüm uygarlık eserlerinin taklidini yapmakla, bir gelişme sağlanmıyor, Taklit Kültürünün Hegemonyası gerçekleştiriliyor. Yaşamın özünde yatan farklılaşma, asla tekrara dayanmaz. Tarih bile tekerrür etmez. Taklit gelişmenin zıddıdır. Sanal yaşam ise sınırsız taklide dayanır. Herkes birbirini taklit ederek birbirine benzetilir. Böylelikle “koyun sürüleri” yaratılır. Finans Çağı, sanal yaşam olmadan yaşayamaz. Ancak sınırsız aptallaştırmayla yürüyebilir ki, o da sahte/sanal yaşamla gerçekleştirilir.

Sistemin sanal yaşamı geliştirme konusundaki başarısını birkaç yönden yorumlayabiliriz.

Birincisi, toplumun ahlâk ve dinle işlevsel bağlılığını gevşetmesi, laik hukukla ahlâkı ve dini ikinci plana düşürüp toplumu kendine tabi kılmasıdır. Sisteme hizmet ettikleri oranda dinin ve ahlâkın yaşamasına izin veriliyor. Hukuk ve laiklik özünde toplumsal denetimin, kapitalist iktidara geçiş araçlarıdır. Eski toplumun hem aristokratik kesimlerini hem de serflerini kontrolüne almak, sermaye ve işgücüne alan açmak ve rezerv oluşturmak için dini ve ahlâkı, laiklik ve hukuk silahlarıyla tasfiye ediyor. Tümüyle ortadan kaldırmıyor. Uygarlık tarafından yoğunca kullanılan araçlar oldukları için, “uygarlığın son sözü” olarak kapitalist sisteme de çok lazımdır fakat ekonomik ve siyasi iktidarına ortak olmamaları, engel oluşturmamaları kaydıyla. Dinde reform ve hukuk devleti bu işleyle, kapitalist modernitenin temel göstergeleri haline geliyor. Kapitalist ekonomi ve toplum haline geçişin iki temel aracı olmak gibi asli bir rol oynuyor. Sistemin zihniyet problemlerinin çözüm aracıdır aynı zamanda.

İkincisi, bilimsel yöntemi kullanmasıdır. Nesne-özne ayrımı, zihniyet hegemonyasının âdeta kilididir.

Görünüşte bilimsel yöntemin vazgeçilmezi olan nesnellik ilkesi, aslında özneliliğin hâkimiyeti için gerekli bir ön aşamadır. Yönetmek için özne olmak gerekir. Doğal olarak yönetilenlere düşen rol de nesne olmaktır. Nesne olmak eşyalaşmak, eşya gibi yönetilmektir. Eşya dolayısıyla nesne olarak doğa, öznenin dilediği gibi yönetme erki haline gelişinin yöntemsel ifadesidir. Hem de bilimin amentüsü olarak. Özne-nesne ayrımının Eflatun'a kadar giden bir kökeni vardır. Eflatun'un ünlü “idealar” dünyasıyla “basit yansımalar” ikilemi benzer tüm ayrımların temelidir. Bunun mitolojik temelini ise, harikulâde biçimde Sümer ve Mısır toplumlarında gözlemliyoruz. Üstte hiyerarşinin tanrısal yükselişi, yüceltilişi, alttakilerin ise kullaştırılması asli kökenidir. Yaratan-yaratılan, yöneten-yönetilen ikileminin zihinsel ifadesi, tanrı-kul, kelâm-eşya, mükemmel idealar-basit yansımalar biçiminde gelişen özne-nesne ayrımına varıyor. Ruh-beden ayrımı da bu kapsamdadır. Bunun siyasi anlamı, demokrasinin inkârı, oligarşi ve monarşinin önünün açılmasıdır.

Medya Modernizmin Beyin ve

Yürek Yıkama Aracıdır

Kapitalizmle analitik zihnin en hilekâr ve komplocu biçimlere büründüğünü iyi anlamak gerekir. Borsa bu gerçekliğin en çarpıcı ifadesidir; spekülâtif (kurgusal) zekânın müthiş kâr getiren alanıdır. Spekülasyon ve kurgusal zekâ sistemde ikiz kardeş haline gelirler. Politik ve askeri alanda da öyledir. Savaş, hilekârlık ve kurnazlık üzerine kuruludur. Avcı Kültürünün zirvesi oluyor. Kurgusal zekâ, borsa, politika ve askerlik alanlarında bugüne kadar görülmemiş ölçüde manipülasyon ve komplo aracı haline gelmiştir. Vicdan ve duyguya zerre kadar yer vermez. Bir alanda nükleer bombalar ve diğer dehşet bombalarıyla canlar kavrulurken, diğer bir alanda birkaç günde ter dökmeden milyarlar kazanılabilir. Denilebilir ki kapitalizm, zihniyetini bütün çıplaklığıyla borsa politika ve savaşta açığa vurur. Kapitalizmin kâr uğruna çinmeyeceği hiçbir insanlık değeri ve duygusu yoktur.

Hâlbuki yaşamın olmazsa olmazı duygusal zekâdır. Bu zekâ türünden kopuldukça, yaşamın anlamı giderek

silinir. Ekolojik felaketler yaşam üzerindeki tehlikeyi bir nevi kıyamet haberi verir gibi vermektedir. Bunun sorumlusu, çarpık kullanılan kurgusal zekânın dil, iktidar, kent, devlet, bilim ve sanatla beslene beslene küresel Leviathan (küresel sermayenin dünya imparatorluğu) haline gelmesidir. Bu canavarı durdurmak, duygusal zekâlı ve çok kapsamlı çabaları gerektirir. Onu zararsız hale getirmek için özgür yaşam üzerindeki baskısını püskürtmek gerekir. O, gezegeni yaşanmaz hale getirmeden, onu yaşayamaz hale getirmek gerekir. Özgürlük Sosyolojisinin temel görevi, bu yaşamsal eylemin teorik bakışına erişmek ve doğru yapılanmasını başarmak olacaktır.

Kapitalizmin kâr uğruna çığnemeyeceği hiçbir insanlık değeri ve duygusu yoktur

Uygarlığın Avrupa'daki hali çok karmaşık ve ürkütücüdür. Sadece korkunç sömürgeci, emperyalist din ve ulus savaşlarıyla değil, ekonominin kontrol altına alınıp yönlendirilmesi, iktidarı ve devletleştirilmesi açısından da tarihin hiçbir dönemiyle kıyaslanmaz büyüklüklere ulaşmıştır. Bu noktada birçok "Süreksizliği" inkâr edilemez. Hatta kapitalizm, endüstriyalizm ve ulus-devlet, şüphesiz bazı açılardan çok önemli "süreksizlikler" arz eder. Fakat başta Aydınlanma İdeolojisi olmak üzere, tüm bu anlatımlar Avrupa uygarlığının "süreksizliğini" açıklayamıyor. Anlatım sahipleri, bilinçli olmasa da her din mensubunun kendi dinî propagandasını yapmak durumunda kalması gibi son tahlilde bir din olarak benimseyip bağlılığını sunmada benzer konumdadır. İstisnaların her zaman mümkün olmasının, genel yargıyı bozmayıp doğruladığını hatırlatmak isterim. Kökleri tarihin derinliklerinde olan, birkaç versiyondan geçmiş, kendi orijinleri olan çok karmaşık bir Maddi Uygarlık ortamında oluşan Avrupa düşünce yapısının, dinsel metafizik niteliği asla göz ardı edilmemelidir. Her dinde yapıldığı gibi ifade ettiği maddi kültür koşullarını savunmak ve ebedileştirmekle yükümlüdür. Tüm dünyaya yaymak stratejik görevidir. İlk rahiplerinden okul ve

akademileriyle tüm resmi üniversitelerine, ilkokuldan kışlaya, fabrikadan büyük alışveriş merkezlerine, medyadan müzelerine ve eski dinlerin kalıntlarına, hastaneden hapishanelerine ve mezarlarına kadar küresel, yerel ve özellikle ulusal çapta tüm toplumu, zihniyet alanında fethettiği gibi, politik iktidar teknikleri ve askeri zoruyla zırh gibi sarmalamıştır. Tüm toplum, "demir kafese" kapatılmıştır.

Dinler ve izlerini taşıyan düşünceler, resmileştikçe ideolojileşirler. İdeolojiler ise, somut olarak insan gruplarını ve çıkarlarını savunan program ilkeleridir. Dünya çapında resmileşen Avrupa düşüncesi veya dini, artık bir ideolojidir. Uygarlık olarak üst tabakasını, bütün gücüyle savunmak, ebedileştirmek ve egemen kılmak zorundadır. Ayrıca yanlış anlaşılması açısından belirtmek gerekir ki, bu eleştiriler, sadece Avrupalı insana yapılmıyor; kendim, bölgem ve dünyam dahil, fethedilmiş insanlığın tümüne yapılıyor. Aydınlanma İdeolojisinin neden bu kadar etkili olduğu, yerinde bir sorudur. Bu ideoloji, en gelişmiş kozmopolit din niteliğindedir. Kendisinden önceki tüm din mensuplarına seslenir. Ulusaldır; ulus-devlete tapmayan bir ulusallık ve toplumsallık neredeyse düşünülmez kılınmıştır. Ulus-devletsiz insan, dinsiz insan durumuna sokulmuştur. Ulus-devletçi ideoloji, en zayıf din durumundadır. Dolayısıyla bu ideolojiyi kabullenmek, eski dinleri kabullenmek kadar zor değildir. Bilimcilikle sürekli beslenmektedir. Maddi yaşam tarzı, bir nevi dinin ritüeli haline getirilmiştir. Manevi kültür araçları, başta medya organları, sürekli propagandasını yapmaktadır. Siyasi ve ekonomik yaşam tam kontrolündedir. Küreselleşmiştir.

Tarihinde ideolojik inşacılar iki şeye dikkat ederler: Üst katta oturanlar ve ortak simgesel değerler. Öyle ki bunlar, ortak çıkarların sembolik ifadeleridir. İdeolojiler her zaman simgesel bir nitelik taşırlar. Önemli olan, neyin, kimin çıkarlarının simgeleştirildiğidir. Zigguratın en üst katındaki Tanrılar Konseyi bir simgeydi. En, Enlil, Marduk, yeni yükselen ve kurumlaşan hiyerarşinin üst kurulunu yansıtıyordu. Bu simgeselliğin ne kadar bilinçli, ne kadar kendiliğinden olduğunu bilemeyiz. Fakat gelenek eskidir ve genel özellikler de taşıyor. Bu simgesellik, günümüze kadar sürekli daha da karmaşıklaşarak ve dönüştürülerek devredilip geldi.

En alt kattakiler içinse kulluk, kölelik simgesellikleri oluşturulur. Kutsal Tanrılar Konseyinin onlarla karıştırılmaması için çok ince ve keskin çizgiler çizilir. Kul kulluğunun gereklerini yapmalı, asla tanrıların işine karışmamalıdır. İnsanın, “toplum bu tür masallarla neyi kaybetti, ne kazandı?” diye sorası geliyor. Bugünkü üst kattakilerin konseyi, gizli veya açık, Davoslarda düzenli toplanır. Fakat şu kesindir: Zigguratın en üst katında oturanların Çıplak ve Maskesiz hali olan günümüzün üst tabaka unsurları, zaman zaman insanların içine giriyorlar. İnsanların korkmalarına gerek olmadığı, durumu sürekli kontrol altında tuttukları, yeteri kadar savaş hazırlıkları ve stoklarının olduğu, yenilgilerinin asla düşünülmemesi gerektiği, görevli usta rahipler tarafından bu toplantılarda özenle dile getirilir, işlenir ve herkes için gerekli hayırlı sonuçlar çıkarılır.

Paranın tahrip ettiği toplumsal ilişkiler başlı başına büyük bir terörizm sorunudur

Seçkin rahipler birçok mekânda bu enternasyonalist ideolojiyi gelişmiş medya kanallarıyla zihin ve duygulara misli görülmemiş yoğunlukta işlerler. Üniversiteler, camiler ve kiliseler, geride kalmıştır. İletişim çağı aynı zamanda küresellik çağıdır. Tüketimleri, eğlenceleri tüm uygarlıkların son çağına göre nasılsa öyle sürüp gidiyor. Ekolojik çevre ilk defa gerçek anlamda yok edilirken bile kurulu dünyalarına toz kondurmak istemezler. Toplum, kent, kır, demografya, sürdürülemezliğin gonglarını sürekli çalmasına rağmen, enternasyonalist ideolojileri gereği gözleri kör, kulakları sağır kılınmıştır. İçeriğinden çoktan boşaltılmış seks-spor-sanatın çılginca kullanılmasıyla uyuşturulamayacak hiçbir toplum odağı bırakılmamış gibidir.

Uygarlık kendi mitolojik öyküleri ile başlatılır. Çıkar klikleri veya artık-ürün tekelleri, bu öyküler bağlamında olmadan, zorbalıkla ancak birkaç defalık talan gerçekleştirebilirler. Kalıcı ve kabul edilebilir olmaları için mutlaka mitolojilere, din

ve hukuka ihtiyaçları vardır. Günümüzde ise, tüm bu etkenlerle birlikte seks, spor ve sanatın popülerleştirilip medyada sunulmasıyla toplumların, zihnen ve duygusal olarak daha da şartlandırılarak yürütülmesiyle kalıcılık ve kabul edilebilirlikleri kesinleştirilmeye çalışılmaktadır.

Kapitalist modernite döneminde toplumun bütünlüğüne yayılmış iktidar aygıtları ile vatandaş denilen bireylerin, hukuki çerçeve içindeki birliğine, ulus-devlet demek mümkündür. Buradaki belirleyici kavram toplumun tümüne yayılmış iktidar olgusudur. Daha önceki tüm devletlerin meşruiyeti, kendi kurumları ve kadrolarıyla sınırlıydı. Ulus-devlette, bu sınır aşılır. Vatandaş denilen veya devletin kendi ideolojik, kurumsal ve ekonomik çıkarlarına göre oluşturmaya çalıştığı bireylerin, sanki devletin hak ve görevleri olan birer üyesiymiş gibi devletleştirilmesi ulus-devletin özüdür. Vatandaş oluşturulması ulus-devletin en çok önem verdiği konuların başında gelmektedir. Bunun için ideolojik, siyasi, ekonomik, hukuki, kültürel, cinsiyetçi, askerî, dinsel, eğitsel ve medyatik birçok unsurdan yararlanmaya çalışılır. Medya, modernizmin en etkili beyin ve yürek yıkama aracıdır. Bu aygıt iletişim teknolojisinin sunduğu olanaklardan yararlanan, ulus-devlete dilediği vatandaşı yetiştirmekte, büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Özellikle seks, spor ve sanatın popülerleştirilip özünden boşaltılarak topluma sunulmasında ve böylece en aptal, banal ve afyonlanmış vatandaş oluşumunda medya, başat rol oynamaktadır. Medya bu üç alanda da savaşın en etkili aracı konumundadır. Hiçbir araç tekellerin kontrolündeki medya kadar topluma karşı savaşta tahripkâr rol oynamamıştır. Demokratik uygarlık tarafından kullanıldığında da şüphesiz çok etkili demokratikleşme aracı rolünü oynama konumundadır.

Paranın tahrip ettiği toplumsal ilişkiler başlı başına büyük bir terörizm sorunudur. Hiçbir terör toplumu en derin bağlarından uzaklaştıran para hegemonyası kadar etkili olamaz. Sistemin tüm ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda varlığını inşa etmek ve sürdürmek için giriştiği faaliyetlerin büyük bir kısmı, tarihte örneğine ender rastlanan terör kapsamındadır. Büyük terörü, provokatif unsurlarla gizlemek istemektedir. Paradan para kazanmanın,

reel ekonominin dışında büyük çapta gerçekleşmesi, tarihte hep karşımıza çıkan güçlü ve kurnaz elin, sistem haline gelmesi ve toplumun tepesine oturmasıdır. Kırk haramilerin soygunları, finans çağı tekel soygunlarının milyarda biri bile etmez. Böylesine büyük boyutlu soygunlar, ancak tam bir terör sisteminde gerçekleşebilir. Bu anlamda İletişim Çağı denilen olgu, ancak finans terörünü örtülemek için gerekli olabilirdi. Belki de bu amaçla geliştirilen medya terörü dediğimiz kavram, anlam kazanabilir.

Sanal Toplu Toplumkırımın

Başka Bir Biçimidir

Medya da bir nevi ikinci analitik akıl gibi toplum üzerinde işlevseldir. Nasıl ki, analitik akıl kendi başına iyi veya kötü değilse, medya da kendi başına nötr bir araçtır. Her silahta olduğu gibi rolünü kullanan belirler. Hegemonik güçler, her zaman en etkili silahlara sahip oldukları gibi medya silahının da hâkim gücüdürler. Medyayı ikinci analitik akıl gibi kullandıklarından, toplumun direnme gücünü etkisizleştirmede çok etkilidirler. Bu silahla sanal toplum inşa ediliyor. Sanal toplum toplumkırımın başka bir biçimidir. Ulus-devleti de toplumkırım biçimlerinden biri saymak mümkündür. Her iki biçimde de toplum kendisi olmaktan çıkarılıyor, yönlendiren tekelin bir aracına dönüştürülüyor. Toplumsal doğayı basite almak çok tehlikeli olduğu gibi kendisi olmaktan çıkarmak da, sınırı belli olmayan tehlikelere açık tutmak anlamına gelir. Finans sermaye gibi sanal tekel çağı da ancak kendisi olmaktan çıkmış toplumla var olabilir. İkisinin aynı dönemde ortaya çıkması rastlantı olmayıp, birbirleriyle bağ içindedir. Ulus-devletin kendisi olmaktan çıkardığı (kendisini ulus-devlet sanan) toplumla medyanın baştan çıkardığı toplum, tam anlamıyla yenik toplumdur ve bu toplumların enkazından başka şeyler inşa edilmektedir. Böylesi bir toplumsal çağı yaşadığımızdan kuşku duyulamaz.

Sadece en sorunlu toplumu yaşamıyoruz, bireyine de hiçbir şey vermeyen toplumda yaşıyoruz. Yaşadığımız toplumlar sadece ahlaki ve politik dokularını kaybetmiş değerler, varlıkları da tehdit altındadır. Sorun değil, kırım tehlikesi yaşıyorlar. Eğer günümüzde sorunlar, bilimin tüm gücüne rağmen sürekli büyüyüp derinleşiyor ve kansere dönüşüyorsa,

o zaman toplumkırım sadece varsayım değil, gerçek bir tehlike demektir. Ulus-devlet iktidarının toplumu koruduğu iddiası ise en büyük yanılsamayı yaratıp tehlikeyi adım adım gerçek kılıyor. Toplum sadece sorunlarla değil, kırımla karşı karşıyadır.

Toplumun ahlaki ve politik dokularının kötürümleştirilerek iş göremez hale getirilmesi, en temel sorunların başında gelir. Şüphesiz ahlaki ve politik dokular, alanlar tümüyle yok edilemez. Toplum var oldukça ahlâk ve politika da var olacaktır. Ama iktidar ve devletin bir uzmanlık ve tecrübe alanı olmaktan çıkmaması ya da çıkarılmaması nedeniyle ahlâk ve politika, yaratıcı ve işlevsel yeteneklerini yerine getirememektedir. Günümüzde iktidar ve devlet aygıtları ve ilişkilerinin (medya, her tür istihbarat örgütü ve özelleştirilmiş operasyon birliği, ideolojik öğretiler vb.) en ince gözeneklerine kadar sızdığı, toplumu nefessiz bıraktığı, kendini tanıyamaz, hiçbir ahlaki ilkesini uygulayamaz, en temel ihtiyaçları için politik tartışma yapamaz ve karar (demokratik siyaset) oluşturamaz duruma düşürdüğü çok açıktır.

Toplum var oldukça ahlâk ve politika da var olacaktır

Yine, günümüzün çok tartışılan ve gerçek hükümler olan “küresel şirketler”in yani “ezel-ebed” tekellerin, tarihin en büyük sermaye patlamasını bu dönemde gerçekleştirmeleri, toplumun bu hale düşürülmesiyle yakından bağlantılıdır. Toplum düşürülüp dağıtılmadan, bu kadar sanal yolla, yani hiçbir üretim aracına el değdirmeden paradan para kazanma gerçekleştirilemezdi. Tekellerin tüm tarih boyunca kazandıkları ve günümüzün bu en hacimli havadan kazanımları, toplumun varlığından ve beyninden boşaltılması temelinde gerçekleştirilmektedir. Çünkü “havada para yoktur!”

Tekrarlamalıyım ki, yalnızca sınırsız çoğaltılmış iktidar ve devlet aygıt ve ilişkileri, toplumu bu duruma düşürmüyor; hegemonyanın en az bunun kadar etkili diğer ana kaynağı olan medya aracılığıyla toplumun ideolojik fethi gerçekleştiriliyor. Milliyetçilik, dincilik, cinsiyetçilik, bilimcilik, sanatçılık (sanatın özellikle sporun endüstrileşmesi) saptırmalarıyla

sersemletilmeden, sadece devlet ve iktidar aygıtları ve ilişkileriyle toplum bu denli düşürülemez; küresel-sanal (finans-kapital, para-sermaye kastediliyor) şirketler, tarihsel tekeller, toplumu kendisi olmaktan çıkarıp toplumdakı uygulamalarına bu denli sınır tanımaz, sömürüye tabi tutamaz.

21. yüzyılın emperyalizmi ve sömürgeciliği, artık ülkelerin dışında değil, içindedir. Sömürgeciler sadece yabancılar değil, daha çok ortaklarıdır. Sadece sermaye tekelleri küreselleşmedi, iktidar ve devlet de küreselleşti. Küresel iktidarın içi ve dışı ayrımı da kalmadı. Ulusal aidiyetlerinin de hiçbir önemi yoktur, hepsi ortaktır. Askeri, ekonomik, kültürel ayrımının da anlamı kalmadı. Hepsinin ortak dili İngilizce, kültürü Anglo-Sakson kültürü, askeri örgütü NATO, uluslararası teşkilatı BM'dir. Artık bir-iki değil, birçok New York (ABD'nin hegemonik merkezi; 1930'larda nöbeti Londra'dan devraldı) ve Londra vardır. Küresel kentler çağını yaşıyoruz. Küresel çağın kentleri kanser hücrelerinin yayılma hızıyla sadece çevreyi yok etmiyor. Bir Merihli olsaydı, kendi zihniyet ve yaşam tarzıyla herhalde bu çağın kentlilerinden daha az acayip ve daha çok dünyalı sayılabilirdi! Kentlinin zaten pek gelişmeyen asaleti, daha doğmadan kadükleşti. Modernlik/modalık gösterimleriyle gerçek canavarlığını gizlemek istiyor. Asıl barbar (faşizm, soykırım, sınırsız kültürkırım, nihayet toplumdakı), kenttir. Eski barbara (göçmen kabilelerin barbar olduklarına hiç inanmıyorum) rahmet okutturan her tür barbar kişi ve grup (spor fanatiklerinden çılgın partilerin içi boş müzik gruplarına, imhacı bürokrasiden piyasa vurguncularına, ahlâkın hiçbir ilkesine bağlı olmayanlardan robotlaşmış olanlara kadar sanal, simülakr, hayalet çılgınları, medyakeş toplum), artık kır merkezli değil, kent merkezlidir, bizzat kentin kendisidir.

İlkesizlik Hep Egemen Sınıfın Sahte Politikacılığına Yarar

Toplumdakı iki yolla yürütülür:

Birinci yol, ulus-devlet ideolojisi ve iktidar kurumlaşmasıyla kendisini toplumun tüm gözeneklerine kadar militarizm ve savaş olarak dayatmasıdır. İktidarın, devletle bütünleşerek topluma karşı yürüttüğü topyekûn savaştır bu.

Burjuvazi başka türlü toplumu yönetemeyeceğini deneyimleriyle iyi bilir.

İkincisi, 20. yüzyılın ikinci yarısında patlama yapan Medya ve Bilişim Devrimi'yle birlikte yaratılan sanal toplumun, hakiki toplum yerine geçirilmesidir. Daha doğrusu, medyatik bilişimsel bombalama savaşıdır. Son yarım yüzyılda toplumlar bu ikinci savaş biçimiyle başarıyla yönetilmektedir. Hayali/sanal/simülakr toplum gerçek toplumsal doğa yerine geçtiğinde, öyle sanıldığı gibi, toplumdakı rolündedir.

İdeolojik hegemonya son İletişim Devrimi'yle birlikte, tüm toplum üzerinde yürüttüğü medya savaşıyla, sömürgeleştirmeyi askeri ve ekonomik yön kadar, belki de ondan daha yoğun ve çaktırmadan yürütmesi nedeniyle daha başarılı bir yeniden kültürel sömürgecilik yürütmektedir. Bu kültürel fetih ve sömürgeciliğe karşı toplumun en temel varoluş araçları olan öz ahlâkı ve politik mücadelesiyle direnmesi, tek özgürlük ve kurtuluş yoludur. Gençlerini kaybeden toplum veya tersine toplumunu kaybeden gençlik, yenilmiş olmaktan öteye kendi varlık hakkını kaybetmiş, ona ihanet etmiş demektir. Gerisi çürüme, dağılma ve yok olmadır. Buna karşı toplumun temel görevi, varoluşunun temel araçları olarak kendi eğitim kurumlarını geliştirmektir. İçerik olarak bilimsel, felsefi, sanatsal ve dilsel yorumlarını, bilim-iktidar yapılanmasından ayırıştırmak, anlam devrimini başarmaktır. Aksi halde toplumsal varlığın ahlaki ve politik dokularını işlevsel kılmak mümkün olmaz.

Modernitenin "demirden kafesine" kapatılmadan, toplumla baş edilemez. İlâveten küresel tekeli finans çağının, medyatik ordusunca da kapatılıp kuşatılmadan toplum yönetilemez. Sömürü tekellerinin boyutları ideolojik-medyatik, bürokratik-askeri tekellerin oluşumuna da olduğu gibi yansır. Kopmaz bağlar içinde olup birbirlerini koşullandırır.

Toplumu devlet ve iktidar öykülerinden ibaret görmemek, tersine belirleyici doğa olarak değerlendirmek, daha gerçekçi bir Sosyal Bilim oluşumuna katkı sunabilir. İktidar ve devletler, sermaye tekelleri (Firavun ve Karun misali) ne kadar büyük ve zengin olurlarsa olsunlar veya günümüzdeki mirasçıları gibi nasıl toplumu yutacak kadar canavarlaşırlarsa (yeni Leviathan) canavarlaşırlar,

hiçbir zaman toplumu ortadan kaldıramazlar. Çünkü onları, son tahlilde belirleyen toplumdur. Belirlenler, hiçbir zaman belirleyicilerin yerini tutamaz. İktidarın günümüzdeki en şaşaalı medyatik propaganda gücü bile bu gerçeği örtbas etmeye yetmez. Onlar dev kılığına bürünmüş en sefil ve acınacak güçlerdir. Buna karşılık insan toplumu, oluşumundan beri doğanın en harika yaratımı olarak anlam bulmaktan yoksun kalmayacaktır. Demokratik uygarlık sistemi hem tarihteki hem de şimdiki hali olarak, toplumu bu ana paradigma altında yorumlama, bilimselleştirme ve yeniden inşa etme sistemidir.

Demokratik siyaset sadece bir tarz değil, kurum bütünlüğünü de ifade eder

Demokratik ortamın varlığına, politik toplumun siyaset yapılanmasına genel olarak demokratik siyaset demek mümkündür. Demokratik siyaset sadece bir tarz değil, kurum bütünlüğünü de ifade eder. Partiler, gruplar, meclisler, medya, miting vb. birçok kurumsallaşma ve eylem olmazsa, demokratik siyaset pratiği gelişmez. Kurumların asıl rolü, tartışma ve karar almaktır. Toplumun tüm ortak işlerinde tartışma ve karar alma olmadan yaşam yürümez. Sonuç ya kaos ya da diktatörlük olur. Demokratik olmayan toplumun kaderi hep böyledir. Bu tür toplumlar kaos ve diktatörlük uçları arasında sallandırılıp dururlar. Böylesi ortamlarda ahlaki ve politik toplumun gelişmesi düşünülemez. O halde politik mücadelenin, demokratik siyasetin öncelikli hedefi, demokratik toplumun oluşumu ve bu çerçevede ortak işlerin tartışma ve kararla en iyi hal yoluna konulmasıdır. Gerçek işlevinden uzak tutulan ve burjuva demokrasisi denilen ortamlar ve kurumlarında siyasetin amacı, öncelikle iktidar olmaktır. İktidar ise tekelden pay almaktır. Demokratik siyasetin böylesi hedefleri olamayacağı açıktır. Veleve ki iktidar kurumlarında (örneğin hükümette) yer alındı, o zaman bile temel iş yine aynıdır. Bu iş tekelden pay kapmak değil, toplumun ortak hayati çıkarları için doğru kararlar alabilmek, uygulamaları takip etmektir. “Burjuva demokrasilerinde kural olarak yer alınmaz” demek,

anamlı bir yaklaşım değildir; koşullu yer almayı bilmek gerekir. İlkesizlik, hep egemen sınıfın sahte politikacılığına yarar. Demokratik siyasetin yetkin kadro, medya, parti örgütlenmeleri, sivil toplum örgütleri, sürekli toplum eğitim çalışmaları ve propaganda gerektirdiği asla göz ardı edilemez.

Eksik ve yanlış olan idea ise kapitalizme dayanan modernitenin tekilliğidir. Avrupa merkezli sosyal bilimin bu ideası çok kapsamlı ve kuşatıcıdır. Dünya-Sistem olarak varlığını ve kuşatıcılığını “tarihin sonu”, hâkikatin “son sözü” olarak ebedileştirme konusunda kendisinden önceki çağların uygarlıklarından aşağı kalmamaktadır. Hatta bilimsellik silahıyla bu ideayı çok daha kesinleştirir. İdeolojik hegemonyasını kuran liberalizm, bağlaştığı medya tekelleriyle bu ideayı tüm insanlığın ortak hâkikati olarak göstermek için âdeta çağ içinde çağ (medya, bilişim çağı) yaratmak gibi olağanüstü bir çaba harcamaktadır. İçerik ve biçim olarak gerçeği, tarihsel boyutu içinde sunmaya önem verirken, geçmiş ve bugünden kopuk bir fütüroloji (gelecek bilimi) inşa etmekten de geri kalmaz. Müthiş “şimdici”dir; “şimdikiyi yaşa, gerisi boştur” sloganını temel inanç olarak işler. Tüm eski ve yeni fikirler ve ideolojik kalıplardan eklektik bir anlayışla oluşturduğu neoliberalizm, beterin beteri olarak âdeta Roma’nın son havasını andırmaktadır. Üç ‘S’nin, spor, seks ve sanatın azami ölçüde ideolojikleştirildiği bir dönem yaşanmaktadır. Hepsine dinsel boyut kazandırılmıştır. Günümüzde, stadyumlarda şölene dönüştürülen futboldan daha afyonlayıcı ikinci bir din bulmak çok zordur. Endüstrileştirilen sanat alanında da benzer gelişmeler yaşanmaktadır. Cinsellik gibi en temel doğal bir içgüdü bile seks endüstrisine dönüştürülmüştür. Afyonlayıcı bir etkisi olan seks, en az spor ve sanat kadar dinselleştirilmiştir. Bu üçlüye, kapitalist modernitenin dinsel şölenleri demek daha uygun düşebilir. Dinin egemenliği adına yola çıkan radikal dincilik de kendini her ne kadar anti-modern olarak sunsa da modernitenin bir eğilimidir.

Özgür Medya Olmadan, Siyasal Alanın Demokratikleşmesi Sağlanamaz

Cumhuriyet rejimi klasik anlamda hep bir ad olarak kalmıştır. Özellikle demokratik cumhuriyet haline gelememiştir. Tıpkı CHP hegemonyasına karşı

olduğu gibi AKP hegemonyasına karşı da demokratik cumhuriyet ve anayasası mücadelesi gündemde olacaktır. Dolayısıyla yaşanan bu sürece, oligarşik dikta ile ona karşı verilen demokratik cumhuriyet mücadelesi dönemi demek daha doğru olacaktır. Her ne kadar ısrarla ve çok bilinçli medyatik çarpıtmalarla seksen yıllık beyaz Türk faşizminin alternatifi olarak sunulsa da özünde, uyuşturduğu bu rejimi, renk farkıyla sürdürme kararındadır. Bu bağlamda psikolojik savaşın her türlü işbirlikçi bir Kürt sermaye grubunun hem Güney hem de Kuzey Kürdistan'ın önemli kentlerinde çekim merkezi olarak oluşturulmaya çalışılması ve sahte Kürtçü sivil toplum örgütlerinin kuruluşu da bu yeni stratejiyle yakından ilgilidir. Buna işbirlikçi Kürt medyasını da (psikolojik savaş araçları) eklemek gerekir.

Kürt ve Kürdistan üzerinde siyasi İslâm'ın ağırlıklı biçimi Sünni-Nakşibendi tarikatıdır. Uzun bir tarihî geçmişi olan Nakşiciliğin, Ortadoğu'daki gelişiminde Kürt şeyh ve tarikat başlarının payı büyüktür. Bir bakıma ideolojik boşluk Nakşicilikle doldurulmak istenmiştir. Beylerin ayaklanma dönemlerinden sonra ideolojik önderliğin Nakşi şeyhlerinin eline geçtiği görülmektedir. 1878 Nehri İsyanı; 20. yüzyılda 1914 Bitlis-Mutki, 1925 Şeyh Sait, 1930 Şeyh Ahmet Barzani ve 1960'lardaki Barzani ve Talabani önderlikli hareketlerin ideolojik motiflerinde Nakşicilik belirgindir. 1980 sonrasında Türk-İslâm Sentezinde de Nakşicilik, belirgindir. Turgut Özal ile Nakşicilik, ANAP'ta önemli bir hamle yapmıştır. Daha önceki DP ve AP içinde de tarikatlar etkilidir. Fakat 12 Eylül sonrasında devletin himayesinde partileşme, vakıf, okul, dernek, medya, holding gibi alanlarda kuruluşlara gitmişlerdir. Kemalist cumhuriyet ideolojisine karşı bir ideolojik karşıdevrim yapıldığı kesindir. Fakat model açık değil, sessiz ve gizlice yürütülmüştür. Halen bu karşıdevrim, karanlıkta bir konudur. ABD ile bağlantıları olmakla birlikte, iç resmi boyutları açığa çıkmamıştır.

Cumhuriyetin 1920-1945 rotası, kapitalist ve sosyalist sistem arasındaki denge savaşına dayalı olarak gelişim gösterir. Denge, 1945'ten sonra ABD önderliğinde kapitalizm lehine ağır basınca, Türkiye Cumhuriyeti dış kaynaklı bu gelişmeden yana tavır koyup önce NATO'da askeri olarak, sonra ekonomik, sosyal ve siyasal alanda sisteme eklemlemeye çalışır. DP ile bu

süreç hızlanır; otoriter cumhuriyetçilikten oligarşik cumhuriyete doğru yaşanan siyasi gelişmeler, ekonomide sınai ve mali kapitalizmde bütünleşir. 1980 sonrasında dünya çapında yaşanan yeni liberal küresel hamleyle, dışa eklemleme ve ulus-devlet modelinden uzaklaşma ile yeni bir aşamaya erişir. ABD önderliğindeki dünya kapitalist sistemin, Sovyetler'in çözülüşünden sonraki kaotik dönemine iyice girer. Sisteme eklemleme askeri, ekonomik, siyasi, medyatik ve kültürel alanda tamamlanmış gibidir. Önce NATO'nun Sovyetler'e karşı bir kanat rolünü oynayan Türkiye, Büyük Ortadoğu Projesinde bir cephe ülkesi olarak kendi tarihsel ve toplumsal temelleriyle (uygarlıklar çatışması teorisine göre) yeniden yüzleşerek, ilişki ve çelişkilerini yenileyerek, kaotik ortamdaki yeni bir yapılanma ile çıkmaya çalışmaktadır.

Bir anlamda üçüncü küresel savaş da diyebileceğimiz kaos imparatorluğu, sadece askeri ve siyasi yöntemlerle değil, ondan daha yoğun ve belirleyici olarak küresel ekonomik şirketler ve medyatik kuruluşlarla yönetilmektedir. Dünya çapında ekonomik ve medyatik şirketler, toplumlara midesel ve zihinsel açlık içinde tutarak diledikleri gibi yönlendirmekte ve kullanmakta zorluk çekmemektedir.

Kadın özgürlüğü ve bireyselleşmeye dayalı kültür ve sanat çalışmalarına yatırım yapılırken, medya gücü de bu yeniden yapılanmanın hizmetinde olacak biçimde yeniden yapılandırılacaktır.

Siyasal alanda özgür medyanın da varlığına ihtiyaç duyulur. Özgür medya olmadan, devletin demokratik duyarlılığı ve siyasal alanın demokratikleşmesi sağlanamaz. Bireysel haklar değil, kamusal haklar olarak Kürdistan'da bir medyatik düzenlemeye ihtiyaç vardır. Dil ayrıcalığı olmamalıdır. Dayanılması güç koşullar altındaki halk, her zamankinden daha örgütlü ve bilinçli olarak demokratik eylemini yükseltecektir. Milliyetçi komplocu çabalara düşmemek kadar, her türlü sosyal, siyasal, hukuksal, sanatsal, medyatik ve öz savunma etkinliğinden geri durmayacaktır.

[İçindekiler için Tıklayınız...](#)

Medya Sosyolojisi

Murat Arslan

A- Medya ve Ahlaki Politik İlke

Medyanın ahlaki politik ilkeleri var mıdır? Dahası medyanın böyle ilkeleri olmalı mıdır? Yoksa iddia edildiği gibi medya yalnızca tekel güçleri ve onların belirlediği piyasa koşulları tarafından mı şekillendirilir? Günümüzde devlet-iktidar-sermaye düzeninde medyanın herhangi bir ahlaki politik ölçüsünün olmadığı, böyle bir ilkenin medya için hem gerekli hem de mümkün olmadığı algısı hakimdir. Bu algının hakim hale gelmesinde iktidar ve devlet olguları kadar sermaye sahipleri de etkin bir rol oynarlar. Çünkü ilkesizleştirilmiş bir medya üzerinde tekel oluşturmak ya da başka bir deyişle onu iktidar ve sermaye tekellerinin hizmetine sokmak çok daha kolaydır. Medya üzerinde kurulan tekelleştirmeye amaçlanan; farklı seslerin çıkmasını önlemek, iktidar ve sermaye sahiplerinin yalanlarının ve suçlarının haberleşerek gündemleşmesini engellemek ve böylece toplumun doğru bilgiye özgürce erişebilmesini ortadan kaldırmaktır.

Medya üzerinde kurulan tekeller günümüzde medya patronlarını o kadar güçlendirdi ki, artık “medya imparatoru” gibi sıfatlarla anılmaya başladılar. Medya imparatorları, doğru bilgi ve haber üzerinde oluşturdukları tekeller sayesinde her türlü manipülasyon ve dezenformasyon gücünü de elde etmiş olurlar, böylece devasa bir güç odağı haline gelirler. Bu gücü tamamen azami kar doğrultusunda kendileri için kullanırlarken, söz konusu çıkarları bir

haberi nasıl vermelerini, bir bilgiyi nasıl aktarmalarını gerekli kıyorsa o şekilde manipüle etmekten geri durmazlar. Bu konuda iktidarla olan ilişki ve çelişkiler de belirleyici bir rol oynar. Tüm bu hususları göz önünde bulundurduğumuzda, “medyanın ahlaki politik ölçülerinin olmayacağı ve de olmaması gerektiği” yönündeki algının aslında medyayı ilkesizleştirerek, tekel altına almayı hedefleyen iktidar ve sermaye sahiplerinden doğduğunu anlamış oluruz. İlkesiz bir gazeteci, birilerinin kalemşorudur. İlkesiz bir televizyonculuk ise birilerinin yalan kutusundan başka bir şey değildir.

Hakikatçı ve dürüst bir medyacılık hem mümkün hem de elzemdir. Devlet-iktidar-sermaye tekeli dışında ve onlara karşı demokrasi ve hakikat mücadelesi yürüten birçok medya kuruluşu buna örnektir. Kürt siyasal hareketinin medyası ahlaki politik yayıncılığın nasıl yapılabileceğini ortaya koymaktadır. Genel olarak da medyanın ahlaki politik ilkeyle ilişkisi çok yoğun biçimde işlenerek, genel tanı haline getirilmeye muhtaçtır. Hakikat düşmanı tekelci, sömürgeci medyaya karşı da bu bağlamda etkili bir mücadele yürütmüş olacaktır.

B- Medya, Algı ve Hakikat

Günümüzde savaş olgusu dört cepheye yayılmış durumdadır; bu cephele medya, askeri, hukuk ve diplomasi biçiminde adlandırılırlar. Medya bu

cephelerin en önemlisi olarak öne çıkmaktadır. Keser düzeyde algı oluşturmak ve oluşturulan bu algı üzerinden taraftar kazanmak, ulusal ve uluslararası alanda toplumsal destek kazanmak, ağırlıklı olarak medya sayesinde mümkün hale gelmektedir. Abdullah Öcalan, “Hakikatini en iyi ifade eden toplumlar, en gelişmiş toplumlardır” der. Çağımızda bir toplum kendi hakikatini ifadeye kavuşturabilmek için kullanabileceği en etkili araçlardan başlıcası medyadır.

Medya, ulusal ve kültürel alanı, politik aktörlerin davranışlarını, politik planlamalar ve diplomatik-ticari ilişkileri derinden etkileme gücüne sahiptir. Kaçınılmaz olarak bu durum bir imaj mücadelesine de yol açmaktadır. Zira eskiden felsefenin temel kavramlarından olan “fenomen” insan açısından görüngüye konu olanı ifade ederken, günümüzde artık medya ile beraber dünyanın bizzat kendisini ifade eden hale geldi. Bu sayede insan bir görüngü nesnesine (fenomen) dönüştürüldü. Burada yalnızca “sosyal medya fenomeni” tanımlarıyla anılanları kastetmiyoruz. Genel anlamda da insanın kendisi “gösteri toplumunun” yaratılmasıyla beraber fenomene indirgeni. Konumuz bağlamında dikkat çekmek istediğimiz husus politik aktörlerin, iktidarların, sermayedarların, yönetimlerin sürekli olarak fenomen nesnesine indirgenmiş olmasıdır. Tüm bu taraflar medya aracılığıyla artık sürekli olarak göz önündedirler. Bundan dolayı bir taraftan istenmeyen bir görüntü vermekten itinayla kaçınırlar, öbür taraftan da bunu bir fırsata çevirerek sempati toplamaya çalışırlar. Bu durum genelde üç şekilde gerçekleşir:

1- Taraflar (iktidar ve sermaye güçleri) demokrasiyi, adaleti ve insan haklarını uygularmış gibi bir görüntü vermeye çalışırlar. Bu tür konularda evrensel ölçülerle çeliştiklerini gösteren görüntüler vermekten kaçınırlar.

2- Bazı iktidar ve sermaye güçleri de (özellikle statükocu güçler) demokrasiyi, adaleti ve insan haklarını kendi politikalarına uyarlayarak ve bu kararları kendi dar çıkarları temelinde, demagojik ifadelerle tanımlayarak, kendilerini haklılaştırmaya çalışırlar. Yani evrensel normları medya önünde takkiye amacıyla kullanırlar.

3- Demokrasi, adalet ve insan haklarına gerçekten bağlı olan güçler (genelde devlet dışı, iktidar ve sermayeye karşı güçler) yapmacıklığa ihtiyaç duymadan, bu ilkeleri eylemleriyle icra ederek, kendilerinden ziyade hakikati görünür kılmaya çalışırlar.

Bilişsel ve iletişimsel anlamdaki mücadele ekseriyetle medya aracılığıyla gerçekleşir; çünkü algı, medyanın biliş ve iletişim süreçlerine verdiği doğrultuya göre şekillenir. Medyanın bu etkinliğinde yeterince yararlanabilmek için öncelikle “medya bilgi merkezleri” oluşturmak durumundadır. Buna bağlı olarak hem ulusal hem de uluslararası alanda mümkün olan en fazla sayıda “medya bilgi büroları” oluşturulur. Bu bürolar genelde üç boyutta çalışır:

1- Yerelden merkeze bilgi toplayıp aktarmak.

2- Merkezden yerli bilinç ve bütünlüklü bilgi yaymak. Bu manipülasyon ve dezenformasyonla mücadeleyi de içerir.

3- Örgütlenmeye ve kamu diplomasisine alan açmak. Hakeza “medya bilgi merkezlerinin” yayın politikası da üç ana kategoriye ayrılır:

a- İdeolojik yayın: Bu yayınlar yalnızca bağlı olunan örgütlü yapıya yönelik olup bilgilendirme, ideolojik bilinç oluşturma ve eyleme kavuşturmaya yöneliktir.

b- Temsil edilen toplumsal tabana yönelik yayın: Bu yayın politikası, topluma politik bilinç kazandırmanın yanı sıra tarihsel-sosyolojik bilinci de kazandırarak, sosyal benliği güçlendirmeyi ve toplumsal örgütlülüğü büyütme hedefler.

c- Uluslararası topluma yönelik yayın: Bu boyuttaki yayın politikası, kültürel, sanatsal ve parodi masal içeriğine sahiptir. Kapitalist modernite medyasına karşı demokratik modernite medyasını temsil etme anlayışıyla yayın yapar.

Medya, bilgi aktarımında iki temel yöntemi esas alır; bunlar basitlik ve derinlik olarak adlandırılırlar.

I-) **Basitlik:** Basitlik yöntemiyle medya yalnızca görselden yararlanarak algı oluşturmaya çalışılır. Görselliği giderek daha etkili bir hale gelmesi, iletişim araçlarının daha fazla görsel gösterge sunma imkanına kavuşmasına da bağlıdır. Ancak gelinen

aşamada gösterge ile gösteri toplumu ve gösterilmek istenen şey arasındaki çizgi iyice belirsizleşmiş; birbirlerine dönüşmüş haldedirler. Bu konuyu kapsamlı inceleyen Ronald Barthes, tüm reklamların subliminal mesajlar içerdiğini, burjuvazinin göstergeye yüklediği subliminal mesajlara kendi kültürünü, özellikle de cinsel ahlakını ve tüketim kültürünü yaymaya amaçladığını vurgular.

Neoliberalizmle beraber medya da yepyeni bir kullanım formasyonu kazandı. Kendi içinde ikiye ayrılan medyanın etik ilkeyi tanımayan kategorisi, küreselleşen sermaye tekelciliğinin her yere sızmasını sağlayan maymuncuk rolünü oynarken; etik ilkeyi esas alan medya kuruluşlarında da küreselleşen sermaye tekelciliğine ve sömürgecilğe karşı direnen, demokrasi ve özgürlük arayanlar ve de ezilen toplumları doğru bilgilendirme ve örgütlenme imkanı sundu. Bu imkandan daha fazla yararlanmanın yolları geliştirilmeye muhtaçtır. Görsellerin doğru ve yeterince kullanılması çok önemlidir. Ama bununla beraber toplumun “gösteri toplumu”na dönüştürülmesi ve insanın aklının gözlerine hapsedilmesi projelerine karşı etkili mücadele yürütmekte ahlaki politik medyanın görevidir; zira gösterdiği topluma, içeriği tamamen boşaltılmış, metafiziği öldürülmüş toplumdur. Hakeza akli gözüne hapsedilmiş toplum da muhakeme yeteneğini kaybetmiş toplumdur.

II-) Derinlik: Derini yöntemiyle görselden ziyade sembolleri yüklenen anlam ve bu anlamlardan doğan çağrışımlardan yararlanır. Yani semboller aracılığıyla bilinçaltına mesajlar gönderilerek, güdüler harekete geçirilir, algılar oluşturulur. Oluşan bu algı doğrultusunda bireyler ve kitleler hem harekete geçirilir hem de şekillendirilir.

C-Medya ve Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisinin tarihi oldukça eskilere dayanır; ancak neoliberalizmle birlikte diplomasiinin en önemli ayaklarından biri haline geldi. 1929 yılında “Güçlü Devlet” (Sözümona Refah Devleti) şiarıyla yürürlüğe konulan ekonomik politikası, çok uluslu şirketler açısından artık azami karın önünde bir engel olarak görülmeye başlanınca, 1980’lerden

itibaren neoliberal ekonomi politikasına geçildi. Bununla beraber sermaye artık uluslararası alanda biriktirilebilir ve işletilebilir bir vasıf kazanınca hem şirketler hem de devletler açısından kendisini diğer ülkelerdeki toplumlara ve örgütlü yapılara kabul ettirmek ciddi bir önem kazanmaya başladı. Bu toplumsal ve örgütsel yapılarla kurulan ilişki ve iletişimin adı da kamu diplomasisidir. Burada devlet dışılıktan kastımız sivil toplumdur. Dünya çapında bir misyona sahip olmak isteyen güçler kendi kültürlerini, felsefelerini, ideolojilerini, sanatlarını, bilimlerini, üretimlerini, inançlarını ve dillerini uluslararası kamuoyuna en etkili biçimde anlatabilmek için uluslararası ve kültürlerarası algı farklılıklarını da dikkate alarak, kamu diplomasisini ve medyayı en verimli biçimde kullanmaya çalışırlar.

Medya, evrensel değerlerle buluşma, bütünlük ve uyum sağlama anlamında ne derece etkin kullanılırsa, kamu diplomasisinin o düzeyde etkin yürütebilmesine de zemin hazırlamış olur. İnsan doğasında hep “kendinden olanla” birlikte onun yanında olmak istediği vardır. Bu anlamda, temsil ettiğimiz evrensel değerleri daha fazla görünür kılmak hayati bir öneme sahiptir. Dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın insanlar, bizim “kendilerinden” olduğumuzu düşünüp hissetmelidirler. Bu ise ancak medya ve kamu diplomasisinin birlikte ve nitelikli bir biçimde kullanılmasıyla mümkündür.

Medyanın etkili bir biçimde kullanılmasında, dünyanın her yerinde bulunan sempatican ve taraftarların aktif faaliyet yürütmeleri sağlanır. Çalışmanın bu boyutu gönüllü çalışmalardan oluşur; ancak sadece bununla sınırlı kalmaz. Ayrıca profesyonel birey veya ekiplerden oluşan kurumsal yapılar medya bilgi merkezine bağlı bürolar bünyesinde örgütlenilip aktifleştirildiğinde daha güçlü, garantili, sürdürülebilir ve strateji bir medya ağ ve kamu diplomasisi zemini oluşturulmuş olur.

Meşruiyet sağlamak açısından da medya en etkili araçlardan biridir. Bu noktada medyanın kullandığı dil, öne çıkardığı kavramlar, oluşturduğu literatür çok önemlidir. Bir şeyi kabul ettirmek, öncelikle ona meşruiyet sağlamakla mümkündür. Varlık ve ad (isim) ilişkisi bağlamında, adın zihinlerde ve literatürde varlık-meşruiyet kazanması, varlığın da

küresel alanda meşruiyet kazanmasına kapı araladı. Bu konudaki en bariz örnek Rojava'dır.

Medya, evlerin içine kadar giderek ilişki ve etkileşim gerçekleştirme imkanı sunar. Kapitalizm yarattığı kültürü yaymak ve tüketim toplumu yaratmak için bu imkanı yetkin bir biçimde kullanmaktadır. Demokratik modernite güçleri, demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü kültürü yaymak için bu imkanlardan çok daha etkili bir biçimde yararlanma potansiyeline sahiptir. Bu gerçekleştirildiği oranda kapitalizme karşı yürütülen hakikat savaşında önemli başarılar elde edilebilir.

Sinema, dizi, reklam, çeşitli programlar, sanat (müzik, dans, folklor vs.) gibi alanlarda medya ne kadar etkili kullanılırsa o kadar başarı elde edilebilir. Medyada habercilik de en etkili algı oluşturma yollarından biridir. Ancak medyayı yalnızca gazetecilik ve haber bağlamında kullanmak, medyayı bunlardan ibaret saymak büyük bir hata olur. Medya, yukarıda sıraladığımız tüm ayaklarıyla birlikte kullanıldığında ancak sonuç alıcı olabilir. Habercilikte hangi haberlerin öne çıkarılması gerektiği, haberlerin nasıl ters yüz edilerek verilmesi gerektiği türünden konularda etkileyicilik açısından belirleyici bir öneme sahiptir. Özellikle savaşan güçler açısından haberlerin “umudu büyütme” ve “umudu baltalama” gibi bir gücü vardır. Uluslararası kamuoyunun desteği meşruiyet ve ajitasyon üzerinden sağlanırken, ulusal destek ise hak-güç-inanç diyalektiğinin üzerinden sağlanır. Bu yüzden profesyonel medyacılık, ulusa sunduğu haberler ile uluslararası kamuoyuna sunduğu haberler arasında dil ve sunum farklılığı tutturabilen medyacılıktır. Böylece hem ajitasyonun hem de propagandanın gücünden yararlanılır. Aksi halden ajitasyon ve propaganda birbirini keserek nötrleştirir.

Modern çağın diplomasinin en etkili kavramlarından biri de “yumuşak güç” kavramıdır. Joseph S. Nye, Jr.'ye göre yumuşak güç, tercih edilen çıktıları elde etmek için gündem, ikna, etkileyici cazibe gibi beraber seçilen araçlarla çevrenin etkileme yeteneğidir. Nye'nin sıraladığı bu üç aracı kullanabilmenin başlıca yolları, medya ve kamu diplomasisidir. Gündem oluşturarak algı şekillendirilir. Böylece etkileyciliğin gücü

de artar. Algıları kitlesel düzeyde bu kadar hızlı belirleyebilmek, modern çağın en önemli stratejilerinden biri olmaktadır.

Bazı diplomasi analizcileri, “Ekonomik gücü elinde bulunduran bir gücün uluslararası bir medyada kendini gösterebilmesi, askeri gücü elinde bulunduranlara nazaran çok daha mümkündür” diye iddia etmektedirler. Bu biçimiyle sermaye-medya ilişkisine dikkat çekerek, medyayı en etkili biçimde kullanmayı mümkün kılan faktörler arasında sermayeyi birinci sraya, askeri gücü de ikinci sraya yerleştirmektedirler. Oysa bir analiz yaptığımızda bunun pek isabetli bir iddia olmadığına tanık oluyoruz. Uluslararası medyada görünür olmak kuşkusuz ekonomik ve askeri gücün kayda değer bir etkisi olduğunu inkar edemeyiz; ancak gerçekte ideolojik, politik güç daha belirleyicidir. Abdullah Öcalan, “Kapitalizm asıl gücünü ne tekniğinden ne de parasından alır; o asıl gücünü ideolojisinden (liberalizm) alır” derken, bu gerçekliğe dikkat çekmektedir. İdeolojinin muhtevasının güçlü, bilimsel, ahlaki politik ve toplumcu olması çok önemli olmakla beraber yine de tek başına bu muhtevası onun başarılı olmasına yetmez. Onu yeterli kılacak olan muhtevasıyla beraber, iyi, donanımlı anlatıcılara ve iyi örgütleyicilere sahip olmasıdır. Günümüzün çarpıcı gerçekliği şudur: Kendini anlatabildiğin ve gösterebildiğin kadar varsın...

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Özgür Basının Doğuşu: Önce Serxwebûn Vardı

Mehmet Reşit

İnsan ve toplum; toplumsal varoluş karşısında yabancılaşmış, sadece toplumu değil birinci doğayla birlikte toplumsal doğayı da ciddi bir biçimde kemiren, tüketen, yok eden, tümünden yok olma tehlikesiyle yüz yüze getiren bir zihniyet ve onun pratikleşme düzeyiyle karşı karşıya bulunuyor. Beş yüz yıllık kapitalist modernite sistemiyle de bu durum en tehlikeli düzeye ulaşmış bulunuyor. Her gün tehlike saçıyor, her türlü hastalığı üretiyor. Güya yaşamı üretecek, sorunları çözecek, yaşamı kolaylaştıracak, güzelleştirecek iken; tam tersine her gün savaş ve katliam üretiyor, insanlığı hatta doğayı bile yok etme gücüne sahip silahlar üretmiş bulunuyor. Doğa ve toplum böyle bir tehditle karşı karşıya gelmiş durumdadır. Her gün baskı ve sömürü üretiyor, toplumu kendi içinde arada uçurumlar oluşturacak kadar bölümlere ayırmış, bazıları üretilen her şeye sahipken, bazıları karnını bile doyuramıyor, ölüm sınırında yaşıyor. Böylece toplumun iç yapısını uçurum düzeyinde karşılaştırmış, çelişkili ve çatışmalı kılmış oluyor. Bu durumu doğru gören, olumlayan, bunu sürdürmek isteyen bir zihniyet yapılanması var. O zihniyet yapılanması altında oluşmuş bir maddi yaşam gerçeği de var. Bu biçimde küreselleşmiş bir hegemonik sistem söz konusudur. Mevcut kapitalist modernite sistemi, küresel hegemonik bir güç haline de gelmiş durumdadır. Zaten yapısı gereği her zaman hegemoniktir. Bütün toplum, insanlık, yerküre mevcut sistemin ağır

baskısı ve sömürüsü altında her gün parça parça yok ediliyor. Tümünden yok edilme tehlikesi yaşıyor. Birçok çevre tek tanrılı dinlerin tanımladığı gibi kıyamet alameti sayacak duruma gelmiş bulunuyor.

Kapitalist modernitenin de kendi içerisinde çözüm arayışları var, ortaya çıkardığı birçok sorun kendisini de zorluyor. Fakat çözüm arayışlarını birbirine karıştırmamak gerekir. Kapitalist modernitenin çözüm arayışları, sistemi işletmede sorun yaratan hususları aşma, sistemi daha iyi işletebilmenin yol ve yöntemlerini, zihniyetini ve uygulama gücünü ortaya çıkarmayı ifade ediyor. Sorunları üreten sistemi çözerek alternatifini geliştirme değil de, sistemin işleyişini zorlaştıran hususları aşarak sistemi daha derin, güçlü işletir hale getirmenin arayışı oluyor.

Demokratik Modernite Sistem Düzeyinde Nitelik Değişimini Öngörüyor

Demokratik modernite ise kapitalist modernitenin ya da merkezi tekeli uygarlığın daha güçlü işlemesi için ortaya çıkan sorunlara çözüm getirerek onu daha iyi işler kılmanın bilimi değildir. Tam tersine toplumu ve doğayı her gün bitiren, yok olma tehlikesiyle yüz yüze getiren, her türlü hastalık, baskı, sömürü, katliam, soykırım üreten bu sistemin ortaya çıkardığı sorunların kaynaklarıyla birlikte çözümlenmesini, değiştirilmesini, dönüştürülmesini içeren bir çözüm

bilimidir. Devrimcidir, reformcu değildir. Sistem düzeyinde nitelik değişimini öngörüyor. Dolayısıyla demokratik modernitenin böyle bir çözüm olduğu bilinmezse, kişi ya da toplum kendini bu temelde eğitmezse fazla iş yapamaz ya da ne kadar eğitimliyse yaşamı o kadar planlar, örgütler, düzenler. Ne kadar eğitilmiş ve hazırsa o kadar cesur ve fedakârca yönelir. İradesi, cesareti, fedakarlığı, kararlılığı, girişkenliği o kadar artar. Bunlar zayıfsa bir kişinin ya da bir topluluğun yaşamı yaratması da zayıf kalır. Bunlar güçlüyse yaşamı yaratması da güçlü, derin, kapsamlı ve bütünlüklü olur.

PKK Lideri Abdullah Öcalan, “Toplumı sömürüye açık hale getirmek için politika ve ahlaktan yoksun kılmak gerekir,” der. Politika ve ahlaktan yoksun kılmanın esas yolu da zihniyet kırımından geçer. Kapitalist modernitenin toplum kırımının esas zihniyet kırımıdır. Kültürel soykırımın esas zihniyet kırımıdır. Dolayısıyla kültürel soykırıma karşı çıkmak, ona karşı mücadele edebilmek her şeyden önce zihniyet kırımını aşabilmekle, zihniyet kırımına karşı mücadele edebilmekle, kendi zihniyetini oluşturabilmekle mümkündür. Bütün işleri yapabilmek için önce zihniyet inşası gereklidir. Bunun nedenle, bütün inşaların başında zihniyet inşası gelir.

Özgür Basın Çalışmalarının Toplum Eğitimindeki Yeri ve Rolü Önemlidir

İnsan tür olarak düşünce gücüyle diğer türlerden ayrılıyor. İnsan maddi gelişme yarattı ve sonra da yaptığını anladı, biçiminde bir diyalektik ilişki söz konusu değildir. Yeni bir şey yapmaya adım atmakla anlamak iç içedir, birliktedir, paraleldir. Dolayısıyla düşünce gücü zihniyet yapılanması olduğu kadar diğer türlerden ayrıdır. Kendisine ait herhangi bir zihniyet inşası yoksa, aslında o insan olarak yok demektir.

Bu noktada özgür basın faaliyetlerinin önemli bir rol oynadığını bilmek gerekir. Özgür basın faaliyetleri, propaganda ve ajitasyon çalışmaları olmazsa, insan ve toplum yaşamı olmaz, canlılık olmaz. O zaman propaganda ve ajitasyonun, özgür basın-yayın çalışmalarının toplum eğitimindeki yeri ve rolü

önemli olmaktadır. Kötülükleri kavrayabilmek, sömürgeci-soykırımcı zihniyet ve siyasetin ne anlama geldiğini, uygulamalarının hangi sonuca ulaştığını anlayabilmek, tarihsel toplum ve onun bireyi olma gerçeğini görebilmek açısından ilkin kapsamlı bir eğitime, zihniyet gelişimine ihtiyaç var. İkinci; baskı, katliamlara karşı mücadele edebilmek, onları yenebilmek için çok yönlü mücadele edebilen, eyleme geçebilen bir güç olmaya, böylesi bir eylemi geliştirebilmek için de onu yapacak düzeyde örgütlü olmaya ihtiyaç var. Bu düzeyde bir örgütlülük de eğitimle ortaya çıkar. Propagandayla oluşur. Ajitasyonun yarattığı cesaretle vefedakarlıkla şekillenir.

Birey ve toplum yaşamının içeriğini, düzeyini ve formunu bir anlamda özgür basın faaliyetleri ortaya çıkaracaktır. Toplum eğitiminden birinci dereceden sorumlu alanlardan biridir Elbette bunu Kürt toplumu somutunda değerlendirince, onun yaşamsal değeri daha da artar.. Çünkü Kürt toplumunun özgürce var olma sorunu var. Kültürel ve fiziksel soykırıma maruz kalmaktadır. Buna karşı çok yönlü bir direniş yürütmesi, mücadele etmesi elzemdir. Bunun için de her düzeyde örgütlenmesi, sömürgeci-soykırımcı zihniyet ve siyasetten kurtularak özgür ve demokratik bir yaşama kavuşabilmesi için çok kapsamlı tepeden tırnağa tüm fertleriyle örgütlü ve eylemli olmaya ihtiyacı var.

Bunun gerekliliğini bilince çıkarmak, amaç belirleyebilmek sömürgeci-soykırımcı zihniyeti, siyaseti öğrenmekten geçer. Çünkü sömürgeci-soykırımcı sistem halk olarak bizi, kendi geleceğimizi bilemez hale getirmişti. Sömürgeci-soykırımcı uygulamaları kabul edilebilir, yaşanabilir bir durumda görüyordu ya da sistem bunu bir zorunluluk gibi gösteriyordu. Hatta yokluktan, kötülükten kurtuldunuz, iyiye geldiniz, diyordu ve insanları buna inandırıyor. Böylelikle insanların kültürel yok oluşunu kabul etmesine, benimsemesine yol açıyordu. Bu kadar düşünce gücünü tersyüz etmiş ve hatta dumura uğratmıştı. Zaten kültürel soykırım böyle bir düşünceyi tersyüz etmeye dayanıyordu.

Kürt toplumu Kürtçe yazamıyordu; Türkçe, Arapça, Farsça yazıyordu. Yazmasını, okumasını yeterince biliyordu, okuma alışkanlığı yoktu.

Kendisini okuma-yazmayla eğitir hale gelmiş bir toplum değildi. Çünkü kültürel soykırım altında yaşayan bir toplumdur. Kültürel soykırım en çok bu alanlarda insanları zayıf bırakıyordu. O nedenle ne kendini yazılı propaganda ve ajitasyonla yeterince ifade edebiliyordu ne de yazılı materyallerle kendisini yeterince eğitebiliyordu. Demek ki, insan kendini eğitmezse, cesaret, fedakârlık, girişkenlik kazandırmazsa yaşam çok dar, çok monoton, çok yüzeysel, çok kaba kalır; yaşamın çekiciliği, derinliği, güzelliği gelişmez. Dolayısıyla yaşamda öz düşünce ve duyguyla süreklilik olmaz. İnsanı ve toplumu daha çok coşkulu, canlı, uzun vadeli yaşar hale getirmez. O zaman ne kadar eğitim ve yönlendirme o kadar yaşamda zenginlik ve derinlik kazanma gerçekleşir.

Özgür Basın Önemli Gelişmelere Yol Açmıştır

Dikkat edilirse özgürlük mücadelesi yurtseverlik ölçülerini yükseltmiş, toplumu birleştirmiş ve mücadeleye sevk etmiştir. Bunların hepsi doğru bir zihniyet oluşturmakla, düşünce gücü geliştirmekle gerçekleşmiştir. Buna da 'duruş' denilir. Duruşun özünde zihniyet olgusu yer alır . Doğru duruş ve doğru tutum ise zihniyetle olur. O bakımdan da zihniyet devrimini her şeyin başına koymak, kişilik devrimini bu temelde ele almak, soykırıma karşı devrimci mücadeleyi zihniyet devrimine dayandırmak esastır.

Bu anlamda özgür basın geleneği kapsamında propaganda ve ajitasyon çalışmaları önemli gelişmelere de yol açmıştır. Tarihsel olarak bazı dönemler bazı propaganda-ajitasyon biçimleri öne çıkmıştır. Kürdistan'da Özgürlük Hareketi çıkış yaparken sözlü propaganda ve ajitasyonu kullanmıştır. Propaganda ve ajitasyonu birey ve toplumları etkileme, eğitme, ikna etme ve harekete geçirme çalışması olarak değerlendirmiştir.

Özgürlük Hareketi'nin birinci döneminde, 1970'li yıllarda bütün kadrolar temel çalışma biçiminde yaygın bir şekilde sözlü propaganda ve ajitasyon çalışması yürütmüşlerdir. Yazılı propaganda olarak bu dönemde bildiriler kullanılır. "Haki Karer'in Anısına" 1978 baharında broşür hazırlanır. Yine,

Parti Program Taslağı, Manifesto ve Kuruluş Bildirisi yazılı olarak hazırlanır. Esas olan da Parti Merkez Yayın Organı olarak 1978 Ekim başında illegal bir gazete olan Serxwebûn dergisi çıkarılır. İlk genel bir sayı, 1979 sonuna kadar da 5-6 özel sayı çıkarılır. Merkez Yayın Kurulu bu çalışmayı illegal olarak yapar.

İkinci dönemde ise esas olarak sözlü propagandayı Abdullah Öcalan kullanır. Kitaplar ve broşürler hazırlar. Kitle içerisinde çalışma yürüten az sayıdaki kadronun ağırlıklı olarak kullandığı propaganda ve ajitasyon yöntemi sözlü propaganda ve ajitasyon olur.

Serxwebûn Dünya Demokratik Devriminin Sesidir

1982 Ocak başından itibaren Avrupa'da yarım gazete biçiminde Serxwebûn Gazetesi çıkarılır. Aylık merkez yayın organı olarak 1978 Ekim'inde Kuzey Kürdistan'da illegal olarak bir dergi formatında başlattığı merkez yayın organı olur. Artık Kürdistan'da 12 Eylül darbesi karşısında illegal bir yayın çıkaramayacağını görünce, merkez yayın organını Avrupa alanından çıkarmaya başlar. Serxwebûn aylık yayın yapan, özgürlük hareketinin görüşlerini yansıtan, Abdullah Öcalan yazılarını hazırlayan ve yayınlayan yarı dergi, yarı gazete olur. Kürdistan'ın en uzun süreli kesintisiz yayın organı, özgürlük mücadelesinin sesi ve dili olur. Devrim tarihini en doğru ve günü gününe izlenebilecek, araştırılıp açığa çıkartılabilecek temel materyal konumundadır.

Kesintisiz olarak 43 yıl, başlangıcıyla birlikte 47 yıl yayın yapmak kolay değildir. Hem de bunu Kürdistan gibi dörde bölünmüş, her parçası ayrı bir devletin egemenliğinde, üzerinde küresel devletçi sistem inşa edilmiş olan bir ülkede ve üzerinde yüzyıllardır soykırım uygulanan bir halkın gücüyle yapmak benzeri bulunabilecek bir durum olmamaktadır. Tüm bu yönleriyle Serxwebûn Kürdistan tarihinde bir ilki ifade etmektedir. Sadece Kürdistan tarihinde de değil, çok açık ki insanlık tarihinde de bir ilki oluşturmaktadır. Ne Fransız Devrimi ne de 1917 Rus Ekim Devrimi temelinde yaşanan devrimci süreçlerin böyle süreklilik arz eden yayın pratikleri söz konusudur.

Serxwebûn sadece süresi, niceliği ve niteliğiyle dünya tarihinde bir ilk değildir; aynı zamanda içeriğiyle de bir ilki oluşturmaktadır. Belli ki bütün bu özellikleriyle Serxwebûn için çağdaş Kürdistan'ın özgürlük tarihi denebilir. Her türlü özgürlük çığılığı Serxwebûn sayfalarında yankılanmaktadır. Her türlü özgürlük eylemi Serxwebûn sayfalarında yer bulmaktadır. Kürdistan Özgürlük Tarihinin en önemli, bütünlüklü ve içerikli eseri olduğu açıktır. Tüm bu yönleriyle yeni özgür Kürdistan'ın, Kürt özgür yaşamının hafızasını oluşturduğu tartışma götürmez.

Sadece Kürt halkının, gencinin ve kadınının hafızası da değildir; onun da çok ötesinde yeni bir dünya hafızasını oluşturduğu açıktır. Baştan itibaren Abdullah Öcalan Kürt özgürlüğü temelinde tanımlamaya çalıştığı özgür insanlık bilinci en derin açık ve anlaşılır bir biçimde Serxwebûn sayfalarında yer almıştır. Kürt varlığı ve özgürlüğü temelinde yeni bir Ortadoğu ve dünya tanımı yapan Kürdistan Devriminin Yolu manifestosuyla başlayan bu süreç, kadın özgürlüğüne ve ekolojiye dayalı demokratik toplum paradigmasını açıklayan beş ciltlik Demokratik Toplum Manifestosu'na kadar ulaşmıştır. Ortasında paradigma değişiminin bulunduğu yarım asırlık büyük yoğunlaşmanın ve 47 yıllık kesintisiz düşünsel faaliyetin tüm sonuçları ve paha biçilmez ürünleri her yerden çok Serxwebûn sayılarında yer almıştır.

Paradigma değişimiyle kapitalist moderniteye karşı, demokratik modernite tanımlanmıştır. Doğanın yok edilmesine karşı ekolojik devrimi, tüm köleliklerin temeli olan kadın köleliğine karşı Jineolojiyi ve kadın özgürlük devrimini, ulus-devlete karşı demokratik ulusu, bir bütün olarak kapitalist modernite dünyasına karşı demokratik modernite dünyası teorik, stratejik ve taktiksel olarak ifadeye kavuşturulmuştur. Devletçi uygarlığın kapitalist modernitesi karşısında demokratik uygarlığın demokratik modernitesi ortaya konulmuştur. Bu temelde tek dünya varlığının ve yaşamının olmadığını, devletçi kapitalist dünya dışında yeni demokratik bir dünyanın ve komünal özgür yaşamın var ve mümkün olduğu en açık ve anlaşılır bir biçimde gösterilmiştir. Bütün bunlar da en kapsamlı bir biçimde Serxwebûn sayılarında

yer almıştır. Bunlar temelinde Serxwebûn, özgür yaşamın ve özgürlük devriminin sesi, kadın özgürlük devriminin sesi, yeni demokratik dünyanın zengin hafızası haline gelmiştir.

Demek ki Serxwebûn, dünya demokratik devriminin de sesidir. Kürt halkının olduğu kadar, dünya halklarının ve insanlığın da sesidir. Kürt kadınlarının olduğu kadar, Jin Jiyan Azadi sloganıyla ayağa kalkan tüm dünya kadınlarının da sesidir. Tüm bunların en zengin ve derin hafızası, bilinç kaynağı ve eğitim materyalidir.

Serxwebûn Yaratıcı İnsan Emeginin ve Kolektif İnsan Çabasının Ürünüdür

Kuşkusuz, Kürdistan'da ya da Kürtler adına Serxwebûndan önce de yayın yapılmış, dergi veya gazete çıkarılmıştır. Bedirxanilerin bu yönlü yurtdışında harcadıkları belli bir çabaları vardır. Yine yirminci yüzyılın başında İstanbul merkezli gelişen Kürt örgütlenmelerinin çeşitli düzeylerde yayın faaliyetleri olmuştur. 19. ve 20. yüzyıllarda Kürdistan'da gerçekleşen yeni işgali ve buna karşı direnişleri anlatmayı esas alan çabalar görülmüştür. Fakat bunların hepsi de dayandıkları ideolojik-politik hareketlerin yaşadığı akıbeti yaşamış, yani kısa ömürlü olarak fazla bir etki bırakamamıştır. Yine esas olarak Kürt egemen sınıfının duygu ve düşüncelerini yansıtmaktan öteye geçememiştir. Dayandıkları güçler gerçek bir ulusal kurtuluş hareketi haline gelemediği için söz konusu yayınlar da gerçek anlamda devrimci ve özgürlükçü bir yayın olma özelliği taşımamışlardır.

1970'li yılların başında ve ikinci yarısında özellikle Kuzey Kürdistan'da ulusal kurtuluşçuluk iddiası taşıyan bazı dergi ve gazete yayınları yapılmıştır. Fakat bunlar da çoğunlukla sömürgeciliğin özümlediği küçük-burjuva ve orta kesime dayandıkları için, her ne kadar keskin ifadeler kullansalar da, gerçekte özgürlük bilinci veren ve kendi içinde tutarlı olan bir yapı kazanamamıştır. Özümsemiş Kürt küçük-burjuvazisinin sesi olarak, sömürgeci sistemden pay almayı öngören amaçlarını bazı tehditkâr ifadelerle gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Daha çok da reformist-teslimiyetçi bir milliyetçilikle devrimci

ulusal kurtuluş çizgisinin gelişmesini çarpıtma ve saptırma çabası içinde olmuş, tarihi rolleri böyle şekillenmiştir. Çeşitli adlarla yapılan bu yayıncılığın ömrü de, dayandıkları hareketlerin ömrü gibi kısa olmuştur. Kürdistan'da mücadelenin sertleştiği 12 Eylül darbe sürecinde söz konusu hareketler ve yayıncılık tarihe karışmıştır.

Serxwebûn işte böyle bir tarihi sürecin içinde çıkış yapmış ve gelişmiştir. Kürdistan'da özgürlükçü önderliksel doğuşa ve Özgürlük Hareketi'ne dayandığı için tamamen onların duygu ve düşüncelerini ifade etmiş, kapitalist moderniteye dayanan sömürgeci-soykırımcı sistemden tamamen kopmayı ve yeni bir alternatif yaşam inşa etmeyi temsil etmiştir. Böylece Kürdistan'da gerçek özgürlüğün ruhu, bilinci ve eğitim okulu olmuştur. Düşüncede bağımlılığın zerresini ihanetle özdeş gören bir anlayış ve bakış açısı temelinde Kürdistan'da gerçek bir bağımsızlık ve özgürlük çizgisinin yaratıcısı olmuştur.

Özgür Basıncılığın Temeli Serxwebûn İle Atılmıştır

Bu anlamda özgür basıncılığın temeli Serxwebûn ile atılmıştır. Kesintisiz yarım asırdır süren bir özgürlük devriminin sesi olması itibarıyla de böyle tanımlamayı ziyadesiyle hak etmiştir. Özgür basın başlangıcını burada aramak, kendini tamamen bu çıkışa dayandırmak durumundadır. Basın-yayın alanında doğru çizgi duruşu, özgürlükçü bakış, her türlü liberal-milliyetçi anlayıştan kopma ve bağımsız düşünceye ulaşma ancak böyle gerçekleşir. Serxwebûn çıkışının baştan itibaren böyle bir iddiası ve anlamı zaten vardır. Yani kendinden öncekilere eklemleme ve onların bir uzantısı olma değil de, yeni bir çıkış olarak ilki temsil etme karakterine sahiptir. 47 yıllık yayın hayatında temsil ettikleri ve yarattıkları da böyle bir ilk ve başlangıç olmayı fazlasıyla hak etmiştir.

Hiç kuşku yok ki, Serxwebûn olmasaydı özgür basın var olmazdı. Özgür basının var oluşunda ve çeşitli organlar biçiminde gelişiminde Sarxwebûn'un rolü ve payı belirleyici düzeydedir. Bu nedenle de Serxwebûn gerçeğini ve çizgisini doğru anlamak ve bu çizgide sürekli gelişmeyi ve derinleşmeyi esas almak gerekiyor.

Şöyle düşünmek yanlış olmazsa gerek: Önce Serxwebûn vardı. Daha sonra her şey ondan doğdu ve ona bağlı olarak gelişti. Yurtdışında olduğu kadar dört parça Kürdistan'da demokratik sosyalizmin ve özgürlük devriminin tüm sorunlarını gündemleştiren ve çözüme kavuşturan Serxwebûn gazetesidir. Serxwebûn insanlığın bilgi hazinesidir. Son yarım asırda her türlü olumsuzluğa karşı yeni insanlık düşüncesinin kadın özgürlük çizgisinde yeni bir senteze kavuşturulmasıdır. İnsanlığın hakikat arayışına dayatılan tüm sapmaları ve de saptırmaları teşhir ederek, yirmi birinci yüzyılın başında doğru bir hakikat arayışçılığının ve yürüyüşünün geliştirilmesidir. Serxwebûn var oldukça insanlık hakikatini ifade eden iyiliği, doğruluğu, güzelliği ve özgürlüğü hiçbir güç saptıramayacaktır.

Serxwebûn ile birlikte 1980'li yılların ortalarında, 1985 Newroz'unda, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin ilanından sonra cephe yayın organı olarak Berxwedan Gazetesi çıkartılır. Daha çok yurtsever halkın görüşlerini, devrimci yurtsever halkın, kadın ve gençlik mücadelesinin sonuçlarını yansıtmayı hedefliyor. Mücadele haberlerini veren, kısa yazılarla yurtsever mücadeleye dair görüşler açıklayan bir yayın organı olur. Serxwebûn kapsamlı teorik, felsefi, ideolojik yayın organıyken; Berxwedan, özgürlük mücadelesinin günlük sesi olur. Daha sonra günlük gazeteye dönüşüyor ve şimdiye kadar da Avrupa'da günlük gazete olarak yayın yapar.

Bunun dışında kitaplar çıkartılır. Kitap basımı bir propaganda çalışması olarak geliştirilir. Abdullah Öcalan'ın yoğun bir teorik çalışması söz konusu olduğu için geçici bir süre Şoreşê Kurdistan ismiyle iki yıl süren bir dergi de çıkartılır. Kürdistan ve Türkiye'de mücadeleye, devrimcilığe yön vermek ve ön açmak için üç ayda bir yayınlanan teorik bir dergi olur. 1980'lerin ortasından itibaren Ortadoğu'da 'Şoreşê Kurdistan' ismiyle Arapça diliyle benzer bir dergi çıkarılır. 1990 yılının başından itibaren giderek bu durum değişir.

Yazılı basın 1980'li yıllarda Avrupa'da olurken, 1990'dan itibaren artık Kuzey Kürdistan'a, Rojava'ya, Başur'a, Rojhilat'a akar. Böylelikle Kürdistan'da basın-yayın çalışmalarının adım adım geliştiği bir süreç olur.

Türkiye metropollerinde 1989 yılının başından itibaren ilk yayın organı Toplumsal Diriliş dergisi çıkarılır. Avrupa üzerinden yapılan planlamalar sonucunda 5 ya da 6 sayısı yayınlanır. Bu da ilk aylık yayın organı olur. 1990'ın başlarında kitle eylemliliği, demokratik siyaset, sanat ve edebiyat alanı kısmi gelişme gösterince de yazılı propaganda- ajitasyon ve basın-yayın alanında gelişme öne çıkar.

Özgür Gündem, Özgür Halk, Azadiya Welat olarak Kürtçe somutlaşan ama birçok farklı adlarla ve bunların birçok versiyonu olan dergi, gazete, Türkçe, Kürtçe yayıncılık giderek gelişiyor. 1995'te başlatılan televizyonculuk, dergi ve gazetelerle birlikte radyo ve televizyon yayıncılığı da gelişir. Daha çok televizyon benzeri görsel yayıncılığı Avrupadaki gelişmelerle yürütülür. Ama kendi somutunda da gazete, dergi biçiminde bir yayın çizgisi oluşur.. Bakur'da sistemin illegalleştirme çabalarına karşı hep legal kalmada ısrar edilir. Başur'da da hakeza legal yürütülür. Rojava uzun bir süre yarı legal, yarı illegal pozisyonda basın-yayın faaliyetlerini sürdürülür. Rojhilat'ta da legal imkânlar kullanılarak kısmi basın faaliyetleri yürütülür. Böylelikle teorik, edebi, sanatsal, toplumsal bütün çalışmalar basın üzerinden topluma yansır. Özgür basın bir mücadelenin, çalışmanın bütün sonuçlarını yansıtırma organı olur.

Bunun yanında kadın hareketinin özgün basın çalışmaları gelişir. 1980'lerin sonundan beri örgütlenen bir kadın yayıncılığı var. Avrupa'dan başlayarak Türkiye'ye yayılır. Dergi çıkarılır. Genel basın içerisinde önemli bir yeri bulunur. TV yayıncılığı da geliştirilmeye çalışılır.

Gençliğin belli bir basın çalışması var. O da 1980'lerin sonundan itibaren gençlik dergileri biçiminde Avrupa'da, Türkiye'de örgütlenir. Sonrasında Kürdistan'ın diğer parçalarında da taşırılır. Baskıcı sistem tüm bu gelişmeler karşısında özgür basının gelişimini saldırılarla önlenmeye çalışsa da, bilinçlenen toplum buna izin vermez.

Propaganda ve Ajitasyon Çalışması Devrimci Bir Çalışmadır

İktidar ve devlet sistemi toplumu beyinsizleştirmek, alıklaştırmak, anlamaz kılmak için psikolojik savaş,

özel savaş yürütür, böylece gerçekleri ters yüz eder. Bu da insan karşıtı, toplum karşıtı, baskı ve sömürüye hizmet eden bir faaliyet olur. Propaganda ve ajitasyonun bir baskı ve sömürüye hizmet etmesi söz konusu olamaz. Baskıdan ve sömürüden yana olanların yaptıklarına propaganda ve ajitasyon denilemez. Ona 'kara propaganda' denilebilir.

Propaganda ve ajitasyonun bir de yeni olmakla, tekrar olmamakla ilişkisi var. Devrimci değere sahip olduğu kadar yenilikçi de olmalı. Birilerinin yaptığını tekrarlamak başarılı bir propaganda ve ajitasyon olmaz; çünkü etki de bulunamaz. O halde, doğru propaganda ve ajitasyon çalışmasının bir de yeni ve yaratıcı olması gerekir. Tekrar olmamalıdır. Eskiden olanı hep tekrarlayan olursa, onun etkileme düzeyi gittikçe azalır, daha fazla ortadan kalkar, rutinleşir. Rutin duruşun propaganda etkisi yoktur. Çünkü yeni değildir, yaratıcı değildir, devrimci değildir. O halde propaganda ve ajitasyon çalışması devrimci bir çalışmadır. Öyle rutin yapılanlara propaganda ve ajitasyon denmez. Çünkü propaganda ve ajitasyon karşıdakini etkilemek demektir. Rutin olanın etkileyciliği olmaz; eğitmez, beyin gücünü geliştirmez, duyguları hareketlendirmez. O halde ona propaganda denmez. Propagandanın başarı oranı, eğiticiliği ve duyguları harekete geçirişiyile ölçülür. Propaganda eğiticiyiyle, ajitasyon duyguları hareketlendirmesiyle ölçülüyor.

Toplumun Tümünü Eğitmeye

İhtiyaç Var

Kuşkusuz, gününbirlik yaklaşımlarla toplum eğitilemez. Böyle bir yaklaşım kapitalist modernitenin etkisi altına girmeyi ifade eder. Devrimin ideolojik boyutu güçlendirilmelidir. Çünkü devrimin ideolojisi, felsefesi, teorisi çok güçlü, kahramanlıkları insanlığı harekete geçirecek düzeydedir. Tüm bunların yayını yapılmalıdır.

İçinde bulunduğumuz süreçte insanlığı kendine getiren, kapitalist modernitenin insanlıktan çıkartan yaklaşımlarını sorgulatan olaylar ve gelişmeler yaşanmaktadır. Bunlar çok güçlü biçimde verilebilir. Öyle olmazsa devrimin toplumu yetiştirmez, devrimin insanı ortaya çıkamaz, kadını-erkeği

gelişmez, devrimin gençliği oluşmaz, devrimci toplum yaratılamaz, eğitilemez. İddia ve amaçla, pratikte yaşanan birbirini tutmalıdır. Bundan da amacı topluma vermesi gereken güç sorumludur. Yani özgür basın sorumludur. O halde özgür basın rolünü oynayabilmelidir. Devrimci propaganda-ajitasyon olmayınca devrimci örgüt ve eylem de gerçekleşmez. Toplumu demokratik modernite kuramı temelinde eğiten, bilinçlendiren, dolayısıyla örgütleyip hazırlayan basın yayıncılık çok daha fazla geliştirilmelidir.

Dikkat edilirse özgür basının geniş bir çerçevesi var. İmkânları çok, çalışma alanları geniş, güçlü bir devrim hareketinin gelişimi de söz konusudur. Dolayısıyla büyük kazanımların açığa çıkması gereken bir dönemde bulunuyoruz. Demek ki daha güçlü bir propaganda-ajitasyon çalışmasına, bu temelde toplumun tümünü eğitmeye ihtiyaç var. Çünkü demokratik ulus inşası görevleriyle karşı karşıya bulunmaktayız. Dolayısıyla toplumun tümüne hitap eden, tümünü eğitip örgütlemeyi öngören bir faaliyet yürütülmelidir. Propaganda-ajitasyon çalışmalarının tüm toplumu bu temelde eğitmeyi, örgütlemeyi, eyleme seferber etmeyi içermesi gerekiyor. Bunu başardığı oranda propaganda-ajitasyon çalışmaları doğru ve yeterli yürütülmüş, başarılı olmuş denilebilir. Mevcut durumda böyle bir yeterliliğe ulaşmak için büyük bir çaba içerisinde olmalıyız.

Özgürlük Köleliğe Karşı Bir Taraftır

Elbette ki, Özgür basın kendisini günübirlik işleyen, dar politik propagandayla sınırlandıran bir düzeyde kalmamalıdır. Öyle bir yörünge içerisine girmemelidir. Basın-yayını günlük politik propaganda aracı olarak görmek yetersizdir. O da sadece ajitasyon demektir. Oysa propaganda boyutu var, toplumun eğitilmesi görevi var, zihniyet oluşturulması görevi var. Bu anlamda bilinç verme, anlayış kazandırma, ideolojik mücadele yürütme, kapsamlı teorik bilinç ve ideolojik mücadeleyi gerçekleştiren bir yayıncılığı izlemesi gerekmektedir. Tarih bilincinden, toplum bilincinden kopuk olmamalıdır.

Basın özgürlüğü yanlış anlaşılmalıdır. Basın özgürlüğü demek toplumdan kopmak, kendi başına

muğlak, tarafsız olmak gibi algılanmamalıdır. Bu en büyük yanılgıdır. Onun özgürlükle bir alakası yoktur. Taraf olunmazsa yok olunur. Çünkü özgür basın çalışması propaganda-ajitasyon görevini yürütüyor. Propaganda-ajitasyon ise bir devrimci çalışmadır. Hele hele özgür basın tarafsız olamaz. Özgürlük, köleliğe karşı bir taraftır.

Dahası halkçı bir temelde özgürlük değerlerine bağlı olarak çalışmayı daha fazla etkinleştirerek tarz, üslup, tempo olarak daha fazla güçlendirmek gerekmektedir. Dolayısıyla kendi özgünlüğünü kaybetmeden, söz ve davranış uyumuyla daha etkili hale gelmek gerekir. Toplumcu bir karakterle topluma hitap edip insanları eğitmek, taraftar kazanmak imkânsız değildir. Çünkü toplum özgürlük eğilimine açıktır, komünalisttir, dayanışmacıdır, özgürlükçüdür, toplumsal ilişkiler demokratiktir. Dolayısıyla özgürlükçü demokratik bilince ve kültüre daha çok açıktır. Doğru olanı daha fazla benimser. Özgür basın doğru, etkili bir biçimde özgürlük ölçülerini, anlayışını, zihniyetini topluma etkili taşıyabilirse toplum daha güçlü sahiplenecektir.

Tarihten Kopmak Toplumdan Kopmaktır

İnsanlık dünyasının merkezi Kürdistan'dır, tarihsel değerler Kürdistan'da açığa çıkmıştır. Demek ki özgür basın böyle bir görevle de karşı karşıyadır. Dikkat edilirse Amerikadan, Avrupadan gelecek Kürdistan'da tarihi öğreniyorlar ve kendilerini tarihin sahibiymiş gibi göstermeye çalışıyorlar. O zaman Kürdistan'ın gerçekliğini araştırıp öğrenme, topluma ve insanlara aktarma görevi de özgür basınındır.

Basın-Yayın çalışmalarının birinci maddesi teorik çalışmadır, araştırma incelemedir. Tarihsel toplum gerçeğinin ortaya çıkarılmasıdır. İktidarcı-devletçi sistem gerçeğinin çözümlenmesi, eleştirilmesi ve mahkûm edilmesidir. Tarihsel toplumsal araştırmalarla toplumun derinliklerine girmek gerekir.

Felsefesiz ideoloji ve politika olmaz. İdeolojik-politik mücadele yürüten bir kurum bir felsefeye dayanmazsa ortada kalma tehlikesini yaşar. Neyi benimsediğini, neyi reddettiğini, neyi kabul ettiğini iyi bilmelidir. O nedenle teorik inceleme-araştırma bakımından tarihsel toplumun, coğrafyanın, devletin, iktidarın

teorik incelenmesi yapılmalıdır. Abdullah Öcalan, “Ben sosyal bilimciyim, tarihe öyle geçmek isterim. Adımın Sosyal Bilim Akademisine verilmesini kabul ederim” dedi. O zaman sosyal bilimle ilgili olmak gerekmektedir.

Bütün Savaşların Esası İdeolojiktir

Basın-yayın faaliyetlerinin ideolojik mücadele boyutu politik mücadeleden önde olmalıdır. Esas olan budur. Bütün savaşların esası ideolojiktir. Ortadoğu’da süren 3. Dünya Savaşı’nın birinci halkası ideolojik olmasıdır. Basın-yayın esas olarak ideolojik mücadele organıdır; bu gerçek görülmelidir! Basın-yayın faaliyetinin bütünü en keskin bir ideolojik mücadele organı, çalışması olarak görülmelidir. Her şeyi ideolojik mücadelenin esaslarına göre düzenlemek önemli olmaktadır.

Demokratik ulus inşası; toplumun demokratik eğitim ve örgütlenmesi demektir. Dolayısıyla örgütleyebilmek için toplumu eğitmek gerekir. Toplumun eğitme ve örgütlendirme çalışması basın-yayın faaliyetlerinin önceliklerindedir. Teorik çalışmadan, ideolojik mücadeleden sonra inşa çalışmaları geliyor. Basın-yayın faaliyetleri halkı eğitmekle, örgütlenmeye hazır hale getirmekle, inşa çalışmalarının sorunlarına düşünsel çözüm üretip toplumu bu temelde eğitmekle görevlidir. Yazılı basın da, görsel ve işitsel basın da bunu yapmak zorundadır.

Tabi ki, Özgür basın eleştiren basındır, doğruyu ortaya çıkaran, eğiten, doğruya yön veren basındır. Bu temelde Kürdistan’daki devrimci birikimi, değerleri dünyaya taşımak kadar, dünya halklarının sosyalist devrimci değerlerini Kürdistan’a taşımaya da devam etmelidir. Yayın programının önemli bir bölümü de budur. Bunlar temelinde tarihsel-güncel olguları, gelecek ütopyasını iyi bir biçimde vermek gerekir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Simülasyon Evrendeki İnsan

Cezmi Kartal

Giriş

Nietzsche tanrının ölümünü ilan ettiğinde şöyle bir şerh düşme ihtiyacı hissetmiştir; “Tanrının ölümünü büyük bir vazgeçiş ve kendi kendimize karşı ve sürekli bir yengi durumuna getiremezsek bu yitirilişin acısını çekeriz”¹ Tanrının yerine ikame edilmek istenen insanın, özgürlüğüne ulaşmaması ayrı bir konu, bunun ne kadar mümkün olabileceği tartışmalıdır. Foucault’un insanın ölümünü ilan etmesi, Nietzsche’nin kehanetinin sağlamlığını gösterir. İnsan bu kaybı pahalıya ödedi ve bugünün bozulmasıyla modern devlet tarafından Sisifosvari bir şekilde anlamsızlık cezasına çarptırıldı. Günümüz medya uygarlığı bu dünyanın varabileceği en uç noktadır. Ve insanlığın acısı, hakikatten bu denli kopuk bir simülasyon evrenine ayak basmasıdır. Tarihsel toplumun, din, gelenek, kültür, inanç ve ahlaki değerlerinden yoksun ve aşkın hiçbir sabitesi bulunmayan modern insan sanıldığına aksine özgür değildir, o özgür olduğu yanılsamasına sahiptir. Modern insan bu yanılsamayla kendini her tür kölelik nesneleşme, metalaşma ve kendini bir ürün olarak pazarlamaya açık tutar. Nietzsche’nin kendi kendisinin dayanağı olan ‘üstinsan’ modern bilgi yapısının hakim olduğu bir dünyada zaten gerçekleşmeyecek bir projeydi. Modern bilgi yapısı bir amaçtan yoksun, yaşama ilkelere göre biçimlenmeyen, pragmatist, arzu makinesi, yaşamı sanal yaşayan ve böylece gerçeklikten kopan bireyle sonuçlanmak zorundaydı.

Bugün dağılan toplumsallığın sebebini de her şeyin sanal ve medyatikleşmesini de burada görmek lazım. Modernite’nin çokça övdüğü özne “küçük düşmüş bir nesnedir”² artık. Sorulacak soru da tam da burada açığa çıkıyor; insan nasıl oldu da bir gerçeklik olmaktan çıkıp kendi yaşamlarına dair kontrol ve iradeyi yitirdiler ve gösterinin bir unsuru haline geldiler. Bu yazıda özgürleşme serüveni yeni kölelik biçimleriyle ve hakikat arayışı sanallikle sonuçlanan modern insan günümüzde aldığı biçimleri irdelemeye çalışacağız.

Hümanizmin Doğuşu

Doğu bilgeliğinin ve maneviyatının ulaştığı bir hakikat olan “Enel hak” ile bilimin bir keşfi olan hümanizmin insanı aynı şey değildir. Hallac kendini tanrının yerine koymuyordu, varlık ötesi bir vücuda geçip temelinde aşk olan his ve tutkuların arınmış bir üst basamağı ifade ediyordu. Modern öncesi dönemde insan varlığı belli bir kutsallığın ürünüydü. Bu kutsallık evrensel bir varoluşun parçası kılarak varlığına dair bir anlam oluşturuyordu. İnsan tüm varlık bileşimiyle bu dünyanın ürünü olduğu kadar metafizik özellikleriyle bir o kadar da başka manevi bir dünyanın varlığıydı. İnsana dair ilkeler, onun kimliğini oluşturan ve bu hayattaki gayesini inşa eden gerçeklik bu manevi dünyanın belirleyiciliğindedir. Bu anlamda insanı, gelenek, ahlak, inanç ve kurumsal toplumun bütünlendiği bir fenomen olarak görmek mümkündür.

1 Başkaldıran İnsan, Albert Camus, s: 92

2 Cuma ya da Pasifik Arafı, Michel Tournier

16. yüzyılla birlikte hümanizmle gerçekleşen seküler kopuş insanı da bu metafizik temellerinin inkarından başka bir şey değildir. En yakın haliyle “kozmosun merkezinden tanrıyı çekip yerine insanı koyan hümanizm bunun izdüşümü olarak evrensel mahiyetteki intellectin yerine bireysel beşeri akıl olan rasyonaliteyi yerleştirmiştir.”³ Bunun anlamı açıktır aslında; evrensel bir gerçekliğin kutsal giysilerinden soyunan insanın ontolojik özelliklerini kaybetmesi olgu ve değer olarak ayrışıp dünyanın maddiliğine gömülmesidir. İnsanın asli gerçekliğinden bu ilk kopuş sanal ve her tür spekülasyonun konusu olan modern insanın temellerini atmıştır. Rene Guenon bu salt düşünce ve akla indirgenmiş insanın temel özelliklerini saptıyor; modern insan bireycidir, yararcıdır, ilerlemecidir ve tüm bunlardan dolayı kendine yabancıdır. Bu temel özellikler hümanist insanın kendini tüm varlık ötesi metafizikten soyutlayıp yalnızlaşmanın hem sebebi he sonucudur. Seyyid Hüseyin Nasr’a göre modern insan kurgusunu daha çarpıcı bir biçimde ortaya koyar. Nasr’a göre modern insan bu dünyada kendini evinde hisseder, yeryüzünü bakir bir doğa olarak değil kendisinin yarattığı sunni bir dünya olarak düşünür. “Böyle bir insan, hayatı içinde gezinebileceği ve isteğine göre alacağı şeyleri seçmede özgür olduğu bir Pazar yeri gibi düşünür. Kutsallık düşüncesini kaybetmiş olmakla bu insan geçiciliğin ve süreksizliğin içinde boğulmuş ve özgürlük diye düşündüğü şeye teslim olarak kendi aşağı doğasının bir kölesi olmuştur.”⁴

Bu insan bireycidir. Dini, ahlaki, toplumsal akıl üstü bir değeri kabul etmez. Modern dönemin başlangıcında Descartes’in cogitosuyla bu epistemolojik kopma insan aklını en üst değer olarak onaylıyordu. Gerçeklik ve hakikatin tek ölçüsünü düşünen insanın aklydı. Bu akıl herhangi bir ilkeye dayanmayan “ben”i inşa ederek özneyi tek hakikat olarak sunarken bu insanı kuşatan tüm bir evreni simüle ederek nesneleştiriyordu. M. Horkeimmer bu öznenin dinin hakim olduğu dönemden daha özgür olduğunu ancak her tür birey üstü gücün ve iktidarcı suistimaline açık olduğunu saptıyor. Bireycilik yararcılıkla gelişen bir kavramdır. Yarar herşeyin ölçütü olarak modern felsefe tarafından

onaylandığında bu yararın öznesi yine bireydi. İnsan, yararının peşinde koşan bir varlıktı nihayetinde ve bencil bir doğa tarafından koşullanmıştı. O halde akla uygun olan yegane hakikat insanın kendi yararının, tatmininin peşinden koşmasıydı. Spinoza bunu şöyle ortaya koyuyor: “Aklın ilkesi insanın kendi kazancını ve kendine yararlı olan şeyi araştırmasıdır. Akıl tabiata aykırı bir şeyler istemez. Ahlakın temeli insanın kendi varlığını korumak için yaptığı çabadan başka bir şey değildir.”⁵ Felsefi düzeyde insan etkinliğinin temelini birey ve onun yararı, faydası koyulmuş oluyor böylece. Bunun gerçekleşmesinin önündeki engeller gelenek ve tarihsel toplumun kendisidir. Bundan dolayı modern insan tarihten koparak ilerlemelidir. İnsanın tür olarak ilerlemesi kendisinden öncekinin reddini öncelemek zorundadır. Zira insan yaratmak, bu biçimiyle tanrısal bir kimlik kazanmak için eskiyle olan bağı koparmak durumundaydı. Eski hakikatin önünde beliren Putlar’dı. Böylece insanın yararlı sorumluluk ve ahlaki olandan kopuşuna tarihsel toplumdan da kopuşu eklenerek ontolojik yitime yeni bir halka ekliyor. Bu biçimiyle Hümanizm, insandan bireye bir düşey harekettir. Daryuş Şayegan’ın yerinde tanımlamasıyla bu düşey, sezgiden tekniğine tüzel biçimlerden mekanik kavramlara, ruhsal özden bedensel güdülere bir düşüştür. Tanrının yerine ikame edilen modern özne Rene Guenon’e göre, geleneksel özneye oranla maddi olarak ilerlemiş ancak entelektüel olarak gerilemiştir. Zira Guenon’a göre modern insanın dünyayı kavrayışı rasyonel akılla sınırlıdır.

Hümanizmin tarif ettiği, aydınlanmanın ve ardı sıra modern devletin sahneye çıkardığı insan böylece simülasyon evrenine ilk adımı atar. Zira tarihsel ve toplumsal olarak böyle bir fenomen yoktur, insanın gerçeklikle olan ilk kopuşu bu sahte özne ne özgürlük zannıyla olmuştur. Modern devlete de kaynaklık eden büyük anlatılarla bu yarık dahada açılır.

Modern Devlet ve Vatandaşın Doğuşu

Hümanizmin felsefik düzeyde onayladığı bireyin, modern devlet, sivil toplum ve piyasa düzeniyle varlık haline gelmesini Fransız Devrimi sonrası süreçte görüyoruz. Hegel tinin kendini tanıdığını,

3 İnsan Hakikat ve Anlam René Guénon’da Modern İnsanın Anlam Problemi, Mona A. Tufan, S:26

4 Bilgi ve Kutsal, Seyyid Hüseyin Nasr s:173

5 Düşünce Tarihi, Orhan Hançerlioğlu, s:195

özgürleştiği ve tanrısallaştığını Napolyon şahsında ifadeye kavuşturuyordu. Birey, ulus ve vatandaş kimliğiyle tüm kölelik zincirlerinden boşanmıştı böylece. Gerçekliğin böyle olmadığını kimseye söyleyemese de Nietzsche ortaya koyuyordu. Yeni ulus ve vatandaşın sözde özgürlük ve haklarıyla simüle edildiğini, o büyük yanılgı çarpıcı bir biçimde ortaya koyuyordu. “Herkesin ağır ağır intihar ettiği hayat dediği yerdir devlet.”⁶

Ulus-devlet, insanı bireysel hak ve özgürlüklerin tanındığı, modern demokrasilerle desteklenmiş bir simülasyonun içine alır

Modern devlet kurumlaşmaya başladığı anda bugünün yaygın sanal gerçeklik uygulamalarının rengine bürünür. Haklar sözleşmesiyle birey bin yıllardır ait olduğu toplumsallıktan koparıldı ve devlete ait kılındı. Hukukun gelişimi ve vatandaşlığın kurumsallaşması hak eksenli bir birey fenomenini doğurdu. Devlet toplumsal insanın sorumluluklarını mekanik ve işlevsel olarak üstlenerek insanın ahlaki yapısını daraltarak sınırlamıştır. Her şeyi kontrol edip düzenleyen burjuvazinin bir ürünü olan yasa insana dair tüm maddi ve manevi üretimi devlette tekelleştirdi. İnsanın rolü yeni piyasa ve sanayi dünyasında işlevseldi. Haklarla yaşamı kutsal sayılan bu insanın ölümü de yasaya bağlıydı. Yasa insan yaşamını koruyan ve ona son verme yetkisinde olan tek güçtür. Modern devletin birey karşısındaki tutumu daima şu olmuştur; o insana dair yasayı koyan, normu belirleyen, yaşama ve ölüme karar veren yeni tanrısallıktır. Modern devlet yarattığı özneler, imajlar, söylem ve davranış biçimleriyle yaşamı da üreten bir bio-iktidardır. Bu noktada vatandaş kendi kendini yaratan bir varlık değil tüm maddi ve manevi gerçekliğiyle hümanizmin temelsizleştirdiği insanın modern devlet eliyle yaratılan bir fenomendir. Kapitalist piyasa düzenine göre oluşturulmuş bir

kitlenin örneğidir. Onun özne olarak niteliği üretmek ve tüketmektir. Bu özelliğiyle modern devlet ve iktidarın nesnesi haline gelirler.

Modern devlet sınırları içerisinde her şeyin bireysel olduğu ve bireysel yararın tatmininin tüm yaşam etkinliğinin ana perspektifi olduğu bir dünya gerçeklik algısının, hakikatin yitirildiği bir dünyadır. Modern devlet sınırları içerisinde yaşayan birey tarihsel toplum ve gelenekten koparak kurgusal bir yaşam içine hapsedilir. Birey daha doğduğu andan itibaren kayıt altına alınır. Zorunlu eğitime tabi tutulur, nasıl bir insan olacağı, ne tür değerlere ve kimliğe sahip olacağı kültürel olarak üretilir. Modern devletin bir üyesi olarak bir takım haklarla donatılır. Evlilik ve boşanmaların dahi modern devletin iznine bağlı olduğu modern yaşam, disipline edici, cezalandırıcı ve kontrol edici mekanizmalarla sürekli desteklenir. Bireyin üzerindeki kontrol ve üretimin nihai amacı insanı piyasa düzeninin bir unsuru haline getirmektedir. Tüm bir ulusun müşterileşmesi söz konusudur. Ulus-devlet, insanı bireysel hak ve özgürlüklerin tanındığı, modern demokrasilerle desteklenmiş bir simülasyonun içine alınır. Simülasyonun temel nirengi noktası özgürlük zannı olurken, modern devlet tüm bir toplumu hapishaneye alır. “Devlet insanı kendinden çalar.”⁷

Uyumsuz Dünya

Bir özgürlük yanılsaması üzerine kurulu modern insanın anlam problemleri çok geçmeden gün yüzüne çıktı. Modern zamanlar, ilerleme, büyük anlatılar, ulusların zenginliği hepsinin büyük bir cinayet modernitesinin üretiminden başka bir şey olmadığını 1. ve 2. Dünya savaşları kanıtladı. Sanayi toplumunun yarattığı büyük yoksulluk, milyonları bulan kitlesel ölümler faşizm, soykırım kampları “yeryüzüne inen tanrının marifeti idi. Adorno’nun “yanlış hayat doğru yaşanmaz” “yaşam yaşanmıyor”⁸ dediği zamanlar insanın büyük bir varoluş krizi yaşadığı zamanlardır. Krizin kaynağında ahlaki ve politik doğasından koparılıp sahte kimlikler, haklar ve özgürlük ütopyalarıyla aldatılan insanın ve ulusal toplumların bunalımıydı. Bu varoluş bunalımını

7 İmkansız Devlet, Wael B. Hallaq s:173

8 Minima Moralia, Theodor W. Adorno

hiçbir felsefe Albert Camus “saçma” diğer adıyla “uyumsuz” felsefesi kadar iyi izah edemez. Uyumsuz felsefesi, hümanizmden beri doğadan koparılan insanın dünyayla girdiği uyumsuzluğu anlatılır. Hakikatle bağını yitirmiş, dünyayı, hayatı rasyonel olarak algılayan insanın sorularına dünya artık sessiz kalır. “Kötü nedenlerle açıklanabilen bir dünyaya bildik bir dünyadır. Buna karşın birden bire düşlerden ışıklardan yoksun kalmış bir dünyada insan kendini yabancı bulur. Yitirilmiş bir yurdun anısından ya da anısından ya da adanmış bir toprağın umudundan yoksun olduğu için bu sürgünlük çaresizliktir”⁹ dünyayı ruhsuz analitik bir akılla kavrayan insanla hayata tutkuyla bağlı, insanın karşılaşmasından doğar bu saçmalık, uyumsuzluk. Modern insanın özgürlük yanılsamasından uyandığı dünya, aslanlarla insanların karşı karşıya getirildiği roma arenalarını hatırlatır.

Çelişki insanın içindedir artık, doğruyla yanlışın, amaçla aracı, gerçekle yanılsamayı birbirine karıştıran ve bu yarıktaki çarpınan insan artık kendine de yabancısıdır. Saçma ve anlamsızlık Camus’a göre tek tek dünyada ya da insanda değil, bu ikisinin karşılaşmalarındadır. Doğayı alt etmek için bilme ve güç istenciyle dolu modern insanın metafizik krizidir bu karşılaşmadan doğan anlamsızlık. İnsan ya bu krizi metafizik bir sıçramayla aşacak ya da daha da ayağa düşüp gösterinin bir unsuru, parçası haline gelecektir. Modern zaman ve devlet sınırlarında insan kendisi dışında her şeyi yaşar ve var olur da bir tek kendisi olamaz. Var olmak ile kim olmak arasındaki kapanmaz yaradır anlamsızlık. İnsanın bu anlam probleminin en temel sebebi ahlaki-politik toplumdan yaşanan kopuş ve bununla birlikte tüm yaşamın toplum dışı, devleti gibi aşkın aygıtlarla belirlenmesidir. İnsanın düşünsel dünyasıyla eylemi birbirinden kopmuştur. İnsan kendi bilincinin dışında bir yaşam yaşar ve anlam problemi de buradan doğarak moderniteyle sıkı bir maddi ve zihni etkileşim içine girmiş insanın ne eski kodlarına dönme gücü ne de moderniteyi reddetme cesareti vardır. Entelektüel kapasitesi de alternatif bir yaşam yaşamasına izin vermemektedir. Modernite’nin insan yaşamını kuşattığı bu “demir kafes” anlam problemini daha da yoğunlaştırarak

insanı bir gösteri unsuru haline getirmiş simüle edilmiş bir hayat gerçekliği yaratarak gerçekle sanalı ayırt edilemez noktaya gelmiştir.

Gösteri Toplumu ve Simüle Edilmiş Hayat

Guy Debord gösteri toplumu adlı eserinin 9.tezinde Hegel’in aforizmasını tersine çevirerek medyatik uygarlığı şöyle tanımlamıştı: “Gerçek, anlamda altüst olmuş dünyada doğru bir yanlışlık anıdır.”¹⁰ Hegel’in dünya “kafa üzerinde duruyor” deyişini hatırlar gibi modern toplum anlam problemleriyle baş edemeyip kendini tümünden yalanın kucağına atmıştır. Gösteri ve medyatik uygarlıkla toplumun anlamsal ve yapısal çözülüşü ve yerine her tür sahteliğin temsil ve imajların hakim olması bilimciliğin aydınlanmanın ve pozitivizmin ne denli başarılı olduğunu gösterir. Hümanizm, modern devlet ve piyasanın inşa edip kurduğu dünya altüst olmuş bir dünyadır ve doğru adına yaşanan her ne varsa yanlıştır. Felsefik bir duruşa sahip olmayan ve anlam problemine güç getiremeyen insanın teslimiyetinden başka bir şey değildir gösteri toplumu. Gösteriyi mevcut üretim tarzının bir sonucu olarak gören Guy Debord tüketimin alıcısı olarak insanın yaşam tarzı olarak görür. Gösteri mevcut piyasa düzeninde pasif tüketiciler haline gelmiş, kendi hayatları üzerindeki kontrolü kaybetmiş birey ve onun toplumsal ilişkilerini tanımlar. Aslında burada toplumun varlığından bahsetmek de tam olarak yerini bulmayacaktır. Zira gösterinin bir unsuru olan insan toplumun değil piyasa düzeninin bir fonksiyonu olarak işlev görür. Gösteri her şeyin üretime endeksli olarak örgütlenmesi ve üretilmesidir. Guy Debord bu ilişkiyi şöyle tanımlar: “Gösteri metanın toplumsal yaşamı tümüyle işgal etmeyi başardığı andır. Görülebilir olan sadece metayla kurulan ilişki olmakla kalmaz ondan başka bir şey de görülmez. Görülen dünya metanın dünyasıdır.”¹¹ Kapitalist modernite kurduğu söylem gücü, bilimi, medya, reklam ve imajlar toplamıyla ideolojik kültürel bir hegemonya oluşturur. Tüm topluma hitap eden kültürü endüstrileştirerek ve metalaştırarak sunar ve sahtelik üzerine bir metafizik

10 Gösteri Toplumu, Guy Debord, s:36

11 Gösteri Toplumu, Guy Debord s:50

inşa eder. Her şey arzu makinesi haline getirilen insanın güdülerinin tatmininin bir aracı haline getirilir. Her şeyin değerden ayrıştığı tüketimin olgusallığına hapsediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Seks, spor, sanat bu gösterinin başta gelen araçlarıdır. Ancak neyin arzu edileceği bizzat kültür endüstrisinin medya ve reklamla oluşturulur, yaratılır. Kapitalist modernite sermayenin merkezinde olduğu bir sahne kurmuştur. İnsanlar da bu sahnenin içinde yer alan ancak rolleri önceden belirlenmiş bir gösterinin parçasıdır. Gösteri, toplumun toplum olmaktan çıkması güdül ve biyolojik sınırlarda bir yaşam akışının söylemde ve eylemde hakim olmasıdır. Gösteride modernitenin övgüye değer gördüğü tek fenomen olan öznenin ölümünü görmek mümkündür.

Kapitalist modernite kurduğu söylem gücü, bilimi, medya, reklam ve imajlar toplamlarıyla ideolojik kültürel bir hegemonya oluşturur

Jean Baudrillard medya ve bilişim teknolojilerinin yaygınlık kazandığı seksenlerde kaleme aldığı Simülakrlar ve Simülasyon adlı eseriyle gösteri ötesi bir durumu tanımlar. Artık gerçek olmayan bir şeyin gerçekleşmiş gibi gösterildiği ve öyle algılandığı bir dönemin başlangıcıdır simülakr. Günümüzün yaygın sosyal medya iletişim ağlarıyla daha da farklı ve ileri bir boyuta taşınan simülakr 21. yüzyılın bu ilk çeyreğinde yaşama da ışık tutmaktadır. Gösteri toplumunda Guy Debord “dolaysızca yaşanmış her şey yerini bir temsile bırakarak uzaklaşır”¹² diyordu. Simülarkda gelişen teknoloji ve medya iletişim ağlarıyla temsilin ötesine geçen gerçek olmayan yeni bir gerçeğin üretimini ve gerçekmiş gibi deneyimlendiği bir durum söz konusudur. J.Baudrillard bunu şöyle tanımlanmaktadır: “Burada bir taklit suret ya da parodiden değil asli yerine göstergeleri konulmuş bir gerçek bir başka değilse her türlü gerçek süreç yerine işlemsel ikimizi koyan bir caydırma olayından söz

ediyoruz. Gerçeğin tüm göstergelerin sahip, gerçeğin tüm aşamaların kısa devre yaptıran kusursuz, programlanabilen göstergeleri kanserli hücreler gibi dört bir yana savuran bir makine.”¹³ Simülark’da gerçek ile gerçek olmayan yer değiştirir ve gerçek yerini üretilmiş hipergerçeklik bırakarak kaybolur. Sanal gerçeklik makinaları olan medya televizyon, sinema, bilimkurgu gibi araçlar seksenler sonrası dönemin toplumsal algısı oluşturma ve yönetmede kilit roller üstlendiler. Gerçekte hiç olmayan ya da var olanın bir simülasyonun oluşturularak topluma sunulduğu ve tüm insanlar tarafından öyle kabul edildiği bir sanal gerçeklik çağının başlangıcıdır simülark. Büyük markaların reklamları hiç de gerçek olmayan birer gerçek ürünler yaratırlar. Bir tüketim nesnesi ile simülarkın onu sunuşu arasında bir ayrışma vardır. Böylece satın alınan şey nesnenin kendisi değil onun etrafında yaratılan gerçekliktir. Simüle edilerek insanlarda ihtiyaç olmayan bir şey ihtiyaçmış gibi gösterilir. Yaşam modellemeleri oluşturulur, imajlar yaratılır. Bu durum toplumun ekonomiden politikaya, sosyal kültürel ve çalışma hayatına bireylerin yaşam tarzına değin bir yeniden özne inşa etmesini de kendisiyle birlikte getirir. Gerçekte yaşanan bir savaşla televizyonda işlenen, sinemada simülasyonu oluşturulan savaş aynı değildir. Toplumda gerçek olarak kabul edilen gerçekliğin yerini alan gerçekliktir. Yaşamın bu tarzda medya ve bilişim teknolojileriyle simüle edilmesi biyoiktidarın vardığı aşama ve toplum üretim, kontrol yeteneğini gösterir. Ulus devlet eğitiminin metafiziğinin yarattığı milliyetçilik, tarih kurgusu ve vatandaş zihniyetinin ötesinde ve çok daha etkili bir dispozitif araçtır simülasyon ve medya. Simülasyon 21. Yüzyılın bu ilk çeyreğinde çok daha ileri bir aşamaya taşınmış yapay zeka bilişim teknolojileri, sanal medya uygulamalarıyla çok daha etkili biçimde uygulanır olmuştur.

Sanal Yaşam Çağına Giriş

Hümanizmle başlayan insanın evrenden kopuş ve rasyonel akılla sınırlı hakikat inşaları bugün arttırılmış, gerçeklik olarak gerçek yaşamın dışında

sanal bir yaşam deneyimi sunan Metaverse, insanın arttırımı olarak transhümanist çağıyla yeni bir aşamaya girmiş bulunmaktadır. Buna yaşamı kuşatan milyarca insanın dahil olduğu çevrimiçi sosyal medya ağlarını, Facebook, X, Instagram, TikTok gibi platformları, yapay zeka, Google, Cchatcpt gibi uygulamaları dahil ettiğimizde yeni bir insanlık durumuyla karşı karşıya bulunuyoruz. 21. Yüzyılın bu ilk çeyreğinde teknolojik devrimlerin ardı arkası gelmezken, toplumda tıpkı 19. Yüzyılın başlarındaki sanayi devriminin gelişim sürecinde olduğu gibi hızla değişmekte çözülüp yeniden oluşmaktadır. Şuan karşı karşıya olduğumuz şey modernliğin hiçbir dönemiyle kıyaslanmayacak düzeyde yapısal bir değişimdir. Belki de post modernite kavramının ilk defa yerinde kullanılabileceği bir zaman söz konusudur.

Yapay zeka teknolojileri ve sanal gerçeklik simülasyonları yeni bir doğa yaratımıdır

Hakikat yitimi ve gerçeklik algısındaki kayma ne modern batı aklının araçsallaşması, ne modern devletin vatandaş ve ulus inşaları ne piyasa ve düzenin gösteri unsuru haline gelmesi ne de simülakr ile karşılaştırılabilir. Gerçek yaşamın sanal yaşamın hizmetine sokulduğu ve ona eklendiği, entegre edildiği, bunun yanında gerçek hayatta hiç olmayan, yeni deneyimlere açık bulunduğu bir yaşamın yeniden üretimi süreci var karşımızda. Yapay zeka teknolojileri ve sanal gerçeklik simülasyonları yeni bir doğa yaratımıdır. Birinci doğadan moderniteyle kopan insan içinden geçtiğimiz ve oluşum halinde olan çağda da ikinci doğa olan toplumdan koparak her iki doğanın ötesinde yeni bir doğa inşası gerçekleştirmektedir. İnsan artık transhümanizmle tanrının ya da doğanın yarattığı insanı aşmak istemekte, tıbbi genetik müdahalelerde insanın evrimini hızlandırıp yeteneklerini arttırarak biyolojik ve zekai bir üst insan yaratmayı amaçlamaktadır. Tanrının yarattığı insanın ötesine geçilerek tanrıyla

birlikte insan da aşılmaktadır. Sadece insan doğası aşılmıyor insanın yaşadığı evrende sanal gerçeklikte aşıyor. Hümanizmle başlayan insan merkezli evren anlayışı sanal gerçeklikle fiziki olarak da imkan dahiline giriyor. Metavers'ün tanımsız bir dünya olarak tanımlanması tesadüfü değildir bu noktada.

Transhümanist devrim, sanal ve medyatik yaşam bugün eşgüdüm halinde gelişim katediyor. İkisinin ilişkisi hümanizmle modern devlet arasındaki ilişkiye benzemektedir.

“Teknolojinin vücutta içselleştirilmesini savunan transhümanizm insan potansiyelini mümkün olanın ötesine taşımaz.”¹⁴ Önümüzdeki elli yıla damgasını vuracak olan teknolojik gelişimlerin altyapısını hazırlayan transhümanist devrim 2012 yılında Max More ve arkadaşları tarafından yayınlanan manifesto transhümanizmin temel amacını şöyle açıklıyor: “Morfolojik özgürlüğü, bedenimizi, bilişsel yeteneklerimizi, duygularımızı modifiye etme ve yükseltme hakkını savunuyoruz. Bu özgürlük ömrü yatan teknolojileri kullanma kullanmama hakkını, bedeni dondurarak saklama, zihni başka ortamlara yükleme veya başka araçlarla kendini saklama, zihni başka ortamlara yükleme veya başka araçlarla kendini muhafaza etmeyi ve gelecekte başka modifikasyonlar ve yükseltmeleri seçebilmeyi içerir.”¹⁵ Kısacası insanı akıl, yetenek, duygu ve biçimsel olarak mükemmelleştirmeyi, ömrü uzatmayı amaçlayan transhümanizm, böylece acılara ve insanlık dramına son verirken ölümsüzlükle kurtuluş ideolojilerini de tarihin derinliklerine gömecek. Şimdiden yeni bir özgürlük vaadi olarak kendini pazarlayan transhümanizm, hümanizmin kendine yabancılaştırdığı insanı ortadan kaldırmakta aşmaktadır. Yarı insan yarı robot olarak transhümanist yeni bir tür olarak çıkar karşımıza ve böylece insan, hayvanla transhümanist arasında bir tür olarak kalır. Mevcut gelişmeler gösteriyor ki hümanizmin yaraladığı toplum transhümanizmle aşılacak ya da metaverse, sanal platformlarda görüldüğü gibi yeni hiper gerçek toplumlara doğru evrilecek. Tüm bu ihtimaller bilgi bilişim, genetik mühendislik ve yapay zekanın devrimsel bir gelişim

14 İnsansız Dünya Transhümanizm, Ahmet Dağ

15 Transhümanist Devrim, Luc Ferry S:4

kazandığı çağımızda olası ve tartışılan hususlar. Transhümanizm ve arttırılmış gerçeklik çağında toplum artık gelişmemiş insan türünün kolektif bir formu olarak sorgulacak.

Transhümanizm, insanı medya, sanal platformlar ve gelişim aşamasında olan metavers gibi uygulamalar da toplumun hayatını yeniden üretiyor. Biyoiktidar yeteneğine sahip devletler ve çok uluslu şirketlerin, dev medya platformlarının desteklediği bu projeler kapitalist ekonominin yeni bir gelişim kazanması açısından da önemlidir. Kapitalist modernite yapısal krizini bu yeni teknolojilerle aşmak istemektedir.

Bütün eylemlerin anlamdan ve amaçtan yoksunluğudur günümüzün medyatik yaşamı

İnsanların hümanist ve transhümanist olarak ayırlama olasılığının yüksek olduğu bu gelişim çağında toplumun da meta ve reel olarak ayırılma potansiyeli yüksektir. Evrenin ötesinde anlamına gelen metaverse “eninde sonunda gerçek dünyanın yerini alacak olan ve insanların alışveriş yapabildikleri birlikte zaman geçirebildikleri oyun oynayabildikleri, işlerini yapabildikleri üç boyutlu evren olarak görülmektedir”¹⁶ Gerçeğin birebir kopya edilerek simülasyonun oluşturulduğu hatta bunun ötesinde yeni sanal gerçekliklerin yaratıldığı bir evren ve sanal toplum ve topluluklar şimdiden tartışılıyor. Facebook, Instagram, TikTok gibi sosyal medya platformları fenomen ve takipçileri üzerinden bu sanal toplulukları oluşturmuş gibidir. Eğitimden sağlığa, sosyal kültürel ilişkilerden sanata ve ekonominin yeni biçimlerine imkan sağlayan bu yeni bilgi bilişim teknolojileri toplumu çok çabuk etkisi altına alarak bu teknolojileri daha da hızlı değişimler meydana geliyor.

Çok açık ki bu teknolojilerin hümanist projenin yarattığı anlam problemleri ve toplumsal sorunlara çare olamayacağı tersine bunun daha da derinleştireceği açıktır. Transhümanizm ve yaygın

sanal medya platformlarının gelişim seyri toplumun ortadan kaldırılmasına dönüktür. Sanallık bu tür iletişim ağlarının “second life” yani ikinci yaşam olarak adlandırılmasını sağlayacak denli iddialı. Gerçek hayat olarak modernite bir krizdedir. Ve sürdürülememektedir. Kapitalist modernite buna çare olamadığından, hakikate olan yabancılığından sözünü hakikatin daha da yitirildiği ve insanlığın kaybedildiği bu sanal hayatta bulmaktadır. Kapitalist iktisat da böylece sürüp gidecektir. Gerçek hayatın krizi şurada açıktır ki insanlar gerçek hayatlarında fırsatlarını buldukları en küçük anda, zaman aralığında bile akıllı telefonları çıkarıp sosyal medyaya giriyorlar. Kendi bireyselliklerini orada oluşturuyorlar, gerçek hayattakinden başka yeni bir kimlik inşa ediyorlar. Orada var oluyorlar. Gerçek yaşam ise sanki artık sürdürülemez gibi suçun, kavganın kaçılması toplumsal sorunların ve parçalanmaların mekanı haline gelmiş durumdadır. Aile ilişkileri çözülmekte, toplumsal sorunlara ilgi azalmaktadır. Her şey sanal dünyaya aktarılıyor ve gerçek yaşam ona göre yeniden üretiliyor.

Bill Gates “Hepimiz sanal eşit yaratılmışız”der. Modernite’nin başlarında modern devlet simülasyonunun insanlara vadettiği eşitlik ve özgürlük vaadine benziyor bu sözler. Ağların bu kadar yaygın olmasının hiçbir toplumsal kaygıyla ilgili olmadığı açıktır. İnternet dünyası modernite açısından büyük devasa bir biopolitik araçtır. Yeni bir panoptik gözetimin küreselleşmesidir. Herkesin kayıt altına alındığı bilgiyle kontrol edildiği üretildiği dev bir hapishane sistemidir. Modernite’nin geldiği düzey açısından bu medyatik uygarlığı düşündüğümüzde bunun asli amacının kapitalist modernitenin ömrünün sürdürülmesi ve yeniden inşa edilmesi olduğu açıktır. İlerlemecilik mi döngüsellik mi olduğu kestirilemeyen bir yeniden oluşum. Zira kapitalizm hep başka araçlarla aynı şeyi yapar. Örneğin birey vatandaş ya da işçinin üretim sürecinin basit bir aracına dönüşerek işlevselleştğini fordist çalışma sisteminden beri tartışılıyor. İnsanı tüketim ve meta dünyasına hapsedilmesi gösterinin bir unsuru kılınması da keza öyle. Dolayısıyla günümüz sanal gerçeklik bu sürecin yeniden biçimlendirilmesi ve tamamlanması sürecinden başka bir şey değildir. Nitelik olarak milliyetçi bir

toplumda yaşamak ile sanal bir metaverste yaşamak arasında bir fark yoktur. Değişen ise kültürel ideolojik inşa ve hegemonyanın araçlarının değişimidir.

Sanal dünyada ürünün kendisi artık bizzat insandır. Apple'ın patronuna atfedilen “eğer görünüşte hiçbir şey ödemiyorsanız aslında ürün sizsiniz”¹⁷ sözü bu gerçekliği kanıtlamaktadır. Milyonlarca insanın kişisel verileri dev şirketlere, devletlere, reklam ajanslarına satılmakta ve medya üzeri insanlar ekonomiden politikaya sosyal yaşama değin simüle edilmektedir. Milyarlarca insanın bir ağ gibi birbiriyle iletişimde olduğu bu medyatik yaşamda bedenler kapitalist sistemin, ekonominin, pazarlama ve reklamın nesnesi haline gelmektedir. Televizyon, gazete, sinema gibi kitle iletişim araçları yerini herkesin bir şekilde iktidarın bilme istencine alet olduğu bir sürece bırakmış durumda. Yaygın sosyal medya ağlarının merkezileşmesinin demokratik bir bilgi edinme sürecinin önünü açacağı, bilgiyi iktidarın tekelinden çıkaracağı türü tahminler büyük oranda yanıltıcı olduğu artık daha iyi görülmektedir. Tersine manipülasyonun, bilgisizliğin ve iletişimsizliğin yaygınlaşması ağ gibi tüm topluma yayılması söz konusudur. Sanal toplum, bu biçimde sahteliğin gerçekliğe tercih edilerek ve geçmiş gibi yaşanılarak toplumu toplum olmaktan çıkarır. Toplum bir sinema filmindeki gibi seyirlik bir duruma gelmiştir. İktidar bu filmde herkese rol verir ve modern öznenin hayatı rol yapan bir oyuncudan farksızdır. Filmin gerçek olduğu yanılgısıdır bu durum. Tüm hayatı film stüdyolarında geçer. Sanal dünyaya teslim olmakla insan, bir zamanlar mitolojik tanrıların sonsuza dek anlamsızlık cezasına çarptırıldığı sisifosu hatırlatır. Bütün eylemlerin anlamdan ve amaçtan yoksunluğudur günümüzün medyatik yaşamı. Sanayinin ideolojik yanının güçlü ve belirleyici olması gibi günümüz bilgi bilişim teknolojileri de ideolojiktir. Her teknik gelişim bir epistemoloji bilgi yapısına dayanır. Dolayısıyla bunu iktidarın bilme ve güç isteminden bağımsız ele alamayız.

Tüm fütüristler önümüzdeki elli yıl içinde 21. yüzyılın bu ilk çeyreğindeki muazzam teknolojiler üzerinden yeni bir döneme girdiğimizi dillendirmektedir.

Sanal gerçeklik tüm teknolojik gelişmelerle insan sonrası bir dönemin kapılarını aralamaktadır. Bu ne Musa'nın “vaadedilmiş toprakları” ne İsa'nın “cennetin krallığı”dır. Sanal bir yaşam evrenidir.

Sonuç

Çağımızın gerçek bir adlandırmasını belki de henüz yapacak durumda değiliz. Oluşum halinde olan bir süreçten geçiyoruz ve hareketliliği baş döndürücü. Şöyle durup olguyu kavrayacak, üzerinde düşünecek durumda değiliz. Zamansızlık bu hızlı gelişimin durdurak bilmez adı. Şimdiye değin en hızlı gelişim sürecinde olan teknolojiler olarak adlandırılıyor günümüz teknolojileri. Sorgulamadan, üzerinde düşünme, kabul-reddetme fırsatı bulmadan insanlığın kendini içinde bulduğu bir süreç. Şuan ihtiyaç duyulan tek şey durup düşünmek. Bu satırların yazıldığı sırada Diyarbakır'da sekiz yaşındaki bir kız çocuğunun on dokuz gün suda kalan, bir köyün iştirakinde cinayete kurban giden çocuğun cesedi bulunuyor. Tekirdağ'da iki yaşında bir bebek cinsel istismara uğruyor ve yoğun bakımda hayat mücadelesi veriyor. Başka bir yerde babaanne iki yaşındaki torununu balkondan atmaktan dolayı cezaevine giriyor. Toplumsal ahlaki çürüme, uyuşturucunun yaygınlaşması, sudan sebepler cinayetler dünyayı bekleyen büyük pandemi ve savaşlar... Her şey gerçek hayatın krizine işaret ediyor. Modernite'nin tek alternatifi ölümden sonra sanal hayat. İnsan hayatı son bulmuş geriye sadece sürdürülen bir ömür kalmış gibi.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Kadın Basın Geleneği ve İdeolojik Temelleri

Fatma Gökhan

Kadınların medya ve toplumsal alanlardaki temsilleri, uzun yıllardır toplumsal cinsiyet çalışmaları içerisinde önemli bir araştırma konusu olmuştur. Kadın basıncılığı veya kadınların medyada yer alma biçimlerine yapılan baskılar, bu çalışmalarda hem tarihsel hem de kavramsal olarak detaylandırılmış ve medya yoluyla kadınlar üzerinde kurulan baskı mekanizmalarının toplumsal normları nasıl şekillendirdiği üzerine yoğunlaşmıştır. Kadın basıncılığı, kadınların toplumsal alanda daha fazla yer almak için verdikleri mücadelenin bir parçası olarak, medyada kadınların nasıl temsil edildiğiyle doğrudan ilgilidir.

Kadın ve basın arasındaki bağlantı, toplumsal cinsiyetin inşası, güç dinamikleri ve iletişimin doğası üzerine derin bir felsefi perspektifte incelendiğinde, yalnızca bilginin iletilmesinden öte, varoluşsal bir sorgulama alanı oluşturduğu görülür. Basın, bir yandan gerçekliği inşa eden ve yönlendiren bir araç olarak, diğer yandan da kadınların temsili aracılığıyla kültürel ve toplumsal algıları şekillendiren bir güce sahiptir. Bu bağlamda kadın ve basın ilişkisi, varlık (ontoloji) ve bilgi (epistemoloji) arasındaki gerilimlerin keşiştiği bir alandır.

İlk olarak, basının kadın temsillerini nasıl sunduğu, toplumsal cinsiyetin medya aracılığıyla nasıl yeniden üretildiği sorusu ortaya çıkar. Basın, kadınları hangi biçimlerde açığa çıkarır? Kadın bedenini ve varlığını nasıl tanımlar ya da gizler? Bu sorular, basının

yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda ideolojik bir yapı olduğunu ortaya koyar. Basın, kadınları temsil ederken yalnızca bilgi sunmaz; aynı zamanda bu bilgiyi belirli bir çerçevede ve belirli çıkarlar doğrultusunda şekillendirir. Böylelikle kadınların kimliği, medya söylemi içinde sürekli yeniden inşa edilir.

Medyada kadın temsillerinin nasıl şekillendirildiğini, toplumsal cinsiyetin basın aracılığıyla nasıl inşa edildiğini ve dönüştürüldüğünü sorgulamamızı ve anlamamızı sağlayan bazı düşünürlerin teorilerine kısa bir bakış atalım:

Kadınların Medyada Temsili: Felsefi Bir Eleştiri

Kadınların medya ve toplumsal alanlardaki temsilleri, toplumsal cinsiyet çalışmaları içerisinde önemli bir inceleme alanı olmuştur. Feminist düşünürler, özellikle Simone de Beauvoir, Luce Irigaray ve Julia Kristeva gibi isimler, medyada kadınların nasıl “öteki” olarak inşa edildiğine ve bu temsil biçimlerinin kadınların öznelliğini nasıl bastırduğına dair önemli eleştiriler sunmuşlardır.

Beauvoir, kadınların tarih boyunca erkeklerin karşısında “öteki” olarak konumlandırıldığını savunur. Kadın, toplumsal ve kültürel yapılarda özne değil, nesne olarak var olmuş ve medyada da sıklıkla bu pozisyonda sunulmuştur (Beauvoir, 1949).

Bu temsiller, kadınları birer araçsallaştırılmış figür haline getirirken, onların gerçek sesini bastırılmış ve öznelliğini görünmez kılmıştır. Medya, kadınları erkeğin etrafında tanımlayarak, onların varlığını erkeğe bağımlı bir biçimde sunar.

Luce Irigaray ise dilin patriyarkal düzen tarafından yapılandırıldığını ve bu düzenin kadınları dışladığını vurgular. Eril dil, kadınların gerçek deneyimlerini ifade etme imkânı tanımaz çünkü dil, eril bir bakış açısına göre inşa edilmiştir (Irigaray, 1974). Medya, bu eril dilin taşıyıcısı olarak kadınları klişelere indirger. Bu bağlamda Irigaray, kadınların dilsel özgürleşmesinin ve eril dilin ötesine geçilmesinin gerekliliğini savunur.

Julia Kristeva ise medyada kadınların “yabancı” olarak sunulduğunu ve bu sunum biçimlerinin kadınların kimliklerinden yabancılaştırıldığını ileri sürer (Kristeva, 1991). Kadınlar sıklıkla egzotikleştirilen ya da marjinalleştirilen figürler olarak medya söylemlerinde yer alırlar, bu da onların gerçek öznelliklerinin dışlanmasına yol açar.

Basında Jinekolojik Bakış Açısı

Basın, yalnızca kadınlar hakkında bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda bu bilgi aracılığıyla iktidar ilişkilerini kurar ve sürdürür. Kadınların basındaki temsili, toplumsal hayattaki yerlerini, rollerini ve kimliklerini şekillendirir. Bu nedenle basın, hem iktidarın bir taşıyıcısı hem de yeniden üreticisidir. Kadınların basında nasıl sunulduğu, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren ya da sorgulayan bir mekanizma işlevi görür. Bu durum, basının kadınları salt bir “nesne” olarak mı yoksa “özne” olarak mı sunduğu sorusunu gündeme getirir.

Bilgiyi tekeline alan ve kadını bu çerçevede tanımlayan pozitivist bilime karşı Abdullah Öcalan’ın geliştirdiği jineoloji kavramı, tüm alanlarda olduğu gibi kadın basınına da ciddi bir katkı sunmuştur. Öcalan’ın kadın özgürlükçü paradigması, kadınların medya ve bilgi üretimindeki yerini yeniden tanımlama ve eril söylemleri sorgulama açısından ufuk açıcudur. Kadın basını, jineolojinin hedeflediği toplumsal dönüşüm ve özgürleşme mücadelesinin önemli bir aracı olabilir. Bu bağlamda temel birkaç noktaya değinilebilir:

Öcalan, jineolojiyi geliştirirken kadınların tarih boyunca bilgi üretiminden dışlandığını, bilimin ve toplumsal söylemlerin erkek egemen yapılar içinde şekillendiğini vurgular. Kadın basını, kadınların bilgi üretiminde ve medyada aktif rol almasının kritik bir yolu olarak görülebilir. Ayrıca kadınların kendi hikâyelerini ve deneyimlerini ifade etmeleri için bir mecra sunar.

Kadın basını, erkek egemen medyanın kısıtlayıcı ve nesneleştirici temsil biçimlerine karşı alternatif bir alan açar. Kadınlar, bu platformlarda yalnızca birer “öteki” ya da “nesne” olarak değil, kendi bakış açılarını özgürce ifade eden özneler olarak var olabilirler.

Jineoloji Temelinde Gelişen Basıncılık

Kitle medyası, toplumsal normları ve egemen ideolojiyi yeniden üreterek mevcut düzeni koruyan bir araçtır. Gerçeği olduğu gibi yansıtmak yerine, seçip biçimlendirdiği unsurları okuyucuya/izleyiciye sunarak toplumsal gerçekliği yeniden inşa eder ve ideolojik seçimler nedeniyle gerçekleri çarpıtır. Bu noktada Kürt Özgür Basını, gerçeği saptıran medya anlayışına karşı hakikati savunarak alternatif bir basın modeli sunar.

Abdullah Öcalan’ın fikriyatından güç alan kadın basını, bu alana yeni bir bakış açısı getirmiştir. Öcalan’ın Demokratik, Ekolojik ve Kadın Özgürlükçü Paradigması, kadınların medya alanında yer almasını, eril söylemlerin ve baskıcı yapıların sorgulanmasını sağlamak açısından önemli bir zemin sunar.

Kürt Kadın Basınının İdeolojik Temelleri

Öcalan’ın geliştirdiği Demokratik, Ekolojik ve Kadın Özgürlükçü Paradigma, kapitalist modernitenin yarattığı sosyal, politik ve ekonomik sorunlara karşı alternatif bir çözüm önerisi olarak sunulmuştur. Bu paradigma, ulus-devlet, kapitalist ekonomi ve endüstriyalizme eleştirel bir bakış açısı geliştirir. Özellikle kadının özgürlüğü, bu paradigmanın merkezindedir. Kadınlar, toplumsal ve siyasal hayatın her alanında aktif rol almalı ve erkek egemen sistemin baskılarından kurtulmalıdır. Kadın meclisleri ve kadın örgütlenmeleri bu süreçte kilit rol oynar.

Öcalan'ın paradigması, yalnızca toplumsal örgütlenmeye değil, medya ve basın alanına da yansımıştır. Kürt kadınları, bu paradigmanın ışığında kendi medya organlarını oluşturarak toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini görünür kılmayı ve alternatif bir basın modeli inşa etmeyi amaçlamaktadır.

Kapitalist modernitenin araçsallaştırdığı cinsiyetçilik, milliyetçilik ve dinciliğe karşı çıkan Kürt kadın basını, eril dili aşarak kadınların yaratıcı gücünü ve toplumsal varlığını görünür kılmayı amaçlayan yeni bir medya anlayışı geliştirmiştir. Bu medya anlayışı, kadınların özgürleşmesi ve toplumsal eşitlik için yeni bir dil ve perspektif inşa etmeye yöneliktir.

Kadın Odaklı Habercilik: Toplumsal Cinsiyet ve Medya Eleştirisi

Kadın odaklı habercilik, yalnızca bir gazetecilik uygulaması değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ilişkilerini eleştirel bir bakış açısıyla yeniden değerlendiren bir felsefi duruş olarak da ele alınabilir. Modern medya dilinin ve yapısının cinsiyetçi bir sistemin ürünü olduğu düşünüldüğünde, kadın odaklı habercilik bu baskıcı dilin ötesine geçmeyi ve kadınların maruz kaldığı sembolik tahakkümü gözler önüne sermeyi amaçlayan köklü bir müdahale olarak ortaya çıkar.

Kitle medyasının eril ve baskıcı bir dil kullanarak, kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığı meşrulaştırdığı bir anlam dünyası oluşturduğu görülmektedir. Kadın odaklı habercilik, bu hegemonik yapıyı sorgular ve ona karşı alternatif bir dil geliştirmeye çalışır. Bu süreç, Foucault'nun bilgi ve iktidar ilişkilerine dair görüşleriyle örtüşmektedir. Foucault, iktidarın, bireylerin anlamlandırma süreçlerini şekillendirdiğini ve bilgiyle sıkı sıkıya bağlantılı olduğunu savunur. Kadın odaklı habercilik de, bu söylemsel iktidara direnç göstererek toplumsal cinsiyet normlarını yeniden düşünmeye yönelik bir adım olarak karşımıza çıkar.

Kadın odaklı habercilik, medyanın kadını pasif ve mağdur bir figür olarak sunma alışkanlığına müdahale eder ve kadını bir özne olarak yeniden tanımlar. Bu sayede medya, kadın kimliğini

sınırlayan ya da şekillendiren bir alan olmaktan çıkar; kadınların kendi hikayelerini ve deneyimlerini aktif olarak ifade edebilecekleri bir platforma dönüşür.

Medya, hegemonik anlamların üretildiği ve pekiştirildiği merkezi bir alan olarak kabul edilir. Kadın odaklı habercilik, bu yapıyı kırarak farklı bir anlamlandırma pratiği ortaya koyar. Kadınların hak ihlallerini görünür kılmamanın ötesinde, medyada kadınların özne olarak yeniden konumlandırılmasına olanak tanır. Bu durum, medyanın baskıcı dilinin dönüştürülmesi ve kadın deneyimlerinin gerçek anlamda temsil edilebilmesi için ciddi bir felsefi meydan okuma olarak değerlendirilebilir.

JİNHA Geleneği

Kürt kadın basını, Öcalan'ın paradigmasını bir yol haritası olarak kabul eder ve ataerkil ve kapitalist düzene karşı alternatif bir basın anlayışı geliştirir. Bu model, kadınların sesi olmayı, onların politik ve sosyal alandaki görünürliğini artırmayı ve kendi hikâyelerini anlatmalarını sağlamayı amaçlar. Öne çıkan başlıca özellikleri şunlardır:

- *Kapitalist medyanın kâr odaklı ve ataerkil bakış açısına karşı duruş sergiler.
- *Kadın perspektifiyle haber yapar ve erkek egemen yapıların görünmez kıldığı kadın sorunlarını gündeme taşır.
- *Toplumsal dayanışmayı ve demokratik değerleri öne çıkarır.
- *Kadın hakları ve özgürlüğü kadar ekolojik sorunları ve yerel özyönetim konularını da haberleştirir.
- *Toplumun her kesimini kucaklayan, özgürlükçü ve çoğulcu bir habercilik anlayışı geliştirir.
- *Kürt kadın basını, merkezi bir yapılanma yerine kolektif bir örgütlenme modelini benimser. Kadınlar, haber üretim sürecinden dağıtımına kadar her aşamada aktif rol alır. Bu yapı, demokratik özyönetim modelinin basın alanındaki yansımasıdır.

Demokratik, Ekolojik ve Kadın Özgürlükçü Paradigma çerçevesinde şekillenen Kürt kadın

basını, yalnızca bir medya organı olmanın ötesinde toplumsal bir dönüşümün parçası olarak işlev görür. Eril egemenlik yapılarının dayattığı tahakküm biçimlerini deşifre eder ve yeni bir toplumsal gerçeklik inşa etmenin arayışındadır. Bunu yaparken medya ve basın inşasının bir parçası olarak somut kurumsallaşmalarıyla mücadeledeki yerini alır.

Bütün bunlara karşı kadın basıncılığı, ana akım medyanın kadınları nesneleştiren ve klişelere indirgeyen diline karşı alternatif bir dil ve söylem geliştirmeyi hedefler. Bu medya anlayışı, kadınların toplumsal dönüşümdeki rolünü güçlendirerek, onların kendi hikayelerini anlatabileceği bir platform sunar. Özellikle JİNHA gibi örnekler, kadın odaklı habercilik anlayışının pratikte nasıl işlediğini gösterir. JİNHA, 2016'da KHK ile kapatılmış olsa da Kürt kadınlarının basın alanında geliştirdiği özgün ve özgürlükçü medya modelinin bir örneği olarak kalıcı bir etki bırakmıştır. Kadın basını, sadece kadın haklarıyla ilgili değil, aynı zamanda toplumsal adalet, insan hakları, çevre koruma ve yerel özyönetim meseleleriyle de ilgilenerken toplumun her kesimini kucaklayan bir habercilik anlayışı benimser. Bu anlayış, kadınları salt birer kurban olarak sunmaz; onları toplumsal mücadelelerin aktif özneleri olarak tanımlar.

Kadın Basıncılığı ve Jin, Jiyan, Azadî Mücadelesinin Kesişim Noktaları

Kadın basıncılığı ve “Jin, Jiyan, Azadî” mücadelesi, kadınların medya temsilleri ve bu temsillerin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl pekiştirdiği üzerine önemli bir analiz alanı sunar. Her iki kavram da, kadınların toplumsal alanda nasıl görünür kılındığı ve bu görünürlüğü kadın mücadelesi üzerindeki etkileri açısından derin kesişim noktalarına sahiptir.

Jin, Jiyan, Azadî: Kadın Mücadelesi ve Direnişin Simgesi

“Jin, Jiyan, Azadî” (Kadın, Yaşam, Özgürlük) sloganı, Kürt kadın hareketi ve dünya genelindeki feminist mücadeleler için bir direniş ve özgürleşme simgesi haline gelmiştir. Bu üç kelime, kadınların baskılara karşı verdikleri mücadelenin özünü ve hedeflerini

güçlü bir şekilde ifade eder. Slogan, kadınların sadece özgürlük için savaşmadığını, aynı zamanda yaşamın her alanında eşitlik, özne olma hakkı ve patriyarkal yapılara karşı direnişi de temsil eder. Kürt kadın hareketi bu sloganda, hem ulusal hem de toplumsal cinsiyet mücadelesini bir araya getirerek özgün bir ideolojik çerçeve oluşturmuştur. Slogan bu bağlamda ortaya çıkmış ve Kürt kadınlarının sadece ulusal özgürlük için değil, aynı zamanda toplumsal ve bireysel özgürlük için de mücadele ettiklerini ifade etmiştir. Kadınların hem patriyarkal sistemlerle hem de devlet baskısıyla savaşmaları gerektiği vurgulanmış, kadınlar özgürleşmeden toplumun özgürleşemeyeceği fikri öne çıkarılmıştır.

Medyadaki Stereotiplerin Yıkılması

Kürt kadın hareketi, özellikle Kobane Direnişi ile birlikte küresel medyada geniş yer bulmuş ve kadınların aktif savaşçılar olarak sahneye çıkması, medyada alışlagelmiş kadın temsillerine meydan okuyan bir örnek teşkil etmiştir. Bu direniş, kadınların sadece savaşçı değil, aynı zamanda siyasi özne olduklarını da ortaya koymuştur. Ancak, bu temsiller genellikle kadınların direnişinin askeri boyutuna odaklanmış, ideolojik ve toplumsal dönüşüm hedefleri geri plana itilmiştir. Kürt kadınlarının direnişi, kadınların savaşan ve aktif özneler olarak görünmesi açısından medya temsillerine yeni bir boyut katmış olsa da, bu temsillerin çoğu zaman Kürt kadınlarının ideolojik amaçlarını yansıtmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, kadınların medya temsillerinde sıkça karşılaşılan bir sorun olan yüzeyselleştirme ve ideolojik bağlamdan koparma sorunlarına işaret eder. Kadın basını bu gerçekliği doğru bir düzlemde vermeye çalışmıştır. Rojava kadın devriminin gelişimi ve medyada yer alışı biçimi elbette ki Kürt kadın basını açısından da kitle medyasının dayattığı cinsiyetçi kalıpları yıkmaya gerekçesi olmuştur.

Kürt kadın hareketi, medyada kadınların pasif, edilgen ve kurban olarak temsil edilmesi alışkanlığını kıran önemli bir örnek sunar. “Jin, Jiyan, Azadî” mücadelesi, kadınların sadece kendi özgürlükleri için değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı dönüştürme amacıyla savaştıklarını gösterir. Kadınların bu mücadeledeki aktif rolü, toplumsal cinsiyet normlarına meydan okuyan

ve kadınların özne olarak konumlandırılmalarını sağlayan önemli bir temsiliyet sunmuştur.

Ancak, medya bu hareketi çoğunlukla savaşçı kadın imgesi üzerinden ele almış, bu kadınların toplumsal ve siyasal düşüncelerini derinlemesine incelemek yerine onları sadece birer direniş figürü olarak sunmayı tercih etmiştir. Bu da medyanın kadınların temsiliyetine dair sorunlu bir tavrı olduğunu bir göstergesidir. Kadın basıncılığı, kadınların medyada sadece belli kalıplar içinde görünür kılındığı ve bu kalıpların dışına çıkmalarına izin verilmediği bu durumu teşhir eder. Kürt kadınlarının mücadelesi, bu kalıpları kısmen yıkarken, medya tarafından tam anlamıyla dönüştürülememiştir.

Jineolojinin günümüzdeki gelişim seyri, bu iki dinamik arasındaki ilişkiyi daha derinlemesine incelemek ve özellikle medyanın toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesindeki rolünü daha fazla sorgulamak, hem kadın basıncılığı kavramının daha iyi anlaşılmasına hem de “Jin, Jiyan, Azadi” mücadelesinin küresel düzeyde daha etkili bir şekilde ele alınmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, kadın odaklı habercilik, medyanın kadınların deneyimlerini ve varoluşlarını temsil etme biçimine yönelik köklü bir eleştiri ve alternatif bir epistemolojik perspektiftir. Bu perspektif, eril tahakkümün diline ve yapısına karşı direnç göstererek, kadınların hem toplumsal alanda hem de medyada özneleşme sürecine katkı sunar. Kadın odaklı habercilik, yalnızca habercilik pratiği olarak değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ilişkilerinin, dilin ve iktidarın felsefi bir eleştirisi ve yeniden inşası olarak da değerlendirilebilir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

KAYNAKÇA

- *Öcalan, A. (2011). *Özgürlük Sosyolojisi*. İstanbul: Aram Yayınları.
- *Beauvoir, S. de. (1970). *İkinci Cins* (Çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınevi.
- *Irigaray, L. (2016). *Öteki Kadının Aynasında* (Çev. Sibel Yardımcı). İstanbul: Metis Yayınları.
- *Kristeva, J. (1998). *Yabancı Olarak Kendimiz* (Çev. Hakkı Hünler). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- *Tosun, C. (2007). *Medya ve İdeoloji*. İstanbul: Siyasal Kitabevi.
- *Tokdoğan, N. (2013). “Hak Haberciliğinde Temel Bir Uğrak: Kadın Odaklı Habercilik ve JİNHA Örneği”. *Mülkiye Dergisi*, 37(3), 9-35.

Sanatın ve Medyanın Tarihsel-Süreçsel Gelişimine Bir Bakış

Hüseyin Sürensoy

Abdullah Öcalan, sanatın genel durumunu ele alırken, "Sanat, yeni uygar sınıf olan burjuvaziyle ancak yasal bir etkinlik kazanacaktır" ifadesiyle, sanatın burjuva sınıfının etkisi altında nasıl bir dönüşüm geçirdiğini vurgulamaktadır. Sanatın erki, bu süreçte görkemini kaybedecek; kent mimarisi, müzik, resim ve heykeltçilik gibi alanlar, kapitalizmin hizmetinde hızla yozlaşacak ve kutsallığını yitirecektir. Bu durum, sanatın endüstrileşmesiyle birlikte kimliksiz bir hale gelmesine ve bir tüketim metaini dönüşmesine yol açacak, böylece sanatın tüketimini ilan edecektir. Öcalan, bu çözümlemesiyle sanatın sistemle olan ilişkisini ve bu ilişkinin yıkıcı sonuçlarını derinlemesine irdelemektedir.

Uygarlıkla birlikte sanat, toplumsal kimliğini yitirmeye başlamış ve artık toplumun içinden çıkan seçkin elitlerin manevi gıdası haline gelmiştir. Ancak sanatın bu nitel karakteri, tarihi önem ve değerden yoksundur. Abdullah Öcalan'ın belirttiği gibi, sanat artık burjuvazinin tekeline geçmiş ve siyasal bir egemenlik aracına dönüşmüştür. Bu düşünüş, toplumun da egemen sınıfın ideolojik tahakkümüne maruz kalmasına zemin hazırlamıştır.

Sanata sadece maddi ya da soyut bir olgu olarak bakmak, büyük bir yanıltır; sanat, tarihsel toplumu, ekosistemi ve varlıksal değerleri içerir. Sanatın uygarlık içinde bir kimlik kazanması, bu tarihsel misyonuna aykırı bir konuma çekilmiştir. Sanat, toplumun yaşadığı temel sorunları dile getiren

ve çözümler sunan bir niteliğe sahiptir. İktidar sınıfının hizmetine giren sanat, toplumsal yaşamın gerilemesine ve tarihsel hafızanın zayıflamasına katkı sunmaktadır.

Gerçek özünden uzaklaşan sanat, topluma yabancılaşarak insanlık için en büyük kaybı oluşturmuştur. Çünkü sanat, insan toplumunun ruhunu besleyen ve "manevi direniş" yönelten en temel kültürel olgudur. İnsan toplumu, yaşamını sanatla anlamlı kılmakta ve bu etkileşim devam etmektedir. Ancak uygarlıkla birlikte sanatsal bilinçte bir zayıflama yaşanmış ve toplumun manevi sancıları bu sürecin başlangıcı olmuştur. Doğal olandan kopuş, bu akışın kesintiye uğramasının sonucudur.

Uygarlık öncesi sanatın işlevini ve toplumsal karakterini incelediğimizde, Paleolitik dönemdeki mağara resimlerinin ve kabartmalarının, sanatın ve estetiğin en güzel örneklerini sunduğunu görebiliriz. Bu çağ, toplumun ruh dünyası ile ahlak ve estetik boyutlarını da yansıtmaktadır. Modernite tarafından "ilkel" olarak küçümsenen bu dönemin insanları, sanatın başlatıcıları olmuş ve içsel potansiyellerini yaratıcılıkla birleştirerek insanlığın gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Bu dönemin insanları, sanat alanında olduğu kadar bilimde de büyük ilerlemeler kaydetmişlerdir. Ancak modern düşünce, bu köklü geçmişi görmezden gelmekte veya önemsizleştirmeye çalışmaktadır. Bilimin kökenleri, paleolitik çağın büyüclük ve sihirbazlık pratiklerine dayanırken,

modern uygarlığın bu bağlamda bir cehalet içinde olduğu açıktır. Bilimin başlangıçlarının, tarihsel ve kültürel derinliklerde gizli olduğu gerçeği, göz ardı edilmemelidir.

Paleolitik çağın sanatında, bireylerin kendi ego ve kibirlerine kurban etme eğilimleri belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ancak somut tarihsel bulgular, bilimin kökenlerinin paleolitik dönemdeki büyücülükle bağlantılı olduğunu açıkça göstermektedir.

Sanat, insan toplumunun ruhunu besleyen, “manevi direnişe” çeken en temel kültürel olgudur

Bu dönemin sanat ürünleri, özellikle mağara resimleri, dar topluluklar tarafından yapılmış ve çoğunlukla mağaranın girişine değil, kuytu ve karanlık alanlarına yerleştirilmiştir. Bu tercihin temel nedeni, çizilen resimlerin büyüselsel bir içerik taşıdığına dair inançtır. Ana tema bu büyüselsel anlam üzerine kuruludur; dışarıdaki nesnelere ise böyle bir anlam yüklenmemektedir. Bu durum, sanatın ve inancın, paleolitik toplumlar için ne denli iç içe geçmiş olduğunu ve sanatın, toplumsal yaşamda nasıl bir rol oynadığını göstermektedir.

Paleolitik çağda yapılan resimlerin içeriğine baktığımızda, iki temel nokta öne çıkmaktadır. Birincisi, avlanacak hayvanlara karşı duyulan sevgi ve hayranlık, diğeryse bu hayvanları büyü yoluyla kontrol etme düşüncesidir. Bu durum, paleolitik sanat anlayışı ile çağdaş sanat anlayışının özneleri arasında imgesel ve sanatsal yaratıcılık açısından bir süreklilik olduğunu göstermektedir. O dönemin sanatçıları, çağdaş güzel sanatların yaratıcılarıyla eşdeğer bir yetenek ve yaratıcılığa sahiptir.

Paleolitik çağın yaratıcıları, Michelangelo, Leonardo Da Vinci, Raffaello, Rembrandt ve Francisco Goya gibi sanatçılardan farksızdır; hatta ilk yaratıcılar olmaları nedeniyle daha değerlidirler. Bu yaratımlar, insan toplumunun iletişimini sağlayan bir özelliğe

sahipti ve modern sanat, medya ve iletişim kültürünün temellerini burada atmıştır.

Evrimin iki kritik adımından biri, yaklaşık 200 ile 300 milyon yıl önce sürüngenlerden memelilere geçişte organizmaların artışı ve karmaşıklığıdır. Diğeri ise modernite çağının son 150-300 yılındaki bilimdeki patlama ve enformasyon teknolojisi ile telekomünikasyon alanlarındaki devrimdir. Bu süreç, yapay zeka ve internet çağı ile insan yaşamına yeni ufuklar açmıştır.

Paleolitik çağda yaratılan taş aletler ve duvar resimleri, geleceğe doğru atılan önemli adımlardır. Bunlar, sosyal etkileşim ve bağdaşım araçları olarak toplumsal yaşam kültürünü güçlendirirken, insanların kendi aralarında iletişim kurma gerekliliğini de doğurmuştur. Bu iletişim, aşağılayıcı ve zorlayıcı bir yaklaşımdan ziyade, topluluk yeteneklerini açığa çıkararak daha güçlü bir yaşam sunma amacını taşımaktadır.

Dil, sosyal etkileşim ve davranış kültürünün gelişiminde büyük katkı sağlarken, aynı zamanda tahmin ve kestirim imkanı sunmaktadır. Son iki yüzyıldaki iletişim ve teknolojik gelişmeler, sosyal etkileşim ve yaratımların evrimleşerek süreklilik kazanmasına yol açmıştır. Taş aletlerin yapımı ve duvar resimleri, sanatın başlangıç adımları olmanın yanı sıra, insanlara ilham kaynağı olmuştur. Basit gibi görünen bu duvar resimleri, güzel sanatların temellerini atarken, taş aletler bilim ve teknolojinin ilk esin kaynağı olmuştur.

Ilya Prigogine'in ifadesiyle, “Taş devrinde insan toplumlarına doğru gidildikçe karmaşıklığın artmasıyla beraber zamanın okunun ve evrimsel ritimlerin rolü de artar.” Bu tespit, insan tarihinin son iki yüzyılına bakıldığında ne gibi sonuçlara yol açtığını açıkça gösterir. Mağara resimlerini sadece estetik çizgiler olarak görmek yetersizdir; bu eserler aynı zamanda önemli işlevlere sahiptir. Toprak boyası ve manganezle yapılan bu resimler, yaşamın anlamını sorgulayan ve iletişim aracı olarak kullanılan ilk ifadeler olarak değerlendirilebilir. Bu gravürler, yazının ilk hammaddesi niteliğindedir ve insanın kendini ifade etme yöntemlerinin ilk örnekleridir.

Müzik, Tiyatro, Şiir Hepsi Doğal Toplumun Yaratımlarından Kökenini Alır

Sümerler, yazıyı icat ederken, kemikler üzerine çizilen işaretleri ve duvar resimlerini alıp daha sistemik ve estetik hale getirerek yazının temellerini attılar. Sümer uygarlığı, paleolitik ve neolitik devrimlerin sanat ve kültürel yaratımlarının sentezi olarak değerlendirilebilir. Ancak bu süreç, kendi zihin dünyalarına göre şekillenmiştir. Sanatın toplumun sosyal yaşamından kopması, uygarlığın bozulma sürecinin başlangıcıdır. Bugün “üstyapı” denilen şeylerin tamamı, ilkel denilen çağın ürünleridir. Kültür, sanat, politik gelenekler, kanunlar, bilim ve teknik gibi yaratımlar, paleolitik çağının zihinsel ürünleridir. Müzik, tiyatro, şiir hepsi, doğal toplumun yaratımlarından köken alır. Mucitleri, büyücü ve sihirbaz olarak adlandırılan dönemin yaratıcı sanatçılarıdır. Büyü ve sihirbazlık, dönemin birer yoğunlaşma biçimleridir. Güzel sanatların yaratıcıları oldukları kadar, yazının ilk iletişim çizgilerini çizen kişilerdi. Hem duvara çizilen resimler hem de maddi nesne yaratımları birer tasvir niteliği taşır. Bu, aynı zamanda büyüün ve sihirbazın tasvir edilen şey üzerinde hakimiyet ve otorite kurması anlamına geliyordu. Taş aletler, heykel gibi sanat yaratımlarının esası budur. Uygarlıkla beraber kültür ve sanatın yıkılışı, toplumun sorunlarına çözüm gücü olmaktan öte, uygarlığın ideolojik bakış açısına göre şekillenmesi, sanatı bir düzeyde elitleştirme sürecidir. Bu sanat anlayışı, modernitede popüler bir nitelik ve kimlik kazanmıştır. Şunu çok iyi biliyoruz ki; uygarlık bozursa, içinde sağlam bir şeyin kalması mümkün değildir. Yazılı tarih bize bunu göstermiştir. Moderniteye geçişle birlikte, uygarlık öncesi tarih adeta yok sayılmıştır veya “ilkel, barbar, vahşi” sıfatlarıyla anlaşılır olmuştur. Bu sıfatlar yakıştırmadır; gerçeğin üzerine modernitenin perdesini çekme anlayışıdır. Modernite, her şeyi kendisi gibi bozuk gösterme çabası içerisindedir. Modernitenin bilim anlayışının kökeni olduğunu kabul etmeseler de buna şüphe yoktur. Uygarlığın kapitalist modernite aşaması, insan toplumunun kültür, sanat, ahlak ve politik gelenek olarak çok daha gerilere götürmüştür. A. Öcalan’ın dediği gibi: “Aklın, duygunun ve vicdanın

saptırılması, toplumda ne kadar tehlikeli sonuçlara yol açtığını, devletçi toplumda işlenen suçlardan öğrenmiş bulunuyoruz.” Akıl, duygu ve vicdan gibi insani hareketler köreltilince, sanatın insan ruhunu besleyici özelliği kaybolur. Ruhsuzlaşan ve her şeye yabancılaşan insan, toplumunun başına bela olmaktan kurtulamayacaktır. Sanatın, kültürün, felsefenin ve ahlakın bu derece aşağılanması, aslında insanın aşağılanmasını beraberinde getiriyor. Çok açıktır ki, sanata yaklaşım insana yaklaşımdır. Sanatsal yaratımlara verilen değer, insana verilen değerle eşanlamlıdır. Sanat değersiz hale getirildikçe, insan ahlaki ve kültürel olarak büyük oranda çürüme ve yozlaşma yaşar. İktidar güçleri, bu konuda çok başarılı bir sanat ve kültür politikası izlemişlerdir. Her şeyin pazarlandığı bir dünya yaratmışlardır. Bu algının yaratılmasında bilim, teknik ve özellikle medyanın birinci derecede payı vardır.

Kapitalizmin bir sistem haline gelmesinde bilim ve teknik, birinci derecede sorumludur

Görsel ve yazımsal olarak medya, insan toplumu için manevi bir kanser ve maddi bir kimlik taşıdır.

Kapitalizmin bir sistem haline gelmesinde bilim ve teknik birinci derecede sorumludur. Bunun yanında medya da onun yedeği konumundadır. Sanayi Devrimi sonrası gelişen medyanın işlevi, toplumu maddi ve manevi olarak “kırımlara” doğru sürüklemiştir. Kapitalizmin sanat anlayışı, ahlaki olarak yozlaştırıcı ve kültürel olarak da taklitçidir. Devletçi sistemde bu temel stratejidir. Sanayi Devrimi sonrası sanattaki büyük düşüş ve yozlaşma başlangıçla da bağlantılıdır. Çünkü Sanayi Devrimi sonrası sanatsal yaratımlar yok denecek kadar azdır; ne paleolitik çağa denk düşecek yaratımlar olmuştur ne de tek tanrılı dinler dönemindeki sanat yaratımları gibi değerler ortaya çıkmıştır. Çünkü burada sanat, taklit kültürüne yöneliktir. Bu, sanatın tıpkı yaşam gibi sanal bir nitelik kazanmasına yol açar. Sanat topluma ait olurken, bu tarihsel olgu

modernite ile birlikte seçkinlerin bir meşguliyet aracına dönüşmüştür. Buna meşruluk zeminini açan ve dayanak sağlayan da medya olmuştur. İktidar tekelleri bunu çok iyi kullanmışlardır. Picasso'nun "sanat faaliyetleri" dediği şeyin temelinde aslında sanatın ölümünün farklı bir biçimi olduğuna ciddi bir eleştiri ve vurgu yapılır. Medyanın toplumsal yaşama dahil edilme süreci 1930'lar ve sonrasıdır.

Özellikle 1960'lı yılların başında, medya olağanüstü bir işlevsellik kazandı. Medya, yalnızca televizyonla sınırlı bir teknolojik araç değildir; yazılı basın, radyo gibi iletişim araçlarını da içerir. Bu iletişim araçlarının icadının temel amacı, toplumun büyük kesimleriyle iletişim kurmaktır (kitle iletişimi). Küçük bir elit azınlığın bu yolla büyük çoğunluğu etkilemek, yönlendirmek ve algılarını yönetmek amacıyla oluşturulmuştur. Sanayi Devrimi sonrası ve özellikle elektronik ve kimyasal düzeydeki endüstriyel gelişmelerle birlikte, 1860-1950 yılları arasında medyanın oluşum dönemi yaşanmıştır. 1920-30'lu yıllar, radyonun yoğun kullanıldığı dönemdir; radyo, yalnızca tek bir frekans üzerinden yayın yapmasıyla televizyonun dışında bir işlevselliğe sahipti ve bu nedenle kamu denetimindeydi. Kamusal bir nitelik taşıyordu, henüz iktidar tekellerinin denetimine geçmemişti. Ancak, 1930'lar sonrası radyo ve televizyon, modernite toplumunu etkileyen temel yönetim araçlarının başında gelmeye başladı. Hitler'in bu kitle iletişim araçlarını kullanması, medyanın tehlikeli boyutlarını gözler önüne serdi. Yanlış ideoloji ve kişilerin elinde bulunması, toplumsal yaşama ağır darbeler indiriyordu; bu etkiler fiziksel anlamda olduğu kadar manevi ve ruhsal boyutlarda da hissediliyordu. Sanat, zaten ilk etkilenen olgu oluyordu. Bu açıdan, medyaya hakimiyet "Orwellvari" bir denetim ve kontrol mekanizması kurarak kitle toplumunu yaratmayı kaçınılmaz kılıyordu. Toplumun ruh ve duygu dünyasının yanı sıra, zihinsel ve sanatsal boyutları da tahakküm altına alınıyordu. 1960'lar sonrası medyanın gücü, sanatın gücünü çoktan aşmıştı. A. Öcalan'ın belirttiği gibi, "Kapitalist modernite, kitle iletişim araçları olarak nitelendirdiği teknolojisi sayesinde kendi zihniyetini, yaşam anlayışını, tarzını, kültürünü geniş toplumsal kesimlere ulaştırmaktadır." Bu çözümlemede,

sanatın medya aracılığıyla anlamsızlaştırıldığı ve metaya dönüştürüldüğü dile getirilmektedir. Medyayı kendi denetimine alan sistem, kendi ideolojik dünyalarına uygun bir kültür ve sanat yaratmayı, bu yolla toplumu sömürü cenderesinde tutmayı hedefliyor. Medya üzerinden sunulan sanat yaratımları, gerçek sanatla bir ilgisi olmayan taklitler olarak tanıtılmakta; bu süreçte gerçek sanat yapıtlarının unutturulması amaçlanmaktadır. Böylece, kendi çürümüş ve yozlaşmış sistemlerini sürdürmek ve büyük kitlelere benimsetmek için yapay, anlamsız ve içeriksiz popüler kültür ürünleri üretilmektedir.

Sanatın gerçek öznelere olan toplum ve aydın kesimi de sanata, eskisi gibi duygu yüklü, samimi yaklaşmıyor

Bu hedefle, kitle kültürü oluşturulmakta ve toplum, kendi gerçekliğinden uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Bunun başarısız olduğu söylenemez; toplumun geçmişten gelen doğal ve komünal yapısını parçalamak, liberal ideolojiyle büyük oranda başarılı. Bireylerin yaratım potansiyelleri köreltiliyor ve anlamsızlık girdabına doğru sürükleniyor. Böylece, medya tüm araçlarıyla iktidar tekellerinin toplum üzerindeki hakimiyetini pekiştiriyor. N. Chomsky'nin de belirttiği gibi, "Ana akım medya, iktidarcı devletin süngüsü işlevi görmektedir." Bu, zehirli ve öldürücü bir süngüdür. Ana akım medya tekelleri, kitleleri politik gücün ve devrimci, yıkıcı potansiyelin tehlikeli boyutlarını çok iyi bildikleri için medyayı bu gücü bertaraf etmek ve etkisizleştirmek amacıyla kullanmaktadır. Sanat adına sanatsızlığı, kültür adına kültürsüzlüğü (popüler kültürden bahsediyorum), ahlak yerine ahlaksız yaşamı ve vicdan adına vicdansızlığı kitle iletişim yoluyla empoze ediyorlar. Medyanın rolü, kitleleri manipüle etmekte, toplumun direnişçi karakterini ve yıkıcı potansiyelini etkisiz hale getirmekte yatmaktadır. Bu olgular, sistem için tehlike olarak algılanmaktadır. Toplumun

isyancı duruşu, doğru bir ideoloji ve stratejiyle kendine yönelmesini engellemek ve yanlış yere kanalizasyon için medyayı kullanmaktadır. Medya aracılığıyla kitleler yanlış yönlendirilmekte; yapay ve sahte gündemler yaratılarak olay ve olguların akış yönü değiştirilmekte, insanın zihin, zeka ve duygu dünyası tahrip edilmektedir. Kapitalist sistem, bu algı manipülasyonunu ilk önce ideolojik boyutla yapmaya başlar; bunun toplumsal ayağını ve zeminini ise ana akım medya aracılığıyla döşer. Toplum, ideolojik medya aracılığıyla adeta uyutulma sürecine alınmaktadır. Kapitalist hikayelerle yapay kültür ve sanatsal öğeler yaratılmakta; birey ve toplum yoğun bir şekilde ideolojik iknaya maruz kalmaktadır. Bütünsel bir kuşatma mücadelesiyle, kitlelerin devrimci özü ve refleksleri etkisiz kılınmaya çalışılmaktadır. Sistem, bu anlamda tüm araçlarını seferber etmektedir. Çünkü karşısında büyük bir toplumsal muhalefet gücü bulunmaktadır. Bu muhalefeti bastırmak ve sindirmek için politik güç tehlikesini ortadan kaldırma stratejisiyle hareket etmektedir. Medya ve diğer kitle iletişim araçlarının rolü, kitleleri iknaya açık, kabul edilebilir bir noktaya çekmektir. Büyük medya şirketleri, kitlelerin varlığını ve devrimci ruhunu her zaman kendi ticari çıkarları için tehlike olarak algılar. Bu çıkarları korumak, geleceğe taşımak ve büyüyerek süreklilik sağlamak için medya, bir koruma kalkanı ve aracıdır. Medyayı kitlelere karşı kullanmaktadırlar.

Toplum Dili: Özgür Medya

Medya, iktidarcı güçler ve tekelci şirketler tarafından birer propaganda aracı olarak kullanılmakta ve bu şekilde bir stratejik yaklaşım sergilenmektedir. Burada hedef, “kamu düşüncesini” denetlemek ve bu gücün kendileri için bir ideolojik-politik tehdit olmaktan çıkarılmasıdır. Medya aracılığıyla yapılan tüm hamleler bu amaca yöneliktir. Kamu düşüncesinin örgütlü olduğu veya örgütlenmeye başladığı durumlarda, bu gücün kuşatılması ve denetlenmesi gerekliliği ortaya çıkar. İktidar güçleri, yaşamsal bir risk olduğunu bildikleri için medya aracılığıyla popüler sanat yoluyla yeni bir toplumsal kültür yaratmaya çalışmaktadırlar. 1950 sonrası ve özellikle 1980’ler, bu sürecin yoğunluk

kazandığı bir dönemdir. 1968 dünya devrimci gençlik hareketi ve sonrasındaki devrim süreci, egemen güçler için korkutucu bir gelişme olmuştur. Kamu gücünün örgütlü olması, sistem için büyük bir tehlike ve kaos anlamına geldiği için bu durumu önlemenin yolları stratejik olarak ele alınmıştır. Devrimci halk kitlelerinin örgütlü olduğu durumlarda, onları zor aygıtlarıyla kontrol altına almanın zorluğunu gören güçler, medya yolunu güçlü bir ideolojik manipülasyon aracı haline getirmiştir. Yeni sanat ve kültür anlayışı, bu sürecin ilk adımını oluşturur; popüler ve liberal kültür, bu bağlamda ortaya çıkmaktadır.

Devrimci kitlelerin “özgürlük, eşitlik ve kardeşlik” sloganı ve emekçilerin sömürülmemesi için giriştikleri mücadele, tekelci güç odaklarının devletle birlikte hem şiddetin kullanımını hem de medya yoluyla yoğun ideolojik propaganda yöntemini devreye sokmasına yol açmıştır. En çok da burada görsel medya bu rolü üstlenmiştir. Bu yolla, popüler kültür ve sanat alanında yaşanan yozlaşma süreci başlatılmıştır. Bunun yanında, yeni sanat ve kültür alanları da yaratılarak insanların ruhu ve duygu dünyalarıyla oynanmaya başlanmıştır. Kapitalist sistemin yarattığı büyük medya şirketlerinin ürettiği bu yeni sanat ve kültür merkezli yaratımlar, gerçek olmadıkları, taklide dayalı yapıların yanında, devletin ve onun tekellerinin ideolojik tahakkümünü sağlamada işlevsel kıldıklarını görmek zor değildir. Böylece yeni sanatsal üretimler, eğlenme, para kazanma ve konformist bir yaşamın önünü açma aracına dönüşüyordu. Burada en etkili pay, eğlence programları kadar Hollywood sinemasının payıdır. Bu yolla, özellikle hegemonik kültürün evrensel bir kimlik kazanması, tahribatın boyutunu ortaya koymaktaydı. Yeni popüler kültürle insan toplumu, kendi hakikatinden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Tekelci medya bu yolla, ideolojik, psikolojik ve sosyal alanlarda kitleleri yoğun bir baskı altında tutmaktan geri durmamıştır. Medya aracılığıyla insanlara kendi hakikatini dayatan bir kültürel ve sanatsal strateji izlemiştir. Medyayı toplumsal hakikati çarpıtmanın en etkili yolu olarak seçmiştir. İnsanın yaşam algısı böylelikle çarpıtılmıştır. Öyle bir algı oluşturuldu ki artık sanatın gerekli

olmadığı düşüncesi egemen kılınmaya başlandı. İnsanlar, sanatın her türünden uzaklaşmaya başladılar. Popüler kültürün denetimine girdiler. Sanatın bu denli anlamsızlaştırılıp uzaklaştırılmasına paralel olarak, medya aracılığıyla inşalar daha çok tüm duygu, düşünce ve zihinleri teknolojik bilimsel buluşlara angaje edilmeye çalışıldı. Bilim ve teknikle maddi zenginliğe kavuşma, yeni sömürgeler yaratma ve kapitalist sistem, tüm unsurlarıyla dünyanın en ücra köşesine kadar gitmeyi hedefliyordu. Bilim, teknoloji ve popüler kültürde bu büyük oranda başarılı. Sanatla uğraşanlar ise daha çok bunu meslek olarak görme, kendini meşgul etme, iç dünyasını huzura kavuşturma, psikolojik rahatlama terapisi olarak görme eğiliminde oldular. Bir kısmı da taklide yönelme, geleneği takip etme, lüks yaşama duygusu ya da tembellikten bir şey yapmamaktan dolayı bir uğraş olarak ilgilenme anlayışı ve hevesiyle hareket etme durumundadır. Sanatın gerçek özneleri olan toplum ve aydın kesimi de sanata eskisi gibi duygu yüklü, samimi yaklaşmıyor. Popüler kültür ve onun sanat anlayışından etkilenme durumu var. Sanatı artık bir lüks veya bir süs malzemesi olarak görme eğilimi belirlemiştir. Medyanın pompaladığı bu popüler kültür, sanat ve eğlence anlayışı öyle görünüyor ki doğru adrese teslim edilmiştir. Sanat, artık eğlence ve maddi yaşamı güzelleştiren bir kar ve para kazanma aracı olarak görülmüştür. Günümüz sanatçıları daha çok para kazanma, popüler olma, satış ve kazanç elde ederek büyük servet sahibi olma anlayışındadır. Bu sanatın içinde toplum ve insan yoktur. Kendini kurtarmak için sanatı bir strateji olarak belirleme durumu vardır. Bu konuda Picasso'nun, "Artık sanat, öteki asırlarda olduğu gibi hayati bir ihtiyaç meselesi olarak sayılmıyor. Çoğu, sanatı henüz bir meslek olarak görmekte, meşgul olmakta ama bu gerçek sanat değildir" sözü gerçeği yansıtıyor. Durum, Picasso'nun ifade ettiği gibidir. Sanatın özgürleştirici gücü egemenleri her zaman korkutmuştur. Kitleleri yarattığı taklit ve yapay sanatla vurmuş; bunun için esas dayandığı güç medyayı kullanmak olmuştur. A. Öcalan bu konuyu şöyle ifade eder: "Sanat olarak kabul edilen faaliyetler üzerinden yapılmakta olanların gerçek sanatla hiçbir alakası yoktur. Kendine göre bir sanat anlayışıyla kitle

kültürü yaratarak sistemler varlığını sürdürmekte, meşruiyetini sağlamakta, hegemonyasını kurmakta ve sürdürmektedir." Bu popüler kültür ve sanat yoluyla hakikat gizlenmekte, gerçeğin sadece bir yüzü gösterilmektedir. Böylece, kendi dünyalarının yaşam tarzını gerçekmiş gibi kitlelere sunmaktan geri kalmazlar.

Kitle iletişim araçları denilen teknolojik yaratımlar, bu kültürü empoze etmek için seferber edilir. Topluma karşı bir kültür ve sanat politikası izlenir. Sanatın özgürleştirici ve devrimci gücü yoğun bir anti-propagandayla kitlelerin zihin deryalarında sapkın bir sanat ve düşsel tasarımı gibi sunulur. Salvador Dali, bu konuda çarpıcı bir değerlendirme yapar: "Gerçek, bize yalnız bir tarafını gösteren ay gibidir. Kainatın bu ikinci yüzünü sanatla açıklamak üzereyim." Bu bakış bir yönüyle iktidarın sanat anlayışına ve popüler kültüre karşı bir karşı duruştur. Sanatın toplumsal karakterine güçlü bir vurgu yapar. Medya bu noktada işlevsellik kazanır. Sanat, gerçeğin tümünden gölgenmesi misyonuyla hareket eder.

Medya, toplumsal değişimin gerçek gücüdür

Devletli sistem ve onu iktidar güçleri özellikle 1980'lerden itibaren özel bir savaş medyası oluşturdular. Topluma karşı olduğu kadar direniş içinde olan uluslara karşı özel savaş medyası yoluyla "terör" kavramı adı altında hedef gösteren araçlar yarattılar. Devlet yedeğine aldığı medyayla topluma ve diğer uluslara karşı örgütlü savaş stratejileri bu yöntemle yürütülmüştür. Toplumsal algı bu şekilde yönetilmeye çalışılmıştır. İktidar güçleri medyayı kendi ideolojisinin propagandası için kullanır ve bununla denetim sağlar. Devlet dışı özel sektör de topluma karşı aynı savaşın içerisinde. Özel sektörün denetimindeki medya daha tehlikelidir.

Medya, toplumsal değişimin gerçek gücüdür. Ama bu misyonuna oldukça uzaktır. Tam tersi kuruluşundan itibaren medya devletin ideolojik aracı ve statükonun gerçek savunucusu konumundadır. Her ne kadar medyanın demokrasinin "dördüncü gücü" gibi

bir kimliği olsa da konumlanışı bu yönde değildir. Demokrasi ve toplum karşıtı bir duruş içinde olmuştur. Ulus-devletlerin, hegemonik güçlerin çok fazla insanlık suçu bulunmaktadır. Soykırımlar, faili meçhuller, taciz ve tecavüzler, cins kırımları, kültürel kırımlar vb. tamamı devlet terörüdür. Medya ise bu suçları aklayan, görmezden gelen, saklayan bir terör politikasının destekçisi olmayı benimsemiştir. Devlet eliyle işlenen suçların ortağıdır. Devlet medya aracılığıyla tüm kurumları denetleyebilir ve kontrol altında tutabilir. Toplumun siyasal gündemini belirler.

Özgür ve muhalif basın olarak tanımlanan medya toplumun özgür dili olmaktadır. Devlet ve özel şirketler medyasına karşı konumlanır ve halkın özgürlük ve adalet talebini dillendirir. Bu sebeple sürekli hedef olur. Devletin işlediği suçları ifşa eden, ezilen toplumların yanında yer alan Özgür Basın büyük bedeller ödemiştir. Ticari bir niyeti yoktur. Bundan ötürü devlet tarafından sürekli ve sistematik olarak şeytanlaştırılır. Amaç bellidir. Toplumsal muhalefeti boğmak, susturmak kadar kendi terör eylemlerinin açığa çıkmasını engellemeye dönük yaklaşımdır. ABD'nin Vietnam'da, Fransa'nın Cezayir'de, TC'nin Kürdistan'da işlemiş oldukları suçların açığa çıkmaması için Özgür Basın'ı susturma temel strateji olmuştur. Devlet karşıtı olan toplum kesimlerini hedefe oturtmak medyanın birincil görevidir. Bombalanan gazeteler, öldürülen gazeteciler, devrimci basının hakikat arayışının ağır sonucu olmuştur. Özgür ve devrimci basının en temel görevi, işleyen bir demokrasi varsa onu ayakta tutmak kadar toplumu olumlu veya olumsuz konularda bilgilendirmektir.

Medya, bir ideolojik manipülasyon aracı olarak toplumları iknaya açar. Temel strateji ise şudur: Toplumun bir konuya ikna etmek için onun zihin dünyasında uzun süre kalıcılığıdır. Böylece sürekli tekrarlanan yayınlar, toplumun tavırlarını, yaklaşımlarını değiştirecektir. Bunu başarmasa bile en azından daha önce inandığı temel yaklaşımı aşacaktır. Zamanla bu da yoğun medya ajitasyonu ile düzene sokulacaktır. Böylelikle toplumun düşünceleri üzerinde tam bir hakimiyet sağlanır. Bu sayede toplum, dağılmış ve parçalanmış bir zihne evrilir. Bu

toplumu örgütlemek, ideolojik ve devrimci sanat ve kültürle yeniden şekillendirmek kolay değildir.

Kapitalist sistemin medyası, büyük kapitalist şirketlerin yeni sanat ve kültür anlayışının yoğun propagandası yapıp yeni pazarlar yaratmaya çalışır. Bu amaçla geliştirilen yeni sanat, toplumu kendi kültürel tarihine de yabancılaştırılır. Sanatla yaratılan yeni imge ve ürünler medya yoluyla pazara sunulur. Toplumun beğenisi kazanılır. Bu sanat ürünleri ve çoğunlukla kadın bedeni üzerinden pazarlanmaya çalışılır. Toplumsal ahlakta yoğun bir çatışma yaşanır. Kadının bir meta olarak sunulması, reklam ve satış modeli haline getirilmesi erkek egemen toplumun zihin dünyasını gösterir. Ataerkil devletli sistemde sanatın alıcısı erkek olduğu için bu ürünler erkek beğenisine göre ayarlanır. Erkeğin arzularına hitap eden kazanır!

Sonuç olarak medya, toplum, özgürlük ve eşitlik karşıtlığıyla kendi safını belli etmiştir. Karşı devrimin silahı olmuştur. Bu haliyle medyanın hakikate saygısı kalmadığı gibi hakikat ve sanat düşmanlığı yapmaktan da geri kalmaz. Toplumun tarih bilincini çarpıtarak, yeni bir tarih bilinci ve anlayışı yayar. Toplumun öz değerleriyle çatışma içindedir. O nedenle medya tüm araçlarıyla toplumsal devrim ve toplumsal muhalefetin ileri müfrezesi olmaktan imtina etmemiştir.

Evrenin oluşumundan bu yana bozonların rolü neyse toplumun oluşumunda da sanatın rolü odur. Bozonsuz evren olmayacağına göre sanatsız toplum da olmayacaktır. İkisinin yokluğu hiçlik doğururken, varlıkları anlamlı yaşama yol açar.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Yalan İmparatorluğu

Metin Yamalak

Medya denilen olgu, bütün enstrümanlarıyla toplumsal yaşamda devasa bir yer kaplayan ve kapladığı yer kadar da toplum yaşamı üzerinde etkili olan her türlü haberleşme araçlarının toplamıdır. Bu araçların modern çağlardaki tarihi matbaanın kuruluşu ve yaşamla ilgili her şeyin yazılı olarak basılıp aktarılması sürecine kadar gider. İlk gazeteden, günümüz internet, sosyal medyayı oluşturan tüm dijital sistemlere kadar devamlılığı olan bir gelişim süreci izlemiştir. Gazete, radyo ve televizyonların medyayı oluşturduğu dönemlerde, her medya kuruluşu kendini idealist bir kimlikle sunmaya büyük özen göstermiştir. Ülke olarak tarafsız, bağımsız, doğruları topluma aktarmak için gerektiğinde büyük riskler alan bedel ödeyen bir imaj-portre çizilmeye çalışılmıştır. Elbette bu ilkelere bağlı olan on binlerce basın emekçisi, gazeteci gerçekleri aktardığı için öldürülmüştür. Yoksulların, ezilenlerin, sömürülenlerin, zulme uğrayanların, katliam ve soykırıma maruz kalanların sesi olmaya çalışan medya kuruluşları ve çalışanları, dünyanın her yerinde iktidar ve sermayedarların, devletlerin, ezenlerin, sömürülenlerin, zulümkarların, katliamcılarının, soykırımcıların her zaman saldırılarına uğramışlardır. Bu nitelikte basın-yayın kuruluşları her zaman iktidar, devlet dışı toplumun bir parçası olmuştur. Gerçekleri topluma ulaştırma ve toplumu bir şekilde bilinçlendirme amacı olan bu kuruluşların amacı, birer basın yayın aracı oluşturmak değil, yürütülen toplumsal mücadeleyi basın-yayın

araçlarını da kullanarak geliştirmektir. Bu sebeple sürekli egemen sınıf ve güçlerin siyasi, ekonomik, hukuksal, fiziki saldırılarına maruz kalmışlardır. Bu nitelikte bir mücadele platformu olarak gelişen basın-yayın kuruluşlarına “muhalif basın”, “devrimci basın”, “sosyalist basın” vb. denmiştir.

Bir de iktidarların, devletlerin, sermaye sınıflarının, sömürgeci ve soykırımcı sistemlerin kurduğu basın-yayın kuruluşları vardır ki günümüzde “medya” kavramı daha çok bunlar için kullanılmaktadır. Genelde kurucu sahipleri büyük sermayedarlar olan, esas amaçları kar etmek olan, iktidar ve devlet yapılarıyla uyum içinde faaliyet yürüten bir kapitalist “sektör” olarak kurumlaşan yapılardır. Medya olarak tanımlanan bu iktidar sermaye kuruluşları, enformasyon tekeli kurma amaçlarının yanında kar amaçlı kurulan her sektörden şirketler, ticaret işletmeleriyle ortaklık kurarak ve onların çıkarlarını gözeterek, toplumu sömürmek, aldatmak, manipüle etmek üzere işlev kazanırlar. Medya denildiğinde genelde holdingleşmiş, devlete veya sermayeye dayanarak bir hegemonya, iktidar alanı oluşturmuş, egemen iktidar politika ve ideolojilerini yaymak, toplumda hakim kılmak hedefiyle çalışan yapılar anlaşılmaktadır. Kapitalist moderniteye veya bağlı oldukları ulus-devlete hizmet ettikleri oranda kapitalist modernite sisteminin olanaklarından yararlanabilmekte ve ondan pay alabilmektedir. “Medya” ve “sektör” kavramları daha çok bu yapılar için kullanılmaktadır.

Haber almak ve iletmek insan toplumunun hep arayışında olduğu bir aktivitedir. Yeni bilgilere, yeni hakikatlere ulaşma amacı, insanın ontolojik bir özelliği gibi durmaktadır. Bildikçe, bilgiye eriştikçe bazı sorulara cevap bulan, ancak bazı yeni sorular oluşturan insan, bu paradoks gibi duran diyalektik içerisinde hep bilgi peşinde gitmektedir. Bilgiye, hakikate ulaşmak, insan için bir özgürlük alanından yeni bir özgürlük alanına sıçrama eylemidir. Günümüzde bilgi, çok sıradan, oldukça değerden düşmüş, kuşkuyla karşılanan bir nesne durumuna düşmüştür. İnternet teknolojisi veya “sosyal medya” denilen bütün kuruluşlar eski dönemlerin bilgi kıtlığını tersine çevirmiş, bilgi enflasyonu oluşturmuşlardır.

Bilgiye, hakikate ulaşmak, insan için bir özgürlük alanından yeni bir özgürlük alanına sıçrama eylemidir

Her konuda olumlu-olumsuz binlerce, milyonlarca bilgi yığınıyla insanları boğmuş, doğruyu seçemez duruma düşürmüştür. İktidarlar ve devletler de artık kitleleri bilgiden mahrum bırakarak değil, doğruyanlış bilgi bombardımanına maruz bırakarak yönetme, kontrol altına alma yöntemine geçmiş durumundadırlar. Bu yeni durumu da “ifade özgürlüğü”, “demokrasi” diye pazarlayıp toplumları aldatma geleneğini sürdürmektedirler.

İnternet hatta televizyonların olmadığı dönemlerde bilgi edinmenin değeri çok yüksektir. 19-20. yüzyılın gazete, kitap okuma kültürü modern çağın en ileri sembolü ve eylemidir. Bir ansiklopedi seti almak, her ailenin “aydınlanma” yolunda ileri doğru attığı dev bir adımdı. En kapsamlı ansiklopedilerin bile arama motorlarıyla kıyaslandığında, ansiklopediler arama motorlarının milyonda biri kadar bir kapasiteyi oluşturmamaktadır. Ancak kıtlık her zaman o şeyin değerini de çok yükseltmiştir. Tarih daha da geriye sarıldığında, her toplumdaki bilgi kaynağı olan bilgelerin aynı zamanda “kutsal” olduğunu da görmekteyiz. Mitolojilerdeki “bilge ana”, “bilge

ata” sıfatları aynı zamanda o toplumun en yüksek değerini, kutsalını ifade etmektedir. Peygamberler de bu geleneğin devamcılarıdır. Milyonlarca yıllık deneyimlerin oluşturduğu hafızayı canlı tutan, yaşatan ve ona eklemeler yaparak yeni kuşaklara aktaran kişi, toplumun en stratejik ihtiyacını karşılayarak kutsallık sıfatına layık olmaktadır. Sanatın, sanatçılığın da değeri böyle bir toplumsal ihtiyacın karşılanmasından gelmektedir.

Her Güç, İktidar, Sınıf, İdeoloji Kendi Medyasını Oluşturur

Bugünden bakıldığında geçmiş tarihlerdeki bilgiler, bugünkü bilgilerin yanında çok değersiz kalmaktadır. İlkokula yeni başlayan bir çocuk dünya, evren ve doğa varlıkları, doğa olayları hakkında, binlerce yıl önce yaşamış bir şamandan yüzlerce kat daha fazla bilgiye sahiptir. Her aktör kendi çağının gerekliliklerine cevap vererek, deneyim ve bilgi oluşturmuş ve bunlar birikerek günümüzün bilgi deneyim okyanusunu oluşturmuştur. Bilmenin bir sınırının olmadığını biliyoruz, en azından insan için. Yeni bilimin (kuantum fiziği) keşifleriyle evrenin sınırlarının paralel evrenlerle devam eden bir “sınırsızlık” olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. İnsanın anlayabileceğinin çok ötesine uzanan bir hakikatler evreni var. Hepsini bilmek ve birey hakkından yüzde yüz bilgiye ulaşmak, doğanın varoluş hakikatine göre imkansız. Yüzde yüz bilmek “son” demektir. Evrende bir “son” olmadığına göre, bilme halimiz de daima eksik kalacak ve bizler de onu tamamlamak üzere sürekli devinim halinde olacağız.

Bilgi denen soyut, teorik varlık, onu somutlaştıran, işlenebilir hale getiren, toplumsal zeminde her zaman manipülasyona açık olduğundan çarpıtılabilir, aldatma, kandırma, yanıltma aracına da dönüştürülebilir. Elbette ki, hakikatler “bir”dir, ancak insanlar çeşitli çıkarlar ve amaçlar için hakikatlerin sayısız taktitlerini, çarpıtılmış kopyalarını, hileli versiyonlarını üretmekte ve hakikat diye sunmaktadır. Bu niteliği nedeniyle, bilgilerin açık ve örtük amaçların sorgulanması da zorunlu bir gerekliliktir. Doğal, komünal toplumlardan koparak iktidarcı, devletçi toplum şekillenmesine yol açmıştır.

Dünyanın bütün devletleri, bütün siyasi, ekonomik, sınıfsal, askeri iktidarları, bütün sermayeler bu hakikatin çarpıtılmasına, yalana, aldatmaya dayalı geleneğin ürünüdür. Yalanın küresel egemenliği kurulmuştur. Bugün dünya bu yalana dayalı sistemin egemenliği altındadır ve yalana dayanarak var olabilmektedir.

“Medya” denilen olgu, bu yalana dayalı sistem egemenliğinin sürdürülmesinde kaçınılmaz bir güçtür. Özellikle ulus-devletlerin kuruluşuyla medya ideolojik bir araç olarak toplumların dizaynında kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Bütün toplum mühendisliklerinin bir yanını medya tamamlamaktadır. Bugün adına “algı operasyonları” denen yalana, aldatmaya günlük, anlık, aktüel müdahaleler medya aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. “Bilgi güçtür” denilmektedir. Ama yalan da medya aracılığıyla bir güç haline gelmiştir. Bu güçle çok büyük servetler, sermayeler, iktidarlar, hatta devletler el değiştirebilmekte, çok büyük toplumsal kesimler ayağa kaldırılabilir veya ayağa kalkması gereken durumlarda pasif, tepkisiz kalabilmektedir. Türkiye tipik bir örnektir.

Teorik olarak değil, gerçek yaşamdaki işlevsel niteliğine bakıldığında sunulduğu gibi, medya enformasyonu aktarma aracı değil; enformasyonu sahibinin amaç ve çıkarlarına göre eğip bükererek, şekillendirerek sunan manipülasyon aracıdır (Elbette tekelleşme, iktidarlaşıma gibi bir amacı olmayan tek amacı temsil ettiği toplumsal kesimlerin sesini, hakikatlerini görünür, duyulur kılmaya çalışan basın-yayın kuruluşlarını bunun dışında tutuyoruz). Her güç, iktidar, sınıf, ideoloji kendi medyasını oluşturarak, bu enformasyon savaşında başarılı olmaya çalışıyor. Her medya örgütlenmesi sahibinin amaç ve çıkarları doğrultusunda çalıştığı için, medyayı sahipleriyle tanımlamak daha doğrudur.

Sosyalistler, iktidar-devlet muhalifleri eskiden “burjuva basını”, “boyalı basın” kavramlarını kullanırdı. Şimdi daha yaygın olarak Türkiye’de “havuz medyası”, “yandaş basın”, “troll ordusu” kavramlarını kullanıyor. Bu kavramlar kimliksel, politik bir tanımlamayı ifade etmektedir. Kimin sözcüsü olduğu, kimin çıkarlarına hizmet ettiğini tanımlamaktadır. İktidarın, sermayenin, devletin,

egemen sınıfların sahip olduğu medya kuruluşlarının ifadesidir. Baskın olan ve enformasyon alan hakimiyetini elinde tutan bu iktidar, sermaye sınıflarının sahibi olduğu medya kuruluşlarıdır. Kendi çıkar ve amaçlarına uyum göstermeyen, muhalefet eden toplumsal kesimleri, siyasi, sosyal çevreleri, medya kuruluşlarını, şirketleri, parti, sendika, dernek vb. her türlü toplumsal kurumları dezenformasyonun tüm biçimleriyle yıpratma, baskı altına alarak ekonomik, siyasi, sosyal imkanlarını daraltarak işlemez, etkili olamaz hale getirmektedir. Bu yapıların toplumla bağı, toplumları aldatmak üzerindedir. “Haber kaynağı” adı altında kesintisiz olarak toplumları manipüle etme, devletin, iktidarın, sermayenin çıkarlarına göre, gerektiğinde toplumların ulusal, kültürel, dini her türlü değerini kullanarak yönlendirme, çıkarlarına göre bilinç kazandırma, amaçlanan konuda toplumun sempatisini oluşturup “toplumsal rıza”yı yaratma hedefiyle programlanmışlardır.

Yüzde yüz bilmek “son” demektir. Evrende bir “son” olmadığına göre, bilme halimiz de daima eksik kalacak ve bizler de onu tamamlamak üzere sürekli devinim halinde olacağız

Louis Althusser medyayı “devletin ideolojik aygıtları” (DİA) arasında saymaktadır. “DİA’ları gerçekleştiren kurumların özel ya da kamusal olması pek önemli değildir. Önemli olan işlevleridir. Özel kurumlar aynen DİA’lar gibi işleyebilirler.”¹ demektir. Devletin kurduğu hegemonyanın bir parçası olunduktan sonra özel veya kamusal olması önemli değildir, sistemle uyumlu ve hizmet ettiği müddetçe sistemde her türlü “kar”a ulaşma olanağı elde etmektedir. Ulus-devleti oluşturan iktidarsal güç merkezleri çıkarlarına göre öngördükleri sınıfsal, ulusal, ekonomik, kültürel,

1 Louis Althusser, *Yeniden Üretim Üzerine / İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları ile Birlikte*, s.373

inançsal vb. hegemonyanın bir ayağı medya aracılığıyla oluşturulmaktadır. Her türlü toplum mühendisliği ve bağlantılı pedagojik planlamalar, asimilasyon politikaları medya eliyle veya medyanın ön açıcılığıyla uygulamaya sokulmaktadır. Özel tüketim ve bireysel zevklerden bütün ulusu, ülkeyi ilgilendiren konulara, politikalara kadar hegemon iktidar güçlerinin çıkarları öncelenmekte, buna uyumlu bir toplumsal rıza ve sempati oluşturulmaktadır.

Medya 90'lı yıllardan sonra Joseph S. Nye, Jr.'nin kavramlaştırdığı "yumuşak güç" tanımı kapsamında bir enstrüman olarak tanımlanmaktadır. 20-21. yüzyılda toplumu istenen amaca göre yönlendirmek için medyanın kullanılması bir "operasyon aracı" olarak her zaman aranan bir araç olmuştur. Medya, kapitalist modernite sisteminin en önemli taşıyıcı sektörüdür. Kitlelerin ve piyasaların kontrolü, bölgesel ve küresel hegemonyaların inşası ve bunların devamlılığı önemli oranda medyayla oluşturulmaktadır. Okul, aile, inanç, kültür kurumları bu işi uzun bir zamanda gerçekleştirebilirken, medya çok hızlı ve her türlü güncel gelişmeye göre kendini hızla uyarlayarak toplumsal tercihleri, rıza ve talepleri belirleyebilmektedir.

Joseph S. Nye, Jr.'nin kitabına yazdığı önsözden biraz uzunca bir alıntıyla "yumuşak güç" ve bunun medya bağlamı toplumsallıkla ilişkisini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır: "Yumuşak güç, istediklerinizi zorlama veya karşılığını ödeme yerine cazibe yoluyla elde etme becerisidir. Yumuşak güç bir ülkenin kültürünün, siyasi ideallerinin ve politikalarının cazibesinden ortaya çıkan politikalarımız başkalarının meşru görüldüğü zaman yumuşak gücümüz artar. ABD'nin uzun zamandır kayda değer yumuşak gücü vardır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Franklin Roosevelt'in 'dört özgürlük'ünün Avrupadaki etkisini; Demir Perde'nin gölgesinde Amerikan müziğini ve Özgür Avrupa radyosu haberlerini dinleyen gençleri; Tiananmen'de protestolarını özgürlük heykelinin aynısını inşa ederek sembolize eden Çinli öğrencileri; 2001 yılında Amerikan Haklar Bildirisi'nin kopyasını isteyen özgürlüğüne yeni kavuşmuş Afganları; bugün evlerinin mahremiyetinde yasaklanmış Amerikan videolarını ve uydu yayınlarını gizli kapaklı izleyen

genç İranlıları bir düşünün. Bunların hepsi ABD'nin yumuşak gücünün örnekleridir. Diğerlerinin sizin örneklerinize hayran kalmalarını ve sizin istediklerinizi istemelerini sağlayabildiğiniz zaman onları sizinle aynı doğrultuda hareket ettirmek için eskisi kadar 'havuç ve sopa yöntemini' kullanmamıza gerek kalmaz. Baştan çıkarmak, zor kullanmaktan her zaman daha etkilidir ve demokrasi, insan hakları ve bireysel fırsatlar gibi birçok değer oldukça baştan çıkarıcıdır."²

Aydınlık ve Karanlık Savaşı Medya Alanında da Sürmektedir

Joseph S. Nye, Amerikan emperyalizminin daha güçlü, daha etkili olması için çalışan akademisyen ve devlet adamıdır. Machiavelli çizgisinde modern bir düşünür, söyledikleri ABD gibi devasa bir askeri ekonomik sömürgeci imparatorluk tarafından uygulanmaktadır. Bütün bu teorilerin uygulanmasının birçok enstrümanı var, özellikle uluslararası hukuku ve normları belirleyen kurumlar, bu enstrümanların başında gelmektedir. Nye, bu konu için şöyle demektedir: "Örneğin 19. yüzyılda İngiltere ve 20.yüzyılın ikinci yarısında ABD, İngiliz ve Amerikan ekonomilerinin liberal ve demokratik yapısına uyumlu bir uluslararası kurallar ve kurumlar yapısı tesis etmek suretiyle değerlerini arttırmışlardır. Bunu İngiltere için serbest ticaret ve altın standardı; Birleşik Devletler için ise, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Birleşmiş Milletler (UN) ile gerçekleştirmişlerdir."³ Bu ve benzeri alt kurumları toplumsal sorunları çözmek için değil, kapitalist modernite ve öncü güçlerinin hegemonyasını toplumlara benimsetme, onları sisteme "entegre" etmek için kurmuşlardır. Benzer şekilde her ulus-devlet hegemonyası da kendi hegemonik alanları içinde "yardım kuruluşları", "mahkemeler", hak arama kurumları oluşturmaktadır ve hepsinin asıl amacı toplumsal sorunları çözmek değil, bağlı buldukları sistemin çıkar ve politikalarına göre

2 Joseph S. Nye, *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları*, s.12-13

3 Joseph S. Nye, *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları*, s.31

kitleleri, kurumları, hatta devletleri yönlendirmek, entegre etmektir. Örneğin, Türkiye güya Afrika ülkelerine yardım götürüyor, okullar açıyor, su kuyuları açıyor, gıda yardımı yapıyor ve her saniyesini abartılı bir şekilde kameralara çekip, medyada bir propaganda kampanyası olarak yayınlıyor. Aslında bu çaba sömürgeciliğin “yumuşak güçle” oralara yaydırılmasıdır. “Cazibe” oluşturup oradaki toplumda amaçlanan “rıza” oluşturulduktan sonra, yani “politikalarınız başkalarına meşru görüldüğünde”⁴ hiçbir zor aracına gerek kalmadan orada amaçlarınızı (hegemonya, sömürgecilik, bağımlılık ilişkileri vb.) gerçekleştirebilirsiniz. Hegemonyalar artık “kitle diplomasisi”yle sağlanıyor; kitleler, uluslar “sizin örneklerinize hayran” kaldıklarında artık o ilişkiyi yönetebilir, hükümetleri değiştirebilir, ülkenin genel politikalarını belirleyebilir duruma gelirsiniz. Neoliberal politikalar bu şekilde dünyanın her tarafına yaydırılmaktadır.

Kapitalist modernite sisteminin medya hegemonyasına karşı, toplumlara ulaştırılan her hakikat devrimci bir eylem niteliğindedir

Bütün bu işlerin odağında medya var. Medya olmadan bütün bu “yumuşak güç”, “kitle diplomasisi”, “rıza imalatı” gibi şeyleri gerçekleştiremezsiniz. Medya yalana, hileye, aldatmaya dayalı bütün bu şeyleri çok etkili ve ikna ediciliği yüksek düzeyde kitlelere sunabilmektedir. Neyin gündem olup, neyin gündemden çıkarılacağını belirleyebilmektedir. “Spor takımlarının veya yıldızlarının davranış biçimleri ya da televizyon veya sinema ile gösterilen çoklu görüntüler yoluyla da siyasi mesajlar iletilebilir. Görüntüler, değerleri genellikle kelimelerden daha güçlü bir şekilde iletir ve Hollywood dünyanın en

büyük görsel sembol temsilcisi ve ihracatçısıdır.”⁵ “Körfez Savaşı’nda bakış açılarının şekillendirilmesi için meydan CNN ve BBC’ye kalmıştır.”⁶ Her devlet benzer şekilde “yumuşak güç” oluşturmaya ve bunun merkezine medyayı oturtmayı bir toplum yönetme şekli olarak geliştirmektedir. Soykırımlar yapan bir devlet bunu, dünya kamuoyunun gözünden bu yöntemlerle gizleyebilmektedir. Bir katil tüm dünyada sempati toplayan bir karakter olarak sunulabilmektedir. Bütün bu durumlar insanlarda bir gerçeğe inanma eğilimini çürütüyor. Çünkü medyada sunulan, tanıtılan her şeyin sahte, yalan, aldatma ihtimali çok yüksek olduğu pratik yaşamda deneyimlendikçe buna karşı gelişen tavır inanmama şeklinde gelişmektedir. Toplumsal doğada insanlar hep birtakım değerlere inanarak bir arada kalmış, toplumsallıklarını korumuşlardır. Ancak günümüzde medya platformlarında gerçekleştirilen simülasyonların gerçek yaşam ilişkilerine nüfuz ederek, tekrarlanır hale gelmesiyle toplum dağılıp atomize olmakta, olanak bulabildiği kadarıyla bireyler kendilerini diğer bütün birey ve toplumlardan yalıtma eğilimine girmekte, birbirine yabancılaşmaktadır. İnsan ve toplum doğasına ters yönde ilerleyen bir eğilim gelişmektedir. İnsan, “insansız”laşmakta, kültürel çoraklık gelişmekte, ortak toplumsal değerler yok olmaktadır. Her bir bireye göre farklılaşan ve sadece bireyle sınırlı kalan alışkanlıklar, zevkler, beğeniler, davranış ve söylem özellikleri; liberalizmde, neoliberalizmde yaşanan yükseliş, “post-truth” kişiliğin şekillenip başat hale gelmesine yol açmıştır. Kolektif değerler eriyip nesnel gerçeklikleri olmakta yerine bireylerin zevkleri, güduları her türlü sapıklığa kolayca kapılabilen duygusal dalgalanmaları bilinçsizce ve çılgınca bir tüketim ve sistemin çizdiği her türlü sınıra riayet etme şeklinde “çoban-sürü” ilişkiselliği günümüz kapitalist modernitesinde birey-toplum ilişkilerinin diyalektiği halini almaktadır.

“Medya” dediğimizde onu basit bir yan unsur olarak değerlendiremeyiz. Çünkü o her zaman iktidarcı, devletçi, sınıfların, sermayelerin hizmetinde işlem gören ve kapitalist modernite sistemini ayakta tutan

4 Joseph S. Nye, Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları, s.12-13

5 Joseph S. Nye, Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları, s.78

6 Joseph S. Nye, Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları, s.86

önemli ayaklardan biridir. Dolayısıyla medyayı anlamak ve değerlendirmek bütün sistemi anlayıp değerlendirmeyi gerektirir.

Medya var olduğu tarihten günümüze kadar devlet-iktidar, sermaye, sınıf yapılarına karşı direnen muhalif kesimlerce de kullanılmıştır. Bir direniş aracı olarak egemen, sömürücü, katliamcı, işgalci, talancı, zulümkar egemenlerin medyasında sunulan yalanlara, çarpıtmalara, hakikatlerin tersyüz edilmesine, gerçeklerin gizlenip yalanların gerçek olarak sunulmasına karşı iktidar, devlet sistemlerinin dışında kalan alternatif, muhalif ideolojiler, inançlar, kültürler ve bunların her türlü örgütleri de basın-yayın araçlarını kullanarak topluma gerçekleri aktarmaya, toplumu gerçeklerle bilinçlendirmeye çalışmışlardır. Bunu bir mücadele biçimi olarak geliştirmişlerdir. Ve bu nedenle sistemli saldırılara maruz kalmış ağır bedeller ödemeyi göze alarak bu mücadeleyi sürdürmüşlerdir. Kapitalist modernite sistemine veya yerelde ulus-devlet uygulamalarına veya bütün ulus-devlet sistemine karşı direniş içinde olan sosyal çevrelerden ulusal özgürlük direnişlerine kadar örgütlenen, kurumlaşan her direniş odağının bir de basın-yayın ayağı vardır. Olmak zorundadır. Kendi ideolojik politik hakikatlerini toplumlara anlatarak mücadelelerini güçlü kılmaya, egemenlerin söylediği yalanları deşifre etmeye çalışmaktadırlar. Bunu toplumsal savunma, toplumun öz savunması olarak görmek gerekir. Egemen sistem unsurları tarafından saldırılara maruz kalıp ölme, hapse girme, kurumlarının bombalanması, yakılması, kapatılması, ekonomik yıkıma uğratılması, dışlanması, sansürlenip engellenmesi gibi saldırılar göze alınarak yürütülen bir mücadele alanıdır. Toplumlara hakikatler aktarıldıkça zamanla yeni bir bilinç, zihniyet ve ideolojik duruş, tavır ve bunların örgütlenmesi ve eyleme geçmesi gerçekleşecektir.

Doğanın, ekolojik döngünün yıkıma uğratılması gibi; hakikatler, kültürler, değerler dünyası da medya eliyle büyük bir yıkımla karşı karşıyadır. Kapitalist modernitenin kendini var ettiği her alanda bu yıkım sürecektir. Bu yıkım sürecinde medya birinci sırada yıkım aracı olarak rolünü oynamaya ve bu rolünü gelişen teknik ve teknolojilerle daha da geliştirmeye devam edecektir.

Her türlü iktidar, sermaye, sömürü tekel sistemine karşı direniş içinde olan insanlar, sosyal, toplumsal çevreler ve kurumlar hiçbir zaman çaresiz değildir. Kapitalist modernite sisteminin medya hegemonyasına karşı toplumlara ulaştırılan her hakikat devrimci bir eylem niteliğindedir. “Çözme iradesi ortaya koymak için bilgi gereklidir.” Bunun için de gizlenmiş bir detayın, gözlerden kaçırılmış bir görüntünün susturulmuş bir sözün toplumlara ulaşması sistemi sarsıcı niteliktedir. Murray Bookchin, radikal meydan okumaktan bahsedip şöyle demektedir: “Politik ‘teknolojilere’ medya ‘araçlarına’ ve kavramları elitist ‘sanat biçimlerine’ dönüştüren bürokratik ‘karmaşıklıklara’ radikal bir şekilde meydan okumadan ‘uygun teknolojiler’den, ‘şenlikli aletler’den ve ‘gönüllü basitlik’ten söz etmek, bunların varolan toplumsal yapıya bir meydan okuma anlamına gelen devrimci vaadine tamamen ihanet etmektir.”⁷ Radikal karşı koyuş, öncelikle ideolojik karşı koyuştur. İdeolojik karşı koyuş en üst perdeden ve karşı sistemin en büyük değerine yönelerek gerçekleşir. Soykırımcının, sömürgecinin suratına soykırımcı ve sömürgeci olduğunu haykırmak hakikatin tekrarıdır. Ancak sarsıcı ve onu tümenden reddetmenin meydan okumasıdır. Bu nedenle de zaman içinde yıkıcıdır. Üçüncü Dünya Savaşı’nın sürmekte olduğu günümüzde en çok ve en pervasız kullanılan “silah” medyadır. Hakikatler öldürüldükçe, bu hakikatlere bağlı yaşayan insanların ölümleri haber değeri taşımamaktadır. Toplu öldürmeler, katliam ve soykırımlar medyada günlük söylenip geçilen haberler düzeyine inmektedir. Bütün devletlerde bu durum bir sistem olarak kurulmuş ve medya eliyle sürdürülmektedir. Her türlü iktidar ve devletlere karşı ezilenlerin, sömürülenlerin, zulme uğrayanların, kadınların, sosyal kesimlerin mücadelesi; metalurjik bir tanımla aydınlık ve karanlığın savaşının bir cephesi de medya alanında sürmektedir. Medyayı bu şekilde sistemsel bağlamı içinde okumak, tanımlamak halkların, direnen toplumların, kadınların mücadelesini daha güçlü kılacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

İktidarların Gölgesinde Medyanın Özgür Olma İhtimali

Hüseyin Hayberi

Rızanın İmalatı'nın yazarları Herman ve Chomsky ABD basınının savaşın kurbanlarını "değerli ve değersiz" olarak ikiye ayırdığını, bu ayrımın ülke yönetiminin politik perspektifi ile doğrudan paralellik arz ettiğini dile getirirler. Herman ve Chomsky şöyle bir tespitte bulunurlar: Medya, 1998-1999'da Sırların Kosovalı Arnavutlara yaptığı kötü muamelelere büyük bir ilgi ve öfke duymuştu. Oysa bu muamele, 1990'larda Türkiye'nin Kürtlere, 1999'da da Endonezya Hükümeti'nin ve paramiliter güçlerin Doğu Timorlulara yaptıkları ile karşılaştırıldığında, büyük bir kesinlikle söyleyebiliriz ki, aynı aşırılıkta değildi. ABD ve öteki Batılı kaynaklara göre, NATO bombardımanı öncesinde tüm tarafların Kosova'da verdiği kayıplar 2.000'den fazla değildi. NATO bombardımanı esnasında ve sonrasında meydana gelen Sırp hücumları ve yerinden etme amaçlı operasyonlar sonucunda meydana gelen ölümlerin de birkaç bini aşmadığı görülüyor. Savaş sonrasında mezarlar için yapılan yoğun bir araştırma, Ağustos 2000 itibarıyla 3.000 civarında ceset ortaya çıkardı -ki bunların hepsi Arnavut sivillere ait değildi ya da mutlaka Sırlar tarafından öldürülmemişti. 1990'larda Türkiye'nin Kürtlere karşı sürdürdüğü savaşta ölenlerin sayısının 30.000 ya da daha fazla olduğu tahmin ediliyor. Bu sayının büyük çoğunluğunu Kürt siviller oluşturmaktadır; zorla göç ettirilenlerin sayısı ise 2-3 milyona ulaşmaktadır.

Aynı dönemlerde ABD büyükelçisinin dile getirdiği "Türkiye'nin kendi Kürtlerini bastırırken, Iraklı

Kürtleri Saddam Hüseyin'in yeni bir soykırımından koruma misyonuna sahip ABD önderliğindeki ittifakla işbirliği yapması hayati önem taşımaktadır," sözlerine de vurgu yapan yazarlar, "Türkiye'nin kendi Kürtlere yaptıkları, Irak'ın kendi Kürtlere yaptıklarından hiçbir şekilde daha az canice değildi; fakat Galbraith'e göre, Türkiye yalnızca "bastırırken" Irak "soykırım" yapmaktadır, belirlemede bulunur ve medyanın kullandığı dilin de aynı çerçevede olduğuna işaret ederler.

Bu tespit ve örneklerden hareketle ülkemizdeki duruma bakmak öğretici olabilir. RTE'nin "dünya lideri" olma iddiasıyla yer yer en üst perdeden açıklamalarda bulunduğu, durduğu yerden belli ülke yönetimlerini eleştirdiğine fazlasıyla tanığımız. Erdoğan ısrarlı bir retorikle İsrail'in Filistin'de Soykırım yaptığını, Netanyahu'nun Gazze kasabı, dönemin Hitleri, olduğunu dile getirmektedir. Bununla da kalmayıp, "Biz nasıl Karabağ'a girdiysek, nasıl Libya'ya girdiysek bunun benzerini aynen onlara da yaparız. Yapmamak için hiçbir neden yok" demek; bu biçimde hem hitap ettiği kesimleri motive etmekte hem de bölge politikasında sesini yükseltmektedir. Dikkat edilirse, Erdoğan'ın bu söyleminin aynısını iktidara ve muhalefete yakın -fark etmiyor- Türk medyasında da görüyoruz. Habercisinden yorumcusuna kadar hemen herkesin dili böyle şekillenmektedir. İsrail söz konusu olduğunda 'Soykırım' kavramı peşinden gelmektedir. Kuşkusuz, İsrail yönetiminin bugün ya da geçmişte Filistin'de ya da bölgede yaptıkları yeni bir tespit gerektirmiyor, her şey ayan beyan ortada. Sadece son

bir yılda kırk bini aşkın insanın İsrail saldırılarında yaşamını yitirmesine dahi bakıldığında yaşanan felaketin boyutu anlaşılır. Bu anlamıyla Erdoğan'ın ya da Türk medyasının kullandığı dil yeni bir şey söylemiyor.

Dikkat çeken boyut, İsrail'i soykırım yaptığı için eleştiren Erdoğan ve Türk medyasının konu Kürtler olunca adeta 'Soykırımcı' kesilmesidir. AKP-MHP iktidarının Kürdün varlığına yönelik gerçekleştirdiği saldırıların son merhalesini Kürt diline-kültürüne dair saldırılar oluşturuyor. Amed Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere, Kürdistan'daki belediyelerin yollara yazdığı "Pêşî Peya"/"Önce Yaya" yazılamaları dahi mevcut iktidar tarafından hedef alındı. Kürtlerin geleneksel halayına saldırılar oldu, Kürt düğünleri kaymakamlıkların iznine tabi tutuldu. Bunlar son örnekler oluyor. Tabi ki, öncesi de var. Kürt halkının demokratik siyaset yapmasının engellendiği, Kürdün hak ve hukukunu dile getiren siyasetçilerin tutuklanarak cezaevlerine doldurulduğu, en basit demokratik taleplerini dile getiren yurttaşların gözaltı ve işkenceler ile korkutulup sindirildiği biliniyor. Kürdistan özgürlük gerillasına dönük kimyasal silahlar ile yapılan saldırılar son yılların önemli bir gündemidir. İşlenen savaş suçları bütün yönleri ifşa olmuş durumdadır. Belli bir ironi ile söylene de, Japonya'da bir Kürt haklarını talep etse Türk devleti buna karşıdır ki Türkiye Tokyo'daki Kürt derneğinde Kürtçe eğitim verilmesinden dolayı muhatapları nezdinde rahatsızlıklarını dile getirmiştir. Örnekler çoğaltılabilir.

Peki! İsrail için bunca söz söyleyen, yorumlarda bulunan Türk medyası mesele Kürtler olunca ne yapmaktadır? Açık ki, iktidarın yaptığı... Yani iktidarın yaptığına benzer bir biçimde Türk medyası da Filistin'deki Soykırımı görmekte fakat Kürdistan'daki soykırımı görmemektedir. İsrail devletinin, "Araplar yoktur, dilleri yoktur, kültürleri yoktur, hatta bir devletleri de olamaz," gibi bir söylemlerini de duymuş değiliz. Buna rağmen İsrail devleti uygulamalarıyla soykırımcı tarifine uymakta ve bu kavramlaştırma meseleyi anlamak için önemli bir rol oynamaktadır. Fakat Kürdistan'da çok daha katmerli bir durum söz konusudur. Türk devletine göre Kürt yoktur, Kürt dili yoktur, Kürt kültürü yoktur, Kürdistan yoktur; dolayısıyla Kürdün kendisini yönetmesi de söz

konusu olamaz. Açık ki, Filistin'de soykırım var diyen bir Medyanın Kürdistan'daki durum için Soykırım dememesi anlaşılır değildir. Her haliyle bir soykırım rejimi vardır. Bu en katı bir biçimde yürürlüktedir. Hala Kürt çocukları kendi anadillerinde eğitim alamamaktadır. Yaklaşık 30 milyona yaklaşan nüfusa rağmen Kuzey Kürdistan ve Türkiye'de Kürdün evrensel yasalardan gelen haklarını kullanması yasaklanmaktadır. Öz yönetim tartışması yapması vatan hainliği ile eşdeğer tutulmaktadır. Özcesi; verili uygulamalar görmeden geçilecek cinsten değildir, kör göze batan cinstendir.

Medya, iktidarın iletişim alanındaki topu, tankı, tüfeği haline gelmiş, iktidar dışındaki tüm hedeflere saldırıyor

Ragıp Duran Apoletli Medya adlı incelemesinde, "Basın, artık medya terörizminin organı. Medya, kendi başına, bağımsız bir odak değil. Medya, iktidarın iletişim alanındaki topu, tankı, tüfeği haline gelmiş, iktidar dışındaki tüm hedeflere saldırıyor. Binbir tekniği, pususu var. İstedikini öne çıkarıyor, istemedikini gizliyor, bozuyor, büküyor, kırıyor, saçıyor. Asli görevi olan gerçeğin çeşitli boyutlarını yansıtacağı yerde, savaş açmış durumda gerçeğe karşı," derken tam da bu durumu anlatır gibidir. Medya tümüyle iktidarın borazanlığına soyunmuş, onun hizmetine giren bir pozisyonudur. Kuşkusuz, alternatif medya odakları vardır. Bugünün dünyasında farklı mecralar üzerinden gerçeğe -bir nebze de olsa- ulaşmak mümkündür. Fakat iktidar etkisindeki toplumsal kesimler için vaziyetin hiç de iç açıcı olmadığı ortadadır. Medyanın görmediğini görmeyen, söylemediğini yok sayan bir pratik söz konusudur. Hatırlanırsa, Erdoğan vakti zamanında, "düşünmezseniz Kürt sorunu yoktur" dedi. Bunun medyaya yansımaları, "Kürt sorunu yoktur, Kürtlerin bir kimlik sorunu yoktur" biçiminde karşılık bulduğu, Kürdü bütünüyle inkar ve imha siyasetine tabi kılan bir pratiğe yol açtığı tartışma götürmez.

Kürdü yok sayma, her şeye rağmen var olanı, var olmada ısrar eden de katletme meşruiyetini beraberinde getirir ki, günümüzde gerek Kuzey, gerekse de Güney ve Rojava Kürdistan'ı topraklarında yürürlükte olan uygulama bu çerçevededir. Ana akım medyada Kürt olmadığı için onun adına konuşacak kimse de yoktur. Haberlerde, tartışma programlarında neredeyse temel gündem Kürtlere dönük saldırılar, baskılar, katliamlar olmasına rağmen, Kürtlerden konuşan yoktur. Akla ziyan bir biçimde tek yanlı yayınlar yapılmakta, herkesin de bunlara inanması beklenmektedir. Gün geçmiyor ki, Türk rejimine ve medyasına göre biten PKK'ye bir darbe indirilmesin! Öyle ki, haber bültenlerinin kurguları tam bir tezatlık, paradoks yığını gibidir. Birinci haberde 'biten, tükenen' PKK'den ona vurulan darbelerden söz edilirken, son haberde ülkeye karşı aktif savaş halinde, her an ülkeyi ele geçirecek bir PKK mevcuttur. Elbette, gerçek ile sanalın yer değiştirdiği tartışmalarının gölgesinde bu örnek değerlendirmeye fazlasıyla muhtaçtır.

SATURDAY REVIEUI Dergisinde çıkan bir karikatürde çocuk, koltuğuna oturmuş, gazetesini okuyan babasına şöyle bir soru sorar: "Baba, ormanda bir ağaç devrildiğinde, orada bu olayı anlatacak medya mensupları yoksa, ağaç gerçekten devrilmiş olur mu?" Bu karikatür iletişim araştırmacıları ve aydınların bilinçlerinin Lippmann'inkine (Kamuoyu kitabının yazarı-gazeteci-siyaset bilgini) yavaş yavaş ulaştığını ortaya koymaktadır. Yayınlanmamışsa yok demektir ya da biraz daha dikkatlice dile getirecek olursak, Çağdaşlarının algıladığı gerçekliğin bir parçası olma şansı çok azdır.² Açık ki, Türk medyası kendisini fazlasıyla bu doktrine yatırmış, iktidarın sözcülüğünü "gururla" yapar durumdadır. Bu teoriye göre Kürdü görmeyince, Kürt diye bir varlık ortadan kalkacak, yok olacaktır.

Gündemi Belirler

'Ukrayna-Rusya savaşı'nın ilk aylarında yapılan bir araştırmada batıdaki kamuoyunun (Avrupa-ABD) aksine Rus kamuoyunda savaşı kazanan tarafın Rusya olduğu yönünde bir sonuç çıkmıştır. O günlerde, Avrupa-ABD medyasına göre Ukrayna savaşta oldukça

başarılıydı ve Rusya geriliyordu. Fakat Rusya'da da toplum benzer bir biçimde Rusların savaşta başarılı olduğu yönünde bir algıya sahipti. Elbette, bunu sağlayan Medyaydı. Her iktidar kendi medyası eliyle kamuoyunu yönlendirmiş, istediği biçimde harekete geçirmiştir. Hali hazırda gerek Rusya'nın, gerekse de Ukrayna'nın kendi halkını konsolide etmesinin, bir nevi savaşın geri cephesini sağlama almasının medya eliyle gerçekleştiğine şüphe yoktur.

Dış tehdit-savaş durumunun, toplumun asli gündemleri olan geçinme ve özgür bir yaşam taleplerini geri plana ittiği, uzun vadede iktidara ömrünü uzatmak için zaman kazandırdığı bellidir

Medyada ağırlıklı olarak yer alan konular ile istatistiklere yansıyan gerçek gelişmeler ve halkın politikacıların acil görevleri arasında gördüğü konuların belirli bir zaman diliminde karşılaştırılması sonucu, medyanın genellikle hep daha önde olduğu tespit edildi; konuları ortaya atan, onları tartışmaya açan hep medyaydı. Amerikalı araştırmacılar bunun için "agenda-settingfunction", yani gündemi belirleme işlevi kavramını buldular.³

Medyanın algı yönetimindeki belirleyici rolünü görmek açısından Türkiye'de gerçekleşen "15 Temmuz kalkışmasına, darbesine" bakmak yararlı olabilir. Bilindiği üzere, iktidar bu girişimi organizeli bir darbe olarak lanse etti ve bu temelde gerek devleti, gerekse de toplumu kendisine göre dizayn etme yoluna gitti. Devletin temel kurumları başta olmak üzere, sivil toplum ve partilere bu kapsamda müdahale edildi. Toplum iktidara hizmet edecek biçimde yeniden yapılandırıldı. Mevcut durumda yaşananın bir darbe olmadığı ortaya çıkmasına rağmen, hatta bu girişimin içinde çok kuvvetli emarelerle Erdoğan ve çevresindekilerin yer aldığı açığa çıkmasına rağmen,

2 Elisabeth Noelle Neumann- Kamuoyu, Suskunluk Sarmalının Keşfi, S.173

3 Elisabeth Noelle Neumann- Kamuoyu, Suskunluk Sarmalının Keşfi, S.177

toplumsal algı hala ilk oluşturulan biçimdedir. 15 Temmuz kalkışmasından sonra Medyanın tümüyle iktidarın hizmetine sokulması, alternatif seslerin kesilmesinin bu sonucun ortaya çıkmasında başat rolü tartışma götürmez.

İktidar güdümündeki Medyanın temel bir gündeminin de, “Kuzey Suriye’den gelişecek saldırılar” olduğu bilinmektedir. Kuzey Suriye’den bugüne dek herhangi bir saldırı, bu tarzda bir girişim olmamasına rağmen, İktidarın iç kamuoyunu mobilize etmek için böylesi bir dış tehdit algısına sarıldığı, bunun için Medyanın çok örgütlü bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Özellikle iktidar medyasının bu gündemi soğutmamaya özen gösterdiği, Türkiye kamuoyunda böyle bir algı oluşturmak istediği anlaşılmaktadır. Açık ki, gerçekte olmayan bir şey varmış gibi gösterilmekte, toplum bu biçimde manipüle edilerek iktidara yedeklenmesinin yolu açılmaktadır. Dış tehdit-savaş durumunun, toplumun asli gündemleri olan geçinme ve özgür bir yaşam taleplerini geri plana ittiği, uzun vadede iktidara ömrünü uzatmak için zaman kazandırdığı bellidir.

Normal şartlarda bugün Türkiye’de toplumun ezici çoğunluğu iktidardan rahatsızdır ve değişmesini istemektedir. Fakat bu istek-arzu örgütlü kılınmadığı için görünür olamamaktadır. Çokça zayıflamasına rağmen, hala gündeme yön veren kesim, iktidar çevreleri olmaktadır. Bunun da Medya yoluyla yapıldığına şüphe yoktur. İktidar elindeki zor araçlarını da devreye koyarak medya üzerinde tam bir hakimiyet kurmaya çalışmakta, toplumun neyi konuşacağına neyi konuşmayacağına eskisi gibi yön vermek istemektedir.

“Kazananlar Konuşmaya, Kaybedenler Susmaya Eğilimli”

AKP-MHP iktidarının sokak röportajları yapan bireysel medya çalışanlarıyla, güncel deyimle youtuber’larla kavgası biliniyor. Gün geçmiyor ki, sadece işini yaptığı için bir medya çalışanına müdahale edilmesin, gözaltına alınmasın, tutuklanmasın! Erdoğan son konuşmalarından birinde, “En büyük tehditlerden biri sosyal medyadır,” diyerek, aslında meramını açık etti. İktidarın sosyal medya ile sokak röportajları yapanlarla büyük bir hesabı var, o anlaşılıyor. Öyle olmasa, bu

düzeyde ağır değerlendirmelere gidilmesi, müdahale edilmesi mümkün değildir. Peki nedir Erdoğan’ı- iktidarı bu sosyal medya dedikleri dijital medya karşısında pozisyon almaya iten durum? İktidarı bu kadar korkutan nedir?

Neumann’ın Suskunluk Sarmalı - Kamuoyu adlı eserinde önemle üzerinde durduğu ve bizim ara başlığa taşıdığımız konu, sanırım buna cevap oluşturmaktadır: Yakaya bir rozetin takılması, arabaya bir çıkartmanın yapıştırılması “konuşmak”tır; bir görüşe sahip olmamıza rağmen, bunları yapmamak ise “susmak”tır. Frankfurter Rundschau gibi belli bir çizgiye sahip bir gazeteyi herkesin görebileceği bir biçimde taşımak “konuşmaktır”, gazeteyi cebe tıkmak ya da daha az bilinen bir gazetenin içine saklamak da (hiç kimse gazeteyi sakladığını kabul etmeyecektir elbette, sadece başka bir gazeteye sarmıştır, o kadar) “susmaktır”. Bildiri dağıtmak konuşmaktır, afiş asmak, afiş sökmek ya da rakip partilerin amblemini taşıyan arabaların lastiğini patlatmak da konuşmaktır. 1960’lı yıllarda bir erkeğin uzun saçlı olması konuşmaktı, Doğu Bloku ülkelerinde kot pantolon giymek konuşmaktır.⁴

Neumann herhangi bir toplumsal yapıda insanların konuşmasını belirleyen temel ölçütlerden birinin, kendi görüşlerinin genel kamuoyu tarafından kabul edilip edilmemesi olduğunu dile getirir. Bir kişi görüşlerinin kamuoyu tarafından paylaşıldığını düşündüğünde, buna kanaat getirdiğinde konuşkan olmakta, fikirlerini açıkça dile getirmekte; bunun tersi bir görüş ya da kanaat içindeyse konuşmamakta, susmayı tercih etmektedir.

Mevcut durumda, Türkiye’de iktidarın bunca baskı-zoruna rağmen konuşanlar iktidar muhalifleridir. Özünde her konuşan kişi iktidarın hedefi olabileceğini bilmektedir. Günübürlük olarak buna benzer örnekler ile karşılaşmaktadır. Fakat buna rağmen cesaretle görüşlerini dile getirmekte, konuşmaktan çekinmemektedir. Kuşkusuz, bu insanları konuşmaya iten temel etmen çevresinin de kendisi gibi düşünmesi, bunu fark etmesidir. Konuşan her insan bu görüşlerin sadece kendisinin değil, toplumun genelinin görüşü olduğunu bilmekte ve o rahatlıkla konuşmaktadır. Bulduğu mahalledeki komşusu, alışveriş yaptığı market, doktoru, bindiği toplu taşıma araçındakiler,

4 Elisabeth Noelle Neumann- Kamuoyu, Suskunluk Sarmalının Keşfi, S.49,50

işyerindeki arkadaşları vb. hemen herkes iktidarın gidişi üzerine konuşmakta, bunu dillendirmektedir. Öyle ki, aykırı düşünenler, yani iktidar destekçileri sustuğundan neredeyse toplumun hepsinin kendisi gibi olduğunu düşünmekte, o rahatlıkla hareket etmektedir. Bu kişiler nasıl ki, iş yerinde, katıldığı sosyal ortamlarda iktidar aleyhine rahat bir biçimde konuşuyorsa, mikrofon uzatıldığında da benzer bir rahatlıkla konuşmakta ve fikirlerini dile getirmektedir. Bu fikirlerin engellemelere rağmen yayıldığına, ulaşması gereken yere ulaştığına şüphe yok.

Elbette, iktidar bunların genelin algısına yön verdiğini biliyor. Bunun hem sosyo-politik hem de pratik sonuçlarının farkında. Sokaklardan bu düzeyde sesler yükseliyor; insanlar sınır tanımaz bir biçimde iktidar karşıtlığı yapıyorsa, bunun iletişim stratejisi açısından ne anlama geldiği, karşılığının ne olduğu fark ediliyor. İktidar yandaşları bu kadar sessiz, adeta ölü taklidi yapar bir noktaya gelmişse, bunun güçlü bir meşruiyet sorununa işaret ettiğinin bilincindedir. Bundandır ki, her fırsatta sokak röportajı yapanlara saldırıyorlar, sosyal medya paylaşımlarını ceza gerekçesi yapıyorlar, açıktan insanları gözaltına alıp tutukluyorlar. Bu biçimde bir korku atmosferi yaratarak halkı sindirmek istiyorlar. Görüyorlar ki, geniş toplumsal kesimlerin kendisini ifade ediyor.

Medya gerçekten de görüldüğü gibi dijital çağda özgürleşti mi? Sadece iktidar değil, toplum da bu araçtan kendi çıkarları için faydalanıyor mu, faydalanacak mıdır? Baudrillard'a göre bir simülasyonlar dünyasında yaşanmakta, Medyanın sunduğu modeller ile gerçek arasındaki ayırım bulanıklaşmaktadır: "Düşünce ile gerçeklik birbirinden büyük bir hızla, aynı doğrultuda olmayan, şaşkınlık bir hareket içinde uzaklaşmıştır. Son yüzyılla üretilen, bizim bir ilkeye dönüştürdüğümüz gerçeklik ortadan kaybolmaktadır. Bu gerçekliği ne pahasına olursa olsun bir referans olarak yaşatmaya çalışmak mantıksız bir şeydir, çünkü gerçekliği ayakta tutan ilke ölmüştür. 'Nesnel' gerçeğin ortadan kaybolmaya başlamasıyla birlikte bu gerçeklik ilkesi giderek güçten düşerken bütünsel, sanal bir gerçekliğin giderek güçlendiği görülmektedir. "Kitle iletişim araçları ve haberle hızlanan süreç en üst yaygınlaşma düzeyine ulaşmaktadır."5 Bu alan da sanal medya oluyor. Burası üzerinden herkes itirazını

dile getiriyor ve bu biçimde öfkesini kusuyor. Tabii ki, tepki gösterenlerin yoğunluğu, en genel anlamda kamuoyu algısı oluyor, görüşü oluyor. Kamuoyundan bu kadar "hayır" cevabı alan iktidarın uzun süre ayakta kalamayacağı biliniyor.

Peki, Gidişat Nereye Doğrudur?

"Kitle iletişim araçları, bütün kitle iletişim araçları, haber, bütün haberler iki yönde gidip gelmektedirler. Görünüşte daha çok toplumsal üretirken, toplumsal ilişkilerle toplumsalın kendisini derinlemesine nötralize etmektedirler."6

Elbette, iktidarların dün olduğu gibi bugün de Medyayı denetimlerine alma, kontrol altında tutma politikaları sürmektedir. Fakat dijital medya mecralarının gelişmesiyle birlikte toplumun, ezilenlerin, özgürlükçü güçlerin de bu aracı kullanma imkanları çoğalmıştır. Hatta hiçbir dönemde olmadığı kadar bu imkanların arttığından söz etmek mümkündür. Kuşkusuz, günümüzde temel iletişim aracı durumundaki İnternet ağını iktidarlardan bağımsız düşünemeyiz. Nihayetinde bu ağ hegemonik güçlerin kontrolündedir, onların yönlendirmesine tabidir. Buna rağmen, geçmişle kıyaslandığında mevcut araçları toplumun hizmetine koyma, bu temelde değerlendirmenin imkanları söz konusudur. Tabii ki, egemenler eskiden olduğu gibi bugün de toplumun gerçekleri öğrenmemesi için çabalarını sürdürmektedirler. Fakat ezilenlerin, sisteme karşıtlık edenlerin de yeni toplumsal zeminde bilgiye ulaşma, bu sayede alternatifi yaratma-örgütlenme imkanları söz konusudur. Çokça değerlendirildiği üzere bilgi, artık birilerinin tekelinde değildir. Medya araçları bir avuç elitin kontrolünde olmaktan çıkmıştır. Dijital medya bunun en somut ifadesi olmaktadır. Engeller var, yasaklar var, filtreleme var. İktidarlar kendilerine göre bu alanı da şekillendirmek istiyorlar. Ama diğer yandan boşluklar da var. İçerden mücadele etmenin koşulları da mevcut. Eğer örgütlü hareket edilirse, bu mecrada eylem halinde olmak, Erdoğan'ı da Trump'ı da rahatsız etmek, gerçekten özgür bir medya, hüküm sahibi medya yaratmak mümkündür.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Sansüre Rağmen Yasağı İmkânsızlaştırmak: İhlal Etmenin Özgürleştirici Gücü

Ruşen Seydaoğlu

Özgürlük Edimi Olarak Düşünmek

Kırılgan grupları nefret söyleminden korumak, ifade özgürlüğüne halel getirmeden nasıl mümkün olacaktır?1 Bu soruya Butler'ın bilhassa nefret söylemi ile ilgili tartışmalarında sıklıkla rastlarız. Ama böylesi bir soru, özgürlükleri, hukukun normatifliğinin ya da hiyerarşik sistemin suç-ceza denkleminin dışında düşünmeye olanak vermesi açısından sansüre dair tartışmaları da boyutlandırabilir.

Düşüncelerin ve kavramların açığa çıkmasında ve gelişmesinde doğal olanın engellenmeye çalışılmasının etkisi elbette büyüktür. Nitekim özgürlüklerin engellenmesi, özgürlüğün bir sorunsal olmasını; konuşmanın, yazmanın, sanat üretiminin engellenmesi ifade hakkının sorunsal olmasını doğurmuştur. Ancak düşüncenin üretilmesi, ifade edilmesi ve örgütlenmesi, salt yasaklama politikaları kapsamında değerlendirildiğinde, kimi dar ele alımlar yaratma ve siyasetleştirme riski de taşır.

Totem-tabu algılayışlarından bu yana değerlerin oluşabilmesi, subjektif ve objektif olarak karşılaştırmalara ihtiyaç duyar. Düşünce, bireyin varoluşunun bir parçası olarak açığa çıktığı, yine ondan ayrılıp dış dünyaya yayılabildiği ve nihayet toplumdaki yanıt alabildiği ölçüde özgürlüğü

oluşturan, politikleşebildir. Kendini gerçekleştirme dediğimiz kavram bu serbestiden doğar. Yani düşünce yasak öncesinde de özgür bir değere sahiptir, özgürlüğe ilişkindir ve hakikate en yakın potansiyeli yasaktan önce, zaten taşıyordur. Yasak tam da bu hakikatle oynar, yeni bir inşa için devreye girer. Geline aşamada özgürlüğe dair düşünmek ise yasağı ısrarla çıkış amacına kavuşturmanın, imkânsız kılmanın politikası olur.

Yasaklama politikaları sadece ana müdahale etmez; aynı zamanda yarattığı kültürle düşüncenin inşasını da ele geçirmeye çalışır. Her ne sebeple olursa olsun tahakküm-hiyerarşi odakları ya da devlet otoritesi tarafından gasp edildiği an, aslında politikanın durdurulduğu andır. Bu an aynı zamanda hakikatin bozuma uğratıldığı, yaşamı algılama biçimlerinin manipüle edildiği ya da değiştirilmeye girişildiği andır. Böylelikle neyin düşünülebilir olduğu, nasıl düşünüleceği ve ifade edileceği gibi özgürlüğe dair tartışmalar genel hakimiyet açısından sadece el değiştirmiş olmaz; aynı zamanda anlamından da boşaltılmaya çalışılır.

Öyleyse düşüncenin yasaklardan azade olarak ne değer taşıdığı, insanın neden düşündüğü ve herhangi bir yasağın özgürlük yaratması mümkün müdür, arayışları sürekli canlı tutulması gereken felsefi tartışmalara dayanmalıdır. Bu bağlamda tartışma, düşünceyi iki boyutlu koruma ihtiyacını da beraberinde getirir. Düşüncenin değerini, düşünen ve parçası olduğu

1 Alev Özkazanç ve Özkan Ağa, "Judith Butler'ın Nefret Söylemi Eleştirisi: Dildeki Performatif ve Yaralayıcı Dil" Fe Dergi 10, no. 1 (2018), 1-12.

topluma bırakmak, bunun zeminini yaratmak ve korumak bir boyutu oluştururken; diğer boyut ise yasakların dayandığı zihniyeti doğru çözümlenmek ve eylemsel olarak yasaklara direnmektir.

Sansürleyen-Sansürleneyen-Yasaklanmak İsteyen

Bir yasaklama yöntemi olarak sansür(censor) ise resmi-yazılı kaynaklara M.Ö. 1530'larda, Roma yargıçlarının nüfusu belirleme ve kamunun görgü ve ahlakını denetleme yetkisi olarak geçer. Ama Platon'un sanatın toplumu eğitmesi gerektiği öğretisi ile sanata müdahale edilmesine ön ayak olması, onun ilk sansürcülerden olduğuna dair tartışmaları da beraberinde getirir. Organik toplumlar olarak ifade ettiğimiz neolitik dönemin topluluklarında görülen tabular ise hiyerarşik sisteme dayanan yasak algısından ayrılan nitelikler taşıyor.

Tarih içerisinde düşüncenin, bilginin ve bunların yorumlanış biçiminin dönüşümü aslında dünya sisteminin hiyerarşik ve tahakkümcü eksene aşama aşama oturtulmasının da yöntemi gibidir. Organik toplumlarda yaşamsal deneyimlerin, doğayı algılama biçimlerinin, hayatta kalma ve birlikte yaşama arzusunun-ihtiyacının sonucu olarak açığa çıkan kutsallık, korunma, tedbirli olma gibi öğrenmeler vesile olan tabular, devletli sistemler elinde bozuma uğratarak aslolan ve öteki olan karşıtlığını derinleştirmek için kullanılmaya başlamıştır.

Örneğin; kadınların menstrüasyon ya da gebelik döneminde topluluktan ayrı bir yerde kalmaları, ihtiyaçlarının özel olarak karşılanması dönemin kadın varlığına, doğuma, kanamaya yüklediği kutsallıkla ilgili olabilir. Cinsel birleşmelerin bu dönemde tabu olduğuna dair bilgiler vardır. Ölü doğuma sebep olabilecek davranışlardan kaçınılması çünkü bereketi engelleyeceği, böylelikle yaşamın devamının sağlanamayacağı inanışları söz konusudur.² Yine, bu yaşam kültürlerinde bitkilerin her istendiğinde değil, doğanın zamanına uygun olarak toplanması gerektiği başka bir tabudur. Doğru zamanda doğru şekilde toplanmayan bitkilerin bir daha yeşermeyeceği

ve doğayı terk edeceği algısı doğayla kurulan animistik bağla, doğanın döngüsünün korunmasına yüklenen kutsallık anlayışıyla ilgili olabilir. Bu ve benzeri tarihsel bilgiler, düşüncenin serbestliğinin kültürün oluşumunda ne denli belirleyici olduğunun emareleridir.

Yaşam tarzının/sisteminin değişmesiyle tabulara yüklenen anlamlar sansür politikaları ve karşıtlıklarla dönüşmeye başlar. 16. yüzyılda hiyerarşik-tahakkümcü yönetme biçimlerinin yansıması olan sansür, merkezi bir otoritenin toplum için neyin doğru düşünce olduğunu toplumdan kopuk, toplum yerine belirlemesi anlamındadır. Devam eden süreçlerde de bu merkezi otoritelerin ideolojileri, ahlaka yaklaşımları ve yaratmak istedikleri düzenin aparatı olarak sansür uygulamaları yaygınlaşır. Sansürcü, 17. yüzyıldan itibaren artık "ahlaksız veya sapkın herhangi bir şey içermediklerini görmek için kitapları, oyunları, filmleri inceleme yetkisine sahip resmi görevli" olarak;19. yüzyılın ilk yıllarından itibaren de "siyasi olarak yıkıcı olduğu düşünülen konuşma veya yayınlanmış materyallerin bastırılmasıyla görevli devlet görevlisi" şeklinde ifade edilir.³ Yani 16.yüzyıldaki inceleme yetkisi 19.yüzyıla gelindiğinde artık incelemenin ötesinde basılmasının, yayılmasının ve hatta varlığının engellenebildiği bir müdahale yetkisine dönüşür.

Bu tanımlamalarda ifade edilen ahlaksız ve sapkın olan nedir ya da yıkıcı-siyasi söylem nasıl belirlenecektir? Yanıtların mutlak belirleyicisi sansürcü devletler ve onun memurları olduğunda, yönetenlerin ideolojik anlayışı, ulusal ve uluslararası çıkarları dışındaki her şey bu tanımlara dahil edilir. Diğer taraftan daha önce kullanılmayan, söylenmeyen her şey de sansür duvarına çarpmaya başlar; çünkü sansür yeniye dair muhafazakarlığın ve şüpheliğin konforlu yürütülmesini sağlayacaktır. Üstelik böylesi bir zeminde başlangıçta sansür uygulanmayanlara, devam eden süreçte de uygulanmayacağını garanti yoktur.

Bunun en çarpıcı örneklerinden biri, Nora'nın hikayesini anlatan Bir Bebek Evi oyununun yasaklanması sürecidir. Oyunda Nora, normatif

2 Evelyn Reed, *Kadının Evrimi Anaerikil Klandan Ataerikil Aileye*, İstanbul: Payel Yay., 2012, s. 91,139.

3 Etmology, censor. https://www.etymonline.com/word/censor#etymonline_v_8347 (Son Erişim 07.10.2024)

güzellik ve itaatkârlık kapsamında eş-anne olmayı reddederek erkek egemenliğini, kadının ailedeki rolüne dair yaygın öğretiyi yapıbozuma uğratan bir karakterdir. Topluma içselleştirilmiş makul kadın ölçülerine meydan okuyan bu oyun, tahakküm ve hiyerarşisini kadın üzerinden üretenlerin başına bela olacaktır. Ya böyle düşünen kadınlar artarsa ya da zaten böyle düşünen kadınlar yüksek sesle konuşmaya başlarsa korkusu baş gösterir. Açığa çıkan öfke ve bazı ülkelerde sonu değiştirilmediği takdirde oynanmasının yasaklanması bundandır.⁴

Her hâlükârda kadınlığa, ailenin kutsallığına dair denetim elde tutulmak istense de, her zaman doğrudan bu vurguyla uygulanmaz sansür. 8. Henry'nin Anglikan Kilisesi'nin ilk marifeti de Katolikliğe, çağrışımlarına dair oyunları ve yayınları yasaklamak olur. Devletlerin-yönetimlerin kendilerini dini kimlikle izah etmeleri ve bu dini kimliklerin değişme süreçlerinin çoğunda benzer şeyler yaşanır. Kraliçe Elizabeth'in yasaklarıyla ya da İran şeriatçılarının kurallarıyla olsun, kovulan din eleştirmenlerinin hemen hepsi dinci devletlerin sansür politikalarının mağdurlarıdır. Yani güç, farklı iktidarlar arasında el değiştirdiğinde de otoritenin sağlanması için yapılması gerekenlerin başında öncekine dair her şeyi sansür yoluyla yaşamdan ve hafızalardan silmek vardır.

M.Ö. 213'te Çin hükümdarı Shi Huang Di'nin "bilimsel" olmayan bütün kitapları yaktırması, "bilimsel" olanın da sahipli olduğunun, hiyerarşik üst tarafından belirlenebilir sayıldığına başka bir örneğidir. 1874'te Matbuat Nizamnamesi ile Osmanlı tebaasına sunulacak bütün yayınların izne bağlanması, 2. Abdulhamit'in 1881'de Encümeni Teftiş ve Muayene Dairesi ile basım alanının hükümetin bilim-bilirkişilerine devredilmesi, 1989'da Yayın Standartları Kurulu'nun ve devam eden süreçte de RTÜK'ün kurulması sansür politikalarının hayata geçebilmesi için devletlerin kendi bilimini-bilim insanını yarattığının ve kurumsallaştırdığının emareleridir.

Yıllar içerisinde modernleşme, insan haklarına duyarlı devletleşme propagandaları yapılsa da, Arthur

Miller'in de dediği gibi, sansürcü aslında bir şeytandır ve birçok kılığı vardır. Bazen Vesconcelos'un Şeker Portakalı'nı İstanbul'daki okullara gönderdiği idari talimatla çocuklar için önerilen kitaplar listesinden çıkartır; bazen dünyaca ünlü bir oyun sırf Kürtçe sahnelenecek diye gösterimini son dakikada engeller. Eğer sansürcü bir cinsin, bir halkın, bir dilin, bir örgütün olmadığını söylerse o olmazlaştırılır. Cinselliğin ifade edilişi onun erkek egemen ideolojisine uygun değilse, başka türünün olduğuna dair ihtimal bile ortadan kaldırılır. Haber kaynakları, basın kuruluşları onu göstermeli, onun dilini ve bilgisini yaymalıdır. Böylesi bir durumda toplumun erişebildiği bilgi de sadece çarpıtılmış gerçekler olur.

Sansürün üretildiği yer ile üretilenin çıktığı yere iki homojen yapı olarak bakmak da tıpkı özgürlüğü, yasağın devreye girdiği anla açıklamak gibi riskli olabilir. Çünkü ne devlet denilen idari yapılar bütünü ne de sansür politikasına maruz kalanlar tek bir tipolojiden oluşur.

Devletin idaresi dönemsel olarak değişkenlik gösteren ideolojilerle yürütülse de, geçmişten bugüne kapitalizme içkin dincilik, milliyetçilik, bilimcilik ve cinsiyetçilik ideolojileriyle harmanlanarak gelir. İdare edenler de bireysel olarak bunların bütününe ya da bazılarına daha fazla eğilim gösterebilirler. Ellerindeki güç ve dayandıkları ideolojik arka plan arzularını daha fazla uygulayabilmelerini sağlar. Elbette söz konusu gücü elinde tutanlar olduğunda daha yekpare bir görüntüyle karşılaşılır. Günün sonunda o mekanizmaya girenler devletin varoluş amacını gerçekleştirirken ortak bir tutum içinde olurlar.

Türkiye'nin bir dönem başörtüye uyguladığı yasaklamalar başörtü kullanmayı seçen kadınların modern, beyaz Türk kadınlığının karşısında konumlandırılırken, makul olan da belirlenir. Devam eden süreçte başörtünün serbest olmasıyla toplumda bu kez de başörtü kullanmanın makul olan haline getirilmesi cinsiyetçilik ve dincilik ortaklığındaki devlet kültürünün önemli yansımalarından olmuştur. Dincilik ve laiklik gerilimi içinde tutulan kadınlar her iki odak tarafından da milliyetçiliğin bir biçimi olarak Türklüğün geleceği şeklinde tanımlanmışlardır. Bu ortaklığın yarattığı ise sansür ve otosansürle kadınların her hâlükârda özgür iradelerinin engellenmesidir.

4 Yavuz Çelik, "Yöneten Yönetilen ilişkisinde Sansür", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Temmuz 2009, Sayı:4

Birçok ayrıntısına rağmen Münevver Karabulut ve Özgecan Aslan cinayetleri toplumun bakış açısının sansürün ideolojik arka planıyla şekillendirildiği önemli örneklerdendir. Münevver, aslında makul kadın olmadığı için canice katledilmesinin neredeyse müsebbibi gibi servis edilirken, Özgecan üniversiteli, ailesiyle yaşayan, okuldan-eve bir hayat sürdürdüğü için yası tutulabilir olmuştur. Halbuki her iki genç kadını katleden de, binlerce yıllık erkek egemen devletli sistemdir ama topluma sunulma biçimleri erkekliğin ifşa edilmesinin sansürlenmesine dayanır.

Sansüre maruz kalanları her ne kadar kadınlar, düşünürler, sanatçılar, gazeteciler, devrimciler gibi ifade etsek de, her bir grup kendi içinde çeşitlilik barındırır. Yekpare bir kadınlık olmadığı gibi yekpare bir gazetecilik de yoktur. Mütedeyyin, seküler, sosyalist, antikapitalist tutum, feminizm savunusu hatta mistisizm vb. çeşitlilikler tüm bu kategorilerin içinde kendilerini sürdürürken sansür bunların görünür olmaması ya da amaçladığının yeniden üretilmesi için işler. Haliyle sansürün bütün bu çeşitlilik karşısında “teklik” fenomenolojisi ürettiğini de belirtmek gerekir. Böylesi bir politikanın çıkacağı-uygulanacağı yerde devleti temsil eden o küçük kesim hiçbir zaman olmayacaktır. Sansürün çıktığı yer, her zaman kadınlar, düşünürler, sanatçılar, gazeteciler, devrimciler ve nicelerinin, devlet gibi düşünmeyen ve buna zorlanmaya itiraz eden herkesin mahallesidir.

Otosansürün İnşası: Düşüncelerin Yargılanması

Toplum yararına olanın hiyerarşi ve tahakküme dayalı bir ilişkiyle belirlenmesi düşüncenin özgürlüğüne, özgür düşüncenin eşitlik yaratma potansiyeline ve çeşitliliğin yaratıcı yaşam biçimlerine müdahale ederken beraberinde başka neleri üretir?

Sansürün yönetme politikasına dönüşmesi ve yargının konusu haline getirilmesi yasaklama faaliyetlerinde yeni bir katman oluşturur: otosansür. Artık düşünce eyleme dönüşmeden sansürlenebilir; hatta neyin düşünüleceği önceden planlanarak kişiden bağımsız kişinin düşüncesi haline gelebilir. Üstelik devlet failliği hemen herkesin paylaştığı bir faillige dönüşür. Sansürün toplumda içselleştirilmesiyle toplumdaki bireylerin devlet gibi düşündüğü, eyleme geçtiği ya

da cezalandırılmamak için devletin sınırları içinde düşündüğü ve eylediği otosansür halini yaratır.

Otosansürü açığa çıkaran yolda, kişinin içinden geçtiği tarihin ve toplumun özelliklerine, kadın-erkek ilişkilerine, doğayla kurduğu bağa ve parçası olduğu siyasi-sosyal çevreye müdahale edilir. Görünürde sansüre “kamusal” alanın genel düzenlemesi denir ama aslında bireyselliğin ele geçirilebildiği oranda toplumda etkililik yaratır. Çünkü devlet durumu denen mefhum, kendini kişilerin duygu ve düşünce dünyasında kalıcı hale getirmedikçe toplumun tamamını şekillendiremeyecektir.

Erkek egemen sistemin inşası olan mevcut kadınlık performanslarının otosansürün en sık devreye girdiği deneyimlerle dolu olması elbette tesadüf değildir. Bilhassa aile bahsettiğimiz tahakküm odaklarının sürekli üretilmesi için özel olarak dizayn edilmiş yapılar, otosansürü üreten fabrikalar gibidir. Kadınlar açısından toplumsal cinsiyet rollerini üstlenmeye dair rızayı inşa eden, böylelikle kadınlığı evlenmek, anne olmak, bakım sorumluluklarını tek başına sırtlamak gibi performanslarla özdeşleştirendir. Aile içerisinde kimlerden, kaç kişiden oluşursa oluşsun aile meclisine tabii olmanın mutlaklaştırılması, kadınların özgürlük eğiliminden parça parça kopararak geleceğinin de gelecekteki olası aykırı tercihlerinin de bu etkide kalmasını amaçlar.

Bunun dışındaki kadınlık performansları yasaklandığı için zamanla kendini gerçekleştirmek bu rolleri gerçekleştirmeye dönüşür. Kadınlar evlenmek, aile kurumuna dahil olmak, çocuk yapmak istemeseler de, kendilerine otosansür uygulayarak mevcut toplumsal yapıda kabullenilmeyi seçebilirler. Devamında ise bu bütün bireysel-toplumsal ilişkilere, arkadaşlıklara, dostluklara hatta toplamı olarak ifade edebileceğimiz yoldaşlıklara, örgütlenme ilişkilerine bile yansıyabilir. İtiraz edipailedenkopabilmiş, özgürlük mücadelesine katılmış kadınlar bile hata yapmama, kabul görme, topluluk dışına itilmeme uğruna egemene benzeme eğilimi taşıyan örgütsel mekanizmalarda yasaklara-sansürlere rızayla uyma davranışını tekrarlayabilir. Yani özel alandaki yasaklamalar, sansür-otosansür politikaları kadınlar üzerinden artık dalga dalga tüm topluma “kamusal alana” yayılabilir bir hale getirilir. En görünür “kamusal alan” olarak parlamentoda

Kürdistan neresidir sorusunun cevabı göğüs işaret edilerek verilirken, sansür artık otosansür olarak devrededir. Kürdistan demek yerine “bölge” demek de otosansürün başka bir tezahürüdür. İçinde yaşayan halkların çeşitliliğiyle özgün bir kültürün, tarihsel, toplumsal bir coğrafyanın kendi ismiyle söylenemiyor oluşudur. Daha vahimi ise bu ifadenin ulus-devlet ve sınır öğretisi dışında kullanılmasının sadece devlet tarafından değil; milliyetçi Kürtler eliyle de sansürü yeniden üretmesi, otosansüre sebep olmasıdır. Konuşan ne devlete ne kendi halkına yaranamayacağına baskısıyla sessiz kalarak ya da konuyu değiştirerek otosansürü üretir.

Sadece siyasi partiler rejimine dahil olanlarda işleme bu durum. Hükümetin genel politikaları AB’ye giriş üzerineyse, bütün akademilerde araştırma tezleri doğrudan ya da dolaylı olarak bu odağa yönlendirilir. Çünkü bilim insanları devletin kurumu olarak son derece hiyerarşik ve tahakkümcü olan YÖK’e bağlı üniversite sistemine girdiği an savunma kabiliyetlerini, özerkliklerini büyük bir oranda kaybedecektir. Artık kültürel çalışmalar, kadın çalışmaları, ülkenin çeşitliliği ancak bu politikalar izin verirse akademinin konusu haline gelebilir ve desteklenebilir.

Politikalar değiştiğinde, tekçi hegemonya yeniden devreye girer ve akademilerdeki muhaliflere asla hareket alanı tanınmaz. Tez konuları, başlıklarına değin sansürlenir ya da “tezlerin başarılı olabilmesi” için o başlıkların ve içeriklerin değiştirilmesi gerekir. Bu kıskaç içinde siyaset bilimciyi Türkiye tarihine dair ders anlatırken, makale yazarken ya da tezini savunurken; tam da bu tarihin dinamiği olmasına rağmen, Kürt Özgürlük Hareketi üzerine konuşmaktan imtina ettiren sansürün otosansüre dönüşmesiyle de ilgilidir. Çünkü akademi, örtülü sansürün otosansüre dönüştüğü ve bilim insanını bilim yapmaktan alıkoyma kudretindeki kurumsallaşmadır.

Özgürlüğün siyasetini çeşitli argümanlarla üretenler, siyasi bir performans ve topluma ulaşma yolu olarak TV programlarına katılırlar ya da röportaj verirler. Bunlar, toplumsal anlamda en meşru siyasi faaliyetlerdir. Diğer taraftan yerel ve uluslararası normatif hukuk sistemlerince insan hakları ve demokratik siyasetin yöntemleri olarak korunması gereken, içtihatlaşmış edimlerdir. Basın ve yayın kuruluşlarının varlığı da

tam olarak bu meşruiyete dayanır. Çünkü toplumun haber alma hakkının ve topluma haber verme yükümlülüğünün erişilebilirliği ve uygulanabilirliği özgürlük fikrinden ve özgürlüğün örgütlenmesi gerektiğinden bağımsız ele alınamaz.

Günün sonunda kendini muhalefet ya da alternatif kurucu güç olarak tarifleyen siyasetlerden kişiler bu meşruiyete rağmen, tam da devletin tariflediği biçimde “sizin” basınının algısıyla, kaçınma duygusuna kapılır ve otosansür uygulamaya başlar. Çeşitli mazeretlerle geri çevrilen ANF, Mezopotamya, Jinnews, Yeni Yaşam gibi özgür basın kurumlarının devlet aklıyla algılanışı “sizin” ve “bizim” algısının altüst olduğunu gösteren somut deneyimlerdir. Yani otosansür, kim olduğumuzdan kopup kim olmamız isteniyorsa ona yöneldiğimiz anlarla doludur.

Demokratik siyasetin en güçlü bileşeni sivil toplum örgütleri açısından da benzer bir tablonun açığa çıktığı söylenebilir. Özerk ekonomilerin yaratılması önündeki engeller, sivil toplum üzerindeki yargı tacizi, sivil toplumun dili ve eylemi üzerinde giderek artan otosansüre sebep olur. Fon kuruluşlarının batıcılık eksenli ideolojik arka planları, proje destekleriyle kültür endüstrisi yapmanın, sosyalist, devrimci hatta feminist literatürdeki radikalliği sivil mücadeleden koparma amacıyla denk bir literatürü ve kültürü dayatır. Bu dil ve kültür kullanılmadığı takdirde sivil toplum faaliyetleri desteklenmeyecektir. Diğer taraftan kolluğun denetim ve müdahale yetkisinin arttırılmasının ifade özgürlüğü ve örgütlenme hakkının bir parçası olan basın açıklamalarında pankarttan, açıklama metnine kadar etkilerini hissettirir. Sivil örgütlerin özgürlük, eşitlik vurgularına içkin ifadeleri giderek pozitif hukuk kurallarına uygun hale getirilmeye başlar.

İfade özgürlüğünün hem bireysel ilişkilerimizde, hem uluslararası insan hakları mekanizmalarında hem de iktidar karşıtı toplumsal hareketlerde hâlâ en güçlü savunulan hak grubu olması elbette bu hak üzerindeki kurumsallaşmış saldırılardan bağımsız ele alınamaz. Şüphesiz yargılanma ve kapatılma, ifade özgürlüğü kullanılırken karşılaşılabilecek yüksek olasılıkta olan işkence ve kötü muameleyle birlikte düşünüldüğünde, korku ve kaygıyı belirginleştiren uygulamalardır. Bilhassa yargılama gücünü elinde bulunduranlar ve

sansür politikalarını uygulayanlar aynı olduğunda, sonuçlar kendini demokrasi abidesi olarak sunan ulus-devletlerde bile pek değişmez.

Bu tespitlerin hiçbiri, dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye ve Kürdistan'da da çok büyük bir kesimin özgürlük ve eşitlik mücadelesi açısından bitmeyen bir direniş içinde olduğu hakikatini ortadan kaldırmaz. Kadınlar, insan hakları savunucuları, gençler, avukatlar, akademisyenler ve gazeteciler bütün sansür politikalarına rağmen direnmektedir. Ancak direniş dilindeki değişimin, yaşam biçimlerinin değişiminin, üretim araçlarındaki değişimin etkileme ve dönüştürme gücü açısından otosansürle ilişkisi çözümlenmeye ve çözmeye muhtaç bir durumdadır. Bununla baş edebilecek politikalar, söz-eylem üretmek toplumsal bir ihtiyaç olarak bahsettiğimiz mahallenin sakinlerinin sorumluluğundadır.

İhlal Etmek Özgürleştirir

Sansürün, etik ve politik bir arzu olarak özgürlüğe dair söylem oluşturan herkese, her üretime karşı uygulanıyor oluşu, yasaklama-kapatma rejiminin içinden çıkmasıyla ilgilidir. Ama varlığı, düşünce üzerinde azımsanamayacak aşınmalara sebep olsa da, özgür düşünce ve üretimi bitirememiştir. Sansür uygulanan, otosansür kısıncasında tutulan kimliklerin her birinin kendi içinde ve diğerleriyle yürüttükleri mücadelelerde, kesişimsel alanların alabildiğine genişlediğini görmek gerekir. İktidar karşıtı toplumsal hareketler birbirleriyle bu ekseninde temas kurdukça, kesişimsel odakların fazlalığını gördükçe birçok kesimi içine alan perspektifler oluşmaya başlar. Perspektifler niteliksel olarak genişledikçe de değiştirme gücüne haiz nicelikleri beraberinde getirir.

Böylesi bir yaklaşımın etkisindedir ki, akademilerin özerkleşmesi için verilen mücadele, kadınların pozitivist olmayan bilgiye-bilimsel eğitime ulaşmasının yollarından görülmeye başlar ve kesişimsel alan genişler, kadınlar bu mücadelelere dahil olur. Sanat ve basın-yayın kuruluşlarının sembolik sermayeyi ifade eden homojen yönetimlerine⁵ karşı sokaklar, ağaç

dipleri, alternatif kolektif mekânlar ve platformlar aracılığıyla alternatif sanatçılığa ve özgür basına alan açar. Okunabilir işlerin sansürlenmesinden izlenebilir işlerin sansürlenmesine giden, günün sonunda okuma yazma bilmeyenlerin dahi tahakküm odaklarıncı şekillendirildiği politikalara karşı herkes için bilgi, herkes için sanat iddiası ortaklaşır. Gazeteciler bunları haber alma hakkı ve haber verme sorumluluğuyla topluma ulaştırır. Böylelikle sınıfsal, kültürel, ekonomik ve cinsiyete dayalı ayrımcılığa meydan okuma kudreti, değiştirebilme kudretine dönüşür.

Yayın durdurma ve kapatma yetkisinin yargıya verilmesiyle özgür düşüncenin birileri tarafından yargılanabilir ve hatta düşünceyle birlikte kapatılabilir olduğu öğretti tarih boyunca yaygınlaştırılmak istenmiştir. Hukukçuların ifade özgürlüğünü bir sorumluluk olarak sahiplenmesi, yasaklanan eylemi, eseri, haberi ya da sözü politik mekânlar olarak duruşma salonlarında, savunmalarında tekrar etmesi, yeniden görünür kılması sansürün bozuma uğratılmasını sağlar. Devamında ise başka gazetecilerin bu haberi hukukçunun dilinden dahi olsa, yayınlaması ya da bir karikatüristin çizerek topluma ulaştırması vardır. Artık sansür ihlal edilmeden ihlal edilmiş, sansürlenmiş özgürleştirilmiştir.

İhlal etmekteki yaratıcılık, siyaseti normatif kabullerden, normatif zamanlardan ve mekânlardan taşırarak yazılan senaryolarla, çekilen filmlerle, çizilen resimlerle, söylenen şarkılarla siyasetin nasıl da güçlü bir sanat performansı olabileceğini gösterendir.⁶ 2. Dünya Savaşına dair kurgu kitap/filmlerden Göremediğimiz Tüm Işıklar'da bütün radyo frekansları mukteditlere aitken, savaş bir tek onların ağzından kahramanlık destanı gibi anlatılabilirken bile başka türüsünün mümkün olduğunun umudu anlatılır. Bu kurgudaki umudu gerçeğe dönüştüren ise Radyo Kobani'dir. Savaşın gerçek hikayesini anlatmak için o frekanslardan sıyrılabilmek, kendi frekansını yaratmak sansürü ihlal ederek bir kez daha düşünceyi özgürleştirir, özgürlüğün mümkün olduğunu dünyaya gösterir.

5 Ayrıntılı tartışmalar için bkz. Kurumlar ve Sansür Kısıncasını Kırmak, Ezgi Bakçay, Burak Delier, Osman Erden, Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi youtube videosu <https://www.youtube.com/watch?v=kOzC-C6X7jw&ct=3972s> (Son Erişim 07.10.2024)

6 Ayrıntılı tartışmalar için bkz. Özgürlüğün Sırrı Yaratıcılıkta: Sansürü Yerlebir Etmek için Yolları, Aslı Odman, Nazım Dikbaş, Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi youtube videosu <https://www.youtube.com/watch?v=oYBuwYtgK44&ct=3875s> (Son Erişim 07.10.2024)

Bu performansların tamamı sansürün gayri meşruluğuna karşı yaratıcı yöntemlerle ve “ihlal” edimiyle özgür düşünceyi toplumla buluşturabilmenin yollarıdır. Çünkü sansürü imkânsızlaştıran, sansürleneni özgürleştiren, özgür düşünmekten vazgeçmeyen kolektif birlikliliklerle mümkündür. Ve yönünün değiştirilmesi yetmeyecektir. Yani yasak sansürcülere uygulandığında da toplumdışı-üstü bir otorite tarafından üretilmiş o akıl devreye konmuş olacak, yeniden üretilecektir. Öyleyse faşizm, cinsiyetçilik, dincilik, milliyetçilik gibi toplum düşmanı ideolojilerin ifade edilmesi serbest mi bırakılmalıdır?

Söz konusu ideolojilerin hiçbiri düşünce serbest bırakıldığı için açığa çıkmamış ya da kurumsallaşmamıştır. Aksine hiyerarşi ve tahakküm mekanizmaları özgürlüğe dair düşünceleri yasaklayabildiği, toplum siyasetlesleştirildiği oranda kalıcı hale gelmişlerdir. Doğrudan ya da dolaylı, fiziksel ya da zihinsel olarak yasak fikriyle ilişkilene, varoluşun özgürlük eğilimine aykırıdır ve bir anda egemeni yeniden üretebilir.

Öyleyse yasakların özgürlük doğurmayacağı savunu, sansür ve otosansürden çıkmaya çalışırken nereye yöneleceğimizi de içinde barındıran bir iddiadır. Başlarken belirttiğimiz hususun çözüm ararken ve çözümü uygularken hep akılda tutulması bu sebeple önemlidir. Kırılgan grupların, yargılanabilir, cezalandırılabilir addedilen düşüncelerin, kişilerin ve kolektiflerin serbestleşmesi, düşüncenin ifade edilmesinin hangi sebeple olursa olsun engellenmeyeceği bir kültüre, toplumsal sisteme ihtiyaç duyar.

Özgür düşünme, tartışma ve eyleme hali tam da bu sebeple toplumun kültürü haline gelebildikçe, toplum tarafından savunulabilir oldukça yaşam sisteminin de belirleyicisi olur. Kendini salt muhalefet ve korunması gereken gruplar olarak konumlandırmayı aşacak, kurucu unsur haline gelebilecek performanslara ihtiyaç duyar. Özgürlük fikrinin toplumlarda hâkim algı ve değer haline gelmesi, düşünceyi kalıcı olarak serbest bırakabilecek, böylelikle özgürlüğe dayalı sistemin imkânını yaratabilecektir. Şüphesiz faşizme, cinsiyetçiliğe, dinciliğe ve milliyetçiliğe karşı mücadele, bunların açığa çıkardığı yasaklar, sansür

ve otosansür politikaları karşısında sürekli direnmeyi gerektirir. Ancak keramet bu direnişi eşzamanlı olarak kendi toplumsal sistemini inşa edebilecek cesaret ve beceriyle buluşturabilmektedir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Tarihin Aynasında Gazeteciliğin Zor Sınavı

Fatih Polat

Avustralyalı gazeteci Michael Ware, 2003 yılındaki Amerikan işgalinden önce Irak'ta neredeyse sürekli yaşayan birkaç ana akım muhabirden biriydi. 1969 doğumlu Ware, hem Irak'taki silahlı Kürt gruplarıyla hem de Amerikan işgaline karşı savaşıyan radikal İslamcı gruplarla ilişkiler kurmuştu. Irak'ın işgalini, işgal güçleriyle birlikte, bu grupların içinden de takip etti.

Irak İşgali Sırasında Bir Savaş Muhabiri: Michael Ware

Yönettiği ve içinde yer alarak kendi hikayesini de yansıttığı 1 saat 16 dakikalık, belgesel türündeki 2015 yapımı, "Only the Dead" filmi, sadece savaş muhabirliği bakımından değil, genel olarak gazetecilik bakımından da üzerine düşünülmesi gereken sahneler içerir.

Film şu sözlerle açılır: "Hepimizin içinde gömülü karanlık yerler vardır. Ve ben kendiminkini... İçimde var olduğunu hiç bilmediğim bir yer. Dünyanın en korkulan teröristine dair takıntımın beni sürüklediği bir yer. Beni elçisi olarak seçecek adamın." Ve o anda, yanında duran silahıyla birlikte Zerkavi ekrana yansır. Belgesel, küresel ölçekte korku salmaya odaklı, Batılı beyaz esirlerin kafalarının kesilme görüntüleri ile Irak el-Kaidesi ve Mücahit Şura Meclisinin kurucu lideri Ebu Musab ez-Zerkavi'nin bir baskınla öldürüldüğü ana da yer verir.

Filmin başında, 2003 yılı Şubat ayında Kürt cephe hattı gösterilir. Ware, bu bölgeye Time dergisinin savaş muhabiri olarak kuzeydeki çatışmaları takip etmek için gönderilmiştir. Savaşın, farklı aktörler bakımından nasıl yaşandığını gösteren önemli anların yer aldığı filmin sonunda, Ware'nin yanında yer aldığı Amerikan askerleri bir direnişçinin etrafını çevirirler. Yaralı biçimde Amerikan askerlerinin eline geçen direnişçi henüz ölmemiştir. Amerikan askerleri onu sürükler ve tıbbi bir müdahalede bulunmak yerine yüzünü bir örtüyle kapatarak, başında kayıtsız konuşmalar yaparak ölümünü beklerler. Müdahale edilse belki yaşayacak bu kişi onlar için bir an önce ölmesi beklenen biri haline gelir.

Bir gazeteci açısından, tanıklığı hiç kolay olmayan bir an... Time'da beş yıl geçirdikten sonra Mayıs 2006'da CNN'e katılan Michael Ware'in o anki duyguları filmde şu cümlelerle yansır: "O can çekişirken, duyabildiğim sessizliğimdi. Tek yapmam gereken bir şey söylemekti, herhangi bir şey. Sadece boğazımı temizlemek. Ona vermeleri gereken tıbbi yardımı askerlere verdirmek için. Ama yapmadım. Oluruna bıraktım. Belki de içim o kadar katılmıştı. Askerlerin ki de... Yaşanan onca vahşet ruhlarımızı ağır ağır köreltmmişti. Ama korkarım durum bundan da kötüydü. 'Sadece ölümler savaşın sonunu görür' derler. Velhasıl, Irak'ta neredeyse yedi yıl geçirdim. Ve bir daha savaşa gitmemek üzere ülkeme döndüm. Zaman aldı ama kendimle, gördüğüm şeylerle

barışmayı bir şekilde öğrendim. Ve de yaptığım şeylerle ancak meçhul bir yerde ve unutulmuş bir zamanda tahmin dahi edemeyeceğim bir adama dönüştüğümü asla unutmuyacağım.”

20. Yüzyılın en tanınmış ve en tartışmalı Anayasa hukuku uzmanlarından olan ve siyaset felsefesi alanında da önemli metinler kaleme alan Carl Schmitt (11 Temmuz 1888, Plettenberg - 7 Nisan 1985, Plettenberg), 1933'ten itibaren Nazi rejimine dahil olmuştu. Bu, parlak zekasıyla tanınan Schmitt için sonun başlangıcıydı. Schmitt'in "istisna" ile "genel" arasındaki ilişkiye dair yaptığı şu tespit yabana atılmayacak cinstendir: "Özellikle somut yaşamın felsefesi, istisnadan ve ekstrem durumdan elini eteğini çekmemeli, aksine, bunlarla en üst düzeyde ilgilenmelidir. Bu felsefeye göre, istisna, kuraldan önemli olabilir; paradoksal olana yaklaşımının romantik bir ironiden esinlenmiş olmasından dolayı değil; bir şeyin iç yüzünü kavramanın ciddiyeti, kendini ekseriya tekrar edenden çıkarılan net genellemelerden daha derine indiği için. İstisna normal durumdan daha ilginçtir. Normal olan, hiçbir şeyi kanıtlamaz, istisna her şeyi kanıtlar: Yalnızca kuralı kanıtlamakla kalmaz; kural, yalnızca istisna sayesinde yaşar. İstisnada gerçek hayatın gücü, tekrarlanmaktan katılmış mekanizmanın kabuğunu kırar."¹

Zor bir zamanda, zor bir coğrafyada hayat risk olarak görev yapan ve ölümden kıl kapı kurtuluşuna tanıklık ettiğimiz Michael Ware, Amerikan askerlerinin ele geçirdikleri yaralı bir direnişçiye tıbbi bir müdahale imkânı varken, onu kayıtsızca ölüme terk etmiş olduklarını göstererek aslında bir teşhir de yapmıştır. Bir gazeteci olarak yaşadığı paradoksa dikkat çekerken, sessiz kaldığı o ana dair öz eleştirel yaklaşımı belki onun ruhunu kurtarmış olabilir ve muhtemelen izleyen sayısız kişinin takdirini toplamıştır. Aslında, Irak ya da Afganistan'a dair yapılmış pek çok Amerikan filminde, ABD askerlerinin savaş sonrasındaki yaşamlarına dair sonuçlar çıkartılırken benzer vurgulara tanıklık ederiz: Savaş insanı, insanlık çıkarır...

Bu aktarımdan sonra, bu yazının temel meselesinin

savaş muhabirliğinden öte, gazeteciliğin temel özelliklerine dair olduğunu belirterek devam edelim. Filmin son anını zoom yaparak büyütelim ve kendimizi daha genel bir tartışmaya açalım. Ortada aslında, Schmitt'in ifadesiyle istisna olarak tanımlayıp geçilemeyecek ve tekrarlanmaktan katılmış mekanizmanın kabuğunu kıracak kadar büyük bir gerçeklik vardır. Ware, orada, gerçekten kendi ifadesiyle yaşadığı savaş gerçekliğinden ötürü katıldığı için mi, askerlere tıbbi müdahalenin gerekli olduğunu hatırlatmamıştır yoksa söz konusu olan onu konuşamayacak hale getiren bir egemenlik ve zor ilişkisinin, gazeteci tarafından içselleştirilmiş olması mıdır? Bir savaşta tabi olduğunuz güç, sizin hareket alanınızı da ister istemez belirler.

Carl Schmitt, yukarıda aktardığımız saptamalarına şu vurguyla devam eder: "Teolojik düşüncenin XIX. yüzyılda dahi dirimsel bir yoğunluğa sahip olabildiğini ispat etmiş olan Protestan bir ilahiyatçı şöyle demişti: 'İstisna hem tümeli hem de kendisini açıklar.'" Gazeteci Michael Ware'in ilk bakışta istisna gibi yansıyan hali de aslında hem kendisini hem de tümeli açıklıyor.

Abdurrahman Gök'ün Tarihe Kazınan Fotoğrafları

Şimdi Gazeteci Ware'in bize aktardığı andan, 14 yıl kadar sonrasına ve başka bir coğrafyaya gidelim. İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü öğrencisi Kemal Kurkut, 21 Mart 2017 günü Diyarbakır Newroz kutlamalarında polis tarafından öldürüldü. Daha sonra, 103 kişinin katledildiği, 10 Ekim 2015 sabahı Ankara Garı önünde IŞİD'in canlı bomba saldırısıyla gerçekleştirdiği katliamdan sağ kurtulanlardan biri olduğunu öğrendiğimiz Kemal Kurkut'un ölümüne dair Emniyet'ten yapılan ilk açıklama, "Evrim Alataş Caddesi'ndeki polis barikatından Nevruz alanına girmeye çalışan bir canlı bombaya müdahale edildiği," şeklindeydi. Olay basına da ilk olarak bu şekilde yansıdı. Daha sonra Dicle Haber Ajansı (DİHA) muhabiri Abdurrahman Gök'ün çektiği fotoğraflar, bu resmi beyanın bir yalandan ibaret olduğunu ortaya koydu. Kemal Kurkut'un polis tarafından hedef gözetilerek öldürülme anı Gök'ün objektifinden kare kare yansımıştı.

1 Carl Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, Çev.: Emre Zeybekoğlu, Dost Kitabevi Yayınları, 5. Baskı, Ankara 2016, s. 22

Gazeteci Abdurrahman Gök, gazeteciliğin kamuoyunun aydınlatılmasındaki rolünü ve gücünü ortaya koyan bu fotoğraflarından ötürü gazetecilik ödülleri değer görülürken, devlet tahmin edileceği gibi yakasını bırakmadı. Abdurrahman Gök hakkında “örgüt üyesi olmak” ve “örgüt propagandası yapmak” iddiasıyla açılan davanın 30 Haziran 2022’de görülen karar duruşmasında “örgüt üyesi olmak” iddiasından beraat, “örgüt propagandası yapmak” suçlamasından ise 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezası kararı verildi. Gök duruşmalarda, suçlanmasının asıl nedenin Kurkut’un katledilmesinin delilini fotoğraflayarak ortaya koymasından intikam alınması olduğuna dikkat çekti. Aslında bölgede görev yapan Kürt basın emekçilerine yönelik baskıları takip eden herkes açısından da bu tartışmasız böyleydi.

Benzer uygulamalar daha önce de yaşanmıştı. Örneğin Hakkari Yüksekova’da bulunan bir şantiyede, özel hareket polislerinin bir grup işçiyi ters kelepçe yaparak yere yatırdığı ve “Türkiye Cumhuriyeti devletin gücünü göreceksiniz... Hepinizi tanıyorum ben... Kim hainlik yapıyor, kim ihanet ediyor, karşılığını görecek... Ne yaptı lan size bu devlet... Türk’ün gücünü göreceksiniz...” dediğini gösteren video habere imza atan Dicle Haber Ajansı (DİHA) Muhabiri Nedim Türfent, 12 Mayıs 2016’da gözaltına alınarak, “Silahlı terör örgütü üyesi olmakla” suçlandı ve 13 Mayıs 2016’da tutuklandı. İddianamesi tutukluluğunun 300. gününde, 7 Mart 2017’de hazırlanan Türfent, 20 tanığın beyanlarıyla “silahlı terör örgütüne üye olmak” ve “zincirleme bir şekilde terör örgütünün propagandasını yapmakla” suçlandı. Hakkında sekiz yıl dokuz aydan 23 yıl dokuz aya kadar hapis cezası istendi. Benim de, bazı meslektaşarımla birlikte izlediğim 14 Haziran 2017’deki ilk duruşması başladığında 399 gündür hapisteydi. O duruşmada tanıkların çok önemli bir bölümü, “Nedim Türfent ismini ilk kez duyduklarını, ifadelerini işkence altındayken zorla imzaladıklarını,” söylediler. Aralarında, kafalarına silah dayanarak ifadeye zorlandıklarını söyleyenler oldu. Ancak, işkence altında alınan o ifadelerle itibar eden mahkeme heyeti, duruşma önündeki bu açık itiraflarla ilgilenmedi bile. Türfent 15 Aralık 2017 tarihli beşinci duruşmasında, bu yalan ifadelerle dayanarak, “silahlı terör örgütü üyeliği” suçlamasıyla

sekiz yıl dokuz ay hapis cezasına çarptırıldı. 6 yıl 6 ay hapis yatan Gazeteci Nedim Türfent, 29 Kasım 2022 günü tahliye oldu. Tahliyesinden sonra görüştüğüm Nedim Türfent, -tıpkı Abdullah Gök gibi- kendisine yaşıatılanların yaptığı haberlere yönelik bir intikam olduğunu biliyordu.

Hakkını yemeyelim; yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, aslında Michael Ware da, Amerikan askerlerinin yaralı olarak ele geçirdikleri direnişçiyi, tıbbi müdahalede bulunmak yerine, yüzüne havlu kapatarak zaman içinde ölüme terk ettiklerini belgelemiş ve bunu belgeselinde de yansıtmıştır. Ancak Amerikan askerleriyle günler geçirdikten sonra, onların himayesindeki bir gazeteci olarak o sınırdaki durmuştur. Anlaşıldığı kadarıyla o anın sorgulanmasını, daha sonraya, o görüntüleri ve bu belgeseli yayınlama anına ertelemiştir.

Abdurrahman Gök ise daha önce de bölgede polisin baskılarına sıkça maruz kalmış bir gazeteci olarak, yakın çevresinin, bu görüntüleri yayımlaması halinde polisin baskısından kurtulamayacağı yönündeki uyarılarına kulak asmayarak sığağı sığağına belge niteliğindeki o görüntüleri yayımlamayı tercih etmiştir. Michael Ware dünyanın en büyük medya kurumlarından birinin çalışanıydı. Gök ise, onunla kıyaslanamayacak ölçekte bir basın kurumunda görev yapıyordu. Gök’ün Kemal Kurkut’un vurulmasını görüntülediği ana zoom yaparak, bu gerçekliği daha büyük ölçekte analiz etmeye çalıştığımızda ise şunu görüyoruz: Ware’in görev yaptığı alanda, fail durumundaki Amerikan askerleriyle arasındaki ilişkiyle, Gök’ün fail olarak fotoğrafladığı polislerle arasındaki ilişki tam tersidir. Şunu da eklemeyen olmaz; Gök ile fotoğrafını çektiği polisler arasında bir tabilik ilişkisi yoktur ama Gök de, zor bir coğrafyada görev yapan bir gazeteci olarak o polislerle ve onların arkadaşlarıyla yüz yüze olacak olmanın baskısıyla kuşatılmış bir gazetecidir. Buna rağmen, bedel ödemeyi göze almış olmasını hem kendisinin hem de çalıştığı kurumun farkını ortaya koyan bir istisna olarak not etmek gerekir. Nedim Türfent için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

Bir başka örnekle devam edelim. İktidar, devlet ve medyanın mülkiyet yapısından kaynaklı ilişkiler de, gazeteciliğin icrasının imkanlarını

ve sınırlarını önemli ölçüde belirler. Bir gazeteci görev yaptığı kurumun editoryal sürecine dahil olmaya başladıkça, neyi yazıp neyi yazamayacağını, neyi ne kadar gösterebileceğini öğrenir. Deneyim kazandıkça da iyice içselleştirir. Bu nedenle de iktidar medyası, dünyanın her yerinde iktidarların meşrulaştırma aracı, yalan söyleme makinesi olarak iş görürken, iktidarla büyük yığınlar, emekçi kitleler arasındaki çelişkilerin yol açtığı sonuçlar ancak iktidar ve sermaye tahakkümünün ötesindeki basın kurumlarında kendilerine yer bulabilir.

Uğur Zengin ve Sarayın Vergi Vermeyen Müteahhitleri

Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı genelgesiyle kamu kurumlarına tasarruf talimatı gönderilirken ve Mehmet Şimşek programıyla vergi kaçırıcılara karşı mücadele edildiği propaganda edilirken, Evrensel Gazetesi Ekonomi Editörü Uğur Zengin, 27 Temmuz 2024 günü Evrensel’de yayınlanan haberinde Saray iktidarının 190 milyar liralık adrese teslim kamu ihaleleriyle ihya ettiği 20 inşaat patronunun 8’inin 2023’te hiç vergi vermediğini, kalanların ödediği verginin ise denizde su damlası kaldığını ortaya çıkarmıştı. Uğur Zengin benzer içerikli bir dizi başka habere daha imza attı.

Burada da gazeteci duruşuyla, onu çevreleyen ilişkiler bütünü arasındaki bağlamın onun duruşunu realize etmesini mümkün kılıp kılmadığını birlikte görüyoruz. Tam bu noktada, Noam Chomsky’ye bir selam gönderelim: “Sistem, güce hizmet etmek üzere aldatma hakkının kullanılmasına karşı çıkılması halinde kendisini büyük bir öfkeyle korumaktadır; ideolojik sistemi rasyonel bir biçimde irdeleme fikri, genellikle başka bir temelde gizlense bile, kavrayışsızlığı ya da öfkeyi açığa çıkarır.”²

Evrensel Gazetesi’nin resmi ilan ve reklam hakkı, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı’na bağla Basın İlan Kurumu tarafından, bu ve benzeri içerikteki haberleri nedeniyle zaten iptal edilmiştir. Saray medyasında çalışan bir gazeteci ya da vergi vermeyen şirketlerle sıkı reklam ilişkisi olan medya

kurumunda görev yapan bir gazetecinin böyle bir haberi, o mecralarda yayınlamasının önü daha baştan kesilmiştir.

Ancak eski dönemin merkez medyası içinde görev yaparak, bedelini ödeme pahasına, halkı doğru bilgilendirmeye dayalı bir habercilik duruşundan ödün vermemeye çalışan birçok gazeteci olduğunu da hatırlatalım. Bu duruşu gösteren gazetecilerin birçoğu merkez medyada yaşanan neoliberal dönüşüm süreciyle birlikte aşama aşama buldukları mecraların dışına itildiler.

Medyada Neoliberal Dönüşüm:

Atilla Özsever Örneği

Bu isimler arasında, daha sonra öğretim üyesi olarak yaşamına devam eden Atilla Özsever, uzun sayılabilecek meslek yaşamıyla anılması gereken bir örnektir. 27 Mayıs 1960 darbesi sırasında Selimiye Askeri Ortaokulu’nda öğrenci olan ve 1967 yılında Kara Harp Okulundan piyade subayı olarak mezun olan Atilla Özsever, Ayrıntı Yayınları’ndan çıkan ‘Mesele Teslim Olmamakta’ adlı kitabında, gazetecilik dönemini de anlatır.

26 Şubat 1975 akşamı TRT televizyon haberlerinde yayınlanan röportajında bekçilerin sorunlarını gündeme getirir. Örneğin,. Bekçiler, “Polislerle aynı görevi yapıyoruz ama onlar ücretsiz ilaç alırken, biz ilaca para ödüyoruz. Bu eşitsizlik giderilsin,” der. Bunun üzerine ortalık karışır. TRT’ye müfettişler gelerek inceleme yapar. Ardından kısa bir süre sonra 4 Mart 1975 tarihli Son Havadis gazetesinin 1. sayfasında, “TRT’de THKP örgütü militanları vazife görüyor,” başlıklı bir yazı yayımlanır. Yazıda Özsever’in, Mahir Çayan liderliğindeki THKP-C örgütü üyesi olduğu, Mahirlerin cezaevinden kaçmasına yardım ettiği, piyade üsteğmeni iken tutuklanıp hapis yattığı ve CHP’nin affıyla serbest bırakıldığı yazmaktadır. Aynı gün, TRT’ye Özsever’in söz konusu haberiyle ilgili olarak İstanbul Mahalle Bekçileri Sosyal Yardımlaşma Derneği Genel Merkezi’nden bir teşekkür mesajı gelir. Özsever, Son Havadis’e bir tekzip gönderir. Nisan 1975’te Demirel hükümetinin işbaşına gelmesiyle İsmail Cem de 17 Mayıs 1975’te TRT’deki görevinden alınır ve yerine

2 Noam Chomsky, *Medya Gerçeği*, Çev.: Abdullah Yılmaz, Osman Akınhay, Everest Yayınları, 4. Basım, İstanbul, 2012 s.14

İslamcı kimliği ile bilinen Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş getirilir. 11 gün sonra da Özsever'in adresine, 'Artık hizmetine ihtiyaç kalmadığı' bildirilen bir yazı gönderilir.

Atila Özsever'i ardından merkez medyanın yazılı basın bölümünde emekçilerin dünyasını takip ederek gündemleştiren az sayıdaki gazeteciden biri olarak görürüz. 27 Nisan 1992'de Sabah gazetesinde 'Çalışma Dünyası' adlı köşesinin ilki yayımlanır. '12 Mart paşaları özelleştirmenin öncüsü' (18 Ekim 1993) başlıklı haber onun kaleminden çıkar. KİT'lerde 600 bin kamu işçisini ilgilendiren toplu iş sözleşmesi sürecinde, işçilerin taleplerine karşı çıkan dönemin Başbakanı Tansu Çiller için, "Emek-sermaye çelişmesini ispatlayan Başbakan" diye yazar.

Özsever Milliyet'te 'Emek ve İnsan' başlıklı sayfayı hazırlamaya başlar. Bu sayfanın ilk sayısı 1 Kasım 1993'te yayımlanır. Özsever'in sayfasında yaptığı birçok özel haber Milliyet'in manşetine taşınır.

Ancak neoliberal dönüşüm sürecinin medya alanında etkisini göstermesiyle birlikte, Özsever'in sayfası da, bu neoliberal dalgadan nasibini alır. Gazete patronunun medya dışı ticari ilişkileri nedeniyle, onun ele aldığı konular, patronun çıkarlarına çomak sokmaktadır. Bu artık tolere edilemezdir. 'Emek ve İnsan' sayfasının tasfiyesiyle birlikte, artık merkez medyada işçi ve emekçilere dair haberler kısa haber sütunlarına ya da sayfa diplerine itilmiş ve zaman içinde de adeta buharlaşmıştır.³

Meksika: Gazeteciler Kartellerin Hedefinde

Başka coğrafyalarda da gazeteciler mesleklerini yapmak bakımından başka zorluklarla sınıyorlar. Örneğin, 1992 yılından 2017 yılına kadar 38 gazetecinin öldürüldüğü Meksika'da, uluslararası çapta ödüllü gazetelerinden Javier Valdez, 2017 yılında, ülkenin kuzeydoğusundaki Sinaloa eyaletinde uğradığı silahlı saldırıda öldürülmüştü.⁴ Uyuşturucu ticaretiyle ilgili haberleri nedeniyle 2011

yılında Gazetecileri Koruma Komitesi'nin (CPI) Basın Özgürlüğü Ödülü'nü almış olan Valdez, otuz yıllık gazetecilik yaşamı boyunca Meksika'daki uyuşturucu ticareti ve Sinaloa uyuşturucu karteli dahil organize suç örgütleriyle ilgili birçok habere imza atmıştı. Valdez, öldürülmesinden bir yıl önce yayınlanan kitabının tanıtım etkinliğinde, gazeteci olmanın "kara listede olmak" anlamına geldiğini belirterek eklemişti: "Kurşun geçirmez yeğiniz ve korumalarınız bile olsa, eğer çeteler sizi öldürmek istiyorsa öldüreceklerdir." 50 yaşındaki gazeteci Meksika'nın Sinaloa eyaletinde aracından sürüklenerek çıkarıldı ve vurularak öldürüldü.

Bu cinayetler son da olmadı. 2022 yılı, Meksika'da gazeteciler açısından son 30 yılın en ölümcül senesinin yaşandığı yıl oldu. Meksika Gazetecileri Koruma Komitesi'nden yapılan açıklamaya göre, ülkede sadece 2022 yılında 15 gazeteci cinayete kurban gitti. Şimdi biraz daha geriye, Amerikan İç Savaşı'nın hemen sonrasına gidelim. Paul Greengrass'ın yönetmenliğini yaptığı, Tom Hanks'i başrolde gördüğümüz 2021 yapımı News of The World (Dünyadan Haberler), Paulette Jiles'in aynı isimli romanından uyarlanmıştır. Amerikan İç Savaşı'nın ardından kimsesiz kalan bir kızı, yaşayan son akrabalarının yanına götürmeye çalışan bir adamın hikayesini konu edinen filmde, kaptan Jefferson Kyle Kidd, üç savaş görmüş ve bunların ikisinde savaşmış biridir. Eşini kaybeden ve hayatta kimsesi olmayan Kidd, at sırtında kasaba kasaba gezerek okur-yazar olmayan insanlara gazete haberlerini okur ve bu yolla geçimini sağlar. İnsanlar, ulaşmaları kolay olmayan gazetelerden kendilerine haberler okuyarak, yaşadıkları yerden bir tren yolu geçeceğini haber veren Kidd'e, bu hizmeti için para verirler. Haberle hayat arasındaki ilişkiyi beyaz perdeye taşıyan filmde, haberin hem uzak kasabalardaki insanlar için taşıdığı hayati önemi görürüz hem de Kidd'in haber okuyarak hayatını kazandığına tanıklık ederiz. Adeta at üstünde bir spiker gibi.

Canavarlar Zamanında Gazetecilik

Artık yeni medya teknolojileriyle haberin olduğu anda okura ulaştığı bir zamandayız. Eskiden gazetecilerin, diğer insanlara göre dünyayı bir gün

3 Fatih Polat, Mesele Teslim Olmamakta, Evrensel, 14 Haziran 2021

4 Meksika'da yıllardır suç örgütlerini araştıran gazeteci öldürüldü, BBC News Türkçe, 16 Mayıs 2017

önceden yaşadığı düşünülürdü. Bu, bizim kuşak gazeteciler için önemli bir ayrıcalığa işaret ederdi. İnsanların, 'Bugün neler olmuş?' sorusuna yanıt bulmak için ellerine alıp okuduğu gazeteler aslında bir gün önceden hazırlanmış ve baskıya gönderilmiş olduğu için, o yazılanların hepsi, gazeteciler tarafından bir gün öncesinden bilinmekteydi.

Bugün, haberin daha oluş halindeyken okura, izleyiciye aktarıldığı teknolojilerle iş yapıyoruz. Buna bir de yapay zeka teknolojisinin sunduğu imkanları ekleyin.

Tüm bu yeni gerçeklik içinde, gazetecilik bağlamında son on yılın önemli tartışma konularından biri de hız ile doğru habercilik arasındaki dengede dögümleniyor. Haberi geç kalmadan iletmek kuşkusuz önemli ama bu bir haberi doğru olarak aktarmaktan daha önemli değil. Dolayısıyla hız ile haber arasındaki ilişkide, unsurları tamamlanmış, gerekli teyit süreçleri işletilmiş habere duyulan ihtiyaç, iyi gazetecilerin, deneyimli editörlerin önemini de güncel tutarak yarına aktarıyor.

İtalyan Marksist kuramcı Antonio Gramsci'nin, "Eski dünya ölüyor ve yeni dünya doğmak için mücadele ediyor, şimdi canavarlar zamanı" sözü, bugün açısından da bize anlamlı bir hatırlatma yapıyor. Bölgemizin ve dünyamızın türlü krizlerin girdabında sürüklendiği bir dönemde, gazetecilik de bundan ister istemez nasibini alıyor.

Ancak doğası gereği devrimci olan gazetecilik, kendi krizini aşarak bu canavarlar çağından alınımın akıyla çıkmayı başaracaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Dijital Teknoloji İle Medyanın Toplumdaki Rolü

Güven Suvarioğulları

Tarihsel süreç içerisinde insan toplulukları, yaşamdan edindikleri bilgi ve deneyimlerle kendi toplumlarının değişim ve dönüşümüne etkide bulunmuş, kendi yaşamlarını yarattıklarıyla şekillendirmişlerdir. Yine kazanmış oldukları zihniyet gücüyle yeni toplumsallıklar inşa ettikleri gibi bunu sonraki kuşaklara aktarmasını da bilmişlerdir. Toplumun değişip dönüşmesindeki rolleri itibarıyla birçok faktörden bahsedebiliriz. Amabiz buyazımızda özellikle teknoloji olgusundan dijital teknolojilerle birlikte çok yaygın bir kullanım alanına kavuşan ve yaşamımızı çepeçevre kuşatan dijital medyadan onun kullanım amaçlarından ve yarattığı sonuçlardan bahsedeceğiz. Dijital teknolojiler gündelik hayatımızda o kadar yer etmeye başladı ki dijital kültür sosyolojisi denen bir disiplin bile ortaya çıkmış durumdadır. Dijitalleşen medyayla kurulan tüketim-üretim ilişkileri dijital ortamda (medyada) kültürel etkileşimler yapıyor, bunlarda yeni ilişkilene ve pratikleri yaşamımıza koyuyor. Günümüze geldiğindeyse dijital dönüşüm (ki buna geleneksel medya da dahildir) o kadar yaygın bir hale geldi ki içinde yaşadığımız topluma “ağ toplumu” deniliyor. Bireyler, kurumlar, kavramlar, anlam dünyaları internetin güçlendirdiği ağlar içinde “var olabiliyorlar”. Bu durum yeni bir sosyolojik çözümlemeyi gerektiriyor. Bu teknolojiyi kimler yönlendirmekte, dijitalleşen yeni medyayla nasıl bir zihniyet, yaşam, kültür, sanat, ekonomi, siyaset, kısacası insana ve topluma dair nasıl bir gerçeklik oluşturulmak istenmektedir. Bu değişim dönüşümü iyice irdelemek ve eleştirel bir gözle sorgulamak bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Teknoloji toplumun kolektif üretiminin maddi boyutu olarak toplumun olduğu her yer ve zamanda insan yaşamında yer edinmiştir. Ancak sanayi devrimiyle birlikte özellikle de günümüze doğru gelindiğinde hız kazanan teknolojik gelişmeler yaşamımızın tüm alanlarına sirayet eder duruma gelir. Teknolojinin kullanımı, ele alınışı ve yarattığı etkiler bağlamında birçok farklı akım ve düşünürün görüşleri ortaya çıktı. Bu kapsamda tekno-deterministler ile toplumsal belirlenimcilerden bahsedebiliriz. Tekno-deterministler teknolojinin toplumsal ve kültürel yapılanmada büyük etkiye sahip olduğunu belirtirken toplumsal belirlenimciler; toplumsal yapılanmada esas olan birey, toplum, kültür olduğunu ve teknolojinin toplumun gereksinimleri çerçevesinde oluştuğunu savunur. Her iki akıma baktığımızda özünde gerçekliğin bir köşesinden tuttuğu ama bütünselliği yakalayamadıklarını görebiliyoruz. Zaten tekno-deterministler insan yaşamının belirleyeni mutlakiyete yakın bir düzeyde teknolojiye bağlamaları, kültürel altyapıyı yok saymaları, toplumsal belirlenimciler de toplumsal dinamikler incelenirken teknolojinin insan ve toplum yaşamındaki etkisini görmezden gelmeleri dolayısıyla eleştirilmektedirler. Konuyu daha anlaşılır kılmak adına Engels’in “İhtiyaçlar tüm icatların anasıdır” sözüne başvurduğumuzda her iki akımın iç içeliğini görmüş olacağız. Tüm icat ve teknolojiler insan ürünüyse, ki öyledir, o zaman teknolojiyi toplum ve zihniyetinden azade tutamayız. Aynı şekilde her yeni bir teknolojinin (matbaa, telgraf, telefon, bilgisayar) kendisiyle birlikte yeni bir yaşam kültür ve toplumsallık oluşturduğunda tartışma götürmez bir gerçekliktir.

Manuel Castells'in de toplum ve teknoloji arasında diyalektik bir ilişki olduğunu, teknolojinin toplumu temsil ettiğini, teknolojik aygıtların doğası ve toplum üzerindeki etkisi anlaşılmeden yapılan toplumsal araştırmaların eksik kalacağını belirtmesi yukarıda yaptığımız değerlendirmeyi güçlendirmektedir.

Öte yandan bu iki akımın yanında teknolojinin toplumsal yaşam, düzen ve maddi koşullardaki etkisini gören F. Nietzsche, E. Durkheim, K. Marx, Max Weber, M. Horkheimer, Adorno gibi düşünürler teknolojinin toplumsal ve kültürel yapılanma üzerindeki yıkıcı etkilerini eleştirmişlerdir. Bilim, teknoloji ve toplum arasındaki ilişkiyi sanayi devriminin doğuşu çerçevesinde ele alan Marx teknolojik gelişmeyle kapitalizmin birbirini beslediğini önceki tarıma dayalı toplumsal yapının yerini artık endüstri toplumunun aldığını ve sanayileşmeyle birlikte kentleşmenin ortaya çıktığını belirtir. Kentleşmenin de toplumsal eşitsizliğin vücut bulduğu ve kapitalizmin kendisini örgütleyen alan olduğunu söyler. Marx bu belirlemeleri 19. yüzyılda yaparken, 20. yüzyıla geldiğimizde teknolojinin kullanım amaçlarına ilişkin Frankfurt Okulu'nun temsilcilerinden de ciddi eleştiriler gelir. Adorno ve Horkheimer ABD'deki medyayı ve teknolojileşmeyi gördükten sonra kültür endüstrisi ismiyle eleştirel bir teori ortaya atmışlardır. Her ikisi özellikle metalaşma ve toplumun kendisine yabancılaşmasına atıfta bulunarak, popüler kültürü kitleleri (toplumu) edilgenliğe ve pasifizme itmek için standartlaşmış (makineleşmiş) ürünler (medya, filmler, diziler, radyo programları ve dergiler) üreten bir fabrikaya benzetiyorlar. Bu bağlamda kültürün metalaştığını söyleyerek ideolojik bir yerden eleştiri geliştiriyorlar.

Dijital Medya, Yurttaşlar Hakkında Denetim İşlemi Sunmaktadır

Günümüze geldiğindeyse teknolojiye dönük eleştiriler özellikle dijitalleşmenin evrenselleşen karakteri nedeniyle farklı noktalara evrildi. Öyle ki dijital kolonyalizmden bahsedilmektedir. Çünkü daha çok vatandaşın internet kullanması haline gelmesi, kişisel verilerin artması ve talebini de kolaylaştırdı. Bu yüzden bu dönemi gözetim toplumu olarak tanımlayanlar çoğunluktadır. Bilindiği gibi bilinen tarihsel klasik kolonyalizmde fiziki denetleme daha

baskındı. Ancak dijital kolonyalizmde dijital ortamda hizmet veren platformlar (Facebook, Instagram, Twitter vb.) iktidarların yeni gözetim ve denetim aracı haline gelirken öte yandan kapitalist şirketlerin yeni sömürü kanalları olarak hizmet vermektedirler. Çevrimiçi grupların (sanal toplulukların) yer aldığı platformlar ticari firmalardır. Aynı zamanda sunulan ürün ve hizmet ücretsiz olmakla birlikte platform sahiplerinin, kullanıcıların verilerine ulaşım ve paylaşım hakkı bulunmaktadır.

Tahakkümcü güçleri ayakta tutan ve iktidarlarının devamını sağlayan şey zor aygıtından ziyade rıza üretimidir

Bilişim teknoloji ve pazarlama dünyasında çok sık kullanılan bir vecizeye göre, eğer bir ürüne para ödemiyorsanız gözetim, maalesef artık otomatikleşmiş ve gönüllü hale gelmiş durumdadır. Dijital medya ve internet, yurttaşlar hakkında bilgi toplamak ve gözetleme işlemini yerine getirmek için kullanılan bir denetim mekanizması işlemi sunmaktadır. Peki, bu kadar yaygın gözetleme ve denetlemenin nedeni nedir? Kuşkusuz birçok nedeni vardır. Ama esas olan bununla hem sömürdükleri toplumun gelecekteki yaklaşımını belirlemeye çalışmak hem de neler yapılabileceğini öngörülerek ona göre toplumu yönetebilmenin yeni yol ve yöntemlerinin daha öncelikli hale getirilmesidir. Tabi sadece gözetlemeyle kalmıyor toplumdaki gelen talep ve arayışlarla kendi kontrolünde yön vermeye çalışarak burada açığa çıkabilecek enerjiyi de olumlu-olumsuz olarak kendi yararlarına kullanmaya çalışıyorlar. Biz bunu "Halkların Baharı" diye bilinen eylemlerden de biliyoruz. Küresel hegemonik güçler bölgedeki temsilcisine karşı gelişen tepkiyi bir yere kadar desteklediler. Ancak gelişen toplumsal hareketlerin kontrolden çıkarmaması adına da halktan gelen adalet, özgürlük, eşitlik, demokrasi taleplerini müthiş bir algı operasyonu ve yönlendirmeyle sadece iktidardaki kişilerin değişimiyle sınırlı kalmasını sağladılar. Özünde çokta bir değişim sağlanmadığı gibi hegemonyaya oynayan güçler hiçbir fiziki askeri

zor aygıtına başvurmadan dijital medya üzerinden oluşturdukları algı operasyonu ile hem kendi politikalarının devamını sağladılar hem de ortaya çıkan değişimlerle bölgede kendi yaşam tarzını dayatarak kültürel ve zihni sömürüye daha da açık bir toplumsal gerçekliği oluşturdular. Gerçekliğin bir yönü buyken diğer bir yönü de açıklayabiliriz. Halkların baharının kitleleşmesinin altında dijitalleşen medyanın herkesin ulaşabileceği bir düzeyde olması var. Bu durum bazen sosyal medya platformlarının kurucularının hedeflediklerinin hilafına da sonuçlar doğurabileceğini gösterdi. Her ne kadar halkların baharı özünden saptırılmış ve bölgeyi sömürüye daha açık hale getirdiyse de, bu süreci başlatan, hatta adına “Twitter devrimi” denmesine neden olan dijital medyada kendini örgütleyen sosyal hareketinin varlığını ortaya koydu. Buna dijital aktivizm de denilmektedir.

Günümüz teknolojileri çeşitli teknik aletlerle egemenlerin zihniyet ve düşünce yapısını topluma yayan bir aletler topluluğu haline getirilmiştir. Bu noktada Lewis Mumford’un kapitalizmin teknolojiyi aşırı bir şekilde sömürerek, insanlar ile makineler arasındaki ilişkiyi dönüştürdüğünü ve insanları kontrol altına alarak tekrardan yapılandırdığını ve teknolojilerin sosyal kontrol aracı olarak kullandığını belirtmesi çok çarpıcı bir tespittir. Bu tespitin hakikat payı çok güçlüdür. Egemen güçler bilim, teknik alanındaki teknolojik gelişmeleri kendileri açısından çok yoğunluklu, derinlikli ve yetkince kullanmaktadırlar. Bu araçlarla kendilerini basitleştirerek toplumun tümüne istedikleri gibi kendilerini ulaştırmayı başarmaktadırlar. Öyle ki insanlar nasıl dönüştüklerinin farkına bile varamamaktadırlar. Bu sayede toplum, kapitalist modernite zihniyeti, anlayışı, kişiliği temelinde duygu ve düşünceleri şekillendirilerek yönlendirilmektedirler.

Egemen güçler iktidarlarını sürdürmek ve güçlendirmek için ellerindeki tüm imkanları (çok büyük masraflarla teknolojik yaratımları gerçekleştirerek) sonuna kadar kullanırlar. Peki, teknolojiye neden bu kadar önem veriliyor? Çok iyi biliyoruz tahakkümcü güçleri ayakta tutan ve iktidarlarının devamını sağlayan şey zor aygıtından ziyade rıza üretimidir. Tarih boyunca bu hep böyle olmuştur. Askeri, ekonomik, siyasi zor aygıtları bir

toplumu bir yere kadar denetimde tutabilir. Ama ne zaman ki koşullar değişir, zihni ve yüreği teslim alınamayan insanlar başkaldırır o zaman tahakkümcü anlayışın yaşam şansı ortadan kalkar. Onun için egemenler mevcut teknolojilerle öyle bir algı oluşturuyorlar ki insanlar zihnen adeta felç ediliyor ve düşünemez hale getiriliyor. Zihinsel tutsaklık geliştiğinden insanlar güle oynaya egemenlerin hizmetine koşuyor, sistemin yeni gönüllü kölesi haline gelmiş oluyorlar. Onun için kapitalizm aynı zamanda algı yönetim formudur. Hegemonyayı ayakta tutan da bu oluyor. Bu bahsettiğimiz durum hegemonik güçler arasındaki çelişkilere de yansıyor.

Teknoloji ve medya zaten tek başına kötülenecek olgular da değildir. Sorgulanması gereken yan bunların iktidar ve sermayeyle olan ilintisi ve kullanılış tarzıdır

Daha önce savaş stratejilerinde dördüncü kol çalışması olarak bilinen basın-yayın çalışmaları (medya) 21. yüzyılda gördüğümüz gibi özel savaş politikalarıyla deyim yerindeyse birinci kol çalışması haline gelmiş durumda. Savaşın çoğu da günümüzde dijital teknolojiler üzerinden yürüyor. Zaten mevcut verilere baktığımızda da bunu görmek mümkündür. ABD-Çin arasındaki rekabet salt askeri silahlar ve donanımlarla yürümüyor. Önceliğin dijital teknolojilerde olduğunu söyleyebiliriz. ABD Google, Amazon, Facebook, Apple, Microsoft (GAFAM) gibi dijital teknoloji sektörleriyle daha güçlü pozisyondayken Çin’de Baidu, Huawei, Alibaba, Tencent gibi şirketlerle ABD’yi takip ediyor, öyle ki dijital medya şirketleri dünyadaki etki güçleri boyutuyla (ekonomik, siyasi, toplumsal) büyük etki gücüne ulaşmıştır.

Dijital medya organlarıncı yürütülen sanal dünya çok önemli bir zihinsel egemenlik aracı oluyor. Özellikle kapitalist sermayedarların tekniğe hakimiyeti ve milyarları yönetme ihtiyacı sanal yaşamı zorlayan asıl etkidir. Bu çerçevede sermaye sahipleri, toplumu ilgi alanlarına göre birbirinden ayırıştırarak farklı

sanal topluluklara bölme ve onları birbirinden izole ederek yalnızlaştırmaktadırlar. Gerçek komünal-toplumsal yaşam yok olmuştur. Dijital ortamdaki gruplar ve topluluklar, yükümlülük ve sorumluluk yeri olan gerçek toplulukların aksine ironi ve oyun üzerine kurulmuştur. Abdullah Öcalan, bir değerlendirmesinde “Hakikat bir simülasyon (kopyalama) dünyasına indirgenir. Asıl ve kopya arasındaki ayrımın anlamı kalmaz” demektedir. Bu değerlendirmede de görüldüğü üzere sanal yaşam sınırsız taklide dayanır. J. Baudrillard bu çerçevede simülasyon ve simülakr kavramlarını çözümlüyor. Buna göre simülasyon gerçeğin yapay olarak yeniden üretilmesiyle, simülakr ise gerçeğin yerini alan taklit ve soyutluk oluyor. Böylesi bir yaşamın hakikati olmadığını ve içinde sahtelik barındırdığını belirtebiliriz. Peki, bu durum nasıl gelişiyor ve zihinler fethediliyor? Yaşam bu kadar sahteleşirken insanların zihninde kendi yaşam tarzlarının ve duygu düşün dünyalarının bir hakikat olarak algılanması nasıl sağlanabiliyor? Aslında insanların nesneleştirilmesini bunun en temel nedeni olarak gösterebiliriz. Kartezyen anlayışıyla ortaya çıkan özne-nesne ayrımında toplumun çoğunluğu nesneleştirildi. Ama insan varlık olarak hep kendisine biçilen sınırların dışına çıkmaya çalışır. Bu arayış kendisini nesne pozisyonundan çıkarmak için yeni kanallara sevk eder, bu aynı zamanda insanın kendisini anlamlandırmaya ve var etmeye dönük çabasıdır da. Çünkü oluş hali süreklidir, bu arayışlarını yoğunlaştığı bir dönemde sosyal medyayla birlikte (dijital medyanın yükselmesiyle) insanlar farklı ifade biçimleri ve yeni “özgürlük” alanlarını keşfetti. Öyle ki internetin ortaya çıkışıyla oluşturabilecek sanal toplum daha demokratik ve katılımcı bir toplum ve kültür ortaya çıkaracağına, hatta internetin ideal kamusal alan olacağına inanılıyordu. Henry Jenkins “katılımcı kültür” olarak bunu kavramlaştırmıştır. Bu kavramla internet sayesinde vatandaşların kamusal alana daha kolay ve aktif bir şekilde katılabilir olmasından bahsediliyordu. İnsanlar bilgisayar ağları, cep telefonlarıyla zaman ve mekandan bağımsız olarak dilediği zamanda ve istediği yerden ağa bağlanabilecek ve etkileşim kuracaktı. Dikkat edilirse yani medya ile insan aslında ortak bir paydada buluşuyorlar. Normal zamanlarda bir araya gelmeleri imkansız olan bu insanlar bir araya gelip etkileşim içerisine giriyor, paylaşımında bulunuyorlar.

Bu imkan nesneleştirilmiş insan psikolojisinde çok farklı bir duygu yaratıyor. Ve kendisini özne olarak görmesini sağlıyor. Çünkü bu ortamın kendisini doğalında özgürleştirdiğini düşünüyor. Bu teknoloji-toplum ilişkisi üzerinden yeniden kurulan ilişkiler kullanıcılara fayda sağlıyor gibi görünüyor. Ancak burada kapitalizmin kitle-sürü toplumunun zemini oluşturulmuş oluyor. Farkında olmadan mevcut nesneleşmeye yeni bir nesneleşme ekleniyor. En tehlikeli yanı ise ortaya çıkan şekillenmenin birey tarafından özgür tercihle ortaya çıkan bir varoluşmuş gibi ele alınmasıdır. Kapitalist modernite kendi zihniyeti hilafına toplumu özgürleştiren seçenekleri topluma sunmaz. Tüm seçenekler aslında kapitalist modernitenin kendi zihniyet ve yaşam tarzının versiyonlarıdır. Kişinin burada birçok versiyondan birini seçmesi onun özgür bir tercihi olduğu anlamına gelmez. Özünde aynı sisteme hizmet ediyor ve onun bir uzantısı haline geliyor. Dikkat edilirse herkes bir yerden sonra birbirini taklit ederek birbirine benzetiliyor. Öyle ki topluma, “simülakr toplum”, “sanal toplum”, “tek zihniyetli toplum” deniliyor. Kitle-sürü toplumu derken de bundan bahsediyoruz. Taklit gelişmenin zıddıdır. Dolayısıyla burada özgürleştirici bir rolden ziyade medyatik yaşam ve simülasyon yaşam anlam yitimi olduğunu söyleyebiliriz. İletişimin rahatça sağlandığı bu çağda bireycilik yalnızlaşma, toplumsal parçalanma, tarihsizlik, çürüme ve kaos daha da artmaktadır. Bu temelde sosyal toplum gerçeğini, toplum kırımının bir versiyonu olarak da ele alabiliriz.

Teknolojiye Özgürleştirici Rol Oynatılabilir

Medya modernizmin en etkili beyin ve yürek yıkama aracıdır. Bu aygıt dijital iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklardan yararlanılarak kapitalist modernite zihniyetine sahip insan profili yetiştirmekte çok önemli bir rol oynar. Abdullah Öcalan, bir değerlendirmesinde “Kapitalist sistem, sanat endüstrisi aracılığıyla tüm toplumu etkisi altında tutarak, sisteme muhtaç bir katmerli meşrutiyeti sağlar. Toplum anlık olarak sanal bir dünyanın bombardımanı altında tutulup özdeşünüm olanağını sürekli yitirmeye karşı karşıya bırakılır” der. Bu bağlamda baktığımızda küresel hegemonik güç olarak

ABD'nin sanat endüstrisi çatısı altında Amerikan kültürü, yaşam tarzını yine Hollywood sineması ve edebi çalışmalarla tüm dünyaya nasıl pazarladığını ve kendisini hakim kıldığını görebiliyoruz.

Bu durum hegemonyaya oynayan güçlerce derinden fark edildiğinden merkez-çevre ilişkisi bağlamında yeni arayışları da beraberinde getirmektedir. Çünkü bu alanlardaki hakimiyetin kendilerini hegemonik güç yapabileceğini biliyorlar. Askeri, ekonomik, siyasi boyutuyla ABD'yle boy ölçüşebilecek duruma gelebilirler ama kültürel hegemonyalarını sağlayamadıkça baskın güç olamayacaklarını da biliyorlar. Dikkat edilirse Çin'in kuşak-yol projesi de her ne kadar ekonomi görünümü (bunun payı da var) bir proje gibi görünse de altında yatan temel amaçlardan biri de Konfüçyüs kültürünün yaygınlaştırılmasıdır. Bu boyutta bir kültürel hegemonya sağlayabilirse o zaman merkez-çevrede bir dönüşümün şansı artmış olacak. Kapitalist uygarlık kendini hakim kılabilmek için özellikle toplumun varoluşsal özü olarak ahlaki ve politik dokusunu zihniyetini hedef alır. Bu kapsamda önce kültür asimile edilir, sonra da yoğunca tüm dünya halklarına taşırılmak üzere bir endüstri haline getirilir; özellikle spor, sanat ve seks gibi olguları endüstrileştirmesiyle toplum güdülerinin sınırında bir yaşama hapsedilir. Özünde bu her üç olgu da toplumların kendi varlığını sürdürmesi, sağlıklı yaşama sahip olması, kendisindeki özü keşfetme ve anlamlandırma boyutuyla büyük önem taşımaktadırlar. Ama sermayedarların kullanım biçimi itibarıyla maalesef her üç olguda hastalıklı ve sapkınca bir düzeyde kullanıma indirgenmiş ve kapitalist modernitenin hegemonik güçleri tarafından yoğun bir istismara uğratılmış durumdadır. Bu noktada dijital medyanın yoğun bir rolünün olduğunu ve araçsallaştırıldığını görmek gerekiyor. Ve aynı zamanda tekeli tahakkümcü güçlerin zihniyetlerinin yayılmasında önemli bir güç kaynağı oluyor.

Teknoloji ve dijital medyaya ilişkin yukarıda belirttiklerimiz bu olgulara karşı bizde negatif bir algı oluşturabilir ve bu olguların sürekli dışlanması gerektiği hissini uyandırabilir. Ancak amacımız bir bütünlük bu olguları kötülemek değildir. Teknoloji ve medya zaten tek başına kötülenecek olgular da değildir. Sorgulanması gereken yan bunların iktidar ve sermayeyle olan ilintisi ve kullanış tarzıdır. İnsan

ve toplumun eylemleri, teknolojiyi inşa eden en önemli faktörlerdir. Topluluklar anlam dünyasının ve kullanım pratiklerinin bizzat yaratıcılarıdır aslında, her bir toplumsal teknolojik gelişme insanlığın ihtiyacı ve yaşamın daha kaliteli olması adına ortaya çıkarılan gelişmelerdir. Toplumun ihtiyaçları ve ahlaki-politik dokusu ekseninde kullanılırsa yaşamı cennet bahçesi haline de getirebilir. Ama ne yazık ki tahakkümcü zihniyet tarafından el konularak kendi menfaatleri doğrultusunda kullanılmıştır. Öyle ki toplumun bizzat yaratıcısı olduğu bu olgular bu zümrelerin elinde bir canavara dönüşme potansiyeline kavuşuyor. Bunların rolünü kullanan belirliyor ve bu olgular çok etkili birer silah gibidirler. Hegemonik güçler bunun farkında olduklarından toplumun direnme odaklarını etkisizleştirmede bu silahlardan yoğun bir şekilde yararlanılmaktadır. Bundan dolayı genelde olumsuz bir rol karşımıza çıkmaktadırlar. Egemenlerin bunları kullanması deyim yerindeyse kansız bir savaş olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü toplumların bir versiyonu olarak karşımıza çıkıyor. Yani olumlu-olumsuz olması onun kullanımındaki amaçta gizlidir. Olumsuz yönleri ön plana çıksa da bu olguların toplum için olduğu toplumun kendi yaratımı ve icatları olduğu gerçeğini hiç unutmamak lazım. Bu kapsamda olumlu bağlamda kullanabileceğimiz şekilde bu olguları yeniden ele almak ve toplumun hizmetine koymak gerekiyor. Teknoloji ve toplumun, birbirini bütünleyen bir şekilde işletilmesi gerekiyor. Dijital bir dünyada yaşadığımız bir gerçek ve öyle anlaşılıyor ki daha fazla yaşamımızda yer etmeye devam edecek. O zaman bizimde bu gerçeklikten yola çıkarak bu olguları kendi toplumsal gerçekliğimize yaratıcı bir şekilde uyarlamamız önemli bir nokta oluyor. Kapitalizm algı yönetiminde toplumu zihnen felç edip esir almasında teknoloji ve medyaya nasıl stratejik bir rol atfediliyorsa, bizimde bunların gücünü hakiki anlamda çözümlememiz ve işlevselleştirmemiz gerekiyor. Bunları kapitalist modernitenin güdümünden çıkarmamız, hatta bu aygıtları daha yetkin bir şekilde kullanarak toplumu eğitip, bilinçlendirmesinde kullanabildiğimiz zaman, özgür toplumun varlık, oluş ve zaman diyalektiğinde özgürleştirici bir rol oynayabilir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Toplum Korkutma Ve Teslim Alma Aracı Olarak Medya

Ertuğrul Maviöglü

Medya ile toplum ilişkisi, yarattığı etki itibarıyla hükmedici olsa da görünümü, devletin herhangi bir zor aygıtının kitlelerle kurduğu ilişkiye kıyasla oldukça naiftir. Hem hükmedici hem de çok naif... Bu çelişkili birlik, kuşkusuz, medyanın toplumla ilişkisine yakından bakmamıza ve daha derinlikli inceleyip kavramamıza ihtiyaç duyar.

Öncelikle şu gerçeği anımsayalım: Gazeteleri para vererek bayiden satın alıyoruz. Televizyonlarımızın uzaktan kumandasının tuşlarına basarak izleyeceğimiz kanalı kendi irademizle seçiyoruz. Dinleyeceğimiz radyonun frekansını ayarlarken herhangi bir baskı görmüyoruz. Ve sanal medya platformlarında kimi ve neyi takip edeceğimiz, tümüyle özgür irademiz dâhilinde.

Buraya kadar sorun yok; her şey kontrolümüz altındaymış gibi görünüyor. Peki, gerçek böyle mi? Hep kendi tercihlerimizin peşinden gidiyor gibi görünsek de içimizden gelen yüksek volümlü bir ses, bu ilişkide iradeyi fazlasıyla aşan, hatta onu ezip geçen önemli bir problem olduğunu söylüyor. Hem de öylesine geçiştirilecek türden değil; oldukça büyük bir problem. Kafamızda kimi soruların dönüp durması tam olarak bu yüzden.

Mesela, medya ile kurduğumuz ilişkide “kendi irademiz” dediğimiz şey, gerçekte bir koşullanmanın ürünü olabilir mi? Ya da yüzlerce seçenek arasında gezinirken bile aslında seçenekten yoksun muyuz? Yani neredeyse tümü tek bir amaca hizmet eden

yüzlerce, binlerce, on binlerce ışık ve ses yumağının içinde, çoktan yolumuzu kaybetmiş olabilir miyiz?

Gelin bu sorulara biraz daha yakından bakarak yanıt oluşturmaya çalışalım ki medya-toplum ve medya-iktidar ilişkilerinin anlamı biraz daha berraklaşsın. Burada elbette ki dünya medyasını ele almak mümkün, ama konuyu ayaklarımızı bastığımız coğrafyaya doğru çekmek, soyuttan somuta doğru ilerlememizi kolaylaştıracağı için daha ehven.

Ayrıca yanlış anlamaların önünü kesmek için dikkat çekilmesi gereken başka iki ayrıntı daha var. Birincisi, yazı boyunca “medya” kavramı, büyük sermayenin elindeki o devasa oyuncuğu tanımlamak için kullanılacak. İkincisi, yazının derdini rahatça ortaya koyabilmesi için başlangıç noktası olarak mümkün olan en yakın tarih dilimi seçilecek.

Yani, örneğin toplum-medya ve iktidar-medya ilişkisine, 1831’de II. Mahmut’un emriyle yayın hayatına başlayan Takvim-i Vekayi’den doğru bakmanın pek bir yararı yok. Çünkü Takvim-i Vekayi’nin Osmanlı İmparatorluğu’nun resmi sözcülüğünü yapmak üzere kurulduğundan dem vurup, tarihsel basamakları birer ikişer çıkmak mümkün olsa da bu, ziyadesiyle sıkıcı ve yorucu olur.

Bu nedenle, nispeten daha yakın bir zaman dilimini, mesela 1980’lerin başlarından bugüne doğru on yıllık zaman kesitlerini esas alarak medya-toplum ve medya-devlet ilişkilerindeki evrimsel süreci ele almak çok daha elverişli olacak. Böylelikle hem 12 Eylül 1980 faşist

darbesinin yarattığı kırılma sonucu medyanın yapısı üzerindeki baskın rolüne hem de medyanın yaşadığı değişim ve dönüşümlere kolaylıkla odaklanabileceğiz.

Türkiye’de basının medya haline gelmesi, sanılan aksine gazetelerin Bab-1 Ali’den plazalara taşınmasıyla başlamadı. Gazeteler henüz Bab-1 Ali yokuşundayken de, medyalaşmanın ya da basında tekelleşmenin temellerinin atılmaya başlandığı, o dönem bu mesleği sürdürenlerin malumuydu.

Meslek içindeki herkes, gazeteciliğin haber verme nosyonunun törpülediğine, hızla aşındırıldığına, yerleşik etik ilkelerin yerini iş dünyasının ve devletin kurallarının almaya başladığına birebir tanık oluyordu. Üstelik bu akış birden bire de ortaya çıkmış değildi. Basının da medyaya dönüşmeden önce devlet ve patron tarafından çizilen sınırları vardı ve bunu aşmaya kalkanların başına gelenler de herkesin malumuydu.

1980’LER

Milliyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni olan Abdi İpekçi katledildiğinde 70’lerin sonuydu. 1 Şubat 1979’da İpekçi suikastini gerçekleştiren Mehmet Ali Ağca, iki yıl sonra 13 Mayıs 1981’de bu kez Papa II. Jean Paul’e saldırı düzenleyecekti. Zaman içinde ortaya çıkan ilişkiler, Ağca’nın kontrgerilla aparatı olduğunu gösterdi; ne İpekçi ne de Papa, rastgele seçilmiş hedeflerdi.

TRT yapımcısı Ümit Kaftancıoğlu, 11 Nisan 1980’de sol görüşlü olduğu için faşistlerin kurşunlarına hedef olurken, dehşet verici bir başka gazeteci cinayeti de 22 Temmuz 1980’de işlendi. Demokrat Gazetesi muhabiri Recai Ünal’ın, faşistler tarafından kaçırılıp işkence edilerek öldürülmesi, o günlerde işkence aleti olarak kullanılan bir manyetonun fotoğrafını birinci sayfadan kampanya halinde teşhir eden Demokrat Gazetesi’ne verilen bir sus işareti gibiydi.

Recai Ünal’ı katlettikten sonra Fransa’ya kaçan faşist katil İsmail Hakkı Parlak, hakkında açılan dava zaman aşımına uğrayınca Türkiye’ye döndü ve soyadını değiştirdi. 1999 seçimlerinde de İsmail Hakkı Cerrahoğlu ismiyle MHP’den milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. Yani faşist katilin suçu yanına kâr kaldığı gibi, aynı zamanda ödüllendirilmişti.

Bu örneklerle rağmen bu dönemde gazeteci cinayetlerinin basına yön vermek için temel bir yöntem haline getirildiğini söylemek, çok yerinde bir tespit olmaz. Basını asıl zapt-ı rapt altına alacak olan dalga, 12 Eylül 1980 faşist darbesiyle birlikte geldi.

Bu döneme dair asıl vurgulanması gereken ayrıntı, basındaki özgürlük kırıntılarının bile tümüyle yok edilmesi ve otorite karşısında gazetecilerde zaten var olan itaat eğiliminin kalıcılaşması oldu. Cunta döneminde gazetelerde çalışanların anlatımlarına göre bu eğilim, bir nevi şartlı refleks deneyine benzer bir tarzda gerçekleşti. Gazetelerin merkez bürolarına hangi haberlerin yasak olduğuna ilişkin tebligatlar, önce bir albay tarafından, daha sonra farklı gün ve haftalarda sırasıyla yüzbaşı, teğmen ve başçavuşlar tarafından getirildi. Daha sonra bir süre postacı erler bu görevi üstlendiler. Uzunca bir dönem, gazete yönetimleri yasakları tebliğ edenlerin rütbesine bakmaksızın gelen bütün talimatlara harfiyen uydu.

Üstelik, talimatlara uymayanların başına neler gelebileceği, yaşanan gözaltılar ve geçici kapatma kararları sayesinde de ziyadesiyle test edildi. Çok geçmeden cunta yönetiminden gazetelere tebligat gönderilmez oldu ve başlangıçta da kimse bunun farkına varmadı. Ama artık sansür tebligatları olmasa da gazetelerde cuntayı rahatsız edecek nitelikte bir haber de yayımlanmıyordu. Çünkü tüm bu sansür tebligatları zamanla, gazete editörlerinde haberlerin hangi üslup ile servis edileceğine dair kesin refleksler oluşturmuştu.

Ve itaat etmeye alışmış olanların sansür talimatlarına ihtiyacı kalmamıştı. Arşivler, o dönemki tanınmış pek çok köşe yazarının cuntayı ve lideri Kenan Evren’i hiçbir talimata gerek kalmaksızın kendiliklerinden övdüğüne, cuntanın sağ-sol kavgasını nasıl bitirdiğine ilişkin methiyeler düzdüğüne dair yazılarla dolu. Yine arşivler, haber kurgularının da cuntanın istediği biçimde yapıldığını gösteriyor.

Bu açıdan değerlendirildiğinde, son yarım yüzyıllık basın tarihindeki en önemli kırılmanın cunta yıllarında gerçekleştiğini söylemek yanlış olmaz. Halkın haber alma hakkının postalların altında çiğnendiği bu dönemde gazeteler, faşist cuntanın propagandasını yapmak dışında başka bir işe yaramayan kâğıt parçalarına dönüştüler.

1990'LAR

1990'lı yıllar, medya açısından pek çok istisnayı bünyesinde barındırır da, henüz devlet dersini istenildiği düzeyde içselleştirmemiş olanların hizaya sokulabilmesi için büyük bir şiddet dalgasının devreye sokulduğu bir dönemdi. Neredeyse matbuat tarihi boyunca işlenen gazeteci cinayetlerinin yarısı bu on yıllık kesite sığırdı ve üstelik öldürülen gazetecilerin ezici bir çoğunluğu Kürt basınındandı. Çetin Emeç, Turan Dursun, Uğur Mumcu, Ahmet Taner Kışlalı gibi tanınmış gazeteci ve yazarları öldürenlerle ilgili açılan soruşturmalar hep sonuçsuz kaldı.

Kürt gazetecilerin Ape Musa'sı, Musa Anter'in katledilmesine ilişkin açılan soruşturmada olduğu gibi, gelen her hükümet, kontrgerillanın parmak izlerini silmek için elinden geleni ardına koymadı. Tüm bu cinayetler arasında sadece gazeteci Metin Göktepe'nin dövülerek öldürülmesiyle ilgili açılan davada sanık polisler göstermelik cezalar aldılar. Cinayet emrini veren yetkili isimlere ise hiç dokunulmadı.

Öte yandan, Kürt gazetecilerin katillerinin JİTEM mensubu oldukları herkesin bildiği bir sırken, açılan bütün soruşturmalar akamete uğradı. Dahası, bu dönemde yine JİTEM tarafından öldürülen Sabah Gazetesi muhabiri İzzet Kezer için gazete yönetiminin neredeyse hiçbir girişimde bulunmaması, önemli bir ayrıntı olarak hafızalardaki yerini aldı.

Devlet marifetiyle muhalif gazeteciler tek tek öldürülerek susturulmaya çalışılırken, bir de toplu katliam girişimi yaşandı. Özgür Ülke gazetesinin 3 Aralık 1994'te hem İstanbul'daki merkezi bürosunun hem de Ankara bürosunun eş zamanlı olarak bombalanması, devletin gerçeklerin üzerinin örtülmesi için hiçbir sınır tanımayacağıнын ayan beyan ilanıydı.

Fakat gazete bombalamak, gazetecilerin araçlarına bomba koymak, onları kurşunlayarak, döverek ya da kaçırarak öldürmek, medyadaki muhalif damarı yok etmeye yetmedi. Bu bakımdan 90'lar, muhalif basının karşılaştığı ciddi kıyıma rağmen direncini yüksek tutması sayesinde tersine bir kırılma yaşanmasına da zemin oluşturdu. Bu dönem, özellikle Kürt basını açısından, yalanın perdesini yırtma mücadelesinin yükseltildiği; halkın haber alma hakkının habercilerin yaşamı pahasına savunulduğu bir geleneği büyüttü.

Ve devlet, katlederek muhalif basını yok edemeyeceğini anladı ve sansür yöntemlerinde köklü değişikliklere gitmek zorunda kaldı.

2000'LER

İşte, 2000'li yılların başından itibaren gazeteciler, bu kez daha farklı baskı yöntemleriyle yüzleşmek zorunda kaldılar. Evet, hala büyük bir şiddet dalgasını göğüslemek zorundaydılar ama eskisine göre daha farklı bir biçimde... Artık öldürülüyorlardı, ama haklarında ağır ceza istemli soruşturmalar açılıyordu.

Bu soruşturmaların yoğunluğu nedeniyle gazeteciler işlerini yapamaz hale geliyordu. Bununla da yetinmiyorlar; üşenmeden her habere tekzip yazıyor, tazminat davaları açıyor ve gazete ile televizyonları ağır para cezalarına çarptırıyorlardı. Örneğin, "Hayata Dönüş" adını verdikleri 19 Aralık 2000'de 20 cezaevinde gerçekleştirilen eş zamanlı katliam sonrasında, hükümet resmi kaynaklar dışında yapılan haberlere karşı açık bir savaş başlattı.

Aslında medyanın büyük bir kesimi katliamı "Sahte oruç, kanlı iftar" gibi başlıklarla coşkuyla karşılamıştı. Hükümetin bütün derdi, hala gerçeğin peşine düşen az sayıda gazete ve gazeteciydi. Onları da hizaya soktuğunda, eli kolu bağlı insanlara karşı gerçekleştirdiği bu büyük katliamın sorumluluğunu tutsakların üzerine atabilecek, yeni hizmete soktuğu F tipi hücre cezaevlerinde de dilediği gibi at oynatacaktı.

Dönemin hükümeti, uygulamaya koyduğu politikasına aykırı haberler yapan, resmi açıklamalarla yetinmeyip gerçeğin peşine düşen gazeteciler hakkında seri davalar açtığı gibi, onları yayın yönetmenlerine, yazı işleri müdürlerine, haber müdürlerine, hatta patronlarına gönderdiği mektuplarla şikâyet ederek itibarsızlaştırmaya çalıştı. Gerçeğin peşine düşen bir avuç gazeteci hakkında o kadar fazla soruşturma açılmıştı ki, adliye koridorlarından çıkıp haber yapmaya ya da yazı yazmaya vakit bulamaz oldular.

Üst üste açılan bu soruşturmaların asıl amacının gazetecilere ceza vermek değil, mesleki manada felç etmek ve daha da önemlisi sindirmek olduğu zamanla daha iyi anlaşıldı. Hiçbir gazeteci açılan bu soruşturmalar nedeniyle cezaevine girmedi, ama bu politikadan etkilenerek hükümetin çizdiği kırmızı çizginin ötesine geçmekten artık vazgeçen, kalemını

çizginin berisinde oynatmayı tercih eden gazeteci ve yazarların sayısı arttı.

Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink'in 19 Ocak 2007'de öldürülmesini ise bir boyutuyla gazeteci cinayetleri kapsamında değerlendirmek mümkünse de, bu cinayetin politik niteliği, herhangi bir gazetecinin hedef alınmış olmasından çok daha fazlasına işaret ediyordu. Dink, asıl olarak Ermeni muhalif kimliği nedeniyle katledilmiş ve bu cinayetle birlikte devletin başını ağrıtan Ermeni sorununun tasfiye edilmesi öngörülmüştü.

Yani, Dink cinayetinden yola çıkılarak devletin gazetecileri susturmak için 90'lı yılların politikasına geri döndüğü sonucuna varmak, hayli zorlama bir tespit olurdu. Bu dönemde medya-iktidar ilişkilerindeki asıl ayırt edici özellik ise medya sahipliğindeki değişim ve dönüşüm üzerine kuruldu. Daha önce kartel olmakla suçladığı bütün medya gruplarını, beraber hareket ettiği sermayedarlara satın aldırarak ya da medya sahiplerini rüşvet ve şantajlarla yanına çekerek dönüştürmek, AKP'nin bu dönem uygulamaya koyduğu politikaların ön sıralarında yer aldı.

AKP'nin medyayı kendi yanına çekme planı, 2007'de Sabah ve ATV'nin Çalık Holding'e satılmasıyla başlayıp, 2018'de Doğan Grubu'na bağlı gazete ve televizyonların Demirören Grubu'na satılmasıyla tamamlandı. Ve elbette ki, medyanın neredeyse yüzde 95 oranında AKP iktidarının denetimi altına girmesini sağlayan bu hayli sert ve karmaşık süreçte, rüşvet, şantaj ve devletin her türlü baskı mekanizması devreye girdi.

Ve süreç yine ve yeniden halkın haber alma hakkının çiğnenmesi ile nihayete erecekti. Tek fark, halkın haber alma hakkı faşist cunta yıllarında olduğu gibi postallarla değil, bu kez makosenlerle çiğnenecekti.

2010'LAR

AKP'nin, 2010'lu yıllarda medyaya yönelik planları ivme kazandı. Hükümet, bir yandan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) marifetiyle el konulan gazete ve dergileri kitabına uydurarak yandaş şirketlere peşkeş çekmeye çalışırken, diğer yandan da KCK ve Ergenekon operasyonlarını bahane ederek seri bir biçimde gazetecileri tutukluyordu.

Bu dönemde Kürt gazetecilerin yanı sıra pek çok muhalif gazeteci de cezaevlerine atıldı. Öyle ki, Türkiye kısacık bir zaman diliminde Çin'i geride bırakarak, en fazla gazeteciyi hapse atan ülke unvanını açık ara ele geçirdi ve uzun bir süre boyunca da bu unvanı kimseye kaptırmadı. 2020'ye geldiğinde, kimi kaynaklara göre 150'nin üzerinde gazeteci hapishanelerde yatmaktaydı.

2010 ve 2020 yılları arasındaki kesite dört büyük basın operasyonu damgasını vurdu. Bunlardan birincisi, 2011 başlarında Oda TV'ye yönelik gerçekleştirilen operasyondur. Bu operasyon, yargı ve emniyette kilit konumda olan Fethullah Gülen cemaatine yakın polis, savcı ve hâkimlerin marifetiydi. Gazetecileri tutuklamak için sahte deliller üretildi, somut delilden ziyade niyet okuma yoluna gidildi ve tutuklu gazetecileri içeride tutmak için her yol mubah görüldü. Bu dönem, henüz medyanın tümüyle AKP ve Gülen koalisyonunun eline geçmediği bir dönemdi ve gazeteci tutuklamalarına yönelik eylemler ile yapılan eleştiriler sık sık medyada kendisine yer bulabiliyordu. Hem yapılan haberlerle, hem de özellikle İstanbul'da gerçekleştirilen eylemlerle "Gazetecilere Özgürlük" mücadelesi canlı tutuldu.

İkinci büyük operasyon, kapatılma tehdidi altında olan ve sık sık polis baskınlarına maruz kalan Özgür Gündem gazetesiyle dayanışmak üzere bir günlük nöbetçi yayın yönetmenliği yapan gazeteci ve aydınlara yönelik düzenlendi. 2016'da önce üç nöbetçi yayın yönetmeni tutuklandı ve yaklaşık 50 nöbetçi yayın yönetmeni hakkında davalar açıldı. Bu davaların neredeyse tümünden hapis ve para cezaları çıktı.

Üçüncü büyük operasyon, 15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişiminin ardından yaşandı. Fethullah Gülen Cemaati'nin başını çektiği iddia edilen başarısız darbe girişimi sonrasında ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) ve AKP Hükümeti'nin aldığı arkası gelmeyen sert tedbirler, hayatın her alanını olduğu gibi medyayı da ciddi bir biçimde sarstı. Darbe girişimi öncesinde 32 olan tutuklu gazeteci sayısı, OHAL'in ilanının ardından geçen bir buçuk aylık süre içinde önce 110'a, ardından da 150'nin üzerine çıktı. OHAL sonrasında çok sayıda gazeteci hakkında yakalama kararı çıkarılmakla birlikte, bazıları yurt dışına çıktıkları, bazıları da teslim olmadıkları için haklarında herhangi bir işlem yapılmadı.

OHAL sonrasında onlarca gazete, televizyon, dergi, ajans ve diğer yayın kuruluşu sorgusuz sualsiz kapatıldı. Yayın araçlarına, binalarına ve tüm malzemelerine ise el konuldu. Dördüncü büyük gazeteci operasyonu ise Cumhuriyet gazetesinin çalışanlarına, yöneticilerine ve yazarlarına yönelik olarak 2016 sonunda düzenlendi. Zaman içinde Cumhuriyet soruşturmasının asıl amacının gazeteci ve yazarlara ceza vermek değil, bu gazetenin geliştirdiği muhalif yayın çizgisini yok etmek olduğu daha iyi anlaşıldı. Nitekim Cumhuriyet, bir süre sonra savcının tanığı olanların eline geçti ve aynı gün çok sayıda gazeteci işten atıldı. Amaç hasıl olmuş, Cumhuriyet'in AKP karşısındaki muhalif pozisyonu kırılmıştı.

AKP, bir yandan kendisine muhalif olan gazetecileri işsiz bırakarak, mahkemelerde süründürerek ya da tutuklayarak etkisiz hale getirirken, diğer yandan gazete ve televizyonları ele geçirme planına da ara vermemişti. Doğan ve Doğu grupları kısa sürede teslim bayrağını çektiler. Kapalı kapılar ardında yapılan anlaşmalarla Doğan grubunun vergi cezaları büyük oranda kaldırıldı ve buna paralel olarak gazete ve televizyonlarda kimin çalışıp kimin çalışmayacağına hükümet karar vermeye başladı. Doğan grubunun gazete ve televizyonlarının kilit noktalarına hükümet yanlısı gazeteciler getirildi. Medyadaki varlıklarını yaptıkları iyi ve çarpıcı haberlere değil, AKP iktidarına borçlu olan bu kişiler kısa sürede yayın çizgisini belirler hale geldiler. Bir süre sonra Doğan grubuna bağlı gazete ve televizyonlar, tıpkı Yeni Şafak ya da Akit gazeteleri gibi “Yeni Türkiye” propagandası yapmaya başladılar.

Çok geçmeden de Doğan grubu, sahibi olduğu gazete ve televizyonları hükümete yakınlığı ile bilinen Demirören grubuna satarak medyadan çekildi. Gazete ve televizyonlar Doğandan Demirören'e geçince, AKP zihniyetinin, bırakın muhalifliği, gazeteciliğin temel prensiplerine uygun bir biçimde mesleğini sürdürmek isteyen gazetecilere bile tahammül edemediği daha iyi görüldü. Çok büyük bir tensikat dalgası yaşandı ve geride, hükümete biat edenlerin dışında kimse kalmadı. Doğu grubu ise hükümetin baskılarına herhangi bir direniş göstermeksizin teslim oldu. Doğu Grubu'nun patronu Ferit Şahenk'in bir toplantıda Tayyip Erdoğan'ın önünde yerlere kadar eğildiğini resmeden bir fotoğraf karesi, aslında medyadaki yeni

dönemi özetleyen bir sembol gibiydi. Doğu Grubu da gelen emirlere uydu ve hem yönetim mekanizmalarını hem de personel politikalarını iktidarın talepleri doğrultusunda yeniden dizayn etti.

Tüm bu gelişmeler, AKP iktidarının medyanın neredeyse yüzde 95'ini kontrol altına alması sonucunu doğurdu. Kuşkusuz iktidar açısından büyük bir başarı gibi görünen bu tablo, deyim yerindeyse pirüs zaferinden başka bir şey değildi. Çünkü hepsi iktidarın “Yeni Türkiye” propagandasını yapmakla görevlendirilmiş olan televizyonların izlenme oranları yerlerde sürünmeye başlarken, gazetelerin tirajları da çok sert düşüşler kaydetti. Toplum, aynı yorumcuların çıktığı birbirinin kopyası kanalları izlemiyor, aynı başlıkları atan gazeteleri satın almıyordu.

Dağıtım şirketlerinin verilerine göre gazete satışlarındaki gerileme günlük 2 milyonu aştı. İktidar yanlısı şirketler tarafından satın alınan pek çok gazete bu nedenle art arda kapanmaya başladı. Ayakta kalabilenler ise kamu kuruluşlarının verdikleri reklamlar ve iktidara bağlı belediyelerin toplu alımları sayesinde yaşamını sürdürebiliyordu.

Özetle ifade etmek gerekirse, medya, AKP'nin bitmeyen hırsı ve doyurulması imkânsız olan açgözlülüğü sayesinde muktedirin elinde temerküz olduğu anda çöktü. İktidar-medya ilişkilerindeki bu şartlar olgunlaştıktan sonra toplum-medya ilişkilerinde de önemli bir değişim yaşandı. Daha önceleri “dördüncü kuvvet” diye adlandırılan medyanın, iktidarı destekleyen kitleler dışında kimseyi etkileme gücü kalmadı. Halen iktidar yanlısı medyanın televizyonlarını izlemeye, gazetelerini okumaya devam edenlerin ise gerçeklik algısını yitirmiş, sadece iktidarın yaydığı yalanlara ihtiyaç duyanlarla sınırlı kaldığını söylemek mümkün.

Medyanın Zehirli Dişi

Ama bu haliyle bile medyanın toplum üzerindeki olumsuz etkisini küçümsemek, düşülebilecek en büyük yanlışlardan birisi olur. Çünkü medya, halen devletin en önemli ideolojik aygıtlarından birisi olarak varlığını koruyor. Medyanın iktidarı arkasına alarak, topluma yaymaya çalıştığı korku ve zorbalık hafife alınacak gibi değil.

Medya, bu yönüyle iktidar adına toplumsal boyutta algı yönetimi ve rıza üretiminde önemli görevler üstlenmeye devam ediyor. Üstelik çoğu kez muhalif kimlik sahibi olduğunu iddia eden medya organları da, farkında olarak ya da olmayarak, bu akışın parçası olabiliyorlar.

Rıza üretimi, güç odaklarının toplumu yönlendirme isteği doğrultusunda medyanın üstlendiği rol olduğu kadar, bilinçli bir propaganda faaliyetini de içeriyor. Okurlar ya da izleyiciler, anlatılan hikâyelerin büyüüne kapılarak kendilerini, işaret edilen tribünlerden birinin koltuklarından cellatlarını alkışlarken bulduklarında ise hedefe varılmış oluyor.

Pazarlama şirketlerinin de sıkça başvurduğu bu yöntem, öncelikle kitleleri korkutmayı gerektiriyor. “Deprem olacak, milyonlarca insan ölecektir. O halde ‘kentsel dönüşüm’ şarttır.” Mesela bu aşamada muktedirlerin, semtleri soylulaştırma ve yoksulları kent dışına sürme hedefinden hiç söz edilmez.

“İç savaş çıkacak, ülke bölünecektir. O halde sınır içi ve ötesinde operasyonların sürdürülmesi, milyarlarca doların silahlanmaya ayrılması gereklidir.” Mesela bununla birlikte savaşın getireceği felaketlerden, insanların katledileceğinden, özgürlüklerin kısıtlanacağından, hukukun ve yasaların ayaklar altına alınıp çiğneneceğinden hiç söz edilmez.

“Sağlıklı olsanız bile önerilen ilaçları kullanmalısınız. Aksi halde tedavisi mümkün olmayan hastalıklara yakalanabilirsiniz.” Mesela insanlar, gelecekte yakalanma ihtimali oldukları hastalıklarla korkutulurken, ilaç şirketlerinin sağlıklı insanların sırtından elde ettikleri devasa kârlardan hiç söz edilmez.

İşte korkunun yaygınlaştırılması ve buna bağlı olarak rıza üretiminde belirleyici rol, dün olduğu gibi bugün de medyanın üzerinde duruyor. Medya, bu yönüyle dün olduğu gibi bugün de “spin doktoru”nun görevini üstlenerek gerçeği yeniden kuruyor.

Kürde karşı soykırım ve imha politikalarını normalleştiriyor. Hukukun ayaklar altına alındığını bile bile tecrit politikalarını, binlerce siyasi tutsağın haklarının çiğnenmesini, hak arayan emekçilerin uğradığı zorbalığı sıradanlaştırıyor. Amaç iktidarın çıkarlarını kollamak olduğu için medyada kullanılan dil de büyük bir değişime uğruyor.

Medyanın uzun süredir “zam” yerine “fiyat ayarlaması”, “küçülme” yerine “eksi büyüme” gibi ifadeleri kullanması tesadüf değil. Bu yüzden iş cinayetleri “fitrat”, yaşanan büyük felaketler “şükürler olsun ki daha fazla kaybımız yok” diye sunuluyor. Kadın cinayetlerinde kadınların suçlanması, Roboski’den cezaevi katliamlarına, Suruç’tan 10 Ekim Ankara Gar katliamına kadar öldürülenlerin hedef tahtasına oturtulması tesadüf değil.

Medya, tam olarak böylesi kritik zamanlarda devreye sokuluyor. Topluma, yaşanan sorunların çözümünün yine iktidarda olduğu mesajını veriyor. Bu mesajların toplumsal tezahürü, “büyüklerimiz bilir” şeklinde oluyor. Sorunların çözümünün kendi dışlarında geliştirileceğini düşünen kitlelerde tepkisizlik ve kayıtsızlık yaygınlaşıyor. Olay ve olgular arasındaki neden-sonuç ilişkisini kaybediliyor. Ve nihayetinde en olumsuz durumları bile normalleştirme eğilimi geliyor.

Umudun kırılması da rıza üretiminin önemli bir parçası olarak alttan alta medya tarafından yayılıyor. Örneğin, emeklilerin zam taleplerinin “bütçede kaynak yok” denilerek, demokratik taleplerin “bu haklar AB ülkelerinde bile yok” denilerek bastırılması bu yüzden.

Sadece bu da değil. Siyasal iktidar, medya aracılığıyla sisteme alternatif olabilecek her türlü yapılanmanın, örgütlenmenin ve talebin önünü de kesmeye çalışırken, sisteme karşı her itirazı mahkûm etmek için itiraz sahiplerinin boyunlarına “saldırgan”, “yasadışı”, “izinsiz”, “bölücü”, “yıkıcı”, “darbeci” gibi yaftalar asıyor.

İşte rıza üretimi ve algı yönetimine dair tüm bu ayrıntılar, bir yandan iktidarın zorbalığını perdelerken, aynı zamanda toplumu hizaya sokmakta önemli roller üstleniyor. Tam da bu nedenle, şimdilerde kolu kanadı kırılmış bile olsa, asli görevlerini asla aksatmayan medyanın dışlarından topluma zerk ettiği bu öldürücü zehri ciddiye almak kadar bertaraf etmek için gayret göstermek de önemli bir görev olarak önümüzde duruyor.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Kürt Basınının Bağımsızlığı

Mehmet Ali Ertaş

Medyanın rolü, inançları, fikirleri ve mevcut gelişmeleri, bir disiplin ve planlamayla toplumla paylaşmak ve toplumu aydınlatmaktır. İnsanlık tarihinde basın her zaman özel bir yer tutmuştur. Toplum ne kadar gelişirse basın araçlarını da geliştirir. Ateşten tutalım, sese, farklı yol ve yöntemlere kadar; yere, zamana ve koşullara göre basın araçları değişkenlik göstermiştir. Aynı zamanda toplum ne kadar örgütlenirse, bilim ve teknoloji de gelişmiş olur. Doğal olarak basın ne kadar gelişirse paylaşım veya halka yayılımı da gelişir. Toplum ve çevresini bilgilendirmek isteyen insanlar her zaman basına ihtiyaç duymuş; yaşamın bir parçası gibi görmüştür.

Tarihte çok sayıda toplum, ırk, krallık, imparatorluk, parti, dernek ve cemiyet, kurulduktan sonra fikirlerini ve çalışmalarını kamuoyuyla paylaşmak, örgütlenmek için öncelikle basın alanını geliştirmek istemişlerdir. Komisyon, parti veya devletler özellikle basını özel örgütlenme alanı olarak görmüşlerdir. Günümüzde de basın her kurum, devlet ve örgüt için birinci güç konumundadır. Eğer bir kurum ve örgüt, basın alanında ne kadar örgütlenirse fikirlerini ve çalışmalarını halka o kadar güçlü yayabilir; fikir ve felsefesini anlaşılır kılabilir. Aynı şekilde propaganda çalışmalarını başarılı yaptıkça buna paralel olarak örgütlenebilir, güçlenebilir ve toplumda kabul görülür. Bu bağlamda kitleyi etrafında toplar ve kendisine bağlar. Krallık ve imparatorluk dönemlerinde, her kral ve imparator ferman-emirlerini ülkenin dört tarafına yaymak için özel örgütler kurmuşlardır. Bu birimler sadece basın işleri yapmışlardır. Örneğin; Roma İmparatorluğu döneminde "Cursus Publicus" örgütü kurulmuştu. Roma, basın kültürünü Mısır Krallığı'ndan, Mısır ise Mezopotamya Uygarlıkları

ve Hititlerden almıştı. Bu doğrultuda basın araçları ve yöntemlerinin Mezopotamya'dan dünyaya yayıldığını görmekteyiz. Ve yayıldıkça teknik ve araçları da değişmiştir. Bugün Kürdistan topraklarına baktığımızda her köyde topraktan bir tepe bulunuyor. Bu tepelerin iletişim için inşa edildiği söylenmektedir.

Dolayısıyla iletişim tekniği ve yönteminin binlerce yıl önce Mezopotamya/Kürdistan topraklarında kurulduğu söylenebilir. Toprak yığınları, kaleler, tepe ve vadilerde inşa edilmiş mağaralar buna örnek olarak verilebilir.

Ulus-devlet, kendini Kürdistan topraklarında örgütlendikten sonra, diğer tüm bilimler gibi iletişim ve basın araçları da onun denetimine girmiştir. Temeli Kürdistan topraklarında olan eski alet ve tekniklerden matbaa aletlerine kadar, her şeyi kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirip, rengini ve görünüşünü değiştirip kendi ürünleri gibi dünya piyasasına sürmüşlerdir. Kendi kültürleri gibi kabul ettirdiler. Nasıl ki tarihin başlangıcını yazının gelişimi ve yazıyla başlatmışlarsa; basın tarihi de matbaa ve yazıyla başlatmışlardır.

Bu bağlamda basın tarihine baktığımızda Ortadoğu ve Mezopotamya'da filizlendiğini söyleyebiliriz. Tohumları Mezopotamya topraklarında yeşerdi. Ancak modern basın ve matbaa baskının tarihine baktığımızda bunun Avrupa'da ortaya çıktığını görüyoruz. Kürt basınının baskılı tarihini de Kurdistan Gazetesi ile başlangıcıyla ele alabiliriz.

İlk Kürt Gazetesi: Kurdistan

KURDİSTAN gazetesi, ilk baskılı Kürt gazetesidir. 22 Nisan 1898'de Kahire'de yayımlandı. Osmanlı

İmparatorluğu'na bağlı Kahire bölgesinde yayın hayatına başladı. Kahire'ye sürülen Bedirxan ailesinden olan Miqdat Mithat Bedirxan tarafından çıkarıldı. Mîr Bedirxan, Osmanlı'ya baş kaldırdı ve isyan İngilizler tarafından bastırıldı. Mîr Bedirxan ailesi de Mısır'a sürgüne gönderildi. Burada basın-yayım ve kültürel alanda örgütlenerek Kurdistan Gazetesi'ni çıkarmaya başladılar. Osmanlı baskıları nedeniyle Kurdistan Gazetesi 31 sayı tek çıkardı.

II. Abdülhamit'in (1876-1908) otoriter yönetimi de Kürt/muhafif basınının gelişmesini istemiyordu. İttihat ve Terakki Cemiyeti, 23 Temmuz 1908'de ikinci meşrutiyeti ilan etti. Eylül 1908'de Kürt Teâvun ve Terakki Cemiyeti kuruldu. İstanbul'daki pek çok Kürt siyasetçi ve aydın bu çatı altında toplandı. Kürt Teâvun ve Terakki Cemiyeti, 5 Aralık 1908'de aynı isimle bir sayı çıkardı. Gazetenin sorumlusu ünlü şair Pîrmerd'di. Gazete, 1919 yılına kadar sadece 9 sayı çıkarabildi. Aynı süreçte marjinal kimliğe sahip ve küçük çaplı birçok gazetede yayımlandı. Örneğin; Şarqî Kurdistan, Amidî Sevda, Yekbûn, Kürdistan (1919). Bu süreçte 6 Haziran 1903'te "Rojî Kurd" gazetesi Hevî (Umut) cemiyeti tarafından çıkarıldı. Osmanlı'nın yıkılmasıyla İstanbul'da Kürtçe gazeteler yeniden çıkarıldı. Önemli bir yere sahip olan Jîn Dergisi bunlardan birisiydi. Jîn, Kürdistan Teali Cemiyeti'nin dergisiydi ve 1918 sonbaharında yayına başladı. Burada kaos sürecinde hangi güçlerin kendi kendini organize edebildiğini, çalışabildiğini ve önemli eserler çıkarabildiğini görüyoruz. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılma sürecinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından önceki süreçte pek çok cephe ve örgüt bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa ülkeleri de bu süreci kolaylaştırıyor ve devleti kendilerine göre yönetmek istiyorlar. Bu bağlamda Kürt yazarların basın etrafında örgütlenme fırsatları daha fazla. Basını bir örgütlenme ağı olarak görüyorlar. Ancak devlet yönetimi güçlenip bu gerçeği görünce Kürt basınına sansürle ve yasaklarla engelliyor. Kürt basınının 1900'lü yıllardaki durumu bize şunu gösteriyor; basın güçlü bir ideolojik örgütlenme yapamazsa uzun ömürlü olamaz. Fazla direnemez.

Cumhuriyetten Sonra Kürt Basını

Cumhuriyet dönemine baktığımızda ise Kürt basınının durumunu daha iyi görürüz. Kürt basınına

dönük yaklaşım bize Kürt toplumuna ve kimliğine yaklaşımı da gösteriyor. Devletin kuruluşunun ilk yıllarında Kürt-Türk ittifakı, ortak vatan ve Kürtlerin hakları çokça konuşuluyordu. Ama Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte Kürtlerin haklarından hiçbir şekilde bahsedilmiyor.

Türkiye'de 1938-1968 arası dönem, politik Kürt hareketleri açısından "Sessizlik Çağı" olarak değerlendiriliyor. Bu dönemde Türkçe yayımlanan bazı yerel gazeteler şunlardır: Dicle Kaynağı (1948), Şark Mecmuası (1950), Şarkın Sesi (1950), İleri Yurt (1959), Demokrat Doğu (1950) Şark Postası (1952) Agiri (1953) Henek (1955), Cûdî (1956), Dersim (1957), Ceride-î Dersem (1957) Mezopotamya (1959)... Bu gazeteler yayımlandığı dönemde İstanbul Üniversitesi'nde okuyan Musa Anter (Apê Mûsa), ölümüne kadar Kürt siyasi fikrinde yer almış, Kürt basınına eşsiz bir destek vermiş ve 1960-1990 yılları arasında 40'a yakın gazete ve dergi yayımlanmıştır.

Başûr'da Kürt Basını

Berzencî hareketinin Süleymaniye'deki merkezi aynı zamanda Irak'taki Kürt basınının da merkezidir. İngilizlerin Süleymaniye'de matbaa kurmasının ardından ilk dergi ve gazeteler yayımlanmaya başladı. Berzencî döneminde yayımlanan ilk gazete ise Pêşkewtin'dir. Bunun yanı sıra 1920-23 yılları arasında Süleymaniye'deki İngiliz matbaasında Bangî Kürdistan'ın 14 ve Rojî Kürdistan'ın 16 sayısı basılmıştır. Berzencî, 1923 isyanı sırasında Süleymaniye'den ayrılırken matbaayı da yanına alarak dağa çıkar ve mağarada çalışmalarına devam eder. Bangî Haq dergisi dağda basılıyor. Pîrmerd döneminde Irak'ta Kürt basınının gelişmesine büyük destek veren bir diğer isim ise Husên Mukriyanî'dir. Aydın, feminist ve Kürt gazeteci, Kurdistan Mukriyanî, amcası Husên Mukriyanî'nin izinden gitti.

Rojhilat'ta Kürt Basını

Rojhilat'ta Kürt basınındaki gelişmeler Türkiye, Irak ve Suriye'dekine benziyor. İranda 1920'lerin başında Kürt basınının ilk yayınlarına rastlıyoruz. Rojî Kurd gazetesi yayımlandı. İngilizlerin Şahî desteklediği dönemde Simko'nun 1920-29 yılları arasındaki isyanı bazen büyüdü bazen küçüldü. Bu siyasi dönemde İrandaki ilk

Kürtçe gazete Rojî Kurd yayımlanıyor. Bu gazetenin en önemli özelliği Simko Axa'nın resmi yayını olmasıdır. Daha sonra 1943-44 yıllarında Niştiman adıyla yayımlandı. J.K. Derneği tarafından basıldı. Mahamad Cumhuriyeti'nin ilanıyla Kürt basınının imkanları da artmış oldu; Hawar-î Kurd (1945), Kurdistan (1945-46), Kurdistan (1946), Girûgalî Mindalani (1946), Helalê (1946), Hawar-î Niştiman (1945). 1979 yılında İslam Devrimi ile İranda yeni bir hükümet kuruldu. Bu durum da fırsata dönüştü ve Kürt basını yeniden büyüme şansı yakaladı. Birûskek (1979), Hîwa (1979), Hêriş (1979), Tîrmersî (1979), Dengê Kurd (1979), Gîrûgal (1979), Kirmanşan (1979) ve Merdûm (1979-80) bu dönemde çıkan bazı gazetelerdir.

Rojava'da Kürt Basını

Osmanlı'nın son yıllarında İstanbul'da filizlenen Kürt basını, 1920'den bu yana Suriye'nin başkenti Şam'da önemli bir adrese sahip oldu. Çünkü Celadet ve Kamûran Bedixan ile Qedrî Cemîl Paşa, Osman Sebrî, Cegerxwîn, Doktor Nûreddîn Zaza, Hasan Hişyar Sebrî ve Tewfiq Wehbî gibi Kürt aydınları Şam'a sürmüştü. Aydınlar Şam'a geldikten sonra 1927 yılında merkezi Lübnan-Suriye olan Xoybûn Örgütü'nü kurdular. Agirî'de serhildanı örgütlediler. Ancak Agirî serhildanı başarısızlıkla sonuçlanınca yeniden yayınevi işine döndüler. Hawar dergisi 1932 yılında burada yayın hayatına başladı. Bedirxan ailesi derginin çıkarılmasında yine önemli bir rol oynadı. 11 yıl çıkan dergi bir süre Fransa sömürgesinin baskılarından dolayı durdu. Her şeyden önce dergiyle birlikte Latin alfabesinin de temelleri atıldı. Bu bağlamda Kürtçeye ve Kürt edebiyatına tarihi bir destek vermiş oldu.

Hawar'dan sonra Rohanî, Roja Nû ve Stûr dergileri basıldı. Bu üç derginin ortak özelliği aynı kadro tarafından çıkarılmış olmasıdır. Aynı kişiler bu dergilerde yazdı ve aynı anda yayımlandı. Ancak Ocak 2011'den itibaren Suriye'nin halk protestolarına sahne olduğu ve Baas Rejimi'nin darbeye maruz kaldığı birçok Kürtçe yayında dile getiriliyor. Öyle görünüyor ki Suriye yeniden dergi, gazete, radyo ve televizyon yayıncılığı merkezi haline gelecek. Suriye'de Ocak 2011'de Halkların Baharı başladı ve Baas rejimi darbe aldı. Böylelikle Kürt basını da gelişti; dergi, gazete, TV ve radyolar yayın hayatına başladı.

Sovyet Döneminde Kürt Basını

Sovyetlerde de Rêya Teze gazetesi önemli bir yere sahip. 1930'lu yılların başında yayın hayatına başlayan gazete Sosyalizm propagandasının yanı sıra Kürt edebiyatı, kültürü ve durumuna dair içerikler ürettiyordu. Kürt basınında yazılı araçlar kadar radyo da büyük bir öneme sahiptir. Kürtler şarkılarını, hikayelerini ve tarihini radyo aracılığıyla tanıdı, dinledi. Her ne kadar İran, Irak, Suriye ve Rusya gibi ülkeler Kürtleri birbirine bağlamak ve kendi hizmetlerinde kullanmak amacıyla radyoyu Kürtlere karşı bir araç olarak kullanmış olsalar da, Kürtler tarihini, hikâyelerini, şarkılarını ve kültürünü burada canlı tuttu, dört parça Kürdistan'a yaydı.

Bu radyolardan biri de Erivan Radyosu'dur. 1956 yılında Sovyetler Birliği'nde yayına başlamıştır. Erivan Radyo'nun amacı her ne kadar Kürtleri Sovyetler Birliği'ne entegre etmek olsa da içeriği İran ve Türkiye'deki Kürtleri etkiledi. Erivan Radyosu, Kafkasya'daki Kürtlerin kültürü ve müziğini yayan bir araç haline geldi. Karapêtê Xaço, Aram Dîgran, Egîde Cimo, Leyla İşxan, Xana Zazê, Meryemxan ve Asliqa Qadir gibi ünlü Kürt sanatçıların eserlerini Kürt halkıyla paylaştı. Özellikle Kürt müziğinin korunması ve kayıt altına alınmasında çok önemli rol oynadı. Aynı süreçte Mısır'da Kahire Radyosu, ABD'de Amerika'nın Sesi Radyosu, Irak'ta Bağdat Radyosu ve Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta da Levant Radyosu yayına başladı. Tüm radyolar, sömürgeci devletlerin eliyle kuruldu. Hepsinin amacı Kürtleri kendine bağlamaktı. Fakat devletlerin amacının tam tersine Bağdat, Erivan ve Kahire radyoları Kürtlerin milli ruhunu geliştirdi.

Özgürlük Hareketi Basını Yeniden Canlandırdı

PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın öncülüğünde bir grup üniversiteli genç tarafından başlatılan Kürt özgürlük hareketi, yönünü Ankaradan Kürdistan'a çevirdikten sonra, partinin kuruluşunu ilan etmeden önce kendi yayın organının tohumunu toprağa serpti. Serxwebûn gazetesi ilk olarak 6 Eylül 1978 yılında çıkmaya başladı. Ancak 1 Ocak 1982 tarihinden itibaren kesintisiz ve düzenli yayın yaptı. Serxwebûn gazetesi, o dönemden beri özgürlük mücadelesi veren bir halkın inadin ve ısrarın sesi olmaya devam

ediyor. PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın 1997 yılında Serxwebûn gazetesine ilişkin kaleme aldığı yazıda, "12 Eylül faşizminin etkisini bütün yönleriyle dayattığı ve her tarafı alacakaranlığa boğduğu günlerde çok az imkanlarla Serxwebûn gazetesini çıkarmaya cesaret etmemiz, başlı başına önemli bir adımdır. Hatta bundan önce de 1978'de ilk defa Serxwebûn'u aylık biçimde çıkarma teşebbüsümüz de çok önemlidir. Dolayısıyla mevcut şekliyle Serxwebûn'un gerçek yaşının 1978 ile başladığını belirtmemiz gerekiyor. Serxwebûn geleneği, bağımsız düşünmenin ve aydınlanmanın tarihimizde en güçlü sesi olmasından ileri gelmektedir. Düşüncede bağımsızlığın en yetkin organıdır. Serxwebûn yolculuğu, ulusal kurtuluş yolculuğudur. Serxwebûn'un bütün sayılarında yaşanan gerçekler bir halkın dirilişinin adımlarıdır. Hepsini orada görmek, izlemek mümkündür" diyor.

Kürt halk önderi Abdullah Öcalan'ın da belirttiği gibi, bağımsız düşünmenin ve aydınlanmanın en güçlü sesi olan Serxwebûn, 46 yıldır sürekli Kürt halkına hep bir ışık olmuş ve yazıları ile Kürt halkının önünü hep aydınlatmıştır. Kürt halkına öncülük edenler Serxwebûn ile doğru yolu göstermiştir. Serxwebûn gazetesi 1 Ocak 1980 yılından sonra artık düzenli bir şekilde yayın hayatına başlamıştır. Özgür basın, zindanda Serxwebûn'la mücadele topraklarına tohum ektikten sonra, özgürlük hareketi kendini daha fazla görünür kıldı. Amed Zindanı'ndaki direniş ve eylemin kıvılcımı ışığını ve ısısını dışarıya yaydı. Amed Zindanı'ndaki direniş güce, ruha ve ideolojiye dönüşerek dışarıda varlığını sürdürdü. Basın ağacının kökü oldu, dallarıyla duvarları deldi ve dalları günbegün dışarıda büyüdü. Bu ağaç ruhunu Amed Zindanı'na bıraktı, gücünü Mazlum'dan, Dörtler'in ateşinden, Kemal, Hayri, Ali ve Akiflerden aldı. Bu mücadele ağacı gücünü Amed Zindanı direnişinden aldı. Amed Zindanı direnişi de gücünü ideolojisi ve felsefesinden aldı. Bu dava kökleri ve ideolojisiyle yeşerdikten sonra; 1990'lı yıllarda meyvelerini toplumla paylaştı. Halk 1990'lı yıllarda kültür ve basın kurumlarının yanı sıra siyasi partiler kurdu. Kendisini siyasi, kültürel ve basın alanında örgütledi. Örgütlülüğünü büyütüp, kurumlarını açtıkça fikir ve felsefesini yaymak için daha fazla basın kurumuna ihtiyaç duydu. Bu doğrultuda basın kurumlarını halkın ihtiyaçlarına göre örgütledi, yayın araçlarını geliştirdi.

Özgür basın, hareketin fikir ve felsefesini topluma ulaştırmak, toplumu aydınlatmak için dönemin ruhuna göre tekniğini, mesleğini ve düşüncelerini örgütledi. Kürt basını büyük bedeller ve güçlü bir karar sonucunda gelişti. Burada Kürt özgürlük mücadelesi güçlü bir ideolojiye ve örgütlenmeye dayalı güçlendikçe, basınının da buna paralel temelini oluşturduğunu görüyoruz.

Serxwebûn dergisini buna örnek verebiliriz. 90'lı yıllardan bu yana Kürt basını büyüyüp örgütleniyorsa gücünü ve kaynağını bu dergiden almıştır. Özgür basını, baskı ve sansüre rağmen yayın yapmaya ve Kürtlere ışık tutmaya devam etti. 1990'lı yılların başında Medya Güneşi, Toplumsal Diriliş, Deng, Yeni Ülke gibi dergi ve gazeteler yayın hayatına başladı. Bu yıllarda özgürlük mücadelesinin aydınların ve toplumun öncülerini cesaretlendirdiğini görüyoruz. Özgürlük mücadelesinden güç alan aydınlar, Kürt basını etrafında örgütlendiler, beslendiler. İstanbul'daki Kürt aydınları basın faaliyetlerinde yer alıp öncülük ettiler. Bunlardan biri Musa Anter'dir (Apê Musa). Kürtlere yönelik baskı ve özel savaşın yoğun olduğu o dönemde; özgürlük hareketi, mücadelesini ve ideolojisini kamuoyuyla paylaşabilmek için basın kolunu örgütledi. Serxwebûn dergisinin ardından bu kez basını İstanbul'da örgütledi. Toplumsal Diriliş dergisi 15 Haziran 1988 tarihinde yayın hayatına başladı ve 4 sayı çıkardı. Yani Kürdistan'da özgürlük hareketinin direnişi devam ettiği gibi, İstanbul'da da özgür basının direnişi devam etti.

22 Nisan 1990'da Halk Gerçeği adında yeni bir gazete çıkardılar ancak ömrü 9 sayı kadar oldu. Devlet her ne kadar Kürt medyasını susturmaya çalışsa da Kürtler direndi; Kürdistan gerçeğini ve sesini kamuoyuna yaymak istediler. Bu doğrultuda bu kez 3 sayı yayın yapan Yeni Halk Gerçeği'ni çıkardılar. Ekim 1990'da ise Yeni Ülke yayın hayatına başladı. Çıkmaya başlamasıyla birlikte Amed'deki ofisi bombalandı. Gazete hak ihlalleri, Kürt sorunu gibi konulardan dolayı sistematik sansürle karşı karşıya kaldı.

110 sayısının 40'ı hakkında toplatılma kararı verilmesiyle aynı yılın sonun yayın hayatına nokta koymak zorunda kaldı. Gazeteye yönelik sistematik baskılar bugün de tekrarlanıyor. Dönem ve isimler farklı olsa kapanan gazetenin yerine farklı gazeteler çıkarıldı. Ve bu önemli bir başlangıçtı.

Kürt mücadelesinin gelişimi ve Kürt özgür basın geleneği, birbirine güç verdi. Öte yandan Kürt özgürlük mücadelesi üzerindeki baskılar, Kürtler ve Kürt basınına da yöneldi. Bunun yanı sıra Kürt basını da bu gerçeği kamuoyuyla paylaşma sorumluluğunu hissetti. Bu bağlamda Kürt basınına yönelik şiddet arttı. Tüm baskı ve engellenmelere rağmen, 1990'lı yıllardan bu yana daha istikrarlı ve profesyonel bir yayıncılık geleneğinin ortaya çıktığını görüyoruz.

1990'dan sonra en çok Özgür Gündem gazetesi öne çıktı. Özgür Gündem diğer gazetelere göre daha fazla direndi. Yeni Özgür Gündem 30 Mayıs 1992'de yayın hayatına başladı. Bu gazete, gerek Kürt sorunu ve çözümüne ilişkin görüşleri, gerekse Türkiye demokratik kamuoyuna sunduğu yayın olanaklarıyla, aynı zamanda Kürt basını gibi kimsenin yayınlamaya cesaret edemediği haberleri yayınlamasıyla da dikkat çekti. Ayrıca Kürt basınının tarihinde bir ekol haline geldi. Kürt halkının mücadelesinin sesi olduğu ve Kürdistan'daki gerçekleri öne çıkardığı için üzerindeki baskı ve şiddet hiçbir zaman azalmadı. Muhabirlerinin çoğu sokaklarda katledildi. Gerçekleri açıklayıp Kürtlere yönelik baskıları kamuoyuyla paylaştıkça şiddete maruz kaldı. Özgür Gündem 1994 yılında kapatıldı. 580 sayısının 486'sına dava açıldı.

Çok sayıda çalışanı, yazarı, editörü, muhabiri ve dağıtımcısı katledildi. Kayıtlara 79 ölüm geçti. 3 Aralık 1994'te Tansu Çiler'in emriyle merkezi ve iki bürosu bombalandı. Bombalama sonucu gazete çalışanı Ersin Yıldız hayatını kaybetti. 1995'ten 2003'e kadar Kürt basını geleneği farklı isimlerle yoluna devam ederek Kürt halkını aydınlattı. Kürdistan'daki ihlallerini de kamuoyuyla paylaştı. 4-5 yıllık bu süreçte Yeni Politika, Özgür Yaşam, Demokrasi, Ülkede Gündem, Özgür Bakış, Yeni Gündem, Yedinci Gündem, Yeniden Gündem ve 1 Mart 2004'te Ülkede Özgür Gündem seslerini okurlarıyla buluşturdu. Bu gazete özellikle bugün Türkiye'nin tartıştığı birçok habere imza attı.

2006 yılına geldiğimizde dönemin hükümeti, 1990'lı yıllardaki uygulamalardan aşağı kalmayan Terörle Mücadele Kanunu'nu (TMK) hayata geçirdi. 2012 yılına kadar yürürlükte kalan TMK, onlarca yayının durdurulmasına ve 100'den fazla gazetecinin tutuklanmasına neden oldu. TMK ile birlikte Ülkede Özgür Gündem'e 600'e yakın dava açıldı. Baskılar, ceza ve sansür sürerken, Gündem Gazetesi 17 Ocak

2007'de yeniden yayın hayatına başladı. Ancak yine özgür düşünceye tahammül etmeyen ve aydınlıktan korkan güçlerin hedefi haline gelerek kapatıldı. Yayını 15-30 gün içinde 6 kez durduruldu. 19 Ocak 2009'da yayın hayatına başlayan Günlük gazetesinin durumu da diğerlerinden farklı değildi. Hakkında kapatılma davası açıldı, para cezası kesildi.

Kürt basınına yönelik sansür ve zulüm özellikle 2006'dan bu yana arttı. DMME/AİHM'nin 20 Ekim 2009 tarihli kararlarında da bunu görmek mümkün. DMME, gazetelerin kapatılması nedeniyle Türkiye'yi ağır tazminata mahkûm etti ve ardından buna benzer en az 10 karar daha aldı. Böylece Türkiye, 2011 yılından bu yana 159 mahkumiyetle Rusya'yı geride bırakarak birinci oldu. Türkiye, Sınır tanımayan Gazetecilerin (RSF), 2011 Yılı Basın Özgürlüğü listesinde 179 ülke arasında 148. sırada yer aldı. Bu veriler Türkiye'de hukukun nasıl siyasi ve keyfi kullanıldığını gösterdi.

Tüm baskılara rağmen özgür basın geleneği 4 Nisan 2011'de Özgür Gündem'le bir kez daha yoluna devam etti. Bu gazeteye de çok sayıda dava açıldı. OHAL ilanının ardından 20 Aralık 2017'de birçok Kürt kurumuyla birlikte Özgür Gündem de kapatıldı. Bu 1990'lara dönüşü işaret etti. 44 Kürt gazeteciye dava açıldı; 36'sı tutuklandı. Baskılar 90'lı yılları hatırlatırken, Özgür Gündem'in yayını 24 Mart 2011'de TMK çerçevesinde bir ay süreyle durduruldu. Mahkeme, bir hafta sonra halkın tepkisi nedeniyle kararını geri çekti. 90'lı yıllardan sonra Kürt basını denilince akla ilk gelen Özgür Gündem geleneğidir.

Azadiya Welat, Kürtlerin Okulu Oldu

1990'lı yıllardan itibaren Kürt özgür basın geleneğine damgasını vuran bir diğer gazete ise Azadiya Welat'tır. Azadiya Welat gazetesi 'Welat' ve 'Welatê Me' geleneği üzerine gelişti. Özgür basın, Azadiya Welat'tan önce de iki dilli olarak yayın yapıyordu. Ancak Azadiya Welat'la birlikte Kürtçe geleneği başladı. Türkiye'nin tek Kürtçe gazetesi olan Azadiya Welat, Kürt aydınları, gazetecileri ve aydınlalarının platformu haline geldi. 22 Şubat 1992'de Haftalık Welat Gazetesi, Kürtçe yayına başladı.

Bu gazeteden sonra 'Welatê Me' yayın hayatına başladı ve 1995 yılına kadar direndi. Welat ve Welatê Me mirasını devralan Azadiya Welat da Ocak 1996'dan

itibaren haftalık olarak yayın hayatına başladı. Ancak o da tüm Kürt gazeteleri gibi baskılara maruz kaldı, hakkında onlarca dava açıldı, çalışanlarına ağır hapis cezaları verildi. Azadiya Welat 2003 yılında Kürt aydınlarının ve hayallerini gerçekleştirdi.

Türkiye'de Kürtçe yayın yapan gazetelerin tamamı sürgünde çıkıyordu. Ancak bu tarihten sonra sürgüne son vererek ülke topraklarında yayınlarına devam etti. Artık Kürtçe gazeteciliğinin merkezi Amed'deydi. Azadiya Welat'la başlayan ilk tarihi bir hayaldi. Gazete kaynağının ve okurlarının merkezi Kürdistan'da olduğu için, kaynağına ve okurlarına yakın olması gerekiyordu. Teknoloji ve basın geliştikçe Kürtlerin gelişmelerden her gün haberdar edilmesi gerekiyordu. Her gün kendileri aydınlanmaları ve örgütlenmeleri gerekiyordu. Gazete de toplumun ve okuyucunun ihtiyaçlarına göre sayılarını değiştirmek zorundaydı.

Azadiya Welat gazetesi, bu kez okuyucularının ihtiyacına göre tarihe damgasına vurdu; 15 Ağustos 2006'da günlük yayına başladı. Artık haftalık gazete günlük olarak Kürtçe seven okurlara ulaşıyordu. 2012 yılına kadar 20-30 gün arasında en az 8 kez yayın durdurma kararı verildi. 6 yılda en az 15 haber müdürü tarihi görevlerinden istifa etti, çünkü yüzlerce yıl hapis cezası aldılar. Gazetenin yazı işleri müdürü Vedat Kurşun'un 525 yıl hapis cezası istendi; 166 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırıldı. Gazetenin yazı işleri müdürlerinden Emine Demir, 138 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Bu iki örnek, gazete üzerindeki baskı ve zulmü açıkça göstermektedir. Emine Demir, ceza ve ölüm tehditleri nedeniyle özgür dağlara yönünü vererek gazetecilik mesleğini burada sürdürdü. Kürt basını tüm baskılara rağmen geri adım atmadı. Gazetenin yayınları defalarca durduruldu. Ancak Kürt okuyucular Hawar, Rojev, Rojeva Welat, Welat, Dengê Welat gibi gazetelerle okuyucularını gerçek bilgidan mahrum bırakmadı. Azadiya Welat, ayrıca Kürt dili ve eğitimi konusunda kendi çalışanlarını, gazetecilerini, okurlarını ve yazarlarını yarattı. Her evi bir okul yaparak bir öğretmen görevi üstlendi. Kürtleri adanilleri ile aydınlattı eğitti.

Kürtler Ajanslarını Kurdu

Her kurum, örgüt, toplum ve millet; basınına sürece ve tekniğe göre örgütler. Kürt basını da dünyadaki

gelişmeleri halkıyla paylaşıp onları aydınlatmak ve sesini dünyaya duyurabilmek için ajanslar kurmayı gerekli gördü. Dünyada ajans yayıncılığının gelişmesi Kürt basınında da bir ajansı kurması ihtiyacını doğurdu. Halkını hızlı bir şekilde aydınlatmak ve örgütlemek için ajanslar kurmaya başladı. Avrupada MHA kuruldu. Türkiye'de ise 4 Nisan 2002'de ilk Kürt ajansı olan Dicle Haber Ajansı (DİHA) açıldı.

Kürtçe, Türkçe ve İngilizce yayın yapan DİHA, Kürtlerin sesini Türkiye, Ortadoğu ve dünyaya ulaştırdı. Dünyanın sesini de Kürdistan'a ulaştırdı. Kürt basını DİHA'dan sonra yolculuğuna devam ederek dünya basınıyla yarıştı. Bu da baskı, sansür ve saldırıları beraberinde getirdi.

DİHA'nın ardından Bakur'da 8 Mart 2012 de kurulan JINHA Kürdistan ve Türkiye kadınlarının sesi oldu. Jin Haber Ajansı (JINHA), çalışanlarının tamamı kadın olan ilk haber ajansı oldu. Kadın odaklı haber yapma ve eril olan basın dilini değiştirme amacıyla kurulan JINHA, cinsiyetçi dilden uzak ve haberlere kadın gözüyle bakan bir sistemle çalışmayı ve kadına yönelik şiddete dikkat çekmeyi esas aldı. Kadınların rengi ve iradesi oldu. ve 2010'dan sonra Başûr'da Rojnews'i, Rojava'da ANHA'yı, Avrupada ANF'yi ekledi. Artık Kürtlerin sesi Kürtçe, Türkçe, Arapça, İngilizce, İspanyolca ve daha birçok dilde dünyaya ulaştı. Kürt basını artık Kürdistan'daki gelişmeleri ajanslar aracılığıyla anında dünyayla paylaştı. O günden bu yana birçok ajans kapatılmış olsa da yenileri açıldı ve şu anda yollarına devam ediyorlar.

Kürt Basını Artık Uydu Yayınında

Kürt özgürlük mücadelesi nasıl dünya koşullarına göre kendini yenileyip siyasi, toplumsal ve fiziki saldırılara karşı örgütlendiyse, Kürt basını da toplumun ihtiyaçlarına ve dünya koşullarına göre, teknik ve mesleki açıdan örgütlendi. Kürt halkına yönelik saldırılar aralıksız devam ediyor. Ancak saldırılara rağmen Kürt basını daha fazla örgütleniyor ve yeni merkezler açıyor. O dönemde köyler boşaltıldı ve yakıldı. Kürtler metropollere göçertiliyordu.

Bu bağlamda Kürt halkının da Kürdistan ve dünyadaki gelişmelerden görsel, işitsel ve yazılı olarak hızlı bir şekilde haberdar olması gerekiyordu. Özgürlük

hareketi ve Kürt halkı, Kürdistan, Türkiye ve dünyada yaşanan gelişmelerden ne kadar çabuk haberdar olursa, kendilerini buna göre örgütleyebilir, eğitebilir ve ideolojik açıdan derinleştirebilir.

Kürt basını, Kürt halkının ve Kürdistan'ın ihtiyaçları doğrultusunda görsel ve televizyonculukta örgütlenmeyi bir görev olarak gördü. MED TV'yi kurarak tarihi bir adım attı. Serxwebûn dergisi Kürt basını için tarihi bir adım olduğu gibi MED TV de halkın ışığı, sesi, kulağı ve gözü oldu.

Böylece Kürt basını televizyon aracılığıyla her Kürdün evine girdi, Kürtleri evlerinde eğitti, örgütledi ve aydınlattı. Özellikle okuma-yazma bilmeyenler için burası bir dil okulu haline geldi. Medya gözlemcileri ve insan hakları hukukçuları MED TV'yi ilgiyle takip etti. MED TV, "Siyasi sansürün başarısızlığı", "devletsiz etnik grupların yayın öncüsü" olarak adlandırıldı.

MED TV, Kürtçe televizyondan bağımsız bir içeriğe sahiptir. Ancak Türkiye, Avrupa ülkelerine baskı yaparak yayının durdurulmasını istedi. İngiltere'de kurulan MED TV'nin yayını, 17 Kasım 1999'da durduruldu. Ondan 13 ay önce 9 Ekim 1998'de PKK Lider Abdullah Öcalan'a yönelik uluslararası bir komplo gerçekleştirilmişti.

Yine birkaç ay önce Abdullah Öcalan, aynı komplocu güçler tarafından 15 Şubat 1999'da Türkiye'ye teslim edilmişti. Tüm bunlar Kürt basını ve özgürlük hareketi üzerindeki baskı ile PKK liderinin esir alınmasıyla bağlantılı olduğunu gösteriyor. MED TV'ye yönelik sansür, baskı, saldırı ve engellemeler 2012 yılına kadar devam etti. MED TV kapandıktan sonra bayrağı, MEDYA TV ve ROJ TV devraldı. ROJ TV, Kürt televizyon kanalları arasında en uzun soluklu yayını yaptı. Geniş konseptiyle 24 saat boyunca dünyanın birçok yerine ulaştı.

Kurmançî, Kirmancî (Dimilkî), Soranî ve Hewremanî lehçelerinin yanı sıra Türkçe, Arapça, Süryanice ve İngilizce dillerinde de yayını yaptı. Ancak Türkiye buna yine tahammül edemedi ve Avrupa'ya baskı kurdu. 15 Ağustos 2011'de Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da dava açıldı. Fakat ondan önce polis düşünce özgürlüğünü ve hukuku ihlal ederek 4 Mart 2010'da kanalın stüdyosunu kapattı. Ondan sonra Kürtçe yayını yapan kanallar çoğaldı.

2010 yılına geldiğimizde birçok televizyon kanalının da yayına başladığını görüyoruz. 2012'den sonra 20'den fazla kanal yayını yaptı; Stêrk TV, NÛÇE TV, Urmiye TV, Gelê Kurdistan, Newroz TV, KNK TV, Korek TV, Kurd 1, Kanala TV, Kanal 4, VÎN TV, Rojhilat TV, Ronahî TV. ROJ TV'nin kapatılmasının ardından NÛÇE TV, Kürtçe haber kanallarının başlangıcı oldu. NÛÇE TV'nin kapatılmasının ardından Stêrk TV, Çira TV, Ronahî TV, Newroz TV, JIN TV ve daha birçok kanal Kürtçe yayına başladı.

Kürt Basınında Dergiler

Özgürlük mücadelesinin gelişmesiyle dergi yayıncılığı da ileri bir seviyeye ulaştı. 1990'lı yıllarda Rewşen Dergisi ve Jiyana Rewşen, Kürt kültürünü geliştirmek ve korumak için yayını yaparken, Özgür Halk dergisi ise halkın ideolojik ve fikrî olarak örgütlenmesi için sayılar çıkardı. Yine kadınların sesi ve iradesi olmak için Özgür Kadının Sesi, Heviya Jinê ve Jineoloji dergileri çıkmaya devam ediyor.

Sonuç Olarak:

Kürt özgürlük hareketinin başlangıcından bugüne kadar Kürt basınına baktığımızda, Kürtlerin siyasi, ideolojik ve toplumsal olarak örgütlendikçe Kürt basınının da güçlendiğini görüyoruz. Kürt medyası ne kadar geliştirse halkı da o kadar aydınlattı ve örgütledi.

Ancak hakikati aydınlattıkça üzerindeki baskılar da arttı. Kürt basını ve çalışanları üzerindeki tutuklama, öldürme ve sansür politikaları azalmadı. 15 Temmuz darbesi ve OHAL ilanının ardından 30 Ekim 2016'da JINHA, DÎHA, Azadiya Welat, Özgür Gün Tv, Azadî, Jiyana ve onlarca TV, radyo ve gazete kapatıldı. Her ne kadar yayını organları kapatılsa, çalışanları tutuklanıp katledilse de; halktan, gerçeklerden, hakikatten ve özgür basın geleneğinden beslenen özgür basın geleneği, hep kendini yenileyerek yeniden var etti, var etmeye devam ediyor ve devam edecektir. Tarih hep bu gerçekliği bize öğretti ve öğretmeye devam ediyor.

Kürtçeden çeviri: Felekan SERHAT

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Psikolojik Savaş ve Medyanın Rolü

Tayip Temel

Psikolojik savaş modern savaş stratejileri içerisinde bilginin, algıların ve kamuoyunun sistematik olarak manipüle edilmesi üzerine inşa edilmiş bir mücadele biçimidir. Bu savaşın temel amacı, hedef kitlenin zihinsel ve duygusal durumlarını etkileyerek, onların tutumlarını ve davranışlarını stratejik hedefler doğrultusunda değiştirmektir. Psikolojik savaşta medya; gerek küresel aktörler, gerekse ulusal güçler tarafından en etkili araçlardan biri olarak kullanılmaktadır.

Psikolojik savaşın teorik temelleri, Carl von Clausewitz'in savaş üzerine yaptığı analizlere kadar uzanır. Clausewitz'in savaşın "yalnızca fiziksel güç kullanımı değil, aynı zamanda siyasi ve psikolojik araçlarla da yürütüldüğü" tezi, tarihsel olarak psikolojik savaş anlayışının öncülerinden biri olarak kabul edilir.

Harold D. Lasswell gibi kitle iletişimi teorisyenleri, kitle medyasının propaganda ve halkla ilişkiler aracı olarak kullanılmasının bireylerin davranışları üzerinde derin etkiler yaratabileceğini savunmuştur. Lasswell'in "kim, neyi, hangi kanalla, kime ve hangi etkiyle iletiyor" formülü, medya yoluyla algı yönetiminin temel yapı taşlarını oluşturur. Bu çerçevede, psikolojik savaş stratejileri genellikle üç esas unsurlar üzerine temellendirilir. Bunlardan ilki, bilgi kirliliği yaratmak ve rakip tarafın gerçek bilgilere erişimini engellemek için kullanılan dezenformasyon. ikincisi, tek yönlü bilgi akışı sağlayarak, toplumun algılarını ve tutumlarını değiştirmeyi hedefleyen propagandadır. sonuncusu ise, bilgi ve olayların kasıtlı bir şekilde çarpıtılması için geliştirilen manipülasyondur. Dolayısıyla

dezenformasyon, propaganda ve manipülasyon kavramları üzerinde önemle durmak gerekir.

Küresel Çapta Psikolojik Savaş ve Medyanın Stratejik Kullanımı

Psikolojik savaş kavramının en bilinen biçimi, 20. yüzyılda, özellikle de II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinde net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş, iki egemen güç olan ABD ve Sovyetler Birliği arasında hem askeri hem de ideolojik bir mücadele dönemi idi. Bu dönemde, medyanın psikolojik savaş aracı olarak kullanımı iki kutuplu dünya düzeninde halkların zihinsel yönelimlerini etkileyen en önemli faktörlerden biri oldu. Özellikle kitle iletişim araçlarının gelişmesi, propagandanın geniş kitlelere ulaştırılmasını mümkün kıldı.

ABD, Soğuk Savaş döneminde Voice of America ve Radio Free Europe gibi medya organlarını kullanarak Doğu Bloku toplumlarına ulaşmaya çalışmıştır. Bu yayınlar, Batı'ya mal edilen özgürlük ve demokrasi değerlerini yücelterek, Sovyetler Birliği'nin baskıcı yapıya sahip olduğunu eleştirmeyi amaçlamıştır. Bu tür yayınların hedefi, Sovyet halkında kendi rejimlerine karşı bir güvensizlik yaratmak ve Batı bloğuna karşı sempatik bir algı oluşturmaktır.

Benzer şekilde, Sovyetler Birliği de Radio Moscow aracılığıyla ABD ve Batı Bloku ülkelerini hedef alarak anti-kapitalist bir propaganda yaymaya çalışmıştır. Sovyet propagandası kapitalist sistemin adaletsizliğini ve eşitsizliğini vurgulayarak sosyalist

sistemin propagandasını yapmaya çalışmıştır. Yakın tarihimizdeki bu stratejiler, medyanın psikolojik savaşta ne kadar etkili olabileceğini gözler önüne sermektedir.

Dijital Çağda Psikolojik Savaş: Sosyal Medyanın Yükselişi

Dijital devrim yüzyılı, olarak tanımlanan 21.yüzyılda, psikolojik savaşın parametrelerini tamamen değiştirmiştir. Özellikle internetin ve sosyal medyanın yaygınlaşması, bilgi savaşlarının yeni bir boyuta taşınmasına yol açmıştır. Sosyal medya platformları, ezilenler açısından halk hareketlerinin örgütlenmesinde ve iktidarı elinde bulunduranlar için siyasi süreçlerin manipülasyonunda önemli bir araç haline gelmiştir.

Arap Baharı (2010-2011) bunun en somut örneklerinden biridir. Twitter ve Facebook gibi sosyal medya platformları, Tunus, Mısır, Libya ve Suriye'deki protestoların organize edilmesinde ve halkın mobilize edilmesinde kritik bir rol oynamıştır. Bu süreçte medya hem rejim karşıtı hareketleri yaymak için hem de dış kamuoyu tarafından toplumsal direnişlerin desteklenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Rusya'nın 2016 ABD başkanlık seçimlerine müdahalesi iddiaları ise dijital medyanın psikolojik savaşta nasıl kullanılabilirliğine dair başka bir önemli örnektir. ABD istihbarat raporlarına göre, Rusya'ya bağlı gruplar, sosyal medya platformları üzerinden dezenformasyon kampanyaları yürüterek Amerikan kamuoyunu etkilemeye çalışmıştır. Bu strateji, seçmenlerin algılarını manipüle etmek ve seçim sürecine müdahale etmek amacıyla psikolojik savaşın modern bir biçimi olarak tanımlanabilir. Esas meseleye, medyanın kötülüğünün hizmetine girmesi hali olan özel savaşta medyanın rolüne dönecek olursak; Psikolojik savaş, insanların algılarını, düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını etkilemeyi amaçlayan bir stratejiye dayanır. Bu tür savaşta medya toplumun duygusal ve zihinsel tepkilerini yönlendirme aracı olarak kullanılır. Medya hedef kitleye yönelik propaganda yaymak için kullanılır. Bu, hedef alınan gücün moralini bozma, kendi tarafını haklı çıkarma ve toplumsal desteği kazanma amacı güder. Egemen güçler bilinçli olarak yanlış bilgi yayarak hedeflenen bireyleri ya da grupları

yanıltma stratejisi izlerken, bu dezenformasyonu medya aracılığıyla hızlıca geniş kitlelere ulaştırılabiliyorlar. Psikolojik savaşta medya, toplumun genel moralini yükseltme veya düşürme, düşman korkusu yaratma, zafer hissi verme gibi manipülatif taktiklerle kullanılır. Tehdit ve kriz durumlarını abartarak toplumda korku ve kaygı yaratmak psikolojik savaşın bir parçasıdır. Medyanın bu tür içerikleri sürekli olarak yayması, toplumsal endişeleri artırabilir.

Özel savaş, genellikle devletler ya da devlet dışı aktörler tarafından yürütülen gizli operasyonları ve hibrit savaş yöntemlerini içerir. Bu savaşta medya, hem çatışma sırasında hem de öncesinde stratejik bir araç olarak kullanılır. Medya belirli bir ideolojiyi veya siyasi görüşü yaymak amacıyla kullanılarak hedeflenen kitlenin algısını şekillendirme aracı olabilir. Bilgi savaşında medya rakip tarafın bilgi kaynaklarını manipüle etmek, bilgi akışını bozmak veya engellemek için kullanılır. Siber saldırılar, hackleme ve sahte haber siteleri de medya savaşında araçlar haline gelir.

Özel savaşta medyada belirli hikâyeler yayar, yönlendirilmiş haberler verir veya dikkati belirli bir noktaya çeker. Bu, genellikle toplumun tümünü veya bir kısmını bir eylemi desteklemeye ikna etmek için yapılır. Özellikle sosyal medya özel savaşın en etkili araçlarından biri haline gelmiştir. Bot hesaplar, troller ve algoritmalar kullanılarak yanlış bilgiler hızla yayılabilir ve kamuoyu manipüle edilebilir. Hükümetler ya da iktidarlar medya kurumlarına müdahale ederek, yayın politikalarını kontrol altına almak veya yönlendirmek için baskı yapabilirler.

İsrail'in Lübnan'da Hizbullah'a yönelik gerçekleştirdiği iletişim cihazlarını patlatma operasyonları, özel ve psikolojik savaş stratejilerinin önemli bir örneği olarak değerlendirilebilir. Bu tür operasyonlar, askeri üstünlük sağlamaktan öte, karşı tarafı psikolojik olarak yıpratma ve toplumsal moral kırma amacı taşır. Özel savaşın temel unsurlarından biri olan bu tür teknikler, rakip gücün iç iletişim sistemlerini ve güvenlik yapılarını hedef alarak stratejik zayıflık yaratmayı amaçlar. Böylesi saldırılarla aynı zamanda öndersiz-öncüsüz bırakmayı da hedefler.

İsrail, Hizbullah'a karşı bu tür eylemleriyle sadece fiziksel zarar vermekle kalmamış, aynı zamanda Hizbullah'ın ve destekçilerinin moralini bozmayı da hedeflemiştir. Böylece İsrail hem askeri hem de

psikolojik cepheye üstünlük sağlamayı hedeflemiştir.

Bu tür taktikler, klasik savaş yöntemlerinin dışında, daha sofistike ve asimetrik savaş stratejilerinin bir parçasıdır. Askeri güç kullanmadan, rakibin stratejik hatalar yapmasını sağlamak ya da moral çöküntüye uğratmak, psikolojik savaşın ana hedeflerinden biridir.

İsrail bu saldırıyı gerçekleştirirken, etkide bulunduğu bütün basın/medya mecralarını nasıl harekete geçirdiğini ve bu inanılması zor olayın nasıl şok edici bir şekilde dünya medyasına servis edildiğini hep birlikte gördük. Belki de saldırının en önemli aşamalarından biri de medyaya servis etme şekliydi.

Özetle medya, psikolojik ve özel savaşta hem stratejik bir araç hem de hedef olarak büyük bir öneme sahiptir. Kitleleri yönlendirmek, manipüle etmek veya bilgi akışını bozmak için medya üzerinden yürütülen operasyonlar, çağımızın savaş yöntemlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.

AKP İktidarı Döneminde Medyanın Psikolojik Savaş Aracı Olarak Kullanımı

Türkiye’de AKP iktidarları boyunca medya, hükümetin siyasi ajandasını desteklemek ve muhalif sesleri bastırmak amacıyla önemli bir psikolojik savaş aracı olarak kullanılmıştır. İktidara gelmeden önce kendi medyasını inşa etmeye başlayan AKP, iktidara geldikten sonra da aşama aşama tüm medyayı kontrol altına alma planını hayata geçirmiştir.

Bu süreçte Uzan Grubu’nun medyası ortak bir operasyonla ele geçirilmiş; devasa vergi borçları tehdidiyle AKP’nin çokça şikayetçi olduğu Doğan Grubu, medya varlıklarından vazgeçmek zorunda kalmıştır. Diğer bazı medya kuruluşları da bağlı buldukları holdinglere dağıtılan kamu ihaleleri yoluyla iktidarın yörüngesine oturtulmuştur. Diğer yandan RTÜK gibi üst kurumların 2011 yılında çıkarılan bir KHK ile bakanlıklara doğrudan bağlanmasıyla da AKP’nin medya üzerindeki baskısı yasal yollarla da tahkim edilmiştir.

Medyayı iktidarının bekası için tekelleştiren AKP’nin medya stratejisi ise propaganda, dezenformasyon ve algı yönetimi gibi psikolojik savaş unsurlarını içerir. Örneğin 2013 yılında gerçekleşen Gezi Parkı protestoları, AKP hükümetinin medya üzerindeki

kontrolünü güçlendirdiği bir döneme denk gelmiştir. Hükümet yanlısı medya organları, protestocuları “vandal”, “terörist” ve “dış mihrakların desteklediği unsurlar” olarak nitelendirerek, toplumun geniş kesimlerinde protestolara karşı olumsuz bir algı yaratmayı amaçlamıştır.

Bu süreçte hükümetin medya üzerindeki hâkimiyeti, dezenformasyon stratejilerinin etkin kullanımına olanak tanımıştır. Özellikle protestocuların şiddet eylemleriyle ilişkilendirilmesi, toplumun bir kesiminde hükümetin baskıcı politikalarını meşrulaştırmış ve muhalefetin itibarsızlaştırılmasına yol açmıştır. Bu durum, medyanın psikolojik savaşta nasıl bir kutuplaşma aracı olarak kullanılabileceğine dair önemli bir örnektir.

Yine, 15 Temmuz 2016’daki darbe girişimi, Türkiye’de medyanın psikolojik savaş aracı olarak kullanımına dair çarpıcı bir örnek teşkil eder. Darbe gecesi iktidar, medya aracılığıyla halkı meydanlara çağırması ve bu süreçte medyanın mobilizasyon gücü stratejik olarak kullanılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın CNN Türk üzerinden FaceTime ile halka seslenmesi, önemli bir psikolojik etki yaratmıştır.

Darbe girişiminin ardından medya, AKP’nin söylemlerini meşrulaştırmak ve muhaliflere karşı geniş çaplı bir operasyonu yürütmek amacıyla sistematik bir şekilde kullanılmıştır. Hükümete yakın medya organları, darbenin arkasında Gülenlilerin olduğu söylemini sürekli gündemde tutarak, kamuoyunun dikkatini bu yapıya yoğunlaştırmış ve darbe girişiminin ardından yapılan tasfiyelere geniş bir toplumsal meşruiyet sağlamaya çalışmıştır. Öte yandan darbe girişiminin birkaç gün sonrasında çıkarılan KHK’ler ile darbe girişimi bahane edilerek Kürtlerin, sosyalistlerin basın yayın kuruluşları, TV’leri kapatılarak psikolojik savaşın önündeki direnç noktalarının dağıtılması hedeflenmiştir.

Sosyal Medya ve Dijital Algı Operasyonları

Dijital medya çağında AKP, geleneksel medyanın yanı sıra sosyal medya üzerindeki kontrolünü artırmak için de çeşitli adımlar atmıştır. 2010’lu yıllardan itibaren sosyal medya platformları üzerinde, hükümete yakın troller aracılığıyla dezenformasyon kampanyaları

yürütülmüş, muhalif görüşler itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır. Özellikle 2019 yerel seçimlerinde bu stratejilerin yaygın olarak kullanıldığı görülmüştür.

Kürt siyasi hareketine karşı devreye sokulan psikolojik savaş ve özelsavaş yöntemleri hem Türkiye özelinde hem de küresel bağlamda uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Bu yöntemler devlet ve iktidar yapılarınca toplumsal ve siyasal hareketleri zayıflatmak, marjinalize etmek ve halk nezdinde itibarsızlaştırmak amacıyla kullanılan stratejiler bütünü olarak tanımlanabilir. Özellikle Türkiye’de Kürt siyasi hareketi karşısında, 1980’lerden itibaren sistematik biçimde uygulanan yöntemlere bakmak gerekir.

Psikolojik Savaş Yöntemleri

Kürt siyasi hareketini itibarsızlaştırmak amacıyla medya, kamu spotları ve devlet organlarının propaganda araçları kullanılarak, hareketin terörle özdeşleştirilmesi amaçlanmıştır. Medyada sık sık terörist söylemleriyle birlikte, Kürt siyasi taleplerini meşru zeminden uzaklaştırarak Türkiye halkları nezdinde desteğini azaltma stratejisi izlenmiştir.

Medya devlet politikalarına uygun şekilde Kürt siyasi hareketini kriminalize eden haberlerle toplumu manipüle etmiştir. Özellikle ana akım medya organları, güvenlik güçlerinin operasyonlarını “teröre karşı başarı” şeklinde sunarken; savaş suçları, sivil ölümler veya insan hakları ihlalleri ya göz ardı edilmiş ya da bu haberler çarpıtılmıştır. Devlet, Kürt siyasi hareketine yakın duran kesimlere yönelik baskı politikaları ve sindirme operasyonları gerçekleştirmiştir. “Devlet düşmanlığı” suçlamalarıyla tutuklamalar, ifade özgürlüğünün kısıtlanması ve faili meçhul cinayetler gibi uygulamalar halkta korku yaratmak amacıyla kullanılmıştır. Kürtler arasında ayrılık ve çatışma yaratmak amacıyla çeşitli etnik ve dini kimliklere yönelik ayrımcı politikalar yürütülmüştür. Devlet, bazı aşiretler ya da gruplar ile işbirliği yaparak, Kürt halkı içerisindeki birlikteliği zayıflatmayı hedeflemiştir.

Özel Savaş Yöntemleri

Kürt siyasi hareketinin içine sızarak, istihbarat birimlerinin desteğiyle içerden hareketi bölmeye yönelik stratejiler uygulanmıştır. 1990’larda JİTEM gibi

yapılar aracılığıyla yürütülen kontrgerilla faaliyetleri, Kürt siyasi hareketini doğrudan hedef almıştır. Bu gruplar, yasadışı operasyonlar, köy yakmalar, faili meçhul cinayetler ve işkence gibi yöntemler kullanarak Kürt halkını sindirmeyi amaçlamıştır. Askeri operasyonlar ve güvenlik politikaları Kürt siyasi hareketini bastırma ve etkisizleştirme stratejisinin önemli bir parçasıdır. Özellikle kırsal bölgelerde PKK ile mücadele bahanesiyle sivil halka yönelik baskılar artırılmış, geniş çaplı askeri operasyonlar düzenlenmiştir. Devlet, Kürt hareketi içerisinde muhbirler ve itirafçılar devşirerek hareketin iç dinamiklerini zayıflatmayı amaçlamıştır. İtirafçılar hem bilgi sızdırarak hem de kamuoyu önünde hareketi zayıflatmaya çalışarak psikolojik savaşın bir parçası olarak kullanılmıştır.

Eğitim yoluyla Kürt kimliğinin ve dilinin bastırılması, Kürt gençlerinin Türk kimliği etrafında birleşmesini sağlayacak bir sosyal mühendislik projesi olarak görülmüştür. Okullarda Kürtçe’nin yasaklanması, Türk tarihinin ve kimliğinin tekçi bir anlayış ile dayatılması bu stratejinin önemli bir parçasıdır. Devlet, Kürt kültürel varlıklarını ve kimliğini sistematik bir şekilde bastırılmış, Kürt dilinin, müziğinin ve folklorunun kamusal alanda var olmasını engellemiştir. Kültürel faaliyetler ya yasaklanmış ya da sınırlı bir alana hapsedilmiştir. Bu yöntemler devletin, Kürt siyasi hareketini ve genel anlamda Kürt halkının siyasi taleplerini bastırmaya yönelik uyguladığı stratejik adımlardan bazılarıdır. Hem psikolojik savaş hem de özel savaş yöntemleri, toplumu manipüle ederek hareketi zayıflatmayı amaçlamış, uzun vadede bölgesel barış ve güvenlik üzerinde derin yaralar bırakmıştır.

AKP medya kontrolü, algı yönetimi, sosyal medya kampanyaları, yargı ve güvenlik güçlerinin kullanımı gibi özel savaş yöntemleriyle, uzun süreli iktidarını pekiştirmek için manipülasyon stratejilerine başvurmuştur. Bu stratejiler hem iç hem de dış politikada kamuoyunu etkileme, muhalifleri baskılama ve iktidarını koruma amacına hizmet etmiştir.

Alternatif Mücadele Açısından: Ne Yapmalı?

Unutmayalım ki devrimci miras, hakikat arayışı temelinde hakikatin izinde yürümüş, her türlü

antipropaganda ve manipülasyona karşı şekillenmiştir. Bu mücadelenin en temel aksı da basın-yayın faaliyetleri olmuştur.

Karl Marx da hayatı boyunca gazete ve dergiler çıkarmış, editörlük ve yazarlık yapmıştır. Tıpkı Marx gibi bizzat kendisi de gazetecilik yapmış olan basın-yayın ile iştilal etmiş Antonio Gramsci, basının önemini her daim vurgulamıştır. Meşhur Hapishane Defterleri'nde devrimci siyasetin inşasında basın-yayının ne kadar kritik işleve sahip olduğunu, uzun uzadıya anlatmış, sistemin hegemonyası için hayati olan söylemsel üstünlük mücadelesindeki kritik rolünü açık etmiştir. Yine Gramsci'nin ardından Louis Althusser de, devlet aygıtının salt kaba güçle tanımlanmasına karşıt olarak ideolojik ve kültürel üretimin önemine dikkat çekmiş, "Devletin İdeolojik aygıtları" olarak tarif ettiği mekanizma ile bir biçimde basın-yayını da içine alan ideoloji yayma merkezlerinin kapitalist sistemin işleyişinde ve yeniden üretimindeki hayati rolüne vurgu yapmıştır. Devrimci mücadele tarihsel olarak sistemin psikolojik savaşına karşı "gerçekliği kazanma" mücadelesiyle biçimlenmişti. Egemen güçlerin gerçeklik üzerinde kurmaya çalıştıkları manipülatif basıncı halklar ve emekçiler lehine boşa düşürmeyi temel almıştır. Bu bilinçle devrimci güçler özel savaşa karşı stratejik bir direniş ve savunma hattı oluştururken, birkaç temel faktörü göz önünde bulundurmak durumundalar. Bu mücadele ideolojik, politik, toplumsal ve kültürel düzlemlerde güçlü bir şekilde yürütülmelidir. Çünkü özel savaşın temel amacı, toplumda bir baskı ve korku iklimi yaratıp devrimci hareketleri izole etmek ve etkisizleştirmektir. Bu nedenle, devrimci güçlerin ve alternatif olma iddiasına sahip olan siyasi hareketinin sağlam bir karşı-strateji geliştirmesi kritik önem taşır.

Özel savaşın temel araçlarından biri kültürel asimilasyon ve kimlik yıkımıdır. Özellikle Kürt hareketi açısından, dil, kültür, sanat ve geleneklerin korunması, bu mücadelenin önemli bir cephesidir. Kültürel direniş, halkın kimlik bilincini diri tutarak, devrimci mücadelenin toplumsal tabanını güçlendirmek ile mümkündür.

Devletlerin özel savaşlarında en etkili araçlardan biri medya ve bilgi manipülasyonudur. Devrimci güçler ve özelde de Kürt siyasi hareketi, ana akım medya araçlarına karşı kendi alternatif mecralarını güçlendirmeli, dijital

platformlarda toplumsal farkındalığı artıracak içerikler üretmelidir. Halkın doğru bilgiye erişimi sağlanmalı ve devletin dezenformasyonuna karşı hızlı ve etkili cevaplar verilmelidir.

Özel savaş, devrimci güçleri halktan koparmayı hedefler. Bu nedenle, devrimci güçlerin ve Kürt hareketinin halkla organik bağlarını güçlendirmesi, yerel sorunlara duyarlı ve halkın ihtiyaçlarını gözeten politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Toplum tabanlı bir mücadele, özel savaşın psikolojik etkilerini zayıflatır. Özel savaş, devrimci hareketin ideolojik gücünü aşındırmayı hedefler. Bu nedenle, devrimci kadroların ve halkın ideolojik eğitimi, mücadelede kritik bir öneme sahiptir. İdeolojik olarak güçlü bir bilinç, manipülasyona ve psikolojik savaşa karşı daha dirençli bir toplumsal yapı yaratır.

Psikolojik Savaşa Karşı Moral ve Direniş

Özel savaşın önemli bir parçası da psikolojik savaştır. Baskı, korku, izolasyon ve demoralizasyon politikalarına karşı kolektif bir moral ve dayanışma ruhu inşa etmek, direnişini sürdürülebilir kılar. Bu bağlamda, devrimci sanat, edebiyat, müzik ve diğer kültürel etkinlikler, halkın motivasyonunu ve direncini artırabilir.

Sonuç olarak, devrimci güçlerin ve Kürt siyasi hareketinin özel savaşa karşı vereceği mücadele çok boyutludur. Psikolojik, kültürel, ideolojik ve her cephede yürütülecek bu mücadele, toplumla güçlü bağlar ve uluslararası dayanışmayla desteklendiği sürece başarıya ulaşma şansı yüksektir.

Medya, psikolojik ve özel savaşın en önemli unsurlarından biri olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir. Gelecekte bu tür stratejilere karşı toplumsal direnç geliştirebilmek ve medyayı doğru değerlendirme bilincini artırmak, demokratik toplumların öncelikli hedeflerinden biri olmalıdır. Kitle iletişim araçlarının manipülasyonuna karşı bilinçli bir kamuoyu oluşturmak, hem yerel hem de küresel düzeyde demokrasinin korunmasında kilit rol oynayacaktır.

[İçindekiler İçin Tıklayınız...](#)

Dijital Çağ; ‘Normalleşmenin’ Şiddetine Maruz Kalan İnsan

H. Yekta Eren

İnsanlık tarihi ile iletişimin gelişimi paralellik arz eder. Avcı-toplayıcı toplumdaki tarım toplumuna, sanayi toplumundan günümüz endüstri toplumuna kadar, iletişim kavramı yeni boyutlar kazanarak evrilmiştir. Bu evrilme sürecinde modern teknolojinin etkisiyle önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Örneğin, sanayi toplumu veya modern toplum kavramının geçerli olduğu 19. ve 20. yüzyıl boyunca gazete, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçları etkili olurken, günümüz post endüstriyel toplumunda internetin etkisi belirleyici hâle gelmiştir. Geçen yüzyılda iletişim olgusu daha çok kişiye özel ve kişiler üzerinden yürürken, günümüzde internet teknolojisinin gelişmesi ve küreselleşme süreciyle geniş bir toplum kesimine çok kısa sürede ulaşmak ve aynı anda milyonlarca kişiden geribildirim almak mümkün olabilmektedir. Castell’in (2013) ifadesiyle “ağ toplumu” haline gelme söz konusudur.

Büyük çoğunlukla üretim temelinde çağlara bölünen insanlık tarihi günümüzde yeni bir durumla karşı karşıyadır. Dijital alanda var olanlar ve dijital alanda var olmayanların oluşturduğu bu yeni çağın adı çoktan konuldu: Dijital çağ. We Are Social-2024 raporuna göre 2024 yılı itibarıyla Dünya çapında dijital medya kullanımı 5.17 milyara ulaşmıştır. Aynı rapora göre 5.18 milyar internet kullanıcısı bulunmaktadır. Bu veriler Dünya nüfusunun %65,5’ine tekabül etmektedir. Bu dijital çağda teknolojik gelişmelerin temelini oluşturan aslında yine üretimdir. Bu anlamıyla insanlık tarihinde üretimin belirlediği

ilişki biçimlerinde değişen bir şey yok. Yeni olan materyal üretimin yerini bilgi üretimine bırakması, yani somuttan soyuta doğru gücün evrilmesidir. Baudrillard’ın “gerçek simülasyona dönüştü... yaşadığımız evren simülasyon evrenidir,” diyerek işaret ettiği insan beyninin bir uzantısı olarak gelişen teknolojinin bütün ilişki biçimlerini yeniden dizayn etmesidir.

Modern ve postmodern çağlarda toplumlarda gözetim ve yönlendirme pratiklerine yoğunca rastlanılmıştır. Her iki dönemde de gözetleme ve yönlendirme olgusu yaşanmakla birlikte postmodern dönemde daha yıkıcı ve bireylerin bilerek katkıda buldukları bir sürece evrildiği sonucu ortaya çıkmıştır. Teorik bir bağlamda tartışılan gözetleme ve yönlendirme olguları, yeni dijital çağ ile birlikte sınırsız bir şekilde kapitalizm lehine hemen her alanda ve herkes üzerinde işletilen bir duruma dönüşmüştür.

Bu bağlamda George Orwell’in “1984” (2003) adlı distopik romanı gözetim toplumunu irdeleyen önemli bir eser konumundadır. Orwell’in romanında “Büyük Birader” toplumun her kesimini gözetlemekte ve totaliter bir toplum oluşturma hedefini gütmektedir. Modern toplum dönemine özgü başka bir örnek de devletlerin bireylere yönelik ortam dinlemesi yapması verilebilir. Bilhassa İkinci Dünya Savaşıyla birlikte gerek istihbarat örgütleri gerekse de devlet mekanizmalarının ortam dinleme şeklinde gözetleme gerçekleştirdiği bilinmektedir.

Kişinin yalnızca gitmek istediği yönü gördüğü, yanında olan bitenden bihaber olduğu tünel tasarımına benzeştirebileceğimiz enformasyon çağında, teknolojinin güç ve iktidar sahiplerinin elinde olması sebebiyle, çoğulcu ve demokratik amaçlarla kullanılmasına hep şüpheyle yaklaşılmıştır. Totaliter bir yaklaşımla bireylerin istatistiksel/sayısal verilerini gözetim altına almak gibi bir yöntem benimsenmiştir.

Dijital çağ, bütün üretim araçlarını, üretim biçimlerini, toplumsal ilişkileri yeniden şekillendirirken, iletişim pratikleri ve medya çalışmalarında da dönüşüme sebep olmuştur

Buna bir örnek olarak hiç kimsenin olmadığı bir yerde kırmızı ışık ihlali sonucu evimize trafik makbuzun tebliğ edilmesini verebiliriz. Gözetim toplumu kaynaklara erişim ve fırsat açısından eşitsizliğe sebep olma, sosyal birlik ve dayanışmaya zarar verme, acil sorunları görememe gibi olumsuzluklara izin vermektedir. Toplumun nasıl yönetildiği ile yakından ilişkisi olan gözetim toplumu; mahremiyet, etik, insan hakları konusunda birçok açmaza, toplumsal dışlanmaya ve ayrımcılığa sebep olmakta, bireylere yönelik; kişisel verilerin saklanması, bilgilerin şeffaflığında sınırlamalara gitmektedir.

Dijital gözetimin gerçekleştirildiği yeni medya platformlarında (Twitter, Facebook, Instagram, Tik Tok, LinkIn...) bireyler pek çok bilgiyi geniş bir ağ içerisinde paylaşabilmektedir. Bu paylaşımlar sırasında doğal olarak kişisel bilgiler işlenmekte ve depolanmaktadır. Bununla birlikte bu paylaşımlar geniş bir kitleye ulaşabilmektedir.

Dijital çağ, bütün üretim araçlarını, üretim biçimlerini, toplumsal ilişkileri yeniden şekillendirirken, iletişim pratikleri ve medya çalışmalarında da dönüşüme

sebepe olmuştur. Manuel Castells toplumsal dönüşümü toplumsal bir formasyon olarak Ağ Toplumu kavramsallaştırmasıyla ifade etmiştir.

Tarihin karanlık koridorlarında gözlerden uzak, sessiz-sedasız yürütülen bir savaş var. Bu, zihinlerde ve kalplerde yaşanan bir savaştır. Gökyüzünde asılı kalan bir sis gibi, gerçeği örter, yalanlarla beslenir ve toplumları aldattır. Bu savaşın cephaneleri ne silahlar ne de bombalardır; kelimeler, görüntüler ve seslerdir.

ABD, Çin ve İsrail merkezli geliştirilen dijital medya portalları yeryüzünde yaşayan her insanın zihnine ulaşma kabiliyetine sahipken, aynı zamanda yaşamın her aşamasında ciddi manipülasyonlar gerçekleştirerek çağımızın her şeyi yutan modern leviathanlarına taş çıkartır bir aşamaya varmışlardır. İnsan ve ötesine dair ne varsa kapsamına alan bu portallar insan beyninde yarattıkları dezenformasyonlarla beğeni ölçülerinden tutalım yaşam tarzına kadar insan üzerinde tarihte eşî ve benzeri görülmemiş bir etki yaratma potansiyeline sahiptirler.

Dünyada ve Türkiye’de dijital medya aracılığıyla yaşanan toplumsal, siyasi olaylara ve çeşitli cinsiyetçi, dinci ve ırkçı saldırılara bakıldığında, üretilen, bilgi kirliliğinin, propaganda amaçlı olduğu ve bu işin örgütlü bir şekilde, toplulukları harekete geçirmek, ırkçılığı geliştirmek ve toplumsal yapıya zarar vermek amacıyla oluşturulduğu görülüyor.

Dijital medyanın, kişisel hesaplardan anında yapılan paylaşımlar nedeniyle, haberin bireylere ulaşmasında zaman ve hız açısından avantajlı olduğu bilinse de; güvenilirlik, doğruluk, manipüle etme (çıkarlar doğrultusunda yönlendirme) bilgiyi çarpıtma ve çevrimiçi radikalleşme konularında tehlike oluşturduğu inkar edilmez.

Bilen ile bilmeyen, iyi veya kötü, doğru ile yalan, enformasyon ile dezenformasyon arasındaki farkın belirsizleştiği dijital medya ortamlarında, popüler kültürün ve trendlerin etkisiyle paylaşım rüzgarına kapılan herkes; kaynağı bilinmeyen bilgilere, videolara, ses kayıtlarına ve haberlere, muhakeme etmeden inanıyor ve bunları düşünmeden paylaşıyor. Dolayısıyla da var olan bilgi kirliliğine hizmet etmiş oluyor. Bu sebeple yalan haber, günümüzde mücadele edilmesi gereken ciddi sorunların başında geliyor.

Yalan han temel taş, her ne olursa olsun bilgiye kolayca ulaşmaya çalışmak değil, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için çabalamaktır. Peki, hangi bilgi doğru ve güvenilir, bunu nereden bileceğiz? Bunun için biraz zaman ayırmak ve önemli bazı kullanım alışkanlıkları edinmek gerekiyor.

Öncelikle eleştirel bir bakış açısı edinmek, doğrulanmamış bilgileri paylaşmamak, özellikle dijital medyada karşılaşılan bilgilere sağlıklı bir şüphe ile yaklaşmak ve bilgiye ulaşılan kaynaklar hakkında fikir sahibi olmak yalan haberle mücadele kapsamında yapılması gerekenlerin başında geliyor. Bunlara ilaveten paylaşım yapmadan önce genel bir araştırma yapmak ve ulaşılan bilgileri en az üç farklı kaynaktan teyit etmek de doğru bilgiye ulaşmanın olmazsa olmazını oluşturuyor.

İnternette paylaşılan yanlış veya yanıltıcı bilgilerin toplumsal ve siyasi görüşler üzerinde soykırımı kadar varabilecek kayda değer bir etki yaratabildiği biliniyor

Tek merkezden örgütlenip yönetilen birçok hesap algı oyunları, toplumsal yapıyı tahrip etme, parodi, reklam veya sahte haber yapma ve yayma amacıyla kuruluyor. Dijital medyada zaten troll olarak adlandırılan ve toplumsal muhalefeti hedef alan kişi ya da grupların bu işe kendilerini adadıkları biliniyor. Yani sadece yalan haberler, video- resimler üretmek ve dijital paylaşım ağlarında insanları yanıltmak ve yönlendirmek amacıyla çalışan pek çok insan ve kurum var(!). Tek başına bu bilgiye sahip olmak bile, “Neden internet ortamında, dijital medya platformlarında her bilgiye inanmamalıyız?” sorusunu cevaplamaya yetiyor.

İletişim araçlarının toplum üzerindeki gücü tartışma götürmez bir gerçeklik. Aynı anda milyonları harekete geçirebilme kabiliyetine sahip olan bu araçlar doğru kullanılmadığı takdirde egemen güçler ve devletler onlarca nükleer bombadan daha etkili bir bombaya dönüştürebiliyor

Bunun en trajik örneği; 1994 yılında yaklaşık yüz gün gibi kısa bir sürede 800.000 insanın vahşice katledildiği Ruanda Soykırımı olmaktadır. Ruanda Soykırımı'nı incelediğimizde iletişim araçlarının tahrip gücü en etkili bombaya nasıl dönüştürüldüğü tüm çıplaklığıyla görebiliriz. Ruanda'da yayın yapan Radio Television Libre des Mille Collines (RTLM) radyosunun soykırımın yaşanmasında rolü başat düzeydeydi.

RTLM, Hutu radikalleri tarafından desteklenen ve Tutsi nüfusuna karşı nefret söylemleri yayan bir radyo istasyonuydu. Bu radyo, soykırımı destekleyen propaganda yaparak, Hutu halkını Tutsilere karşı kışkırtarak nefret söylemleri yaydı. Radyo, günlük olarak Hutu milislere Tutsi hedeflerin yerlerini bildirip Hutileri bu hedeflere saldırmaya yönlendirdi. Yine bu radyo yayınlarıyla halkı, soykırımı aktif olarak katılmaları için teşvik edip kurbanlara karşı şiddeti normalleştirdi. Bu şekilde RTLM, soykırımı gerçekleştiren milis gruplarının harekete geçmesine, soykırımın yayılmasına ve sonuç olarak 800 bin insanın kırimdan geçmesine sebep oldu.

RTLM nefreti yaymak için propaganda makinesi olarak kullanıldı ve ülkedeki her sıradan insanın birlikte okula giden, aynı sofrayı paylaşan komşularının bu nefreti kabul etmesini sağladı. Nefret bu şekilde yayıldı ve soykırım bu radyo istasyonu yüzünden mümkün hale geldi.

Soykırım 6 Nisan 1994'te dönemin Hutu Devlet Başkanı Juvenal Habyarimana'nın uçağının düşmesiyle başladı. RTLM yaptığı yayınlı suikasti Tutsilerin yaptığını söyledi ama bu doğru değildi.

İnternette paylaşılan yanlış veya yanıltıcı bilgilerin toplumsal ve siyasi görüşler üzerinde soykırımı kadar varabilecek kayda değer bir etki yaratabildiği biliniyor. Dijital medya platformlarında paylaşarak hızla yayılan bu gönderilerin demokratik süreçlere ciddi düzeyde zarar vererek nefret ve toplumsal karışıklığı körüklediği de biliniyor. Araştırmacılar bu gönderilerin en az yüzde 34'ünü 10, yüzde 70'ini de bin hesabın paylaştığını tespit etti. Yanlış bilgileri hızla yayabilen bu hesaplar, bir hastalığı çok fazla kişiye bulaştırabilen hastalar için kullanılan “süper yayıcı” ifadesiyle tanımlanıyor.

Avustralya'daki Queensland Teknoloji Üniversitesi Dijital Medya Araştırma Merkezi'nden Axel Bruns, rakamların şaşırtıcı olmadığını söylüyor. Bruns dijital medya platformlarının yanlış bilgiyle dolup taşıdığını vurguluyor.

Dijital medya platformu X'te (Twitter) paylaşılan bilgilerin yaklaşık üçte birinden 'süper yayıcı' denen 10 hesabın sorumlu olduğu tespit edildi.

Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden üç akademisyen tarafından yapılan yeni bir çalışma, dijital paylaşım platformu X'te yanlış haberlerin doğru haberlerden daha hızlı bir şekilde yayıldığını ve görece daha büyük oranda paylaşıldığını ortaya koydu. Dahası, yanlış haberlerin yayılması, yanlış hikayeleri yaymak için programlanmış olan botlardan kaynaklanmıyor. Bu haberlerin yayılma hızının fazla olmasının sebebi, yanlış öğeler içeren haberleri retweetleyen insanların olmasıydı.

Özneyi yücelten özneleşme, aslında aynı zamanda onu yok etmektedir

Örneğin yanlış haber hikayelerinin retweetlenmiş olma olasılığı, gerçek hikayelerden yüzde 70 oranında daha yüksek. Aynı zamanda gerçek haberlerin 1500 kişiye ulaşması, yanlış haberlere göre altı kat daha fazla zaman almakta. X'teki kırılmamış retweet zincirleri söz konusu olduğunda, yalanlar gerçeklerden yaklaşık 10-20 kat daha hızlı zincir derinliğine ulaşmakta ve yanlış bilgiler her bir farklı kullanıcı tarafından, her zincir derinliğinde, doğru bilgilerden daha yaygın biçimde retweetlenmekte. Peki bu ne anlama geliyor, bu hesaplar nasıl daha hızlı yayılıyor.

X ana haber kaynağımız oldu diyoruz, fakat trajik olaylar ardından, fark ettik ki, dijital medyada okuduğumuz şeyin önemli bir parçası söylenti ve aynı zamanda yanlış haberlerdir.

Sonuç? Vosoughi, "Yanlış haberler ve gerçek haberler için farklı duygusal profiller gördük," diyor. Gerçek öykülerin yarattığı cevaplar daha çok üzüntü,

beklenti ve güven ile karakterize olurken, yanlış haberlere daha fazla şaşkınlık ve nefretle tepki vermenin geliştiği not edilmektedir.

Doğru ile yalanın belirsizleştiği dijital medya ortamlarında, popüler kültürün ve trendlerin etkisiyle paylaşım rüzgârına kapılan herkes kaynağı bilinmeyen bilgilere, video, ses kaydı ve haberlere, muhakeme etmeden inanıyor ve bunları düşünmeden paylaşıyor. Dolayısıyla da var olan bilgi kirliliğine hizmet etmiş oluyor. Bu sebeple yalan haber, günümüzde mücadele edilmesi gereken ciddi sorunların başında geliyor.

Dijital medyayla gelişen en önemli tehlikelerin başında, yaratılan tüketim toplumu ve durmadan geliştirilen tüketim çılgınlığı gelir. Markaların dijital medya kullanımlarının tüketici davranışlarına etkisi çoğu zaman fark edilmiyor. Çünkü artık bu bir dijital pazarlama stratejisi olarak değil, algı tekniği olarak uygulanıyor. İnsanlarda ihtiyaç izlenimi yaratılıyor ya da ideal olanın "o" olduğu algısı oluşturuluyor. Yani fenomenlerin giydiği ayakkabılardan giyerseniz siz de modayı takip eden, yenilikçi biri oluyorsunuz! Ürünlerini satmak isteyen markalar da daha çok resim ve video paylaşıyor, etkileyici kombinler oluşturuyor, bu sayede de dönüşüm oranını artırıyor. Ayrıca güvenilen isimler üzerinden iş birlikleri yaparak tüketicilerin satın alma duygularını harekete geçiriyor. Böylece insanlar tüm emeğini ve kazancını kapitalizmin dijital medya platformları aracılığıyla geliştirdiği tüketim çılgınlığına kaptırıyor.

Dijital şiddet değerlendirilmesi gereken diğer önemli bir konudur. Dijital şiddet, çevrimiçi şiddet, siber şiddet, sanal şiddet gibi isimlendirilmelerin yarattığı karmaşa, kavramların tanımlarında çeşitliliğe sebep olmaktadır. Uluslararası kamu kuruluşlarının (EIGE, UNFPA, ICRW gibi) kapsamlı tanımlarının yanında, Birleşmiş Milletler Kadın Birimi 2022 yılında yeni bir tanım oluşturmak için uzmanları bir araya getiren bir çalıştay organize eder ve buradan ortak bir tanım belirlenir. "Teknoloji destekli şiddet" başlığını benimseyen uzman grubu, bunu da, Bilgi ve İletişim teknolojilerinin veya diğer dijital araçların kullanımıyla gerçekleştirilen, desteklenen, ağırlaştırılan veya güçlendirilen, fiziksel, cinsel, psikolojik, toplumsal, siyasi veya ekonomik zarar

veya diğerk hak ve özgürlüklerin ihlali ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan herhangi bir eylem olarak tanımladı.

Bildirilen en yaygın şiddet biçimleri arasında yanlış bilgilendirme ve iftira (%67), siber taciz (%66), nefret söylemi (%65), başka kimliğe bürünme (%63), bilgisayar korsanlığı ve ısrarlı takip (%63), suni kamuoyu oluşturma (zarar verici içeriğin platformlar arasında eşzamanlı olarak paylaşılmasına yönelik koordineli bir çaba %58), video ve görüntüye dayalı taciz (%57), kişisel bilgileri paylaşma (%55), şiddet içeren tehditler (%52) ve istenmeyen görüntülerin alınması veya cinsel içerikli, mahrem içeriklerin ifşa edilmesi (%43) yer almaktadır (Vogels, 2021).

Dijital medya kullanımı, her geçen gün artış göstermektedir. Dijital medya platformlarının sunduğu önemli özelliklerinden biri, bireylerin içerikler oluşturarak bu içerikleri kişisel hesaplarından paylaşmalarıdır. Dijital medyada üretilen içerikler video ve fotoğraflar gibi görselleri kapsamaktadır. Hazırlanan etkili ve dikkat çeken içeriklerle kullanıcının etkileşim içinde olması sağlanmakta ve takipçi sayısı daha fazla artmaktadır. Dijital medyada etkileşim, takipçi sayısı, yorum ve beğeni gibi etkenler kullanıcılarına maddi kazanç sağlayabilmektedir. Bu durum bireylerin dijital medya mecralarında farklı içeriklerden oluşan paylaşımlar yapmalarına neden olmaktadır. Yapılan paylaşımlar her yaş grubuna ulaşabilmektedir. Özellikle sakıncalı paylaşımların çocuklar tarafından izlenilmesi birçok olumsuzluğa yol açmaktadır. Son zamanlarda kullanılan programlar aracılığıyla yapay zeka ile fotoğraflar konuşturularak canlandırılmakta ve hazırlanan bu içerikler dijital medya platformları aracılığıyla paylaşılmaktadır. Fotoğraflarda çoğunlukla hayatını kaybeden insanlar konuşturularak hayat hikayeleri aktarılmaktadır. Özellikle hayatını kaybeden ünlü isimlerin bu programla konuşturulup paylaşılması çok dikkat çekmekte ve izlenilmektedir.

Dijital medya ile gelişen en büyük tehlikelerden bir diğeri ise bireylerde yaşanan kişilik dezenformasyonudur. Simmel'in, sosyoloji disiplinine katkıları bilinmektedir. Özellikle mikro alanda yaptığı çalışmalar önemlidir. Simmel, kent yaşamına odaklanırken, insanların kent yaşamında nasıl ilişki

kurduklarına da kafa yorar. İnsanları bir kişiyken, iki kişiyken, üç kişiyken davranışlarının nasıl değiştiğine dair fikir geliştirmiştir. Bu fikirler günümüzde de farklı düşünürlerce doğrulanmaktadır. Ayrıca bu çalışmada konu edinilen çatışma kavramı da Simmel'in çalıştığı konulardandır. Simmel çatışmaya kültür üstünden ve daha doğrusu nesnel kültür ve öznel kültür üstünden bakar. Bu; sosyolojinin temel dikotomilerinden olan nesne-özne ayırımıyla örtüşmektedir.

Demokratik Modernite'nin inşasıyla kendi gerçekliğini anlamlandıran birey ve toplum yaşanan çöküşün önünü alabilir

Horkheimer (2018:126-128) Akıl Tutulması'nda, özerk aklın önceleri hayatın yüksek amaçlarını belirleme yetkisine sahipken, sonra bunu yitirdiğinden söz eder. Bir zamanlar özerk olduğu varsayılan özne, her türlü içerikten arındırıldıktan sonra sadece bir isme indirgenmiştir. Bütün varlık alanlarının araçların alanına dönüşmesiyle özne bütün özelliğini yitirir. Özneyi yücelten özneleşme, aslında aynı zamanda onu yok etmektedir. Bağımsızlaşma süreci içindeki insan, içinde yaşadığı dünyayla aynı yazgıyı paylaşır. Özne; hem dışsal doğayı köleleştirmeye aracılık eder hem de kendi içindeki doğayı hegemonya altına alır. Horkheimer'e göre bugün hayatın tümü rasyonelleştirilmekte aynı şekilde bireylerin hayatları da rasyonelleştirme planlarına uymak zorunda kalmaktadır. Birey varlığını sürdürebilmek için sisteme uymak zorundadır. Toplumdan kaçacak yeri kalmamıştır.

Gündelik hayatta bireylerin çatışması özellikle iletişim disiplini üstünden incelendiğinde farklılık gösterir. Birey bazen kendiyile çatışır buna -çok daha fazla sebep olsa da- duyduğu kompleksler veya kendini daha iyi bir yerde görme çabası sebep olmaktadır. Burada bireyin kendiyile savaşı öne çıkar. Bazen de birey diğerk bireylerle ya da belli gruplarla çatışır.

M. Foucault'nun seminer notlarından derlenen Kendini Bilmek (2019: 52- 56) adlı çalışmada Epiktetus'un öne sürdüğü iki metafordan söz edilir. Kim olduğunu kanıtlayamayan kimseyi kasabaya kabul etmeyen gece bekçisi ve paraya bakarak gerçekliğini anlayan, paranın hakikiliğini onaylayan sarraf. Çalışmada ayrıca Hıristiyanlıktan yola çıkarak yapılan yorumlara da yer verilir: Her insan kendisinin ne olduğunu, içinde neler yaşadığını bilmeye, kusurlarını kabul etmeye, kendini baştan çıkarıncıları fark etmeye, arzularının kaynaklarını çözmeye çalışmak zorundadır; bu kişiler bildiklerini diğer insanlara ve Tanrı'ya bildirmekle yükümlüdür.

Devam edelim: Joker dezavantajlı bir palyaço hikâyesidir. Amacı Gotham şehrinin acımasız sokaklarında geçinmektir. Kontrol edilemeyen kahkaha hastalığından mustarıdır. İnsanların yanında sürekli sempatik biri olarak görünmeye çalışır. Palyaçolukla çocukları mutlu etmeye çalışır. Bunda annesinin yarattığı yapay algının etkisi vardır. İyi bir insan olmak zorundadır. Halbuki bunun altında kutsal aile miti vardır. Annesi ona iyi davranmamış, hayatını travmalar içinde yaşamasına neden olmuştur. İçte yaşadığı büyük çatışma, insanlarla davranışlarında yaşadığı sorun, aslında annesiyle başlayan ve hayata karşı mücadeleye dönen büyük, ciddi bir sorundur.

Joker bütün eylemlerinde kendini bilmek ve kendinden vazgeçmek arasında bir yerdeymiş gibi görünür. Seyirci tam Joker'in kendini kaybettiği düşüncesine eriştiği anda yanıldığını düşünür ve kendinde olduğuna karar verir. Karakterde haz ve öfke iç içedir. Bu dramatik yapının daha da güçlü olmasını sağlar. Çünkü seyirciye çok farklı duygular hisseder ve seyirci bir anti-kahramanın yaptığı yanlışları görmesine rağmen sempati duyabilir. Joker 20. yüzyılın eylemsiz karakterlerine nazire edercesine sürekli eylem halindedir.

Örneklerle güçlendirmeye çalıştığımız kapitalist modernitenin milyarlarca dolar elde ederek toplumu sömürdüğü, sadece sömürmekle kalmadığı, toplumu ve bireyi ruhsal, duygusal ve zihinsel anlamda paramparça ederek kendi olmaktan çıkardığı bu dönemde, daha çok yoğunlaşmamız gereken husus demokratik modernitenin inşasının ne denli elzem

olduğudur. Demokratik Modernite'nin inşasıyla kendi gerçekliğini anlamlandıran birey ve toplum yaşanan çöküşün önünü alabilir. Demokratik Modernite zamanının toplumu olan Ahlaki ve Politik Toplum yapısı ve onun açığa çıkardığı birey karşılaştığı her şeyi yargılayıp, sorgulayıp ahlak ve politika süzgecinden geçirme kapasitesine sahip toplum yapısıdır. Toplum güçlendikçe açığa çıkan güçlü bireyler parçalanmaya karşı bütünlüklü bir ruhsal, zihinsel ve duygusal kişilikle araç olmaktan, nesne olmaktan çıkacak özgür iradesiyle kendi olmayı başaracaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Dijital Krizi Aşmak: Odysseus Kendini Direğe Bağladı, Peki Biz Ne Yapacağız?

Özgür Amed

Giriş:

Foto çekemiyorsam doğum günü de yoktur!

Geçtiğimiz 2 Ağustos 2024 günü güneş tutulması mahiyetinde ülkede bir Instagram tutulması yaşandı. Hukuki bir dayanağa ve herhangi makul bir gerekçelendirmeye de ihtiyaç duymadan Instagram'a erişim yasağı getirildi. Instagram kapandıktan sonra beliren ruh hallerini kısaca hatırlatarak başlamak istiyorum. Bunun nedenlerini de ilerleyen sayfalarda kısaca anlatacağımı umuyorum.

Instagram'ın kapanmasıyla beraber adeta çıldıranlar oldu. Diğer platformlara (Bluesky, Twitter, Facebook vs.) kişisel foto yükleme sayısı otomatik olarak arttı. Otelciler pek çok rezervasyonunun iptal olduğunu dile getirmeye başladı; çünkü halk artık foto çekmek ve paylaşmak için mekân seçiyor. Geçimini bu platformdan sağlayan binlerce insan, dükkân, şirket zor günler yaşadı. Hepsinin de ötesinde saçlarımı kestim; kapattınız, ben şimdi kime göstereceğim diyen gençlerin çığlık videoları yükseldi. Cafelerde buluşmalar, kahve sözleri ertelendi. Paylaşım yapamayacağı gerekçesiyle doğum günlerini iptal edenler oldu.

Kısaca, çoğu insan büyük bir boşluk yaşadı, yaşam akışı sekteye uğradı. Bunu ifade eden binlerce tweet atıldı, yüzlerce haber geçildi. Özellikle instagrama girip bir şeyleri kurcalamamanın, bir

şeylere bakmamanın, reels adındaki kısa videoları izleyememenin yarattığı boşluk; tahmin edilenin çok ötesinde bir etkiye ve güce sahip olduğu görüldü.

Instagram'ın nasıl bir bağımlılık yarattığını böylece deneyimleme şansımız oldu.

Son yirmi yılda dijital teknolojiler ve özellikle sosyal medya platformları, hayatlarımızın merkezi bir parçası haline geldi. Instagram, Twitter ve Facebook gibi platformlar, insanların kendilerini ifade etmeleri, bilgiye erişmeleri ve diğer insanlarla etkileşim kurmaları için fırsatlar sundu. Ancak bu platformlar, aynı zamanda bireyciliği kutsayan, toplumsal bağları zayıflatan ve tüketim toplumuna hizmet eden sanal bir dünya da yarattı. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan "gözetim kapitalizmi", dikkatimizi çekmeye yönelik sürekli bir yarış yaratarak bireylerin arzu ve bilinçaltını manipüle etti, ediyor, etmeye devam edeceğe de benziyor.

Sadece Instagram'da değil, sosyal medyanın genelinde birer vektöre dönüşen bizlerin nasıl bir veriye, ürüne dönüştüğümüzün, hele de hiç bilmeden nasıl bir içerik üretim makinesine evirildiğimizin hikayesi ise az buz değil! Marshall McLuhan'ın 1964'te "Elektronik teknoloji tam ortamımızda duruyor ve bizler onun Guttenberg teknolojisiyle çarpışması karşısında kör, sağır, dilsiz, ele geçirilmiş haldeyiz," dediği yerde olduğumuzu, altmış yıl sonra net şekilde görüyoruz.

Bu iyi mi kötü mü varın siz hesabını yapın!

Bugün bir dijital krizin içinde olduğumuzu kabul edelim. Bu yazının konusu bu kabul üzerinden gidecektir. Eş zamanlı sersemletilmiş bir uyusukluğa, uykuya demir atmış durumun tablosu ise bugünden başlamadı.

O halde biraz daha geriye gidelim.

Bilinç Dışının Arzuyla Dansı: İhtiyaç Olmamanı İhtiyaç Haline Getirmek!

Bugün sosyal medyanın, sanal medya da denilen yapının gerçek toplumun yerini nasıl aldığı, toplumsal olanı korozyona uğratarak bireyi yücelterek, tüketim toplumuna nasıl çevirdiğinin sıcak ayak izleri 1900'lerin başına kadar gidiyor. "Özgürüm, bireyim, önce ben" demenin yanılsamalı yüzyıllık sürecine projeksiyonu çevirdiğimizde inşa edilmiş birey ve tüketim toplumu gerçekliğiyle karşı karşıya kalıyoruz. Sadece bu kadar değil! Bugün "moda" denilen içeriklerin, egemen giyim-yeme-içme tarzlarının hepsinin nasıl işlediği, işletildiği ve tarz haline geldiği; bunun modern yaşam içinde psikanalizm başta olmak üzere pozitivist bilimler yoluyla nasıl yaşamımıza sirayet ettirildiği de mühim. İşte bu sürecin kalbinde Sigmund Freud'un yazıp çizdikleri var.

Freud, insan zihnini bilinç, bilinçdışı ve bilinçaltı olarak üç farklı katmana ayırır. Bilinçaltı, bastırılmış dürtülerin, isteklerin ve travmaların depolandığı alandır. Bu bastırılan arzular, doğrudan bilinçli zihinde kendilerini ifade edemediğinde dolaylı yollarla (rüyalar, dil sürçmeleri, sanat) dışa vurur. Freud'un bilinçaltına dair tespitleri, bireylerin bilinçli seçimlerinden çok, bilinçaltındaki arzular tarafından yönlendirildiğini gösterir.

Freud'a göre, insan davranışlarının büyük bir kısmı bilinçaltındaki ilkel dürtüler tarafından yönlendirilir. Bu dürtülerin başında libido ve agresif dürtü (thanatos) gelir. Tüketim davranışı da bu dürtülerle yakından ilişkilidir. Arzular da bireyin eksikliklerini gidermek veya bir ideale ulaşmak isteği olarak tanımlanabilir. Bu arzular, çoğu zaman bilinçaltındaki dürtülerle bağlantılıdır. Yine Freud, bilinçaltının insan davranışları üzerindeki büyük

etkisini vurgular. Kararlarımız da bilinçaltımızdaki gizli arzular, korkular ve travmalar tarafından şekillenir der.

Yukarıda kısaca ifade edilen görüşler, modern anlamda tüketim toplumunun da doğuşuna zemin hazırladı. Tüm bunları yöneten kişi ise Freud'un yeğeni Edward Bernays idi. Yani 'Halkla İlişkiler' disiplinine öncülük eden kişi. Kendisi 'propaganda' silahının modern büyücüsü olarak da kabul edilir. Bernays, Freud'un insan hakkındaki fikirlerini alıp, kitlelerin manipülasyonu için kullanan ilk kişiydi. Seri üretim mallarını insanların bilinçdışı arzularıyla ilişkilendirerek, ihtiyaçları olmayan şeyleri istemeleri için insanları nasıl ikna edeceklerini Amerikan şirketlerine de ilk gösteren oydu. Bernays, Freud'un düşüncelerinin topluma farklı açılardan uyarlanıp uyarlanamayacağını test etti. Özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'da, halkı manipüle etme ve yönlendirme yollarını araştırıp, modern reklamcılığın temellerini de attı. Bernays, bireylerin bilinçaltı dürtülerini anlayarak kitleleri yönlendirebileceğini fark etmiş ve bu yöntemleri kullanarak tüketici davranışlarını ve politik tercihleri şekillendirmeye çalışmıştı.

Bernays'ın temel başarısı ve esprisi şudur: Tüketimi, seri üretimleri, insanların bilinçdışı arzularıyla ilişkilendirmek... İhtiyaçları olmayan şeyleri böyle ihtiyaç haline getirmek!

Örneğin, kadınların sigara içmesi üzerindeki sosyal tabuyu kırmak için sigarayı "özgürlük sembolü" olarak pazarlamıştır. Bunun için birçok manken ile görüşüp tiyatral bir gösteri hazırlamıştır. Buna göre kadınlar sokakta meşaleli yürüyüş yapacak ve ellerine sigara alacaklardı. Böylece sigarayı erkeklere karşı meydan okuma olarak göstermek istedi. Güç, cesaret ve özgürlük anlamlarını atfetti. Meşale üzerinden yola çıkarak, bunu ifade etmek istedi. Sonuç, önceden yine ayarladığı üzere, tüm gazetelerin manşetlerinde ellerinde sigarayla özgürlük yürüyüşü yapan kadınlardı.

Bu çıkışı devam eden süreçte Bernays şirketlerle çalıştı, danışmanlık yapması için kurumlar sıraya girdi. Bernays, "bir şeyi satın almak değil, satın alınca iyi hissetme" fikrine yoğunlaştı. Bunun için yine amcası Freud'un "bilinçaltı" teorisine sığındı.

Ürünlerle özdeşleşme fikri ve süreci böyle başladı. Ürün ile duygusal, kültürel bağ kurma; belki de yüzyıla damga vuran en önemli icat oldu.

Bir araba almak iyi değil; alırsan iyi hissedersin fikri empoze edildi...

İkincil bir süreç de arzunun ihtiyacı gölgede bırakması gerektiği fikri idi. Peki bu nasıl sağlandı? İhtiyaç duyulmayan şeye sahip olma istenci nasıl, hangi yollarla pekiştirildi?

Bunun için starlar üzerinden ürün satışı yapıldı. Marketler zinciri fikri doğdu ve en önemlisi filmlere hem de bedava ürünler yerleştirme başlandı. Üstelik ürünün reklamı olacağından film prodükterlerine para bile verildi.

Bernays, reklamların insanlardaki bilinçaltı arzulara hitap etmesi gerektiğini savunarak, bu yaklaşımla büyük markalar yarattı. Reklamların, bireylerin bilinçaltındaki güvenlik, statü, aidiyet, güç, güzellik gibi arzularını hedef aldığını iyi çözümleyen Bernays, starları kullanarak model yarattı. "Bir star gibi hissedin," dedi.

Bernays sistemler aktif vatandaş değil, pasif tüketici istediğini çok erken fark etti. "Kişinin söz hakkı sahibi olması değil, arzularının söz hakkı olması önemlidir," dedi.

2.Dünya savaşı sonrası Amerikan hükümeti ve iş dünyası, toplumu kontrol etmek için Freud'un teorilerini kullanmaya başladı. Bu süreçte insanların bireysel arzuları, tüketici alışkanlıkları yoluyla yoğunca manipüle edildi. İnsanlar kendi isteklerini tatmin ederek mutlu olacakları düşüncesine ikna edildiler. Kek örneği bu dönem için çarpıcıdır. Kek hazır satılıyordu. Bu durum kadınlarda suçluluk duygusu yarattığı fikrini yakalıyor psikologlar. Keke yumurta ekleyerek yapım işine onları dahil etme fikri öyle doğdu. Böylece suçluluktan kurtuldukları varsayıldı.

1960'li yıllarda özgürlük fikrine de saldırı yine aynı yöntemler üzerinden sürer. Şirketler, bireylerin kendilerini daha fazla özgürleştirmek için tüketime yönlendirildiği bir kültürü destekler. Tüketim yoluyla bireysellik ve özgürlük arayışı, aslında bireylerin daha fazla kontrol altına alındığı bir sistemi pekiştirir.

1970'lerde Freud'un kızı Anna Freud devreye girer.1980'lerde Freud'un torunu Matthew Freud gibi halkla ilişkiler uzmanlarının, siyaset ve ticaretteki rolleri göze çarpar. Politik liderler, halkın arzularına hitap ederek seçim kampanyalarını yönetirler. Tüketim kültürü, bireysel özgürlük vaadi altında bireylerin kararlarını daha fazla kontrol eder hale gelir.

Hasılı bireylerin bilinçaltı dürtülerinin, politik liderler ve reklamcılar tarafından nasıl kullanıldığı, tüketimin bireyler için bir özgürlük ve kimlik yaratma aracı olarak nasıl sunulduğu ve toplumun, bireycilik söylemi altında nasıl daha fazla kontrol altına alındığı sorularının cevabı Bernays'ın, Freud'u yeniden keşfetmesi ve bilinçaltı duygularının yeniden değerlendirmesidir.

Synoptikon: Bugünkü Hikayemizin Başladığı Yer

Kısa arka planı bu şekliyle bırakalım. Şimdi bir "geçiş" meselesine odaklanmak istiyorum. Bu geçiş politikasının bugün yaşadığımız tüm süreçlerin bam teli olduğunu düşünüyorum. Bu geçişin adı "Synoptikon"dur.

Synoptikon terimi birden fazla şeyin bir araya gelmesini veya topluca gözlemlenmesini ifade eder. Synoptikon, toplumsal gözetim ve izleme biçimlerini anlamak için geliştirilen bir kavramdır. "Panoptikon" ise "her şeyi görmek" anlamına gelir.

Panoptikon, modern gözetim toplumunu anlamak için kullanılan ve özellikle Michel Foucault'nun kavramsallaştırdığı bir terimdir. Bu terim, Jeremy Bentham'ın 18. yüzyılda tasarladığı hapishane modelinden türemiştir. Bentham'ın Panoptikon'u, merkezi bir gözetleme kulesinden tüm mahkûmların sürekli gözlenebileceği bir yapıyı ifade eder. Panoptikon'da gözetlenenler, ne zaman izlendiğini bilmez, ancak her an izlenebileceğini düşündüğü için davranışlarını denetlemeye başlar. Bu gözetim mekanizması disiplin, kontrol ve itaat sağlamak için kullanılan bir güç modelidir.

Bentham'ın Panoptikon modeli, bireylerin görünmez bir otorite tarafından sürekli gözetlenmesini sağlar. Bu da bireylerde otomatik bir itaat ve disiplin yaratır.

Foucault'nun analizine göre, bu gözetim yapısı, modern toplumların bireyleri denetleme ve disipline etme yollarını anlamak için önemli bir metafordur. Bu mimari yapı "bilinmemeye" üzerine kuruludur. Fabrikalar, hastaneler, okullar, kışlalar... Hepsi birer gözetimi normalleştirme aracıdır. Çünkü iktidarın görünür olmayı tercih etmediğini ve görünürlüğün bir tuzak olduğunu özellikle belirtir.

Burada asıl soru şu: Panoptikon'dan Synoptikon'a nasıl geçtik? Yani zorla gözetlenmekten, nasıl oldu da gözetlenmeyi bizatihi ister hale geldik? Sosyal medyanın rolü ve önemi bu sorunun da cevabıdır. Bunun ilk küresel örneği de Facebook'tur.

Panoptikon'dan Synoptikon'a geçiş süreci, modern toplumlarda gözetim biçimlerinin değişimini de anlatır. Bu bağlamda Synoptikon ise, modern medya ve sosyal ağların etkisiyle gelişen gözetim modellerinin değişimini mimler. Bu model, bireylerin sadece gözetlenen değil, aynı zamanda gözetleyen de olduğu bir sistemi anlatır.

Burada sosyal medya araçları sayesinde herkes başkalarını izler. Daha da ilginç kendini zorla izlemeye tabi kılar. Beni izle der! Nerede ne yediğimi, ne izlediğimi, ne gördüğümü gör der! Gözetim kapitalizmi kavramı da burada devreye girer. Teknoloji şirketleri, bireylerin bu gözetim ve izleme alışkanlıklarını kullanarak veriler toplar ve bu verileri reklamcılar ya da diğer kurumlarla paylaşarak ekonomik kazanç elde eder. Bu süreç, bireylerin birer gözetleme nesnesi haline gelmesine yol açar.

Synoptikon'un en büyük etkisi, bireylerin kendi kimliklerini ve davranışlarını sürekli olarak gözlemci gözlerle göre ayarlamalarıdır. İnsanlar, sosyal medya hesaplarında takipçi sayılarını, beğenileri ve yorumları önemseyerek toplumsal kabul görme adına kendilerini belli kalıplara sokar. Bu durum kişinin benliğini yırtıp atan bir süreçtir.

Bu geçiş süreci aynı zamanda mobeselerin de en çok meşrulaştığı sürece denk gelir! Özellikle Türkiye'de 2000'li yıllar sonrası adım adım sosyal medya araçlarının yaygınlaşması ile mobeselerle sokakların birer gözetleme aracına dönüşmesi paraleldir. Erken dönemde başlatılan "Biri Bizi Gözetliyor" tarzı

yarışmalar gözetleme fikrinin iyi bir şey olduğunu, sonunda ödül olduğunu pekiştirmekle görevli sunumları, işe de yaradı.

Zuboff'un "Gözetim Kapitalizmi":

Biri Sizi Çalıyor!

Gözetim/Gözetleme olgusuna biraz daha yakından bakmak adına Shoshana Zuboff'ın "Gözetleme Kapitalizmi Çağı" adlı eserine parantez açmak istiyorum.

Eserde insan deneyiminin davranışsal veriye dönüştürülmeye müsait ücretsiz bir hammadde olduğunu tek taraflı olarak iddia eder. Zuboff'un, bu kavramı, kapitalizmin yeni bir biçimi olarak tanımlaması dikkate değerdir. Şirketler, kullanıcıların çevrimiçi faaliyetlerini izleyerek kişisel verileri topluyor ve bu verileri tahmin etmek, manipüle etmek ve tüketici davranışlarını yönlendirmek amacıyla kullanıyorlar diyor. Zuboff'a göre elbette bu, bireylerin bilgi ve rızası olmadan gerçekleşiyor. Bu tez, özellikle Google, Facebook, Amazon gibi ücretsiz hizmetler sunanların yanılmasına dikkat çekiyor. Gerçekte, bu platformlar, bireylerin davranışlarını ve tercihlerini satarak büyük kazançlar elde ediyor. Özellikle gizlilik ihlalleri ve veri güvenliği tartışmalarında bu tez sıkça gündeme geliyor. Facebook'un Cambridge Analytica skandalı (Trump'un Rusya'nın internet ortamı müdahalesi ile seçilmesi olayı) gibi olaylar, Zuboff'un tezini güçlendiren örneklerdir. Zuboff'un dikkat çektiği bir diğer durum, davranışsal olabilecek tüm verilerimizin hızlıca metalaşmasıdır. Nasıl oluyor bu? İnternette yapılan her arama, tıklama ve hareket, teknoloji şirketleri tarafından veri olarak toplanıp işlenmesiyle oluyor. Çünkü bu veriler, sadece bireylerin ne yaptığını değil, ne yapacaklarını da tahmin etmek için kullanılır. Şirketler bu tahminleri, hedefli reklamlar veya pazarlama stratejileri geliştirmek için satarlar.

Zuboff'un ayrıca bu yeni kapitalizm türünün, bireylerin mahremiyetini ortadan kaldırarak büyük şirketlere aşırı bir güç verdiğini, gözetleme kapitalizminin sadece bireysel özgürlükleri değil

aynı zamanda demokrasiyi de tehdit ettiğini söylüyor. Çözüm olarak da Zuboff, dijital dünyada yaşanan bu hızlı değişime karşı, vatandaşların haklarını korumak ve demokrasiyi savunmak için daha fazla yasal düzenleme ve toplumsal farkındalık oluşturulması gerektiğini savunuyor.

Bauman'ın Gözünden 'Akışkan' Teknolojiler!

Gözetim ile ilgili önemli tezlere sahip bir diğer isim de düşünür Zygmunt Bauman'dır. Bauman her ne kadar modern toplum ve kültür üzerine çalışmalarıyla tanınansa da, sosyal medya ve internet konusundaki görüşleri son derece çarpıcıdır. Sosyal medyaya dair görüşleri Akışkan Modernite ve Akışkan Gözetim eserlerinde ana lensleri gösterir. Bauman, gözetimin günümüzde daha görünmez ve yaygın hale geldiğini savunuyor. Geçmişte gözetim, daha merkezi ve açık bir şekilde yürütülüyordu; ancak modern çağda gözetim, çeşitli teknolojiler (akıllı telefonlar, sosyal medya, CCTV kameraları, GPS sistemleri) aracılığıyla hayatın içine sızarak akışkan ve daha belirsiz hale geldi. Artık görünmez olsa da her yerde varlar, diyor.

Bauman, "akışkan modernite" teorisi üzerinden gözetimin de dinamik ve ince bir hale geldiğini savunur. Buna göre; "insanlar kendi gözetimlerine gönüllü olarak katılırlar. Gözetim, insanların üzerine dayatılan bir şey olmaktan çıkmış, çoğu zaman kolaylık veya sosyal görünürlük karşılığında gönüllü olarak katıldıkları bir sürece dönüşmüştür." Gözden kaçmaması gereken önemli bir faktör de güvenlik ve gözetim ilişkisidir. Kitapta, gözetim ve güvenlik arasındaki ilişki özellikle 11 Eylül sonrası toplumlar bağlamında inceleniyor. Gözetimin kişisel özgürlükleri zayıflattığını ve bir korku kültürü yarattığını belirtiyor. Bauman'a göre, gözetim sadece izlemekle ilgili değildir; aynı zamanda bir kontrol ve manipülasyon aracıdır. Hükümetler ve şirketler, topladıkları verileri kullanarak bireylerin davranışlarını tahmin edebilir ve etkileyebilirler. Gözetimin eşitsizlikleri pekiştirdiğini ve en çok gözetlenenlerin toplumun en savunmasız kesimleri (yoksullar, marjinal topluluklar) olduğunu da ahlaki bağlamda ifade ediyor.

Sosyal İkilem: Sosyal Medya Bizi Nasıl Manipüle Ediyor?

İnternetin bize somut olarak ne yaptığını daha iyi anlamak adına Sosyal İkilem (The Social Dilemma) belgeseline yakından bakılabilir. Belgesel sosyal medya platformlarının işleyişini ve bireyler üzerindeki etkilerini çarpıcı bir şekilde gözler önüne seriyor. Özellikle bizlerin birer kullanıcı değil; ürün haline nasıl geldiğimizi ve dijital platformların bizi nasıl manipüle ettiğini vurguluyor belgesel. "Sosyal İkilem" belgeselinde üzerinde en çok durulan konulardan biri, kullanıcıların aslında platformlar için bir ürün olduğu gerçeğidir. Sosyal medya platformları, kullanıcılardan herhangi bir ücret talep etmez, bu da birçok kişiye ücretsiz hizmet sunduğu izlenimi verir. Ancak bu platformlar, kullanıcı verilerini toplar, işler ve bu verileri reklam verenlere satar. Yani platformlar, kullanıcıların dikkatini ve kişisel bilgilerini "ürün" olarak pazarlıyor. Kısacası, platformların müşterisi reklam verenler, ürünü ise kullanıcıların dikkatleri ve davranışsal verileridir. Veri toplama süreçlerinde bireylerin hangi içeriklere ilgi duyduğu, neleri beğendiği, hangi süre boyunca bir içerikte kaldığı gibi mikro düzeydeki detaylar bile toplanır.

Bu belgeselin en güçlü yanı, snapchat, twitter, instagram, Google gibi alanlarda çalışan üst düzey kişilerin itiraflarını içermesi. Sosyal medyada 'devrimsel' dönüşümlere imza atan kişilerin olan biteni açıklıkla ifade etmesidir.

Örneğin, birini uygulamada tutmak için karşı tarafın yazdığını görmesi gibi. "Yazıyor..." böyle bir icat. Hakeza sayfanın sürekli aşağı doğru kayması, sonsuz kayma özelliği... Like butonunun keşfi, filtrelerin ortaya çıkması ve daha bir sürü şey. Bunları bulan mühendisler, düşündükleri kullanım amaçlarından saptıklarını dile getiriyor.

Platformlar, kullanıcıları daha uzun süre çevrimiçi tutabilmek için karmaşık algoritmalar kullanıyor. Bu algoritmalar, kişilerin ilgi alanlarını, eğilimlerini ve zaafalarını kullanarak onlara ilgilerini çekebilecek içerikler sunuyor. Örneğin, Instagram'da beğenilen gönderiler, Twitter'da takip edilen kişiler veya YouTube'da izlenen videolar, bir sonraki gösterilecek içeriğin algoritma tarafından nasıl şekillendirileceğini

belirler. Amaç, bireylerin dikkatini mümkün olduğunca uzun süre platformda tutmaktır, çünkü dikkat, platformlar için para eden bir metadır.

Instagram ve Youtube başta olmak üzere birçok platform, kişiye özel içerik önerileri sunarak bireyleri farklı “filtre balonları” içine hapseder. Bu balonlar, kullanıcının zaten inandığı, düşündüğü ve onayladığı şeyleri pekiştiren içeriklerle doludur. Örneğin, bir kişi belirli bir siyasi görüşü destekliyorsa, algoritmalar o kişiye sadece bu görüşü pekiştiren haberler, videolar ve gönderiler sunar. Bu da insanların dünya görüşlerinin daralmasına, kutuplaşmaya ve toplumsal diyalogun zayıflamasına neden olur. Youtube’ın insanları radikalleştirdiğine dair birçok araştırma yayınlanması tesadüf değildir.

Çalınan Dikkat, Çalınan Yavaşlık, Çalınan Derinlik

Belgeselin ifade ettiği üzere en önemli şey “dikkat ekonomisi” denen şeyin oluştuğudur. Tüm çabalar bizlerin dikkatini çalmak üzerine kurgulanıyor.

Steve Jobs için Apple Macintosh’u icat eden Jef Reskin, bunu tek bir temel ilke etrafında dile getirir: “Kullanıcının dikkati kutsaldır.”

Gazeteci-yazar Johann Hari “Çalınan Dikkat” kitabında başta sosyal medya kitabı olmak üzere pek çok başlıkta dikkatimizin nasıl çalındığına dair tespit ve öneriler sunuyor. “Dikkat bir spot ışığıdır” diyor Hari, W.James’ten aktarımla. Dikkat, kişinin ortamdaki bir şeyi seçip onunla ilgilenme becerisi olarak tanımlanıyor genellikle.

Bu yazı bağlamında dikkati çalan faktörlerden “hız” kısmıyla ilgileneceğim.

Kitapta önemli bir yer tutan başlıklardan biri ‘hız’ meselesidir. Yıllar önce okuduğum Paul Virilio’nun “Hız özgürlüğü azaltır” sözü aklımdan çıkmış değil. Bu çağı en iyi anlatan sözlerden biri olarak köşede duruyor.

Virilio’nun bu ifadesi, modern toplumun hız takıntısının bireyler üzerindeki etkilerini ve özgürlük kavramını nasıl dönüştürdüğünü ele alan önemli bir eleştiridir. Virilio “hız arttıkça özgürlük azalır” diyor...Virilio’nun hıza dair temel eleştirilerini

kısaca özetlemek gerekirse; “Hızın artmasıyla birlikte her şey daha kısa sürede yapılıyor, daha hızlı kararlar alınıyor ve daha hızlı hareket ediliyor. Teknoloji ve hız, mekânı neredeyse anlamsız hale getiriyor. Bir noktadan diğerine hızla hareket edebilme imkânı, mekânın önemini ve özgürlüğünü azaltıyor. Hız arttıkça, devletlerin ve büyük kurumların bireyleri kontrol etme ve gözetleme kapasiteleri de artıyor.” Virilio’ya göre, hız sadece bireysel özgürlükleri kısıtlamakla kalmaz, aynı zamanda iktidarın bireyler üzerindeki kontrolünü de artırır. Virilio, hızın yalnızca fiziksel kaza risklerini değil, toplumsal ve psikolojik kazaları da artırdığını savunuyor.

Hari’nin kitabına gelince, hız konusunda “derinliğin” kaybına vurgu yapıyor. Bilgi arttı ama anlamak azaldı, kavrama düştü, derinlik öldü. Ortalama bir insanın 1986 yılında televizyon, radyo, basın aracılığıyla maruz kaldığı enformasyonun hepsini topladığınızda günde kırk gazeteyle karşılık geliyormuş. 2007 yılına gelindiğinde bu rakam günde 174 gazeteyle çıkmış. 2024’te ise bu 200 gazeteyle hayli aşıyor. Enformasyon hacmindeki artış dünyanın hızlandığı hissini doğursa da, gerektiğinde derinliğe ulaşacak zamanınız olmuyor. İlişkilerde derinlik için de zaman gerekiyor. Enerji gerekiyor. Uzun zaman aralıkları gerekiyor. Kendinizi adamanız gerekiyor. Dikkat göstermeniz gerekiyor, değil mi? Derinlik gerektiren her şey zarar görüyor. Yüze doğru çekilip duruyoruz” diyerek hıza dair eleştirilerini sıralıyor.

Birçok araştırma ve uzmana göre de “büyük hızlanma” denen bir dönemden geçiyoruz.

Bizi daha hızlı yürümeye, daha hızlı konuşmaya, daha çok çalışmaya iten bir kültür içinde yaşıyoruz; üretkenlik ve başarının kaynağının bu olduğunu öğretiyor bize.

Mesela Google çalışanları arasında şirketin gayri resmi parolası “Hızlı olmayan hapi yutar”mış.

Hari’nin dikkatin çalınması ve sosyal medya bağlamında altını çizdiği mühim bir şey de edimsel koşullanmayı teorize eden Skinner’i hatırlatmasıdır. Skinner’ın güvercin deneyi, davranış psikolojisinin temel ilkelerini ve edimsel koşullanma teorisini anlamak için önemli bir deneydir. Skinner, güvercinler üzerinde yaptığı bu deneylerle, davranışların

ödül veya ceza ile nasıl şekillendirilebileceğini ve pekiştirilebileceğini göstermiştir.

Skinner, davranışların sonuçlarıyla şekillendirilebileceği fikrini test etmek ister. Yani bir davranış, ödüllendirilirse tekrar etme olasılığı artar, cezalandırılırsa ise azalır mıydı? Deneyin amacı bunu anlamaktı. Skinner, güvercinleri; Skinner kutusu adı verilen özel bir kutuya yerleştirdi. Bu kutu, güvercinlerin gagasıyla vurabileceği bir düğme veya bir kol içeriyordu. Deney, güvercinlerin bu düğmeye basma davranışını nasıl öğrenebileceğini ve nasıl pekiştirilebileceğini incelemeyi amaçlıyordu. Güvercin düğmeye bastığında, bir besin (yem) veriliyordu. Bu, güvercinin düğmeye basma davranışını pekiştiriyor, yani ödül davranışın tekrar edilme olasılığını artırıyordu. Zamanla güvercin, düğmeye bastığında ödül alacağını öğreniyordu ve düğmeye basma davranışı giderek artıyordu. Skinner, bazı deneylerde güvercinlerin düğmeye basması durumunda hoş olmayan bir durumun ortadan kalkacağını gösterdi. Örneğin, kutuda düşük seviyede elektrik şoku veren bir sistem kullanarak, güvercin düğmeye bastığında şok duruyordu. Bu durumda, güvercin hoş olmayan bir durumu önlemek için düğmeye basıyordu. Yani, negatif pekiştirme ile güvercinin davranışı pekiştirilmiş oluyordu.

Sonuç olarak güvercinlerin düğmeye basma davranışları, ödül veya cezaya bağlı olarak şekillendirilebiliyordu. Bu da davranışların sonuçlarına göre öğrenildiği ve tekrarlandığı fikrini destekledi. Skinner, ödülün rastgele verildiği durumlarda bile güvercinlerin sürekli davranışı sürdürdüğünü fark etti. Bu bulgu, insanların ve hayvanların belirsiz ödüller karşısında davranışlarını sürdürme eğiliminde olduğunu gösterdi. İşte Instagram, bu güvercin deneyinden çıkan bir platformdur. Doğru ödüllendirdiğiniz takdirde pek çok hayvan çok karmaşık -ve kendileri için anlamsız- şeylere odaklanacaktır. Skinner bu ilkenin insan davranışlarının neredeyse tamamını açıkladığına ikna olmuştu. Bu deneyden yıllar sonra Instagram'ı tasarlayanlar da şöyle soracaklardı: Kullanıcıları kalpler ve beğeniler yoluyla selfi çekmeye özendirsek, fazladan yem almak için sol kanadını açıp duran

güvercinler gibi, saplantılı biçimde bunu yapmaya başlarlar mı acaba? Skinner'ın esas tekniklerini alıp bir milyar insana uyguladılar.

J.Hari'nin dediği üzere odaklanma hissimizle birlikte, hayatımız boyunca tecrübe ettiğimiz tüm pekiştirmelerin toplamından ibaretiz...

Adorno Sağ Olsaydı, Haklılıktan Ölürdü!

Peki tüm bunların “Kültür Endüstrisi” çerçevesinde oturduğu yer nedir?

Bu sorunun cevabı için Adorno ve kült eseri “Kültür Endüstrisi”ne başvuracağız. ‘İnsanlar kendilerine daha da geçici doyumlar sağladığı sürece, söylendiği gibi, baş dönmesine kapılmakla kalmıyorlar; kendilerinin de iç yüzünü görebileceği bir aldatmayı istiyorlar; gözlerini acıyla sıkı sıkıya kapatıyorlar ve maruz kaldıkları ve ne amaçla imal edildiklerini bildikleri şeyleri, kendilerini aşağılayarak olumluyorlar. Aslında bir doyum olmayan bu doyumlara sıkı sıkıya sarılmaktan vazgeçtikleri anda yaşamlarının tamamen çekilmez olacağını sezinliyor, ama bunu kendilerine itiraf edemiyorlar,’ diyor. Aynı Adorno, kültür endüstrisinin insanların yaratıcılığını bastırarak, onları tekdüzeleştirilen bir sistem olduğunu savunmuştu. Kültür endüstrisinin insanlara özgürlük sunduğu yanılısamasını yarattığını söylemişti. Kitle iletişim araçlarının insanların düşüncelerini, davranışlarını ve algılarını şekillendiren bir manipülasyon aracı olduğunu öne sürmüştü. Kapitalist sistemin insanlara “sahte ihtiyaçlar” dayattığının altını çizmiş, yine modern kapitalist toplumun bireyleri yalnızlaştırdığını ve gerçek insan ilişkilerini bozduğunu belirtmişti. Ve hepsinin toplamında Adorno, kitle iletişim araçlarının bireylerin eleştirel düşünme yetilerini körelttiğini ifade etmişti. Bu dedikleri bugün sosyal medya platformları için çok daha fazla geçerli.

Buraya kadar olan bitenlerin gösterdiği bir yıkım hali tüm karmaşıklığıyla ortadadır. Faturanın en belirgin yansıması da bu çağın, bu sosyal medya platformlarının bizi sürüklediği ‘cehalet’ hali olabilir. Fransız psikanalist Jacques Lacan, pek

çok hastasının acılarının gerçek sebebinin anlamak niyetiyle kapısını çaldığını, ama gerçeklerle yüzleşmekten kaçınmak adına ellerinden geleni yaptıklarını vurgulamak için Budist öğretilerden ödünç aldığı “cehalet tutkusu” kavramını kullanır. Bugün egemen olan tutkuların başında bu geliyor. Thomas de Konick “Yeni Cehalet” kitabında gerçekte “yeni” olarak nitelenebilecek, ama birbirine taban tabana zıt iki cehalet biçimi var der. Birincisi açar ve serbest bırakır, ikincisi hapseder ve öldürür. Yükseltilmesi gereken ilki, kendini yeni buluşların yol açtığı yeni sorularla açığa vurur. Bilgideki tüm ilerlemelerin devindirici gücüdür. Tersine ikincisi, bizi bilmediğimiz halde biliyormuşuz yanılsamasında yaşatır ve Platon’un “çifte cehalet” olarak adlandırdığına benzer. Bugün cehaletin nirvanası yaşanıyor diyenler az sayıda değildir. Herkesin her şeyi bildiği bir yerde, kimsenin bir şeyi bilmediği, anlamaya vaktinin olmadığı bir devinimin ortasındayız.

Mesafesizlik ve Enformasyon Yorgunluğu

Konunun serencamı açısından Byung -Chul Han üzerinden, farklı spektrumlardan yol almakta fayda olabilir. Kendisinin “saygı-mesafe” çözümlemesini son derece kıymetli buluyorum. Diyor ki: “Saygı, kelime anlamı olarak geriye dönüp bakmak demektir. Bir koruma, kollama, gözetme eylemidir. Başkalarıyla olan saygılı ilişkilerde meraklı bakışlardan uzak durulur. Saygı, mesafeli bir bakışı, bir mesafe pathosunu varsayar. Bugün saygı, gösterinin özelliği olan mesafesiz bir bakışa boyun eğiyor. Mesafe, saygı göstermeyi ‘bakmadan’ ayıran şeydir. Mesafe pathosunun ve saygının olmadığı bir toplum, skandal toplumu olmaya doğru ilerler. Saygı kamusalığın yapı taşıdır. Saygının kaybolduğu yerde kamusalılık çürüyecektir.”

Dijital dünyanın bugün el koyduğu şeylerden biri mesafe meselesidir. Mesafesizlik, aradaki saygıya ket vurmuş durumda. Özel olanı da ortadan kaldırma haldedir. Roland Barthes özel alan “Bir görüntü ya da bir nesne olmadığım o mekân ve zaman dilimi” olarak tanımlıyor. Bugün özel olan ve kamusal olanın

birbirine müthiş derecede karıştığı yerdeyiz. Tam da nesne olduğumuz yeri özel alan olarak tarifliyoruz. Bu alanda bir “sürü” bulunuyor ve bunun adı “Dijital Sürü”dür. Bu sürü bir kitle değildir. Özünde ruh/tin taşımaz. Ruh bütünleştirici ve birleştiricidir. Dijital sürü ise farklı bir yapıdadır, kendisini oluşturan bireylere indirgenmeyecek özelliklere sahiptir, ruhtan yoksundur.

Chul-Han’ın dijital dair temel eleştirisi birkaç noktada toplanıyor. İki temel aks; dijitallik ve enformasyon meselesi olarak ele almak yeterli olacaktır.

Birincisi, dijitalin kendisine dönüktür. Bugün dijital medyanın yardımıyla muazzam miktarda imge üretiyoruz. Dijital ortam yaştan, kaderden ve ölümden yoksundur. Zamanın kendisi onun içinde donmuştur. Haliyle dijital çağ, bir boş vakit çağı değil, aksine performans çağıdır. İkincisi, dijital çağ, toplanabilir olan, sayılan ve sayılabilir olanı totalize ediyor. Üçüncüsü, dijital çağ demek hayatın total kaydı demektir. Dijital panoptikonda güven mümkün değildir, hatta gerekli bile değildir. Güven, kolayca elde edilebilen enformasyonlar karşısında geçerliliğini yitirmekte olan bir inanç eylemidir. Enformasyon toplumu bütün inançları itibarsızlaştırıyor.

Günümüz sosyal medya eksenli dijitalin bir diğer yapısal meselesi de, enformasyon toplumuna dönüşmemizle ilgilidir.

Bugün biz, enformasyonun yalnızca pasif alıcıları ve tüketicileri değiliz; aynı zamanda aktif gönderici ve üreticileriyiz. Enformasyonu yalnızca pasif olarak tüketmekle yetinmiyoruz; aksine onu aktif bir şekilde üretmek ve iletmek istiyoruz. Aynı zamanda hem üretici hem de tüketiciyiz. Bu ikili rol, enformasyon miktarını inanılmaz ölçüde çoğaltıyor. Daha fazla enformasyon ve iletişim, tek başına dünyayı aydınlatmaz. Enformasyonun miktarı tek başına hiçbir hakikat üretmez. Karanlığa ışık tutmaz. Ne kadar fazla enformasyon açığa çıkarsa, dünya da o kadar kafa karıştırıcı ve ürkütücü hale geliyor. EYS [Enformasyon Yorgunluğu Sendromu], aşırı enformasyona maruz kalmanın sebebiyet verdiği bir psişik hastalıktır.

Özetle dijital panoptikon, biyopolitik bir disiplin toplumu değil, daha ziyade psikopolitik bir şeffaflık toplumdur ve biyo-iktidarın yerini psiko-iktidar alıyor diyen B.Chul Han; bugün medyada bir paradigma değişimi olduğunu iddia ediyor.

Sonuç Yerine:

Homeros'un Devrimci Önerisi!

Jean Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı* kitabının bir yerinde, "Artık inanmıyoruz; ama inanana inanıyoruz. Artık sevemiyoruz; yalnızca seveni seviyoruz. Artık ne istediğimizi bilmiyoruz, ama bir başkasının istediğini isteyebiliyoruz. İstemek, yapabilmek ve bilmek eylemleri tek edilmedi, ama bir başkasına devredilerek, genel olarak ilga edildiler," der. Bu tarif, günümüz dijital çağın bizde yarattığı kriz ve ruh hallerini özetle anlatır durumdadır.

J.Hari'nin hatırlattığı bir hikaye, belki sosyal medya ve durumumuza güncel bir örnektir.

Tarihin en eski hikâyelerinden birinde, Homeros'un Odyssei'sinde, karşımıza çıkan bir durum. Bir zamanlar denizcilerin hepsinin ölümüne yol açan bir bölgeden bahseder Homeros. Denizciler tuhaf bir nedenle ölüyordur: Okyanusta yaşayan iki siren, kadınla balık karışımı hayli çekici varlıklar, şarkı söyleyerek onları okyanusta yanlarına katılmaya çağırıyor, ateşli bir macera için okyanusa dalan denizciler ise boğuluyorlardır. Ama günlerden bir gün hikâyemizin kahramanı Odysseus bu baştan çıkarıcıları nasıl alt edeceğini bulur. Gemi sirenlerin bulunduğu bölgeye yaklaşmadan önce ellerini ayaklarını bayrak direğine sıkıca bağlatır. Hareket edemez hale gelir. Sirenlerin sesini duyunca okyanusa dalmak için yanıp tutuşsa da yerinden kıpırdamaz.

Çözüm için birçok tartışma var. Verileri çalan ve kullanan bu platformlara karşı dava açmak ve kullanmayı reddetmekten tutalım farklı birçok yeni uygulama detoksuna kadar... İnsani sosyal medya tartışmaları da diğer yandan sürüyor. Yakın dönemde alternatif çözüm/tartışmalardan birini Jonathan Crary "Yeryüzü Yakılıp Yıkılırken" kitabında yapıyor. Burada internetin bir örgütlenme ve örgütlenme aracı

olarak işe yaramadığını iddia ediyor, dijital çağı "küresel kapitalizmin feci bir son aşaması" olarak tarif ediyor. İnternetin "hiçbir zaman kapitalizm veya savaş karşıtı gündemleri büyütmede ve sürdürmede en ufak bir başarı sağlayamadığını" iddia ettikten sonra internetin sistem karşıtı örgütlenmenin ve eylemin geçici olarak ortaya çıkışını bile önleyen bir dizi düzenlemeden ibaret olduğunu da ekliyor. Özellikle "internet kompleksi", "7/24 kapitalizmi", "yaşam dünyası", "çevrimdışılık" gibi dikkate değer çıkarımları var. Son tahlilde Crary'nin çözümü "çevrimdışılık"...

Dijital krizden çıkış yolları, dijital okuryazarlığın artırılması ile mümkün olur diyenler de çoğunlukta. Bu sorunu demokrasi çözer diyenler bireylerin sosyal medya platformlarını nasıl kullanmaları gerektiğine dair bilinçli olmaları ve bu platformların arkasındaki ekonomik ve psikolojik mekanizmaları anlamaları üzerinde duruyor. Dijital minimalizm gibi hareketler de göze çarpıyor, bireyleri daha bilinçli ve sınırlı sosyal medya kullanımı konusunda teşvik edebilir bu hareketler. Son kertede Odysseus gibi kendini direğe 'bağlamak' da gerçekçi bir seçenek ve çözüm gibi duruyor...

[İçindekiler İçin Tıklayınız...](#)

Rojava Devriminde ve Toplumsal İnşada Medyanın Rolü

Amed Piran

Bilindiği üzere medya, toplumsal iletişimde, toplumu yönlendirme ve belli bir amaç etrafında bir araya getirip ortak hareket etmede her dönem başat bir rol oynamıştır. İnsanlık tarihine baktığımızda bütün toplulukların yüz yüze iletişimi uzun bir zaman kullandıklarını biliyoruz. Teknolojinin gelişmesiyle yüz yüze iletişim yerini toplumsal iletişim araçlarına bırakmıştır. Bu yönüyle bilginin üretilmesi ve diğer toplumlara aktarılması her dönem önemli bir çalışma olarak ele alınmış, toplumların değişim ve dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır. Bir yanı sıra devrimsel süreçlerin önünü açarken, diğer yönüyle bilginin devletlerin, özel sektörlerin tekeline girmesi ve alınıp satılan bir meta haline getirilmesi toplum yararından çok toplum karşıtı olarak kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla medyanın tekelleşmesiyle birlikte toplumların egemenlik altına alınmalarında, derin sömürüye tabi tutulmalarında, toplumun parçalanıp etkisiz kılınmasında, toplumun toplumsal gerçekliğine yabancı kılınmasında egemenler tarafından her dönem stratejik bir araç olarak kullanılmıştır. Özellikle algıları yöneterek toplumlara etkileme, yönlendirme, dezenformasyon; yalan haber ve bilgi yoluyla gerçekleri gizleyip ya da çarpıtarak toplumlara manipüle etme ve böylece kültürleri, halkları, toplumsal kesimleri birbirine düşürerek toplumlar çok daha rahat egemenlik altına alma gerçekleştirilir. Ya da toplumları kendi çıkarları temelinde etkileme ve yönlendirmeye statükoyu koruma yoluna gidilir. İktidarlar her dönemde

olduğu gibi günümüzde daha sınırsız ve fütursuz biçimde medyayı gizli bir silah olarak topluma karşı kullanıldığı belirtilebilir.

Elbette, medyayı egemenlerin çıkarları doğrultusunda değil de, toplumsal çıkar ve hakikat açısından ele alındığında -insanlığın büyük devrim tarihlerinde olduğu gibi- hiç şüphesiz çok farklı bir sonuç ortaya çıkacaktır. Ekim Devriminde Rus toplumunun örgütlenmesinde Iskra Gazetesinin tartışılmaz bir rolü olmuştur. Gazetenin sloganı “küçük bir kıvılcım bir çayır yangını başlatabilir”di. Bu kıvılcım Rus halkının Çarlığa karşı mücadelesinde belirleyici olmuştur. Rusçada Kıvılcım anlamına gelen Iskra gazetesi ilk sayısını 24 Aralık 1900’de yayınladığında Çarlık iktidarına duyduğu tepkiyi açığa çıkarmamış, aynı zamanda dağınık olan bu toplumsal tepkiyi belli bir amaç etrafında örgütleyerek, eğitmesini de sağlamıştır. Dolayısıyla Ekim Devriminin ilk gününden, devrimin inşa sürecine dek toplum ve kadroların eğitiminde Iskra Gazetesi temel bir rol oynamıştır.

Bu yönüyle medya egemenlerin çıkarlarını değil de, toplumsal hakikat ve toplumsal çıkarlar temelinde ele alınıp, buna göre bir yayıncılık anlayışı geliştirildiğinde günümüzde yaşanan bir çok toplumsal sorunun çözüldüğünü görebileceğiz. O nedenle ki, egemenler yasa veya yasadışı yollarla devrimci, demokratik, özgür basın yayıncılığını sürekli baskı altında tutarak işlemez kılmaya çalışır.

Yasal yollar yetmez ise bu seferde illegal yollarla katletmeye kadar götürür. Çünkü toplumsal çıkarı esas alan özgür basın yayıncılığı, egemenlerin toplumun maddi ve manevi değerlerine yönelik saldırıları karşısında toplumsal çıkarlarını korur ve bu konuda toplumu bilgilendirerek harekete geçirir. Egemenlerin amacını, yol ve yöntemlerini eleştirerek deşifre eder. Yapılan dezenformasyon ve manipüleleri açığa çıkararak toplumun kendi çıkarları temelinde örgütlü hareket etmelerinin önünü açar. Böylece egemenler karşısında toplumsal hakikati korur.

Konumuz açısından Rojava Devriminde medyanın rolünü irdelediğimizde; kuşkusuz bütün olanaksızlıklara rağmen, Rojava halklarının oluşturduğu çok dilli demokratik, özgürlükçü medya çalışmalarının hem devrimin gelişmesinde ve hem de inşasında önemli bir rol oynadığı belirtilebilir. Rojava'da Kürt basın yayın çalışmalarını geçmişe dönük olarak ele aldığımızda, bugün Rojava da oluşturulan medyanın temellerinin nasıl oluştuğunu da görmüş olacağız.

Suriye'nin egemenliği altında olan Rojava'da Kürt basın-yayın medya çalışmaları ilk olarak Celalettin Bedirhan ve dönemin Kürt aydınları, Fransızların işgalinde olan Suriye'ye geçmeleriyle birlikte, 15 Mayıs 1932 yılında Hawar dergisi ve 1 Nisan 1942 yılında ise ek olarak Ronahi dergisi çıkarmıştır. Hawar dergisi 57 sayı çıktıktan sonra 1943'te kapanırken, Ronahi dergisi de 28 sayı çıktıktan sonra 1945'te kapatılmıştır.

Özellikle Suriye'nin 1946'da bağımsızlığını kazanmasıyla sınırlı olan Kürt basın-yayın çalışmaları yeni kurulan Seedallah EL Cabiri hükümetinin içişleri bakanı Sebri El Eseli'nin kararıyla, Fransız döneminde var olan Kürt kurumlarıyla birlikte tümenden kapatıldı. Elbette Kürtlere yönelim bunlarla sınırlı değildir. Suriye ve Mısır'ın birliğinden sonra da bu baskılar devam etti. 1960'lara gelindiğinde Kürtler tamamen inkar edilerek vatandaşlık haklarından mahrum bırakılıp, "yabancı" olarak tanımlandı. Kendi topraklarında yabancı statüsüne maruz bırakıldılar. Suriye vatandaşı kimliği yerine yabancı kimlik kartı verildi. Böylece ne mülk alabildiler, ne seçimlerde oy kullanabildiler ve

ne de bağımsız olarak basın-yayın çalışmalarını sürdürebilirler. Dönemin kimi partilerinin yayınları olsa da, bunlar uzun süreli olmadığı gibi, Rojava halkının geneline ulaşamadılar. Ulusal, demokratik sorunlara eğilmediler. Edebi yayıncılığı aşamadılar. Bu durum Hafız Esad döneminde de Türkiye ile çelişkilerinden kaynaklı görece yumuşamalar olsa da Arap kemeri politikası ve dönemin Kürt partilerini parçalayan politikalarıyla Kürtleri tamamen etkisiz duruma getirdi. Beşar Esad döneminde ise Türkiye ile yapılan Adana antlaşmasına bağlı kalarak Kürtlere yönelim daha da artırıldı.

Rojava halklarının oluşturduğu çok dilli demokratik, özgürlükçü medya çalışmalarının hem devrimin gelişmesinde ve hem de inşasında önemli bir rol oynadığı belirtilebilir

Özgürlük Hareketinin 1979 yılında Lübnan ve daha sonra Suriye'de konumlanmasıyla birlikte, Kürtlerin siyasette ve kısmi düzeyde de basın-yayın alanında önemli gelişmeler sağladı. Dolayısıyla Rojava devriminin temelleri aslında bu yıllarda atıldı. Abdullah Öcalan'ın uluslararası komployla Suriye'nin dışına çıkarıldığı 9 Ekim 1998 yılına kadar da Özgürlük Hareketinin en etkili, aktif ve stratejik çalışmalarını yürüttüğü saha Suriye sahasıydı. Bu durum Kürtleri Suriye'de en örgütlü halklardan biri haline getirdi. 1980 yılları ve sonrasında Özgürlük Hareketinin öncülüğünde iki iletişim stratejisi hep izlendi. Bunlardan birincisi yüz yüze iletişimdi. Dört parçada kendisini örgütleyen Özgürlük Hareketi Kürtlerin verdiği mücadele konusunda halk direkt bilgilendirildi. Yine Kürtlerin demokratik özgür yaşama kavuşması açısından nasıl bir strateji izleneceği konusunda halk bilgilendirildi ve eğitildi. En güçlü temelde propaganda ve ajitasyon çalışmaları yürütüldü. Elbette Suriye medyası karşısında sadece yüz yüze iletişimle tüm kitlelere ulaşamayacağı da

bir gerçektir. Bu nedenle 1978 yılında yayın hayatına başlayan ve 12 Eylül darbesiyle birlikte kapatılmak zorunda kalan Serxwebûn Gazetesi, 1981 yılında gerçekleşen 1. Konferansında aldığı bir kararla Avrupa'da yeniden çıkarıldı. 1982 yılında ilk sayısı Lübnan'a ve tabii daha sonra Rojava Kürtlerine de Serxwebûn Gazetesi ulaşmıştı. Kadrolar, Şam'da üniversite okuyan Kürt öğrencilerine ve sonrasında da halka ulaştırılmıştı.

1983 yılında ise Avrupa'da yayın hayatına başlayan Berxwedan Gazetesi Rojava'ya ulaştırılacaktı. Daha çok toplumsal sorunlara dikkat çeken Berxwedan gazetesi, aynı zamanda Kürdistan ve diasporada olan Kürt halkının demokrasi ve özgürlük mücadelesinden önemli haberler sunmakla kalmıyor, toplumun ERNK çatısı altında nasıl örgütlenmesi gerektiğinin de perspektifini sunuyordu.

Mart 1986'da ise direkt Rojava'da yayın hayatına başlayan Denge Kurdistan dergisi Arapça olarak çıkararak; sadece Kürtlere değil, Araplara da seslenen dergi günümüze kadar kesintisiz olarak yayın hayatını sürdürecektir. İlegal koşullarda çıkarılan bu dergi, özellikle Rojava halkının ideolojik-siyasi bilinç edinmesinde önemli rol oynarken, Suriye'de demokratik özgürlük bilincinin gelişmesinde, halkların kardeşliği bağlamında enternasyonalizmi işleyerek Arap ve Kürt toplumunun birbirini anlaması ve ortaklaşmasında da önemli bir rol oynayacaktır. Derginin diğer önemli bir rolü ise halkın kendi özgücüne dayanarak var olma bilincini aşılmasıdır. Bu yönüyle Suriye'de sadece Kürtler değil; Araplar, Ermeniler, Süryaniler, Türkmenler arasında da takip edilen bir dergi haline gelecek. Aynı şekilde Lübnan'da çıkarılan Sorgul Dergisi de çoğu zaman Rojava'da Kürtler arasında sürecin takip edildiği dergiler arasında yer alacak.

1998 yılında ise Rojava toplumu üzerinde Baas rejiminin baskılarının en çok kendisini hissettirdiği dönemde, Kürt kadınları Dengê Jiyan Dergisini çıkararak bir ilki gerçekleştirdiler. Kürtçe ve Arapça yayınlanan bu dergi, günümüze kadar da aralıksız olarak yayını sürdürdü. Elbette Dengê Jiyan dergisi Kürt kadınları açısından sadece bir bilgilendirme aracı değil, aynı zamanda ulusal ve özgür kadın bilincini edinmede önemli rol oynadı. Kürt kadınlarının

örgütlenip harekete geçmesinde temel referans haline geldi.

Kürt medyasının oluşumu açısından başlıca olarak belirttiğimiz tüm bu yayınlar Kürtler, Araplar, Süryaniler, Ermeniler, Türkmenler, diğer halklar ve kültürler açısından Baas rejiminin baskıları karşısında önemli bir soluk olmakla kalmayıp, aynı şekilde halkları daha fazla bir araya getirerek tepkilerinin ortak bir amaç etrafında örgütlenmesine de zemin yaratmıştır. Tabii ki, bütün bu medya çalışmaları çok zor koşullarda ve çoğu zaman illegal bir çalışma olarak elden ele, evden eve, köyden köye, şehirlere, okullara ve fabrikalara taşınarak duyuların, fikirlerin ve nihayetinde Baas rejimine karşı ortak zihniyetin oluşumu ve örgütlenmesinde önemli bir rol almıştır.

Dengê Jiyan dergisi Kürt kadınları açısından sadece bir bilgilendirme aracı değil, aynı zamanda ulusal ve özgür kadın bilincini edinmede önemli rol oynadı

Nihayetinde Kürt basının yarattığı bu zemini gören Baas rejimi, çoğu zaman bu dergileri bir suç aleti olarak kabul edip evlere baskın yaparak göz altı, işkence ve zindana atma gerekçesi haline getirmiştir. Kürt medyasında yer alanlara karşı süreklilikli avı başlatmıştır. Bununla yetinmeyerek Araplaştırma politikası temelinde Kürt ve Arap halklarını birbirine kırdırarak yeni provokasyonlara zemin hazırlamak istemiştir. 12 Mart 2004 yılında Rojava'nın Qamişlo'nun Xerbi mahallesindeki stadyumda Kürtlerin içinde yer aldığı Cihat Qamiylo Timi ile fitive Derazor takımı arasında yapılan maça, Baas Rejiminin provokasyon amaçlı hazırlanıp önceden tertipleyip getirdiği taraftarlar cam, demir, taşlarla Cihat Qamiylo Timi'ne saldırmasıyla olayların fitili ateşlenmiş oldu. Kürt taraftarların da çatışmaya girmesiyle stadyum dışında bekleyen yüzlerce istihbarat, polis ve Difa Vatani olarak bilinen kontra güçler taraftarlara saldırmış ve çatışmalar tüm şehre

yayılmıştı. Yüzlerce yaralı ve birkaç şehit verilmişti. Halk yaralıları ve şehitlerini defin ederek sabahın ilk ışıklarıyla protesto yürüyüşüne geçmişti. Ancak 'vur emri alan' askerler kitleye keskin nişancılar eşliğinde saldırıya geçmişti. Bu saldırı karşısında halk geri çekilmeyerek direnişe devam etmesiyle serhildan Heseke, Serekani, Kobane, Derik gibi bir çok şehre yayılmıştı. Suriye Rejimi her seferinde yeni takviye güçlerle Kürt halkının başkaldırısını bastırmak istemişse de, 10 gün boyunca Kürtlerin olduğu her şehirde direniş devam etmiştir. Yüzlerce yaralı, gözaltı, tutuklama olurken günümüze kadar da sayı tam olarak bilinmese de 35'e yakın Kürt yurtseveri katledilmiştir.

12 Mart kıvılcımıyla birlikte, artık Kürtlerin Baas Rejimine boyun eğmeyeceği gerçeği ortaya çıkmıştı. Çünkü Kürtler örgütlüydü ve ne yapmaları gerektiğinin bilincine varmıştı artık. Kürt önderliği ve iradesi toplum tarafından kabul edilmişti. 12 Mart kıvılcımıyla birlikte artık bu rejimle yaşanmayacağı bilincine ulaşmıştı. Rojava halklarının yüzü devrime dönmüştü. Geleceklerini ve kaderlerini kendileri tayin edecekti.

Nihayetinde 16 Ekim 2011'de devrimin öngünlerinde Rojava devrimine öncülük edecek Ronahi Gazetesi aleni bir biçimde çıkarılacaktı. Günümüze kadar da yayın hayatına devam eden Ronahi Gazetesi Kürtçe ve Arapça dillerinde haftalık olarak yayın hayatına başlamıştı. İsminden de anlaşıldığı gibi gazete devrim yolunu aydınlatan bir ışık haline gelmişti. O nedenle Rojava halkları tarafından kısa sürede benimsenmiş, sürekli takip edilen bir gazete haline gelmişti. 1 Eylül 2012'de ise Ronahi gazetesinin eki olarak çocuklar için Mizgin dergisi çıkarılmıştı.

2012 yılında ise kadınların ardından gençler, öğrenciler örgütlenerek "Xwendekar" ismiyle Kürtçe ve Arapça diliyle yayıncılığı esas alan haftalık bir gazete çıkardı. Gazete uzun ömürlü olmasa da, rejimin topluma dönük baskı ve saldırılarına karşı toplumu koruyan ve ona öncülük etmede önemli rol oynayan Rojava gençliği devrim sürecinde de, devrim sonrasında da toplumsal inşada farklı isimlerle sürekli bir yayın çıkardı. 2013'de yayın hayatına başlayan "Dengê Ciwanên Şoreşger" günümüzde de yayıncılığına devam etmektedir.

Gazeteler, dergiler ve sonrasında televizyon yayıncılığını da gerçekleştiren Rojava halkı 2005 yılında Ronahi TV adlı bir televizyon kanalı açtı. Ronahi TV ancak 2011 yılında yayın hayatına başlayabildi. Günümüzde de Kürtçe ve Arapça yayıncılığına devam eden Ronahi Tv uydu yayıncılığıyla bugün başta Kuzeydoğu Suriye olmak üzere denilebilir ki, tüm Suriye'de en çok izlenen, takip edilen, haber ve yorumlarıyla referans alınan bir kaynak haline geldi. Elbette Rojava halkı Kürt televizyonculuğuyla yeni tanışmadı. 1995'te yayın hayatına başlayan MED-TV, ardında ROJ TV, STERK TV gibi kanalları sürekli kendisine referans alarak Baas Rejimi karşısında mücadelesini sürdürdü.

Kuzeydoğu Suriye toplumsallığına bakıldığında farklı halklar, kültürler, dinler ve mezhepler olmasına rağmen bir arada demokratik, özgür, eşit bir yaşam sürdürebilmektedir

Denilebilir ki, 2012'de sadece Rojava televizyona kavuşmadı, aynı şekilde 20 Ekim 2012'de Qamişlo kentinde CUDİ FM adında ilk radyosunu da açtı. Hemen ardından 19 Kasım'da bu sefer Kobane'de Radyo Rojava FM adında yeni bir radyo kuruldu. Günümüzde neredeyse her şehir kendi radyosunu kurmuş durumdadır.

2015 yılında Özerk yönetime bağlı olarak Rojava TV kuruldu. Rojava TV üzerinden özerk yönetiminin tüm icraat ve açıklamaları toplum tarafından takip edilmektedir. Arapça ve Kürtçe yayıncılık yapıldığından her iki dilde de haberler sunulurken, aynı şekilde her iki dilde de aktüel, siyasal, sosyal, kültürel, ekonomi, kadın ve çocuk programları yapılmaktadır. Toplumsal sorunların en çok tartışıldığı programlar bu kanal üzerinden gerçekleşirken, özerk yönetim tarafından finanse edilmesine rağmen, özerk yönetimin icraatlarını eleştirel bir gözle takip ederek toplumsal inşada medyanın oynadığı rolün

farklılığını da ortaya koymaktadır. Yine toplumsal inşada önemli rol oynayan şehir meclislerinin icraat ve kararlarını takip etme, onlara söz verme, eleştiri ve değerlendirmelerini Tv yayını üzerinden naklen topluma duyurmada önemli bir rol oynamaktadır.

En önemlisi de tamamen sahada olan, medya yayıncılığında haberin kaynağını oluşturan HAWAR haber ajansının 1 Aralık 2013 yılında kurulmasıdır. Günümüzde sadece kuzeydoğu Suriye’de oluşturulan bürolarıyla değil, tamamen halkın direkt haber geçmesiyle de örgütlenen HAWAR Haber Ajansı, tüm Kuzeydoğu Suriye’de ve genel olarak farklı ülkelerde yüzlerce abonesiyle haber servis etmekte ve Kuzeydoğu Suriye açısından temel referans olarak kabul edilmektedir. Kürtçe, Arapça, Türkçe, İngilizce, İspanyolca ve Rusça dillerinde haber servis etmektedir. Böylece Kuzeydoğu Suriye özerk yönetiminde yaşanan tüm gelişmelerin yanında gerek DAİŞ ve türevi çetelerin saldırılarında ve gerekse de Türk devleti ve bağlı çetelerin saldırılarında tüm dünyaya Hawar ajansı üzerinden haber geçilmektedir. Bu yönüyle toplumun doğru habere erişerek enforme olmasının yanında Kuzeydoğu Suriye halklarının sesini dünya halklarına duyurmada önemli bir rol üstlenmektedir.

Bugün Kuzeydoğu Suriye’ye bakıldığında, bahsettiğimiz bu yayınların yanında onlarca farklı temelde yayıncılık yapan dergi, radyo, internet haberciliği/yayıncılığı yapılmaktadır. Söz konusu yayınların önemli bir kısmı Rojava Devrimi sürecinde oluştu. Kuzeydoğu Suriye medyası bu süreçte doğru temelde rolünü oynamasaydı, büyük bir ihtimalle DAİŞ ve benzeri çetelerin işlediği suçlar gibi, Suriye Rejimi ve Türk devletinin işlediği insanlık dışı suçlar da karanlıkta kalacaktı. Bugün işlenen bu insanlık dışı suçlar bilinmesinde medyanın rolü tartışılmazdır. Kuzeydoğu Suriye medyası nasıl ki toplumu devrime hazırlamada önemli bir rol oynadıysa, günümüzde de toplumsal inşada toplumu bir araya getirerek, toplumun kendi çıkarları doğrultusunda öz örgütlenmesini oluşturmada da ön ayak olmaktadır. Bu yayının anlayışından kaynaklıdır ki, günlük olarak ağızdan saldırı altında olmasına rağmen, toplum öz savunma güçleri biçiminde kendisini örgütleyerek yapılan saldırılara

cevap vermektedir. Toplumun öz örgütlenmesi köylerden başlayıp, sokaklara, mahallelere, ilçe ve şehirlere kadar uzanmaktadır. Sadece savunmayla kalmayıp aynı şekilde kooperatiflerde, birliklerde örgütlü hareket ederek kolektif toplumsal birliğini oluşturmaktadır.

Aynı şekilde Kuzeydoğu Suriye toplumsallığına bakıldığında farklı halklar, kültürler, dinler ve mezhepler olmasına rağmen bir arada demokratik, özgür, eşit bir yaşam sürdürebilmektedir. Çünkü söz konusu kesimlerin tüm hakları özerk yönetim tarafından korunmaktadır. Elbette bu durum Kuzeydoğu Suriye medyasının çok dilli yayıncılığıyla tüm halkların haklarını gözetmesi ve oluşacak yetersiz yaklaşımlara karşı eleştiri gücüyle toplumsal kesimleri harekete geçirerek demokratik ulus yaklaşımını öne çıkarmasıdır. Çünkü demokratik ulus kültürünün korunması, demokratik ulus kültürünün yaşatılmasında ilk sırada medya yer alır. O nedenle Kuzeydoğu Suriye medyası toplumun gözü, kulağı ve dili olma biçiminde hareket eder. Gerek Suriye Rejiminin ve gerekse de Türkiye’nin örgütlediği provokatörler, toplumu birbirine kırdırma yaklaşımları geliştirilse de, toplumda oluşan demokratik ulus yaklaşımıyla bu provokasyonların önüne geçilmektedir. Bu noktada Kuzeydoğu Suriye medyası sorumlu bir yayıncılık yaparak toplumsal inşayı geliştirme ve ileriye taşımada adeta manivela görevi görmektedir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Deli Gömleği: Medya

Mehtap Kıyar

“İnsanların duygu ve düşüncelerini, bilgilerini, görüşlerini paylaşma yani iletişimin (komünikasyon) insanlık tarihi kadar eski-kadim bir tarihi vardır. Yüzyıllar içerisinde, birbirimizle ortak bağlantı kurmanın şekli değişti-gelişti. Gelişen komünikasyon araçları ile sözlü-yazılı-görüntülü haber alma imkanlarımız ivme kazandı. Uzay-hız çağında yaşıyoruz. Teknolojinin gelişmiş olduğu aşama ile beraber neredeyse dünyanın her noktasından, yaşanan olayları an be an takip etme, gözlemlene olanaklarına sahibiz. İnternet ile kurmuş olduğumuz gözlemleyen-gözlemlenen ilişkisi bakış açılarımız, dünya görüşümüz üzerinde önemli bir yere sahip.

Formel (tv, gazete, tweetr, instagram, telegram vs.) olarak ikiye ayırabileceğimiz iletişim araçlarından medyanın işlevi ve önemini ele almak istiyorum.

Medya; iletişim araçlarının daha çok reklam, basın-yayın amaçlı kullanımına dayalı sektördür. Sözcük tanımını bu çerçevede yapabileceğimiz medya, toplum nezdinde neyi ifade ediyor? “Medya toplumun aynasıdır” belirlemesi bir gerçekliği ifade ediyor mu? Toplum çıkarları ile çatışıyor mu? Medya aracılığıyla doğru ve güvenilir bilgiye ulaşabiliyor muyuz? Rıza üretiminde medyanın rolü nedir? Gibi soruların içinde bulunduğumuz adı konmamış 3. Dünya Savaşı'nın ve derinleşen -kriz ve kaos ekseninde- toplumsal sorunların çözümü açısından önemlidir. Zira medya en etkili ideolojik araçlardan biri olup, yaşamlarımızda belirleyen olmaya devam etmektedir.

Medyanın genel toplum çıkarlarına hizmet ettiği belirtilse de özeldde siyasal iktidara, evrensel-küresel anlamda ise kapitalist sisteme hizmet eder. İdeolojik fetihde en önemli araç konumundadır. Siyasal iktidarı elinde bulunduranların kendi ideolojik programını, görüşünü, politikalarını benimsetmek ve meşruiyetini sağlamak amacıyla kullandığı kanaldır. Algı yönetimi ve kontrolü ile belleksizleştirilmiş, sanallaştırılmış ve direniş gücü etkisizleştirilmiş bir toplum inşa edilir. Medya bir nevi ikinci analitik akıl gibi toplum üzerinde işlevseldir. Nasıl ki analitik akıl kendi başına iyi ya da kötü değilse medya da kendi başına nötr bir araçtır. Her silah gibi rolünü kullanan belirler. Hegemonik güçler her zaman etkili sifatlara sahip oldukları gibi medya silahının da takım gücüdür”.¹ Bu anlamda işlevi ve belirleyiciliğinin sorgulanması önemlidir.

Yeni ekonomi alanında tekelleşme bağlamında da medya irdelenmesi gereken bir konudur. Sınırlı sayıda şirket tarafından kontrol edilen, yüzlerce basın yayın kuruluşu ile korkunç bir sektör oluşturulmuştur. “ABD sermayesi çıkışlı birkaç medya şirketi neredeyse dünya sektörüne hakim olmuştur”.² Dünyanın en zenginleri arasında medya patronlarının yer alması tesadüf değildir. Medyanın haber alma-iletişim gibi amaçları, yerini popüler kültüre hizmet edecek şekilde eğlenceye bırakarak magazinleşmiş ve rant öncelikli “şirket medya”sını almıştır.

1 Abdullah Öcalan, Demokratik Uyarlık Manifestosu 3.Cilt

2 Gazeteciliğe Başlarken, Derleyen; Sevda Alankuş

Kapitalist modernite, ekonomik sömürsünün yanı sıra ideolojisini kitlelere ulaştırmada medyayı iyi kullanıyor. Özellikle 1950’ler sonrası yaşamımıza giren tv ve daha sonra internet gibi görselleşen medya ile hegemonyasını yaymada önemli bir hız kazandı. Kapitalist modernitenin toplumsallığa karşı en vahşi saldırı sistemi olduğunu söyleyebiliriz. Bu sistemin günlük, anlık olarak yaşamlarımıza sızma girişimini “toplumkırım”³ olarak tanımlayabiliriz. Hegemonik güçlerin yönetimi altındaki medyanın bilinçlendirdiği söylemi bir çarpıtmadır. Özellikle bilince yönelik bir saldırı ve belleksizleştirir. Santre; “Bilinç ve dünya birlikte dururlar”⁴der. Kapitalist modernite medya aracılığı ile yaptığı ise bilinçleri karartıcıdır.

Medya en etkili ideolojik araçlardan biri olup yaşamlarımızda belirleyen olmaya devam etmektedir

Basın ve medyanın egemen sistemler için temel ideolojik araç olduğunu belirtmiştik. Türkiye’deki iktidar sistemi de bu silahı, çok yönlü ve etkili konuma getirecek şekilde kullanmaktadır. Medya toplum için değil, toplumsal değerlere karşıt, tahripkar bir rol oynamaktadır. Bu durumun temel sebeplerinden biri “Başyüce”⁵ye itaat eden medya gerçekliğidir.⁶ Haber niteliği yer yer farklılık gösterse de ne yazık ki toplum üzerinde oluşturulan etki bakımından “tek” bir politika ile karşı karşıyayız. Bu minvalde medyanın tek tipleştirilmesinden, faşizmin bu yolla an be an yeniden üretilişinden bahsedebiliriz. Tek dil, tek din, tek bayrak, tek vatan dörtlüsüne “tek medya” dahil edilerek “beşli çete” yaratılmıştır adeta. Devlet bünyesindeki tüm basın kuruluşları mevcut hükümete hizmet ettiği gibi, irili ufaklı özel kuruluşlarla görünürde çeşitlilik atmosferi

oluşturulsa da “tek medya” propaganda aracı ile karşı karşıyayız. Bağımsız tarafsız gibi sıfatlarla kendini muhalif olarak tanımlayan yayın organları ise; kimi zaman iktidara –ana akım medyaya yönelik eleştiriler yöneltse de, iktidarın oluşturulduğu gündemden kopmamaktadır. “Doğru ve gerçek bilginin tek adresi” gibi reklam argümanları saptırmadır. Ezop dilini aşamayan bu orta yolcu tutum mevcut iktidara karşıtlık gösterse de sistemle uzlaşmaktadır.

Özgür basın gibi alternatif medya ise; “kanun hükmünde kararnameler”, “etki-ajan yasası”, “dezenformasyonla mücadele yasası” gibi uygulamalarla kısıkaç altına alınmaktadır. Baskı oluşturularak, ekonomi tekelleri tarafından sınırlandırılarak yayın yapamayacak duruma getirilmiştir. Yüzlerce tutuklu gazeteci ve basın çalışanı bu durum için somut örnektir. “İfade özgürlüğü”nü fiiliyatta ortadan kaldıracak düzenlemelerle medya dizayn edilmektedir. Dinleyiciye, izleyiciye ulaşmada fırsat eşitliği olmadığı gibi, hangi konuların tartışmaya değer veya gündem niteliği taşıdığı da mevcut hükümet tarafından belirlenmektedir. İktidarın eleğinden geçemeyen haberler basında yer bulmadığı gibi; iktidarın düşüncesinden farklı, sorgulama oluşturabilecek haberler ise “halkı kin ve nefrete sevk” etme gerekçesi ile cezalandırılmaktadır.

Gerçek anlamda halkı kin ve düşmanlığa sevk eden, toplumu kutuplaştıran ise; cinsiyetçi, ırkçı, dinci retorikle ana akım medyadır. Toplumun ahlaki, politik dokuları saldırı altındayken, sürekli devlet (aslında kastedilen kişisel iktidardır) saldırı altındaymış gibi bir algı oluşturulmaktadır. Her an ‘kapıdaki’, ‘arka bahçedeki’ savaşa hazırlayan medya dili özellikle tercih edilmektedir. Kimi kanallar neredeyse 24 saat, 3. Dünya Savaşı başlıyor mu?” “saldırı bu gece gerçekleşecek mi?” gibi sansasyonel başlıklı haber servisi yapmaktadır. Bu yolla algı oluşturup eğilim belirlendiği gibi, savaş tamamları ile propaganda yüklü haber katarak yayın formatını savaş konsepti üzerine kuran bir yayın akışı itinayla yürütülmektedir. Moderatör de dahil tartışma programlarına katılanlar (meslekleri, uzmanlık alanları ne olursa olsun) başkumandan edası ile ağızları sulana sulana “ele geçirdikleri”, “bastırdıkları” yerleri anlatır. Başka ülke topraklarındaki varlıklarını

3 Abdullah Öcalan

4 Ezilenlerin Pedagojisi, Paulo Freire

5 Başyücelik Devleti, Özdemir İnce

6 “İtaatkarlığı, susup oturmayı kabul etmeyenlerin kolayca “düşman” ilan edilmesi, sınırsız bir tekçi egemenliği sürdürmek isteyenlerin silahı”, “Düşün Etiği”, Fatmagül Berktaş

meşrulaştırarak “Türkün gücü”nü kanıtlamayı vatani görev haline getirmiş bir medya ile karşı karşıyayız. Eril ve militarist dil, konu ne olursa olsun temel basın argümanı haline getirilmiş durumdadır.

Özellikle “Kürt sorunu” bağlamında konu Kürtler olduğunda yegane sıfat “terörist” olmaktadır. Meclis’teki DEM’lilerden sokakta Kürtçe şarkı eşliğinde halaya duran, zılgıt çekene dek herkes “terörist” ve suç işliyorlar. Diyarbakır’da McDonald’s cafelere sopa ve taşlarla saldıranlara dönük haber; radikal İslam temsilcilerinin “kişiye saldırmadan demokratik yollarla tepkilerini göstermişler” ifadeleri ile verilirken, sokakta halay çeken gençlerin haberi “terör propagandası yaptılar” şeklinde verildi. Bu, özellikle algı oluşturma dilidir. Kürt sorununun kangrenleşmesinde medyanın üstlendiği misyon çarpıcıdır. Zaten Kürt sorunu başlıklı tartışma programlarında da sadece çözüm aranıyormuş gibi rol yapılır. Konunun muhatabı, hiçbir aktörün olmadığı bu tartışma programları toplumu kin ve düşmanlığa angaje ettiği gibi asimilasyon politikalarına hizmette sınır tanımamaktadır. Toplum bölücülük doktrini ile zehirleyen iktidar, medya aracılığı ile bunu ince ince zihinlere inşa etmektedir.

Ekonomi, sanat, spor gibi her branşta aynı yaklaşımı görmek mümkün. Bu yaz Paris olimpiyat oyunlarında kendimiz kollezyum –savaş alanlarında hissetmemiz için her şey yapıldı. Beş kıtada barış ve kardeşlik teması ile gerçekleştirilen olimpiyatlar; Türkiye’de ana akım medya ile “Türkün gücü” ana fikriyle verildi. “filenin sultanları geçit vermedi” , “kahramanlarımızı kimse deviremedi”, “kanımızın son damlasına kadar savaştık”, “şanlı bayrağımız dalgalandı”!

Militarizm ve cinsiyetçilik üzerine kurulan yayın akışı, şiddet eğilimi, oluşturduğu-beslediği-gibi (her gün çatışma, cinnet, kadın ve çocuk cinayetleri ile güne başlıyoruz) ırkçı bir yaklaşımla ayrımcılığı, ötekileştirmeyi de normalleştirmektedir. Bu ülkedeki nüfusun nerdeyse 2/3’sini oluşturan Kürtleri, Ermenileri, Rumları, Çerkezleri, Hemşinleri yok sayan bir haber anlayışı hakim. “haber yapılırken kişinin etnik kimliğini, cinsiyetini, ırkını belirtmek

suçtur”⁷. Ana akım ise ibadet edercesine Türklük vurgusu ile derin bir ayrımcılık yürütmektedir. Adeta canlı canlı “ırkçı nefrete tahrik suçu” işlemektedir.

Bu minvalde üzerinde önemle durulması gereken konulardan biri de cinsiyetçiliktir. Tüm medya içeriği fallus merkezli olup sembolik erkek figürü üzerinden oluşturulmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri geleneksel ve ataerkil kodlarla her haber içeriğinde sunulur. Kadını sürekli evliliğe hazırlayan, arzulanı nesne olma hayalini büyüten, erkeği güç sembolü olarak veren medya; şiddet cinsiyet, tecavüz haberlerinin verilme biçimleriyle de zararlı bir hal almaktadır.

Özgür Basın, tüm dönemleri aşan bir farkındalıkla görevlerine yüklenmelidir

Bu tarz haberlerin sunulmuş tarzı şiddetin meşrulaştırılmasına yol açtığı gibi, hedefi magazinleştirerek ilgi arttırma kulvarlarını aşmamaktadır. Özellikle de, fişlenen, teşhir edilen şiddet veya tecavüz değildir. Birkaç hafta önce Manisa’da şiddete maruz kalan bir kadının haberi; “karısını sokak ortasında dövdü” başlığıyla verildi. Asıl sorun; kadına uygulanan şiddet ve çevredekilerin tepkisiz kalması olmalıyken, tek sorun sokak ortasında gerçekleşmesiymiş gibi verildi. Haberin verilme biçimi, öyküsü çok önemlidir. Shanta İyonger’in iddiasına gör: “eğer bir öykü epizodik biçimde mesela tek bir suçlu tarafından tek bir suçun işlenmesi gibi organize ediliyorsa bu durumda tek bir anlama türüne yol açacaktır. Ancak eğer öykünün organizasyonu daha tematik bir yayın kapsamını içerirse; örneğin bir kişinin yoksulluğuna sadece tekil bir hadise değil fakat daha ziyade bazı sosyal güçlerin bir sonucu olarak görürse bu durumda başka türlü bir anlama yol açar”⁸. Haberi bu kapsamda ele aldığımızda, verilme biçimi tek bir suçun organize edildiği öykü tasarımıdır. Esasta ise bu sosyolojik bir sorundur. Kaynağını İlmli

7 Gazeteciliğe Başlarken, Derleyen; Sevdâ Alankuş

8 Gazeteciliğe Başlarken, Derleyen; Sevdâ Alankuş

İslam maskeli şeriat hükümlerinden almaktadır. Bu örnek insanlık değerlerinin ve ahlaki politik toplum dinamiğinin yerle bir edildiği yıkımın tablosudur. Medya, patriarkal aile kurumunun sürdürücülüğünü yapmaktadır. Toplumun çıkarlarını savunması gerekirken negatif ve cinsiyetçi bir dille ahlaki örgüyü hedef almaktadır.

Haftalarca sokak köpeklerini “asli düşmanımız” olarak veren haberleri izledik. Mecliste, köpeklerin katledilmesinin önünü açacak yasayı geçirtmek adına yandaş medya iktidara her türlü desteği sundu. Sonuç ise; katedilen-zehirlenen hayvanlar oldu. Poule Freide; “egemenlik altındaki bilinç bölünmüştür, kaypaktır. Korku ve güvensizlik doludur”⁹der. Parçalanmış bilinçlerimizle, sürekli dıştan bir tehdidin varlığı ile kendi dışında herkese, her şeye saldırarak hayatta kalmaya çalışıyoruz. Oysa bu, gerçek değil. Manipülasyon!

İşsizlik, eğitim, emeklilik, göçmen sorunları, derinleşen ekonomik kriz karşısında yasal ve demokratik yollarla hakkını arama, karşı koyma yerine intihar eden veya öldürmeye varan hastalıklı bir ruhsal durum yaratılmış durumda. Yaşadıklarını kader bağlamında ele alan kitle toplumu var karşımızda. “kitle toplumu, hala birbirleriyle ilişkisi olan, ama bir zamanlar hepsi için ortak bir anlamı olan müşterek dünyayı yitirmiş...”¹⁰ örgütlenmiş yaşam biçimidir. Zor süreçlerden geçiyoruz. Bu krizi “yitirdiklerimizi” yeniden kazanarak aşabiliriz. Bu anlamda insanlık değerlerini canlandırmada medya iletişim araçlarına mihenk taşı misyonu yüklemek abartılı olamayacaktır.

Bu noktada Özgür Basın, tüm dönemleri aşan bir farkındalıkla görevlerine yüklenmelidir. “Hak odaklı”, “yurttaş gazeteciliğini” önceleyen, cinsiyetçi, dinci, ırkçı yaklaşım ve anlayışları aşma perspektifi ile beraber; yandaş medyanın karalama ve manipülasyon politikalarını daha güçlü bir şekilde deşifre etmelidir. Özgür toplum inşasında ideolojik konumunun farkındalığını yaşamalı-yaşatmalıdır. Ulaşılabilirliğin müthiş okut avantajı ile değişim parametrelerinde etkin olunabilir.

Yine toplum olarak; Özgür Basın’ı takip etme, informel iletişim ağlarını aktif kullanma önemlidir. Haber ve bilgileri direk almak yerine sorgulayan, araştıran-tartıştıran bir yaklaşımla yandaş medyanın ırkçı faşist karakteri yerle bir edilebilir. Ana akım medya deli gömleği misali sağlıklı düşünmemizi engelleyen bir dış baskı ve tahakküm aracı halini çoktan almıştır. Bu gömlek çıkarılıp atılmadan, sosyolojik geriye gidiş-yitiriliş durdurulamaz. Demokratik Özgür Toplum inşasında, sivil, itaatsizlik eylemi olarak “Deli gömleğini parçalayarak başlamalıyız...”

İçindekiler İçin Tıklayınız...

9 Ezilenlerin Pedagojisi, Paulo Freire

10 Geçmişle Gelecek Arasında, Hannah Arendt

Geleceğin Medyası?

Ragıp Duran*

Gazeteciler, iletişim akademisyenleri, yurttaşlar mevcut medyanın olumsuzluklarını inceleyip tahlil ediyor ama geleceğe ilişkin somut, zengin ve derin bir perspektif sunabilen uzman pek yok. Ancak kolektif bir çaba, geçmişten ve bugünden dersler çıkartarak yarının medyasını tasarlayabilir. Şimdiden başlamak lazım.

Gerçek mi fıkra mı belli değil, ama önce çelişkiyle benzerlik arası bir hadise:

Brejnev döneminde (1964-1982), SSCB'den bir gazeteci heyeti ABD'ye davet edilmiş. Heyette Pravda, Izvestiya ve TASS ajansından muhabirler, editörler ve çok sayıda bakanlık yetkilisi var. Yani hepsi sonuç olarak bürokrat.

New York'tan Los Angeles'e kadar süren bir aylık bir inceleme gezisi. Heyet güzergahı üzerindeki kentlerdeki radyo, televizyon ve gazeteleri ziyaret ediyor, Amerikalı gazetecilerle tanışıp mesleki konular üzerine sohbetler ediyor. Ziyaretin son günü. Amerikalı yetkili Sovyet heyet başkanına sormuş:

- Umarım memnun kalmışsınızdır. Bize kısaca izlenimlerinizi aktarabilir misiniz?

Sovyet heyet başkanı biraz sıkıntılı bir ifade ile yanıt vermiş:

- Teşekkür ederiz, çok memnun kaldık, çok şey gördük, çok şey öğrendik. Bir tek konuda meseleyi çözemedik.

- Hangi konuda?

- Biz Sovyetler Birliği'nde en küçük gazete, radyo yada televizyon istasyonuna bile mutlaka en az iki siyasi

komiser atıyoruz ki, sosyalizm, yönetim ya da halk açısından olumsuz bir yayın yapılmasını engellemeye çalışıyoruz. Yine de zaman zaman kaçak oluyor. Sizde ise bizdeki gibi, siyasi açıdan bir önlem, bir filtre, bir denetim göremedik. Buna rağmen sizin mekanizma görebildiğimiz kadarıyla neredeyse firesiz işliyor. Nasıl oluyor?

Amerikalı ev sahibi bu soruya sadece bıyık altından gülümseyerek cevap vermiş ve konuklarını yolcu etmiş.

Medya Mülkiyeti Tayin Edici Bir Kriter

Bu diyalogdan çıkarabileceğimiz ilk sonuç; medyanın kendi başına, bağımsız ya da özerk bir kurum olmadığı. Medya, dünyada ve tarihte hiçbir zaman lokomotif konumunda olmadı, yapısı, işlevi, konumu gereği de zaten olamazdı. Medya, siyasetin, ideolojinin, toplumsalın, ekonomi-politiğin ve kültürün, iktidar tarafından tasarlanan, işletilen ve yönetilen bir vagonu sadece. Lokomotif nereye giderse vagon da onun peşinden gidiyor. Dolayısıyla medyanın geleceği de sıkı sıkıya siyasetin, ideolojinin, toplumsalın, ekonomi-politiğin ve kültürün geleceğine bağımlı.

Her Yer Neo-Liberal

Mesleki alanda olsun akademik alanda olsun, son 20 yılda, Türkiye'de ve Batı'da yayınlanan çalışmaların çoğu, medyanın mevcut olumsuzlukları ve bunun nedenleri üzerinde durdu. Medyanın arkeolojisi,

antropolojisi üzerine kitaplar yayınlandı.¹ Medyanın, basının, matbuatın geçmişine dair de çok sayıda araştırma, kitap var.

Meslek erbabı, meslek örgütleri ve iletişim akademisyenlerinin kısa, orta, uzun vadeli projeksiyon yapamamalarının herhalde birkaç nedeni olsa gerek. Medya dünyası eskisine oranla çok büyük bir hızla kabuk değiştiriyor. Mülkiyet modeli, yayın politikalarını oluşturma teknikleri, medya organının iç yapısı ve çalışma tarzı, okur, dinleyici, izleyici, abone, katılımcı kazanma yöntemleri vs. tüm bu alanlarda henüz ve hala sağlanabilmiş istikrarlı/kalıcı bir ortam, bir yapı oluşturulamadı. Klasik/geleneksel gazetecilikten e-gazeteciliğe geçiş dönemini yaşıyoruz halen.

Neo-liberalizm, adaletsizliği, yoksulluğu, tahakkümü yoğunlaştırıp genişletirken, medyayı da büyük ölçüde tahrif ve tahrip etti. Bu nedenle de çalışmalar daha çok medya krizini anlamaya/çözmeye ağırlık verdi.

Neo-liberalizmin üç temel özelliği olan Para (Maximum kâr) Odaklılık, Sürat ve Yüzeysellik kaçınılmaz olarak medya alanında da tezahür etmeye başladı.

Neo-liberal zihniyete karşı pratik alanda bir elin sayısını geçmeyecek parlak örnekler var ama onlar da kıyıda köşede kaldı.²

Çürük Zeminde Sağlam Bina Olmaz

Medyanın içine düştüğü çıkmazlardan kurtulmak için akademi ve meslek erbabı yeni döneme çare olarak “kamu yayıncılığı”, “bedava gazeteler” ve “kooperatif yapısını” (Bağımsız Medya Adacıları, N.Chomsky) önerdi. Kamu yayıncılığı,

1 Mihai COMAN, *Pour une anthropologie des médias (Bir Medya Antropolojisi İçin)* Grenoble, Presses universitaires de Grenoble, coll. Communication, médias et sociétés, 2003, 210 s. Medya Arkeolojisi Nedir? Jussi Parikka, Koç Üniversitesi Yayınları, 2017, 260 s.

2 Fransa'da Mediapart internet sitesi hem mülkiyet yapısı hem de yayın politikası açısından bu alanda halen iyi bir örnek. İngiltere'de The Guardian gazetesi liberal sol yayın çizgisine ve global yapısına ulaşmadan önce İşçi Partisi ve işçi sendikalarıyla organik denebilecek bir ilişkide iken ayrıca bir Vakfın mülkiyeti sayesinde nispeten iyi bir örnek sayılabilir. Fransa'da Libération gazetesi de Serge July yönetiminde olumlu bir örnektir. Her iki örnek de bugün bu olumlu niteliklerini büyük ölçüde yitirdi.

özellikle 3. Dünya ülkelerinde kısa sürede devlet yayıncılığına dönüştü. Bedava gazeteler, Batı Avrupa metropollerinde özellikle metrolarda bir ara moda oldu ama ömrü uzun sürmedi. Sol eğilimli gazetecilerin tercih ettiği kooperatif mekanizmalı yayın organları da arzulanan hedeflere ulaşamadı.³

Her üç örnekteki başarısızlığın aslında tek bir nedeni vardı. Üç model de sonuç olarak neo-liberal ortamda, dolayısıyla piyasa koşullarında iş yapmaya, hayatta kalmaya çalıştı ama piyasanın buna izin vermemesi de egemenler açısından normaldi.

Gerek bugünün gerekse geleceğin medyasında tayin edici, olmazsa olmaz ve birbirine bağlı iki konu/koşul var: Mülkiyet ve Yayın Politikası.

Okurların ve profesyonellerin çoğunlukta olduğu bir kolektif mülkiyet yapısı şart. Yayın politikasında da kamu çıkarını savunmak şart.

Değişmeyen Bir Şey Var Ama

21. yüzyılın başında, sınıf mücadelesinin özü esas olarak değişmedi ama sınıfların niteliği, nüfusu, davranış biçimleri değişiklikler göstermeye başladı. 1989'da Berlin Duvarının yıkılmasıyla sadece “reel sosyalizm” yenilmiş olmadı, genel olarak Marksizm ve sol da ideolojik olarak ağır bir darbe aldı.

İnternet'in toplumsal yaşama girmesi, e-gazetecilik, yapay zeka, algoritmalar gibi, kaçınılmaz olarak ideolojik ve siyasi etkileri de olan teknolojik gelişmeler neredeyse dört asırlık gazetecilik teorii ve uygulamasını büyük ölçüde değiştirdi. Toplumla medya arasındaki ilişkiler de değişti. Çünkü yurttaş değişiyordu, onun da değişen medya ile ilişki şekilleri farklılık gösteriyordu.

Neo-liberalizm sadece ekonomi ve maliyede değil siyasette, ideolojide, kültürde, toplumsalda hatta yurttaşların günlük yaşamında da büyük ve çok olumsuz dönüşümler yarattı. Yurttaş sadece sıradan bir müşteri, olağan bir tüketici haline getirmekten neo-liberalizmin amacı. Yurttaş kamusal bir kimliğe sahip olmamalıydı. Hatta Fransız felsefeci Bertrand Ogilvie, neo-liberalizmin pençesi altındaki yurttaş için “homme jetable” (Atılabilir insan) deyimini

3 Bu alandaki en iyi örnek Alman Tageszeitung gazetesi sayılır.

kullanmıştı. Artık yurttaşlar da, en fazla 3-5 defa kullanılabilen traş bıçakları gibi kullanılıp atılacaktı. Neo-liberal ideolojinin dönemlere taktığı sıfatlara bakacak olursak, post-modernizmle başladı, ardından post-truth (Gerçek ötesi/sonrası) geldi, şimdi de post-human (İnsan-İnsanlık ötesi/sonrası) çağını öngörüyor.

Geleceği tasarlamak için kuşkusuz tarihten ve güncelden dersler çıkarmak gerekiyor. Ne var ki, otomatik hatta dogmatik olarak, rakibin, yani egemen güçlerin yaptığının tam tersini yapmak, her zaman doğru sonuç vermiyor. Mesela bugün dünyada ve Türkiye’de neredeyse tekeli bir yapıya kavuşturulan medya mekanizması, aynı yapıyı koruyarak ve sadece yayın politikasını, ideolojisini değiştirerek olumlu, yani bağımsız, özgür, demokrat, çok sesli, kamu yanlısı hale getirilemez. Yapısöküm, yeni medyayı inşa etmenin sadece birinci adımı.

Zengin Patron Kamu Çıkarını Savunamaz

Batı’da hatta dünyada ilk gazetenin 1605 yılında çıktığını hesaba katarsak 419 yıldır yapılan gazete yayıncılığının tayin edici unsuru, bugün medya mülkiyeti dediğimiz gazetenin kime ait olduğu meselesi. Parayı veren düdüğü çalıyor. Patron kimse, gazetede esas olarak onun sesi çıkar. Gazetenin yayın politikası, patronun çıkarlarını savunma ve genişletme temelinde oluşturulur. Patron, bir kişi ya da bir şirket olabilir, önemli değil. Patron ya da şirket kaçınılmaz olarak bir sınıfa mensuptur. Çıkardığı gazete de o sınıfın gazetesi işlevini görür.

Bu tespitten yola çıkarak geleceğin medyasının mülkiyeti konusunda bazı öneriler geliştirebiliriz:

* Kamu gücü, ulusal ya da yerel meclisin üreteceği mevzuata dayanarak medya mülkiyeti konusunda kurallar yani sınırlar koymalı. Bugün Batı ülkelerinde var olan anti-tröst yasaları ya da medya mülkiyetine getirilen bazı kısıtlamaların yeterli olmadığını saptamak gerek.

- Her bir yurttaşın ifade özgürlüğüne sahip olması, önüne gelen herkese medya mülkiyet hakkı verilmesi olarak anlaşılabilir. Düşünce ve ifade özgürlüğü

yurttaşın kişisel bir hakkıdır, medya mülkiyeti ise siyasi-toplumsal-ekonomik düzeyde kamusal bir sorumluluktur.

- Medya, toplumun üstyapısını yönlendirmede hatta biçimlendirmesinde önemli bir levye/platform olduğu için medya mülkiyeti sınırlı sayıda kurumun imtiyazında olması gerekir. Bu nedenle

* Siyasi partiler

* Tüm resmi devlet kurumları

* Sanayi ve ticaret alanındaki tüm şirketler, tüm sermaye kesimleri

* Yabancı sermayeli ya da kökenli tüm kuruluşlar

Herhangi bir medya kuruluşunda mülk ya da hisse sahibi olamaz. Bir kişinin doktorluk yapabilmesi için Tıp Fakültesini bitirmesi ve meslek örgütünden onay alması gerekiyor. Keza bir kişinin inşaat yapabilmesi için Mühendislik Fakültesini bitirmesi yine meslek odasından belge alması şart. Gazetecilik yapmak için İletişim Fakültesi mezunu olmak tabiki şart değil. Ama kamu gücünün, tıpkı doktorluk ya da mühendislik gibi mesleklerde olduğu gibi gazetecilik mesleğinde de bir dizi kural koyup bazı sınırlamalar getirmesi beklenir. Sahte doktor hastayı tedavi edemez hatta yaşamını kaybetmesine neden olabilir. Sahte mühendisin yaptığı bina da çöküp sakinlerin ölümüne yol açabilir. Sahte gazeteci de yurttaşların yanlış bilgi ve dolayısıyla yanlış kanaatlere varmasını teşvik eder.

İşe Şimdiden Koyulmak Lazım

Fransa’da henüz Nazi işgali sürerken, 1943 yılında yeralında yayın yapan gazeteciler “Le Cahier Bleu” (Mavi Defter) adını verdikleri metinlerde, Kurtuluş’tan sonra Fransız gazeteciliğinin nasıl bir yapıya kavuşması gerektiğini tasarlamışlardı. Bu metinlerin büyük bir kısmı bilahare yasa metni haline getirildi. “Fransız basınına yabancı devletlerin temsilcilerinden ve her türlü sermaye güçlerinden arındırmak”, dönemin Direnişçi gazetecilerinin iki temel hedefiydi.⁴

4 Bkz. <https://apoletlimedya.blogspot.com/2022/12/meslegin-hal-i-purmelali-ve-muhtemel.html> ve <https://apoletlimedya.blogspot.com/2021/12/fasizmden-demokrasiye-geciste-medya.html>

* Medya mülkiyeti, başta gazeteciler (Sendikaları ve mesleki örgütleriyle) olmak üzere, kâr amacı gütmeyen STK'lar, meslek odaları, belediyeler ve yöneticileri seçimle iş başına gelmiş benzeri kitle örgütleri, kamu yararına çalışan kuruluşlara tanınan bir hak olmalı. Mussolini döneminden kalan bir uygulamada, İtalya'da gazeteciler bizdeki lonca sistemini andıran Oda'larda örgütleniyor(du). Modernleşmeye ihtiyacı olan sendikacılık geçerli tek örgütlenme biçimi olsa gerek.

Batı'da kamu gücü (Devlet) belirli dönemlerde düzenli olarak radyo ve televizyon frekanslarını, saptadığı koşullara uyan ticari şirketlere veriyor. Radyo ve TV için uygulanan bu yöntem yazılı basın ve İnternet gazeteciliği için de pekala uygulanabilir. Yasa metninin ve uygulama tüzüklerinin ayrıntılı ve kolay anlaşılır olması yeterli.

Eski Ama İlginç İki Örnek

* Biri Stalin (1924-1953) Anayasası'ndan diğeri güncel Hollanda uygulamasından iki örnek geleceğin medya manzarasında yer alabilir:

- SSCB Anayasası, devletin gazete, dergi çıkarmak isteyen her gruba kağıt, matbaa ve diğer gerekli malzemeleri sağlayacağını vaat ediyor. Bu madde uygulamada sadece Stalin ve Parti yanlısı kesimler için uygulandı.

- Bugün Hollanda'da devlet, en az 10 bin yurttaş ya da ülkede oturma hakkına sahip kişinin kolektif başvurusu ile o gruba kendi azınlık, etnik, dini ve dilsel kültürel özelliklerini yansıtmaları için TV programı yapmalarını sağlıyor ve yayınlıyor.

Her iki uygulamada da profesyonel gazetecilik, kamu çıkarı, demokrasi gibi temel kriterlere saygı sayesinde çok sesli/çok renkli yayıncılık dünyası yaratılabilir.

* Medyanın bugün geldiği olağanüstü olumsuz konum, klasik gazeteciliğin katledilip, neredeyse bütün faaliyetlerin bir reklam/halkla ilişkiler ajansı faaliyeti gibi ajitasyon-propaganda etkinliğine dönüşmesinden kaynaklanıyor. Haber ve bilgiden çok, eğlence ve iktidar yanlısı yalanların çoğunlukta olduğu günümüz medyası, gazeteciliğin kamu çıkarını kollaması gereken niteliğinden tamamen arındırılıp, sıradan bir ticaret faaliyeti haline getirildi. Bu durumu

en veciz bir şekilde TV yayıncılığı için söylenmiş bir özdeyiş ifade eder: TV yayıncılığı iki reklam kuşağının arasını boş şeylerle doldurup, izleyiciyi reklam kuşağına zinde hazırlama faaliyetidir!

Üç Değişiklik

* Medya mülkiyeti ve yayın politikasındaki köklü değişikliklerle birlikte orta vadede yapılması gereken üç önemli değişiklik:

- İletişim Fakültelerinin müfredatı ve kadrosu, yeni döneme uygun bir şekilde topyekûn baştan tasarlanmalı.

- Gazeteciler sendikasının yapısı, çalışma tarzı, üyelik koşulları da bizatihi sendika tarafından keza yeniden tasarlanmalı ve sendika tüm medya kuruluşlarının iç yapısını, kuruluş ve çalışma organizasyonunu/şemasını planlamalı.

- Fransız Le Monde gazetesinde halen uygulanan, ne var ki sermaye yapısı değişikliği nedeniyle eskisi kadar etkili olmayan, önemli bir yöntem de Genel Yayın Yönetmeninin seçimle iş başına gelmesi. 80'li yıllarda BBC Dış Yayınlarında da servis sorumlusu seçimle iş başına gelirdi.

Yöneticilerin görev süresi, zorunlu rotasyon ve eşbaşkanlık da geleceğin medyasının demokratik bir şekilde çalışması için gerekli koşullar.

Yasallık Ve Meşruiyet Şart

* Mevzuat çalışması olsun, diğer aşamalardaki faaliyetler olsun mutlaka profesyonel gazetecilerin, iletişim akademisyenlerinin ve olmazsa olmaz medya okuryazarlık düzeyi yüksek yurttaş temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilmeli. Daha da ileri giderek İsviçre'deki askerlik uygulamasından esinlenerek şöyle bir öneri geliştirmek de mümkün: 18-60 yaş arasındaki her yurttaş, arzu ederse, her yıl en az 2 hafta en çok bir ay boyunca bir medya kuruluşunda stajyer olarak çalışabilir.

Bugünden Farklı Olarak...

* Geleceğin medyası, ortaya karışık salata gibi her konuyu içeren, Fransızların "Médias d'Information

Générale” (Genel Haber Medyası) dediği türden bir yapı ve içerikte olamaz. Çağdaş toplum, herkesin her şeyle ilgilendiği, dolayısıyla her şeyden bir parça bilen, aslında hiçbir konudan hiç bir şey bilmeyen insan topluluğu değil. Bu nedenle geleceğin medyası:

- Yarının medyası, genel bir başka deyişle afaki dolayısıyla muğlak hatta belki de karmakarışık bilgiler demeti değil, belirli alan ve konularda uzmanlaşan bir yayın içeriğine sahip olmalı.

- Gazeteciliğin doğumunda olduğu gibi, habercilik faaliyeti esas olarak yerel sınırlar içinde kalmalı.

- Medya organı yurttaşla daha iyi hizmet etmek için Batı'da proximity/proximité denilen okurla yoğun temasta, okura yakın bir mevziye konumlanacak.

* Bu metindeki öneriler kimileri tarafından devletçi, jakoben olarak nitelendirilebilir. Ne var ki, mesela neo-liberalizmin anavatanı ABD'de bile “Amerikan vatandaşı olmayan kişilerin medya mülkiyetine sahip olmaları” mümkün değil. Avustralya vatandaşı büyük medya patronu Rupert Murdoch bu nedenle ABD vatandaşı olmak zorunda kaldı. Devletçi müdahale ile kamu gücünün kamu yararını kollayan edimleri farklı uygulamalar. Sınıf devleti sermayedarları savunmak amacıyla müdahale ettiğinde susanlar hatta alkışlayanlar, kamu gücü kamu çıkarını savunmak ya da güçlendirmek için müdahale ettiğinde karşı çıkma hakkına sahip değil.

* Batıdaki örneklerin tümü kuşkusuz olumlu değil. Fransa'da Mitterrand döneminde “Loi Hersant”⁵ adıyla bilinen 23 Ekim 1984 tarihli yasa, aynı kişinin hem ulusal hem de yerel medya sahibi olmasını engellediği gibi, aynı işverenin hem yazılı hem de görsel-işitsel medya sahipliğine sınırlamalar getiriyordu. Kamu gücü bu yasa ile medyada tekelciliği önlemeye çalışıyordu. Anlaşılabilir hatta kabul edilebilir bir yaklaşım. Ne var ki yasada, çok ayrıntılı bir şekilde gazete ve dergilerin tirajlarına göre de bir medya sahipliği sistemi geliştirilmişti. Devlet, tirajları belirlemeye kalktığında kamu yararını gözetemez.

Bekleyeceğiz Ama Elimiz Kolumuz Bağlı Beklemeyeceğiz

Sonuç olarak geleceğin özgür, bağımsız, demokratik, kamu çıkarını kollayan, çok sesli medyasını yaratmak için elimizde sihirli bir değnek yok. Yine de yaklaşık 500 yıllık gazetecilik tecrübesi ve birikimi var. Her ülkenin hatta bölgenin kendine has özellikleri nedeniyle zaten evrensel ölçekte geçerli bir kalıp/formül mevcut değil. Ama tayin edici unsur, neo-liberal düzen ortadan kalkmadan yeni bir medya ortamının oluşması tamamen imkansız. Bu yıkılışı beklerken yine de küçük çaplı, mütevazı deneyler, girişimler gerçekleştirmek mümkün.

* Ragıp Duran, 1954 İstanbul. Galatasaray Lisesinden sonra Fransa'da Hukuk eğitimi aldı. Paris'te CFPJ (1983) ve Boston Harvard'da Nieman gazetecilik okullarında (2000) okudu. İstanbul, Ankara, Paris, Londra ve Köln'de Aydınlık, Hürriyet, Nokta, Cumhuriyet, Özgür Gündem, BİA'da, BBC, AFP ve Libération ile Artı TV/ Artı Gerçek ve Özgürüz Radyo'da çalıştı. Galatasaray ve Marmara Üniversitelerinde gazetecilik dersleri verdi. Medya konusunda yayınlanmış 3 kitabı var. İstanbul, Paris ve New York'ta çeşitli basın özgürlüğü ödüllerine layık görüldü. Halen Selanik'de yaşıyor, Atina merkezli TVXS.GR sitesinde Türkiye yazıları yazıyor.

(Twitter: @d_ragip - Blog: www.apoetlimedya.blogspot.com)

(SON/RD)

İçindekiler İçin Tıklayınız...

5 Sözkonusu yasa, adını Fransa'nın o dönem en güçlü medya patronu Robert Hersant'dan alıyordu. Sağcı Hersant, Le Figaro, L'Aurore ve France Soir gazetelerinin sahibiydi ayrıca taşrada çok sayıda yerel gazeteleri, yerel radyo istasyonları vardı.

Kadından, Yaşamdan ve Özgürlükten Yana Taraf Olmak: Kürt Kadın Medyası

Fatma Koçak

Kürt basın tarihi büyük bir direniş geleneğine sahiptir. Bu direniş geleneğinin azmi olmasaydı biz bugün hakikatin sözü olamazdık. Gazeteci arkadaşlarımız kendi bedenlerini siper ederek özgür basını bu günlere getirdi.¹

Sözden yazıya, söylenceden hakikat anlatısına kadınların hafızası, kültürü, tarihini anlatmak, ne düz çizgisel tarihsel bir anlatıya ne de dün, bugün ve yarın içinde olmuş bitmiş geçmiş bir zamana ve mekana konu edilebilir. Bir yanıla yazılmamış olmanın getirdiği sözlü tarih kültürü sistemin her türlü tahrifatına karşı korunaklı kılmıştır, diğer yandan toplumun canlı değişimine konu olan yanıla süreklileşen, yer yer unutulmuş görünmez kılınan bir handikapı da bağrında taşır. İnsanlık tarihinin birçok ilkine beşiklik etmiş bir coğrafyanın 'ilk ve son sömürge ulusu'² olarak, görünmez kılınan, sömürgeleştirilen, deyim yerindeyse birçok değeri çalınan yönleriyle derinlikli, toplumsal arkeoloji bağlamında ele almayı ve oradan tarihsel serüvenine ulaşmayı zorunlu kılıyor. Tarih nasıl ki biri egemenler lehine ikincisi halklar lehine iki ana nehirde akıyorsa, bunun içinde ele aldığımız her konunun da iki nehrin hangi yanında aktığını ele almak, sonuçlara doğru ulaşmanın en verimli yolu olabilir.

Kapitalist modernitenin basın tarihini 16. yüzyılda Londra-Amsterdam merkezli finans kapitalin

geliştiği dönemde, savaş-para sipekülasyonlarının feodal beylere karşı burjuvalara hizmet etmek için meslek haline getirdiğini düşünürsek, gelinen aşamada egemenlere hizmet eden yönü, toplum kırım politikalarını bu kadar hızlı devreye koymasına anlaşılır bir durumdur. Kitle medyası geçmişte olduğu gibi günümüzde de var olan düzeni, toplumsal normları, kolektif inanç ve değerleri, egemen ideolojiyi yeniden üretmek muhafaza etmeyi sağlayan önemli bir araç işlevi görüyor. Medya bunu, gerçeği olduğu gibi yansıtarak değil, bilakis var olanlar içinden seçerek, seçtiklerini yeniden inşa ederek ya da biçimlendirerek ve nihayet bunları farklı araçlarla okuyucuya/izleyiciye sunarak yapıyor. Medyanın gerçekliği inşa ederek sunduğu araçlarından biri de haberdir. Haber metinleri aracılığıyla egemen toplumsal anlamlar kurulup yeniden üretiliyor. Haber üretimi esasında toplumsal gerçeklik ve sorunlar ideolojik seçme, kapalı metinler içine hapsetme, taraflılık gibi eğilimler nedeniyle farklı biçimlerde temsil ediliyor. Günümüzde bu durum haberin gerçeği değil gerçeğin çarpıtılmış ya da kurgulanmış halini aktardığı anlamına geliyor. Haber böylece, ontolojik olarak "insanın yeryüzünde varoluşundan kaynaklanan değerine ve kişilik bütünlüğüne yönelik bir ihlal metni" oluyor.

Madalyonun diğer yüzünde ise demokratik modernite nehrinin seyrinde toplumların sesi hatta bazen bellek biriktiricisi, anlatıcısı, bazen savunan, sözünü söyleyen, direnişçi basın geleneği yer alır. Tarih içinde birçok muhalif hareketin düşüncelerini gizli bir

1 **Gülistan Tara** - <https://www.youtube.com/watch?v=Afbb2OKLbn0>

2 **Abdullah Öcalan, Demokratik Uygurluk Manifestosu-III**

biçimde yaydığı bilinir. Eskiden kendisini daha çok mitolojik-dinsel bir söylemle ifade eden bu hareketler derviş, dede, mürit, seyit, misyoner vb. din insanları sıfatıyla ideolojik mücadele vermiş, düşüncelerinin propagandasını yapmış, ajitasyon çalışmasıyla toplulukları harekete geçirmeye çalışmışlardır. Müslümanlıkta ve Hıristiyanlıkta en iyi propaganda ve ajitasyon faaliyeti yapanlar; ermiş, aziz ve azize sıfatıyla anılmıştır. Muhalif hareketler açısından en değerli kişiler, inançları en iyi yayan kişilikler olmuştur. İlk önceleri düşünce taşıma, propaganda ve ajitasyon faaliyeti yürütenler, bunu ağırlıklı olarak sözlü yapmışlardır. Kültür ve sanat insanları da her zaman yeni düşüncelerin etkili propaganda ve ajitasyonunu yapan militanlar olmuştur. Muhalif düşünce akımlarının ve siyasi hareketlerin başarısında düşüncelerin yaşamsal ihtiyaçlara cevap vermesi kadar, topluluklara iyi taşırılması da rol oynamıştır. Son yüzyıllarda ortaya çıkan çağdaş ideolojiler ve siyasi hareketler de propaganda ve ajitasyon çalışmalarına çok önem vermişlerdir. Etkili örgüt ve eylemler kadar, ajitasyon ve propagandanın önemli olduğunu vurgulamışlardır. Hatta ideolojik mücadeleyi, ajitasyon ve propagandayı iyi yapmayan hareket ve partilerin başarılı bir mücadele yürütemeyeceklerini söylemişlerdir. Bu nedenle siyasal eylem örgütlemeleri kadar, ajitasyon ve propagandayı sözlü ve yazılı yapmaya ve bunun için örgütlenmeler geliştirmeye önem vermişlerdir. İktidarcı-devletçi algının dışına çıkan medya organları 19 ve 20'nci yüzyıl boyunca kit olanaklarla bazen devrimlere, bazen de egemenlerin savaşları önündeki en büyük muhalefete öncülük yaptı. Toplumlar lehine devrim gazeteciliğinin oynadığı rol ayrı bir yazının konusu olmakla birlikte burada Iskra (Kıvılcım) Gazetesi'nin Rus Bolşevik devrimine öncülük yapması ve ABD'nin Vietnam işgaline karşı, etik gazeteciliğin oynadığı rolün önemine değinebiliriz.

Kadının Varlığının Bilincine, Kendi Olmanın Farkına Varması

Kadınlar cephesinde ise sözün gücüyle toplumlara ulaşarak direnişe çağırma ataerkil iktidara meydan okuma 19'uncu yüzyıldan itibaren eşitlik temelli mücadelenin temel araçlarından biri olarak gelişim

göstermeye başladı. Feminist, sosyalist, anarşist mücadele içinde yer alan kadınların hemen hemen hepsinin eylemci ve aynı zamanda gazeteci kimliği ile var olduğunu görürüz. Flora Tristan, "Ev kadını ya da fahişe olmak dışında bir seçeneğimiz olmalı" başlıklı makalesini yayınlayacak bir mecra bulamayınca, dört sayfalık kendi gazetesini bildiri şeklinde basarak dağıtmıştır.³ İki yüzyıllık bir direniş geleneğinde hak mücadelelerinde sesini gazete, dergi, bildiri ve çeşitli yöntemlerle duyuran kadınlar, 20'inci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise teorik-politik dergiler ve yayın organlarıyla varlığını kamusallaştırma ve sesini duyurmayı bir direniş yöntemi olarak ele almış ve bunun etrafında örgütlü mücadele geliştirmişlerdir.

Varlık ve özgürlük sorunu; bugünkü Kürt diyalektiğinde ne kadar yaşamsal, içiçe geçmiş ve devletli uygarlık saldırılarına karşı bir öz savunma direnişi olarak somutlaşmışsa, bu kadın açısından daha hayati bir gerçekliği ifade etmektedir. Cins, ulus ve sınıfsal olarak var olma sorunuyla karşı karşıyadır. Kadının varlığının bilincine, kendi olmanın farkına varması, kendini bilme ve gerçekleştirme düzeyi; toplumsal varlığın ve gerçekleşmenin özünü oluşturmaktadır. Bu özü koruma ve geliştirme tarihsel toplum bilinciyle gerçekleşir. Duygu ve düşünce dünyasını şekillendiren kölelik-egemenlik, devlet-toplum, kadın-erkek, yaşam-ölüm, özne-nesne ikilem veya karşıtlıklarını çözümleme, özgür zihniyet dünyasının gelişimine zemin oluşturur. Direniş ve toplumsallaşma bu bilince dayalı irade, kararlılık ve örgütlenme üzerinden sağlanır. "Xwebûn" tartışma ve yoğunlaşmalarının son yılların en önemli gündemini belirlemesi, varlık ve bilinç düzeyinde kazanılan gelişmenin, güvenceye alınacak bir oluşma, olgunlaşma ve forma dönüşme ihtiyacı ve zorunluluğuyla bağlantılıdır.

Abdullah Öcalan, "Kadının kölelik tarihi henüz yazılmadı, özgürlük tarihi de yazılmayı bekliyor" diyor. Basın biraz da günün tarih olması güne bırakılan tarihe kalmasıysa bizim nehrin tarihi o kadar derin ve o kadar uzun ki yazılmadı hala ve yazılması bir borç olarak önümüzde duruyor. Hepsini olmasa da en azından bildiğimiz kadarını anlatmak, parçaları bütünleştirmek; bütünleştikçe varlık olmak, oldukça bilince dönüşmek ve dönüştükçe bütünlüğün

3 Feminizm-Adrea Michel- İletişim Yayınları

formunda buluşmak gerekiyor. Birey ve toplum olarak varlık kazanma; yenilenme, kimlikleşme ve kendini yeniden yaratma sürecidir. Bu süreç yeni kavramları, kuramları ve bu zihinsel yenilenmenin getirdiği yeni kurumlaşmaları ifade eder. Kısacası düşünsel, felsefik yanı kadar, yaşamsal, eylemsel ve örgütlenmede somutlaşması demektir. Bu diyalektik bağ, varlık-bilinç-form olarak bir formülasyona kavuştu. Her ülkede ayrı bir külliyyatı olan kadınların basın yoluyla direnme biçimlerini Kürdistan özgünlüğünde ele aldığımız bu yazıda, Kürt kadın basın tarihinin xwebûn sürecinin uzun bir zamana yayıldığına şahit oluruz. Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi'nin gelişimiyle doğrudan paralellik gösterir ve birbirini besler. Burada varlık-bilinç-form kazanma sürecinin nasıl 'jin jiyan azadi' sihirli formülü, demokratik ekolojik kadın özgürlükçü paradigma ile doğrudan bağlantısı varsa Kürdistan kadın basın geleneğinin de bu ivmeye bağlı geliştiğini, kavramsal, zamansal bağlarla anlatabiliriz.

Birinci aşamayı; varlık olma süreci olarak yorumlayabiliriz. 1898 ile 1900'lerin başına kadar gelen süreçte Kürdistan gazetesiyle başlayan gelenekten tam 20 yıl sonra, kadınlarında belli bir arayışının olduğunu görüyoruz. Osmanlı'nın son döneminde Kürt kadınlarının buldukları coğrafya ve siyasi yapı içerisinde farklı etnik grup ve inançlarla birlikte oluşturulan bir yayın politikası ve kadınlar dünyasında kendisini ifade ettiği bir dönemdir. Bu süreç Kadınlar Dünyası Dergisi'ne yazı yazan Kürdistan Kadın Teal-i Cemiyeti üyesi kadınların ilk adımlarıyla başlar. Kürt kadınlarının önemli bir entellektüel birikim oluşturduğu bu dönem, derginin dil, din, mezhep, etnik köken ayrımı gözetmeden yayın politikasının merkezine kadın sorununu alması, Kürt kadınlarını bu dergide yazmaya yönlendirmiştir. 1913 yılında çıkan dergi 1921 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüş, Osmanlı tarihinin ilk feminist dergisi olarak kabul edilmiştir. Meziyet Bedirxan, Fexriye Bedirxan, Meşadet Bedirxan, Fato Nali, bu gazetede makale yazan Kürt kadınlardır. Bu kadın yazarların genel profili dönemin karakterini yansıtır. Fransız Burjuva Devrimi'nin tüm dünyayı ulus-devletleşme sürecindeki mücadelelerle etkilediği, Batı aydınlanmacı mantığının etkisinde daha çok üst sınıflardan aristokrat okuma-yazma imkanı bulabilmiş ailelere mensup kadınlardır. 20'inci

yüzyılın başında ulusal mücadeleleri merkezine alan bir hatta 1918-1919'da Jin Dergisi ile başlayan Kürt kadın basın geleneği, dönemin şartlarına göre kadın hakları, kadının eşitlik arayışı, Kürt ulusal mücadelesi anlamında modernleşme arayışlarına da tekabül ettiğini görüyoruz. Derginin içeriği ve kadın yazarların yazılarında bu arayış yoğun şekilde yansımaktadır. Kadınlar Dünyası'na yazan yukarıda ismi geçen kadınların birçoğu daha sonra bu dergiye farklı isimlerle yazı yazar. Kadınların yer alma biçimleri yine dönem karakterini yansıtır. Burjuva-aristokrat sürgün ailelerin kızlarıdır ve toplumun genelinin aksine okuma yazma imkanı bulmuş olanlardır. Derginin yayıncısı bir erkek olsa da kadınların kolektif emeğiyle çıkarılan bu dergiyi Kürt kadın basın deneyiminin var olma sürecinin önemli bir halkası olarak ele almakta yarar var. Sömürge bir ulusta, 'ilk ve son sömürge' olma gerçeğiyle kadınların varlık olma mücadelesinin basın açısından da uzun bir süreyi alması kaçınılmaz bir durumdur.

Kürdistan'da kadın basın tarihi, hak arayışı, bağımsızlık arayışı, özgürlük arayışı ve bunun mücadele tarihi ile bire bir bağlantılı ve iç içe ele alınabilecek olgulardır

Lozan ile Kürdistan'ın sömürge konumunda tutulması yönünde hegemon güçlerin aldığı karar ve direnişlerin kırılmasıyla Kuzey Kürdistan'da kesintiye uğrayan bu süreçte Başur ve Rojava Kürdistan'ında kadınların basın çalışmaları sürer. 1950'lerden '80'lere kadar Rojava ve Başur eksenli devam eder bu süreç. 1932-1950 arası, Kürt kadınlarının Kürt basınında yazar ve yönetici olarak yer aldıkları yıllardır. Bunlardan biri olan Rewşen Bedirxan, Hawar'da Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğü görevinin yanı sıra köşe yazarlığı yapar. Sadece gazetecilik değil aynı zamanda dönemin aktif kadın hakları eylemcisi olan Rewşen, Suriye Kadın Birliği Derneği çalışmalarında da yer alır. 1945'te Kahire'de yapılan kadın kongresinin hem hazırlayıcısı

hem de katılımcısı olan Rewşen, yıllar sonra o döneme ait verdiği röportajında kadının sömürge olma konumu ile Kürdistan'ın sömürge olma konumunun paralelliğine dikkat çekerek ortak mücadele hattında arayışlarını dile getiriyor; "Adımız ister Türk, ister Arap, ister Fars, ister Kürt olsun, tenimiz ister beyaz, ister sarı, ister esmer olsun, kadın olarak erkeğin sömürgesi, mülkiyeti, kaba ve psikolojik şiddetinin bir hedefi, mağduruyduk. Dünyadaki tüm kadınların kurduğu ortak birliğe üye olarak, çalışmalarımı resmi bir düzeye taşımak istedim. 1934 yılında Kadınlar Birliği'ne üye oldum. Suriyeli kadınlar arasında öyle bir öncülük misyonu yüklenmişti ki bana, 1944 yılında Suriye kadınları adına Mısır'da, Dünya Kadınlar Kongresi'ne katıldım. Ama bir yanım hep, 'Kürdistanlı bir kadın olarak, ne zaman temsil hakkı buluruz rengarenk kadınlar arasında? Kendi rengimizle ne zaman sorunlarımızı dile getiririz?' diye sorgulamalarla yanıyordu için için... Bir yanımız gülerken, diğer yanımız hep yarım kalıyordu. Sürgün parçalıyor, ikiye bölüyordu öpüşlerimizi..."⁴

Başurlu Şair Pîremêrd'in kızı Rahmexan ise babasının ölümünün ardından 1950 yılında Jin Dergisi'nin imtiyaz sahipliğini üstlenmiştir. Rahmexan daha sonra Afretê Jinan isimli bir kadın dergisinin yazı işleri müdürlüğünü üstleniyor. Bu yıllarda kayıtlara geçen kadın yayınlarının isimleri net olmamakla birlikte, ömrü çok uzun olmasa da en az 3 yayının kadınlar tarafından çıkarıldığını belirtebiliriz. Kürt kadınların basın deneyimini 1980'lere kadar olan kısmını varlığını ispat ve anlamlandırma süreci olarak ele alabiliriz. Erkek egemen, modernist kalıpların dayattığı ulusal mücadele hattında daha çok var olma kadınların 'hak temelli' sorunlarına ilişkin yer yer sözünü söyleme olsa da daha çok etnik kimlik mücadelesinde 'ulusal davasına bağlı erkeklere yardımcı olma' rolüyle hareket ederler. Geleneksel rolleri aşma mücadelesi direkt ve bilinçli bir hedef olmasa da grup ve birey ekseninde verildiği bir dönemdir. Sosyolojik bağlamda değerlendirildiğinde, hak mücadelesinde kadınların varlığının önemli bir mihenk taşı olarak ele alınacak bu süreç 1980'lerle birlikte yeni bir evreye girdi.

İkinci evreyi; 1980'ler sonrası ulusal, sınıfsal ve cins ilişkilerini tanımlama ve çözmeye dönük daha bütünlüklü bir mücadele ve bilinçlenme süreci olarak

ele alabiliriz. Bu sürecin Kürdistan Özgürlük Hareketi ile paralel geliştiğine tanıklık ediyoruz. Bu dönem örgütlenerek temel çelişkilerini çözme, bu örgütlenme süreci içinde basın çalışmaları yürütme ve aktif yer alma gelişir. Ezilen ulusların kaderi, o ulusun hafızası ile aynı düzlemde bir gelişim gösterir. Kürdistan'da basın tarihi ya da Kürdistan'da kadın basın tarihi, hak arayışı, bağımsızlık arayışı, özgürlük arayışı ve bunun mücadele tarihi ile bire bir bağlantılı ve iç içe ele alınabilecek olgulardır. PKK'nin kuruluşunun hemen ardından 1978'te oluşturulan merkezi Basın-Yayın Komitesi'nde kadınlar da yer alır. Kürdistan'da son 40 yıllık direnişin öncü basın organı olan Serxwebûn Gazetesi'nin Kuzey Kürdistan'da yayınlanan ilk sayılarında aktif yer alanlardan biri de 1985'te yaşamını yitiren PKK'nin ilk kadın kadrolarından Saime Aşkın oldu. Gazeteciliğin iktidara karşı halklar lehine devrimci bir tavırla tarih anlatısı olarak yapılması gerektiğini savunarak literatüre yerlilerin ve yoksulların sesi olacak 'militan gazetecilik' tanımını getiren Eduardo Galeano ise "Gazetecilik seni o küçük çevrenden çıkmaya, başkalarının dansına katılmaya zorlar" diyor. Saime Aşkın da o küçük çevrelerden çıkarak ortak dansa katılan kadınlar açısından bir ilki oluşturur.

Kürdistan Özgürlük Hareketi'nin devrim okulu niteliğindeki Serxwebûn Gazetesi'nde ilk militanlığa adım atan Emel Çelebi (Mine), Zeynep Erdem (Jiyan), Bedriye Taş (Ronahi) gibi birçok kadın devrimci kalemi ile başladığı mücadeleye silahı ile devam edenlerden oldu. Bu bir geleneğin öncesi ve sonrasıyla devamıydı. Silah ve kalem sömürge bir halkın kendini savunmak için iki ayrı yöntemiydi ve bu gelenek bugün de devam ediyor. Azadiya Welat Gazetesi'nde Kürtçe'nin ahengi ile kalemiyle direnen Rosîda (Emine Demir), kalemin yetersiz kaldığı yerde silahını kuşanarak dağların yolunu tutanlardan oldu ve 21 Ağustos 2024'te yaşamını yitirdi. Yine 1983 yılında Güney Kürdistan'da Lolan'da çıkarılan Peşmerge Dergisi, bir grup kadın devrimci tarafından örgütlendirildi. 1980'lerin sonuna gelindiğinde PKK'ye kadın katılımlarının nitelik ve nicelik olarak artmasıyla birlikte yavaş yavaş ayrı örgütlenmeler gelişmeye başladı ve bu da beraberinde özgün yayınların çıkarılmasını getirdi. Özgürlük Hareketi'nin ilk özgün kadın örgütlenmesi olan Avrupa'da 1987 yılında kurulan Kürdistan Yurtsever Kadınlar Birliği (YJWK), aylık bülten yayınladı ve bu

periyodik yayın uzun bir süre devam etti. Bülten daha sonra içeriğini zenginleştirerek Jina Serbilind adıyla uzun süre yayın hayatını sürdürdü.

“Kopuş Teorisi” ve Kadın

1990’larla birlikte ağırlık cins mücadelesinin daha görünür hale gelmesiyle oluşturulan medya organlarının yayınladığı ve bu medya organlarında kadınların aktif şekilde yer aldığına tanıklık ederiz. Bu dönem aynı zamanda Özgürlük Hareketi’nin kitleselleşmesine karşı devlet şiddetinin yoğunlaştığı ve köylerin yakıldığı, işkence tezgahlarının kurulduğu, faili meçhullerin yaşandığı bir dönem olduğunu hepimiz biliriz. Bu süreçte hakikatten ve direnişten yana gazetecilik çizgisinin de geliştiği kitleselleştiği bir dönemdir. Genel Kürt basını içinde güncel aktüel habere müdahale eden kadınların sayısı da bu dönemde artış gösterir. Kuzey Kürdistan’da yayın hayatına başlayan Özgür Gündem Gazetesi’nin genel yayın yönetmenliğini yapan Gurbetelli Ersöz sadece Kürdistan ya da Türkiye için değil Ortadoğu için bir ilktir. 1993 yılında bombalanan Özgür Ülke Gazetesi’nin bir gün sonra “Bu ateş sizi de yakar” manşetiyle yayınlanması ise dünya basın tarihinde eşine az rastlanır bir hakikat savaşçılığının sembolü olarak tarihe geçti. Gurbetelli 1993 yılında Nadire Mater’e cezaevindeyken verdiği röportajda, hakikati kaydetmenin önemini ve Kürt kadın mücadelesi ile kadın basın kültürünün gelişmesini şöyle dile getiriyor; “Günlük gazeteleri okumadan önce, muhabirlerin ölüm, gözaltı ya da kaybolma, el konan, dağıtılmayan gazete haberleri geliyor. Bu yüzden gün avukatlarla toplantılar, telefonlarla bürolardaki gelişmeleri öğrenmek, basın açıklamaları yapmakla başlıyor; açılan ve süren davalar ve ifade vermeler... Yani, haber toplantılarına katılmak bile imkânsızlaşıyor zaman zaman. Benim bu ülkede ilk genel yayın yönetmeni olmam Kürt kadın mücadelesinin bir zaferidir. Tabii ki, bir Kürt kadının genel yayın yönetmeni olması çok önemli, son yıllarda Kürt kadını erkekten çok daha fazla mesafe katetti. Benim bugün geldiğim yer de kendi özel gayretimin yanı sıra bununla bağlantılı.”⁵ Aynı dönemde bir başka mecra ise 1995 yılında Med TV’nin kuruluşu oldu. İlk Kürtçe televizyon olarak

tarihe not düşülen Med TV’nin çalışanlarının büyük bir kısmı kadınlardan oluşuyordu.

Abdullah Öcalan, 1997 yılında ‘Kopuş Teorisi’ni geliştirdi. Bu kadınların kendi özgücünü kazanmaları, birbirine yabancılaştırılmış gerçeğine karşı birbirini tanıma, cins sevgisini geliştirmede önemli bir adımdı. Aynı zamanda kopuş teorisi esasta erkek egemenliğinin yarattığı duygu, düşünce yaşam alışkanlıklarından kadının kendisini arındırmasını ifade ediyordu. Köleliğin kaynaklarını güçlü bir tanımlamayla kadın üzerindeki etkilerini çözümlmeyi gerektiren ve bununla mücadele etmeyi ifade eden bir kuram olarak kadınlar cephesinde yaygınlaştı, toplumsallaştı ve karşılığını buldu.

Ordulaşma ve ayrı örgütlenme konusunda büyük yol kat eden Kürt kadınları ‘kopuş teorisi’ni geliştirmeye birlikte özgün örgütlenme modellerini geliştirdiler. Medyada buna paralel olarak kadınların ayrı örgütlenme modellerini oluşturmaya başladı. Kadın haberciliği kategorisi oluşturuldu ve bu ihtiyaç olarak tüm basın kurumlarına yer almaya başladı. Özgün kadın basın yayın organlarının gelişimi bu süreçte dört parça Kürdistan’a yayıldı. Meysa Baki (Şilan Kobane) öncülüğünde Başurê Kürdistan’ın Süleymaniye kentinde 8 Mart 1998 yılında yayın hayatına başlayan haftalık Jiyana Azad Gazetesi, belirli aralıklarla Ronai ismiyle devam etti. Son olarak Leyla Wali’nin (Viyan Soran) emeği ile 2008 yılında Trûska adıyla yeniden yayınlanmaya başladı. Ve bu yayın bugüne kadar Başurê Kürdistan’da yayınlanan en uzun süreli kadın dergisi olma özelliğini koruyor. Rojava Kürdistanı’nda 2001 yılında yayınlanan Dengê Jiyana Dergisi de bu parçanın ilk kadın yayını olarak tarihe not edildi. Yine 2003 yılında Rojhilat Kürdistanı’nda Baharê Zen yayına başladı ve üç yıl düzenli yayınlandı. Avrupada ise 2008 yılından itibaren Newaya Jin gazetesi aylık olarak yayınlanmaya başladı.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da ise 1998’de Özgür Kadın Dergisi yayın hayatına başladı. “Kadının Sesi” ve “Özgür Kadının Sesi” isimleriyle yayına devam eden dergi kadınların düşünce gücünü geliştirmesinde bir okul görevi gördü. Dergi 2007’den itibaren ise Heviye Jine ismiyle yayınlandı. 2000’lerin başından itibaren ise genel gazete içinde kadınların birikimlerini ‘kadın sayfası’ oluşturma ve kadın odaklı haberleri burada yayınlamaya başladı. Kadın sayfası

5 <https://bianet.org/yazi/cernobil-ve-gurbetelli-ersoz-yuregimi-daglara-naksettim-155274>

kadın dilinin oluşturulması, kadın bakışının, cins mücadelesi bakışının aktüel yorumlaması perspektifi ile hazırlandı ve dergiler dışında aktüelde kadın haberlerinin ilk yayınlandığı mecra oldu.

Bilincin forma dönüşmesini ifade eden kopuş teorisinin, kadın örgütlenmelerinin geliştiği bu süreç aynı zamanda Kürt kadın basın tarihi içinde kendi mecrasını oluşturmayı beraberinde getirdi. Kadın partileşmesi ve demokratik, ekolojik, kadın eksenli paradigmanın somut karşılığı olarak 'kendine ait medya' oluşturma fikri 2000'lerin sonuna doğru olgunlaştı ve bir mecraya dönüştü.

Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi'nin diyalektiği, direniş eksenlidir

Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi'nin diyalektiği, direniş eksenlidir. Ama kendini salt direnme üzerine kurgulamaz ve her direniş bedel, her bedel ise yeni bir hamlenin başlangıcı olarak canlı bir akışkanlıkla ilerler. Nesrin Teke, Esen Aslan gibi verilen her bedel, yitirilen her kadının ardından onun hayallerine sadık kalarak bir adım ileriye hakikati arama yolculuğunun diyalektik serüvenini belirledi. Tamamen 'kendine ait bir medya' oluşturma sürecinin önemli tartışmalarının sahibi olan Ayfer Serçe (Şilan Aras) bu akışkan mirası devralıp devredenlerden biri olarak Kürt kadın basın tarihinin kilometre taşlarında biri oldu. 2005 yılında yürütülen tartışmalarda "Bizim neden kendimize ait bir aktüel güncel yayımlarımız, ajansımız olmasın" diyen Ayfer'in 2006 yılında İran rejimi tarafından katledilmesinin ardından ajans tartışmaları yoğunlaştı ve 8 Mart 2012 yılında ilk kadın haber ajansı JINHA "Erkekler ne der diye düşünmeden yazıyoruz" sloganı ile kuruluşunu ilan etti. 2016 yılında KHK ile onlarca basın kuruluşu gibi kapatılan kadın haber ajansı yeniden yeniden başka isimlerle yayına devam etti. Sadece kadınlara ait bir televizyon deneyiminin adımı ise 2018 yılında atıldı ve Jin TV, "Kadınların sesi yaşamın yüzü" şiarıyla yayın hayatına merhaba dedi. Yine bilimsel-teorik düzlemde, Kürt kadın basın geleneğinde ortaya çıkan birikim Nagihan Akarsel öncülüğünde 2016'da yayın hayatına başlayan Jineoloji

Dergisi ile önemli külliyatı oluşturdu. Nagihan'ın kadın belleğini teorik bilimsel akademik bir rotaya kavuşturma çabası onu kadın düşmanı devleti hedefi haline getirdi ve 2022'de Süleymaniye'te katledildi. Oluşturulan her mecra kadın basın kültürünün bir mihenk taşı olurken aynı zamanda, ataerkil, sömürgeci erkek-devlet erkinin de hedefi haline getirdi. KDP'nin ihaneti ile Şengal'de 2017'de katledilen Nujiyan Erhan, Ezidi kadınların ferman hikayelerini yüreğinden hissederek haberleştiriyor ve tarihe not düşüyordu. Şaristan Erkendi, Dilovan Gewer, Dilişan İbiş, Onur Artos ve son olarak Gülistan Tara ve Hero Bahadin. Gülistan, "Kalemimizi koruyan silahımızdır, bedenimizdir" diyordu. Bu döngü hayatın kendisinin döngüsü gibi durmadan akacak ve özgürlük nehirlerine dolacak kuşkusuz.

Ataerkil kurumlaşmış medyaya karşı kadınların çok sayıda mecrası oldu/olmaya devam ediyor. İnternet siteleri, dergiler ve benzeri kadınlar kendi seslerini duyuracak çok sayıda mecra buldular. Ancak var olan erkek egemen, cinsiyetçi haber dilinin bir alternatifini oluşturmak, bir karşı-anlatı aracılığıyla egemen dile meydan okumak konusunda güncel yayıncılık konusunda öncülüğü, ilklerin temelini günümüzde Kürt kadın basın geleneği oluşturuyor.

Bir çoğu bir kaç nüsha yayınlansa sömürge olma gerçeğiyle bir parçanın birikimlerini diğer parçanın bilmeme takip etmeme durumu olsada, nicelik olarakta Kürt kadın yayınlarının ismini yazmakta fayda var. Afretî Azad, Afret, Huner, Dengî Jinanî Kurdistan, Karwanî Afret, Afretî Kurd, Xanzad, Dengî Afret, Kadınların Kurtuluşu, Jina Kurd, Tewar, Yekbûn, Jiyan, Sêber, Jinî Emro, Dengî Afretan, Mehabad, Peyamî Xuşkan, Jina Serbilind, Jin, Dengê Jinên Kurdistanê, Jinê Rabe, Yeksanî, Ji bo Rizgariya Jinan, New Day, Jin, Zina Nû, Arjîn, Tiruske, Tewar-Javîn, Sinûr, Spêde / Spêdey Nwê, Dengî Jinan, Bêdarî Xuşkan, Ronahî, Roza, Dengê/Dengêk, Jujin, Çarşêw, Îlaf, Nîwey le Yadkiraw, Jiyanewe, Ayinde, Jiyanî Azad, Mîşkat, Mafî Afret, Bangeşey Rastî, Yaşamda Özgür Kadın. Nivar, Jin û Jiyar, Xanimî Ku, Jin û Jiyan, Lawêj/Awêze, Dengî Xaniman, Dengê Jiyan, Nwêkar, Rasan, Pêge, Rêwan, Şawuşka, Dengê Jinan, Dengê Jiyan, Roşnayî, Jinan, Tanrıça Zilan, Jin û Jiyan Nû, Xatûzîn, Îştâr, Behare Zen, Berbang, Hêlîn, Rasan, Berew 8'î Mars, Newaya Jin, Dayik, Komarî Roj, Seday

Wê, Hêviya Jinê, Gulcar, Kiçan, Warvîn, Zînê, Rodoz, Rewşen, Raperî, Asoya Jinê, Binevş, KJA, YJA Star, YPJ Star, JINHA, Şûjîn, Jilemo, Jinnews, NuJinha, Jin Tv, Jineoloji Dergisi, Jin Dergi, Afak el Mera...

Son yüz yıllık deneyimin istatistikî verilerini tam net verilere ulaşmadan topladığımızda Kürdistan'ın dört parçasında 100'ten fazla dergi, gazete, ajans, televizyon, bülten ve internet sitesiyle Kürt kadın basını çok önemli bir mesafe kat etti. Bunun yüzde 70'den fazlası ise Kadın Özgürlük Hareketi'nin gelişim seyriyle paralel olarak, gelişti, teorik çerçeveye kavuştu. Ve bu yayınların yüzde 90'a yakın kısmının sömürge devletler tarafından kapatıldığını hepimiz yakinen biliyoruz. Tek tek her bir yayının tarihini ele alsak, bu yazının içerik ve kapsamını aşan bir noktaya evrilir. O nedenle, bombalanan gazetede yoldaşını toprağa vermeden, ertesi gün sayı hazırlığı yapan, yaralı halde sesini duyurmak için kamerasını kapatmadan kamuoyunu bilgilendirmeye çalışan, basılan malzemelerine el konulan ancak bulunduğu en küçük imkanda sesini duyuranlardan bahsediyoruz. Kurumu basılıp mühürlendiğinde Amed'e bir sokak kahvesinde haber toplantısı yapan, evde biriktirdiği altınlarını 'bu ses susmamalı' diyerek getirip basın kurumuna bağışlayan, kadın çocuk yaşlı demeden her gün gerçekleri ve gerçeğin paradigmasını halka ulaştırma arayışında olanlardan bahsediyoruz. Katledilen yoldaşının yasını tutmadan onun hikayesini yazma sorumluluğu olan, katledilen her bir gazetecinin ardından daha keskin bir kalemle varlığını netleştiren, bir gelenekten bahsediyoruz.

Yukarıdaki sıralamada yer alan basın yayın organlarının faşizm koşullarında isimleri değişti başka başka isimlerle yeniden inatla toprağa tutunur gibi yayınlanmaya devam etti/ ediyor. Bu inadın arkasındaki felsefeyi iyi anlamadan Kürdistan'da basın olgusunu ve Kürt kadın basın tarihini anlamak mümkün olmaz. Kuşkusuz 1900'lerin başından itibaren hak temelli itirazını yükselten feminist medyanın yaygın ataerkil medyaya karşı eleştirileri önemli bir dil ve birikim oluşturdu. Kadınlar eşitlik ve özgürlük mücadelesinde teorik-eylemsel çerçevede süreli yayınlarla var oldular. Yine ataerkil medya içinde bireysel çıkışlar, çatlaklardan sızarak kadın mücadelesini geliştirdiler. Bu önemli bir mirası beraberinde getirdi ve cinsiyetçi, erkek egemen dile

karşı mücadelede belli bir aşama kaydedildi. Ancak ataerkil, cinsiyetçi sektör medyasının içinde sınırları belirlenmiş bir mücadele alanının ne kadar devrimci bir değişimi beraberinde getireceği tartışmaya açık bir husustur. Tam da bu noktada kendine ait bir dil yaratabilmek, yaşamın her anına güncelin içinde mücadele edebilmek için feminist medya eleştirisinin kapsamına bir eleştiri olarak ortaya çıkan bu yeni medya deneyimi sadece Kürdistan ve bölge için değil dünya için de bir ilk işlevi gördü ve artık geri dönülmez bir medya kültürünün başlangıcı oldu.

Ataerkil tahakkümün sadece kadına yönelik değil yaşamın bir bütününe dönük saldırganlığını görmek gerektiği perspektifi kadın haberciliğinin odak noktası olmak zorunda

Kapitalist medya sektörünün üretim ilişkilerini reddeden, ataerkil haber diline müdahale eden, haberin bütün aşamalarında kadınların yer aldığı yeni kadın odaklı habercilik, -yanında ya da karşısında-beyaz, orta sınıf, erkek egemen medya tarafından görmezden gelinen, yanlış yahut eksik temsil edilen, 'öteki'leştirilen kadınlardan hareketle görünür kılmayı hedef olarak belirledi. Aynı zamanda kadın odaklı haberciliğin üzerine düşünüp çıkış noktası aradığı birçok noktaya da pratik çözüm üreten mecra oldu. Örneğin kadınlar, yaygın medyada maruz kaldıkları hak ihlalleri nedeniyle haber olduklarında, yani taciz, tecavüz ya da şiddete maruz kaldıklarında bile gerçeğin temsil edilmiş biçimi nedeniyle bir kez daha hak ihlaline maruz kaldıklarını tartışmaya açtı.

Bir diğer nokta; Kürt kadınları kendi deneyimlerinden yola çıkarak gördü ki; egemen ulus dışında kalan farklı halklardan kadınlar sadece cinsiyet kimliğinden dolayı değil daha derin ezilme ve dışlanma biçimlerine maruz kalıyor. Kadın olmanın yanı sıra etnik kimlikleri nedeniyle de eziliyor, ayrımcılığa ve ötekileştirmeye maruz kalıyor. Ataerkil sistemin farklı kültürel yapılarda farklı biçimlerde kadını katlettiğinden yola

çıkarak temel meselenin sistemselleştiği gerçeğine eğilmek gerekiyor. Ataerkil tahakkümün sadece kadına yönelik değil yaşamın bir bütününe dönük saldırganlığını görmek gerektiği perspektifi kadın haberciliğinin odak noktası olmak zorunda. Kadın kurtuluş ideolojisi ve pratiği ile yaşamı yeniden anlama ve yorumlama faaliyetlerinin bütünü kadınları ilgilendirmektedir.

Yaşama dair herşey kadını ilgilendirir ve iktidarın bütünü kadını en ince ayrıntısına kadar parçalarına ayırarak, kendinden uzaklaştırma varlığını anlamsız, bilincini dumura uğratan kendi formuna sokmak için her gün yeni estetik mucizeleri üreten bir ideolojik saldırı içinde olduğu sorunu kadın basıncılığını sadece günübürlük aktüel haberleri tüketen bir mecradan ayırıyor. Hergün ataerkil medyanın meşrulaştırdığı ne varsa ona karşı bir direnme biçimi olarak haberler yapmak verilen ideolojik savaşın özüdür.

Aslolan, yaşayabileceğin bir dünya ütopyasını bugünden inşa etmek ise direniş tarih boyunca olagelmiş bir kültürdür. Ve bu kültür elinin altındaki bütün araçları kullanır; hiçbir aracı, hiçbir ifade fırsatını boşa götürme lüksünü kabul etmez. Basının ilkeleri de etik estetik değerleri de tayyül ettiği dünya yani paradigmana göre belirlenir. Klasik bir gazetecilik tabiri ile örnek verirsek. Burjuva ana akım patron medyası meslek haline getirdiği gazeteciliği ve gazeteciye toplumdaki koparı ve toplumu nesne kendini özne kılan bir yayıncılığı benimser. Burada köpeğin insanı ısırmasında haber değeri görmez, 'ilginçlik' arar ki daha çok okunsun daha çok reklam alsın. O yüzden insanın köpeği ısırmasında haber değeri görür. Kadın özgürlükçü basının paradigmasında her iki durumda da canlı hakkı kutsaldır, nedenleri önlemek üzere sorgulamaya yapmak, eleştirmek ve çözümleriyle kamuoyuna sunmak esastır.

Her varlığın özneleştirdiği, değer gördüğü yerde iktidar olgusu zayıflar ve kendini kurumsallaştıracak alan bulamaz. Ataerkiyi kökünden sorgulama ve kopuş ve özgür yaşamı inşa için sorumluluk almak bugüne kadar kullanılan dile de müdahaleyi gerektirir. Feminist hareketin mottosu haline gelen ve Carol Hanisch'in "The Personal is Political" başlıklı 1969 tarihli yazında yer alan "Özel olan politiktir" tespiti dönem koşulları açısından yapılan radikal bir tespitti. Ancak

geldiğimiz koşullarda ele aldığımız her durumda politik olanın altında ideolojik yaklaşımı sorgulamak icap ediyor. O yüzden "Özel olan ideolojiktir" yada "Kadın cinayetlerinin ideolojik" olduğu gerçeğiyle, kadın özgürlüğünden yana, halkların özgürlüğünden yana, doğanın özgürlüğünden yana tutum alan bir gazetecilik tarzını geliştirmek gerekiyor. Devletçi-ataerkil-burjuva elitin elinde ana akıma dönüşün ve halkı esir alan gazeteciliğe karşı en ideolojik ve en taraflı yayın yapmakla mükelleftir. Eski dilde, eski söylemlerde, tarihsel-toplumsal sosyolojik dönem koşullarına göre ilerici mücadeleye dair tanımların kadın hareketi açısından da aşılması çağın ve çağa çözüm olan paradigmanın yeni teorik-ideolojik tespitlerinden beslenmek gerekiyor.

Nasıl ki günümüzde artık 'kadın eşitliği' söylemi bütün burjuva medyanın birer kalıp cümlesi olarak moda haline getiriliyorsa -ki bu çok zihniyet dönüşümü yapıldığı ve öyle olduğu için değil çağın değişim dinamiği olan kadınların taleplerinin ehilleştirilmesi için başvurulan bir yöntemse- kadın özgürlük mücadelesi adına mücadele edenlerin tam anlamıyla erkek egemen sistemden kopmaya, sonsuz boşanmaya ve özgür bir yaşamın inşası için rol üstlenmeye buradan yani basından başlaması gerekiyor. Çünkü 200 yıl önce Clara Zetkin'in çıkardığı dergi kadın ulusun mirasıysa, 'kendine ait medya' teoremi ile Emelden, Gurbetelli'den, Ayfer'den, Nagihan'dan, Rosida'dan, Gulistan'dan kalan miras sadece Kürt kadınlara değil kadın özgürlük mücadelesi veren dünyanın her yanındaki kadınlara aittir. "21'inci yüzyılı kadın yüzyılı yapma" iddiasıyla yerelden evrensele, evrenselden yerele, kadın özgürlük mücadelesinin öncülüğünü nasıl ki Kürt kadın hareketi üstleniyorsa, özgür kadın gazeteciliğinin de etik-estetik değerlerini Kürt kadın medyasının özgün basın deneyiminin belirleyecek gibi görünüyor. İran'da Jina Emmini'nin katledilmesiyle başlayan serhıldanlarla evrenselleşen "Jin jiyen azadi" sihirli formülü gibi direnen kadın medya hakikati xwebun yolunda , kendi sesi sözü ve varlığı ile kadından, yaşamdan, özgürlükten yana taraf olmaya devam edecek.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Özgür Yaşamın İnşası Özgür Basının Görevidir

Zeynel Günaydın

Yüz yıllık Kürt soykırım politikaları, Kürt Özgürlük Hareketi'nin tarih sahnesine çıkmasını beraberinde getirdi ve Kürt Özgürlük Hareketi daha başından itibaren çok etkili bir propaganda gücü olarak ortaya çıktı. İlk propagandasını sınırlı sayıdaki profesyonel kadrosuyla sözlü şekilde yaptı. Daha derginin, kitabın, özcesi yazılı materyallerin pek olmadığı bu ilk dönemde kadronun duruşu, söylemi, eylemi etkili oldu; kadro ve sempatizan sayısı giderek arttı. Kürt Özgürlük Hareketi'nin partileşmesi işte bu etkili propagandanın yarattığı etki sayesinde gerçekleşti. Buna literatürde 'Birinci Partileşme Dönemi' dendi.

İkinci Partileşme Döneminde propaganda görevini Kürdistan özgürlük gerillası üstlendi. Gerillanın yaşam tarzı, öz savunma savaşı, soykırımcı rejime vuran tarzı propagandaya dönüştü. Toplumun ihtiyacı olan varlığını koruma, özgürlüğünü sağlama savaşının gelişmesine toplum tutundu. Yenilmez denilen düşmanın düştüğü görülünce, kendisini zayıf gören ve öyle görülen Kürt insanından kahramanlar çıkınca propaganda etkili oldu. Özgürlük saflarına gençlerin, kadınların akışı böyle gerçekleşti. Öz savunma savaşı böyle bir sonuç yarattı ve bu beraberinde medya alanında yazılı, görsel, işitsel pek çok kurumlaşmayı doğurdu. Bu yönüyle özgür basın geleneğini bu var olma ve özgürlüğünü sağlama savaşı doğurdu. Özgür basın da özüne uygun şekilde bu dönemde öz savunma savaşını, bunun sonuçlarını işledi. Askerileşme anlamına gelen ve İkinci Partileşme Dönemi diye

adlandırılan bu dönemde propaganda öz savunma savaşı ve gerilla öncülüğü temelinde gerçekleşti.

Şimdi ise Kürt Özgürlük Hareketi Üçüncü Partileşme Dönemi'nde bulunduğunu ve bu dönemin temel karakteristik özelliğinin ise 'Demokratik Uluslaşma' olduğunu belirtmektedir. Bununla kast edilen ise demokratik komün ve özgür bireye dayalı özgür ve eşit yaşamın yeniden inşa edilmesidir. Yani içine girilen dönem inşa dönemidir. Peki, inşa ile kastedilen nedir, neyin inşasıdır? Kapitalist modernite koşullarında özgür ve eşit yaşamın yeniden inşası, demokratik komün ve özgür bireye dayalı ideolojinin toplumsallaşması anlamına gelen bu dönemde inşa görevi ise esas olarak özgür basına veriliyor. Çalışmaların kapsamı genişliyor, dar kadro partisi olmaktan çıkılıyor, ideoloji toplumsallaşıyor. Bu temelde her şey değişiyor. Böylelikle güzelin, doğrunun, iyinin ve özgürün propagandasını medyanın yapması görevi doğuyor. Bu Kürdistan Özgürlük Mücadelesinin ve özgür basının geldiği düzeyin bir gereği oluyor. Bu açıdan bakıldığında medyanın "dördüncü güç" olduğu yönündeki söylem Kürtler, Kürt Özgürlük Mücadelesi ve özgür basın açısından pek bir anlam ifade etmiyor.

Açık ki günümüzde en esaslı güç medyadır. Bu hem egemenler hem de ezilen toplumsal kesimler, devrimciler için de öyledir. Tepeden tırnağa bir özel savaş aygıtı olan AKP de, medyanın gücüne dayanarak kendini bu kadar iktidarda tutabildi. Bunu en akıl,

doğa, yaşam, toplum ve insan karşıtı olmasına karşın varlığını hala sürdürebilen kapitalist modernite için de belirtebiliriz. Kapitalist modernite internetle insanlığa, yaşama hükmetmeye çalışıyor. O halde dünyayı değiştirme iddiasındaki devrimciler de toplumu, kadınları, gençleri, emekçileri kapitalist modernite saldırılarına karşı medyayı etkili şekilde kullanarak savunabilir. İşte medya bu denli önemli ve hayati bir çalışmadır.

Demek ki, medyanın toplum, insan, yaşam ve doğanın savunulmasında ve özgür-eşit yaşamın inşasında çok önemli bir rolü var. Hatta bu bağlamda herhangi bir çalışma değil, inşa eden temel çalışmadır. Aksi yaklaşımlar genelde medyanın, özelde ise özgür basının rol ve misyonunu kavrama bakımından sorunludur. Basın çalışmaları egemenler açısından tepeden turnağa bir karşı-devrim çalışmasıyken, özgürlükçü güçler açısından da bir devrim çalışmasıdır. Egemenlerin topluma, bireye, yaşama hükmetmesinde medyanın gücünü gördüğümüzde tersi ölçüde özgür ve eşit yaşamın inşasında, insan ve toplumun özgürleşmesinde de, bir o kadar özgür-devrimci basının ne denli etkili olması gerektiğini anlarız.

Özgür Basın Devrim Karargahıdır

Özgür ve eşit yaşamı inşa çalışmalarının tümü kendini basın üzerinden gösterir. Yani bu çalışmaları hedef kitleyle buluşturan özgür basın çalışmalarıdır. Sanat, edebiyat, savunma, kültür, siyaset, ekonomi vb alanlardaki özgür yaşamı inşa çalışmaları basın aracılığıyla toplumla buluşur, propagandaya kavuşur. Böylelikle toplum eğitilir. Özgürlükçü ölçüler bu temelde toplumda hakim hale gelir; toplumsal bünye kendisini dış ideolojilere karşı savunur.

Bu açıdan özgür basın alanında çalışan herkes toplumun ahlaki ve politik dokusunu koruyan, geliştiren bir devrimci olmak durumundadır. Bu alan çalışmasında yer alan herkes ideolojik kadro olacak, kendini en ön safta görecek, düşmana karşı tetikte olacak, düşmanla anda savaşacak. Kendini bu hale getiremeyen birinin özgür basın geleneğine bağlı kalması ve görevlerini başarıyla yerine getirmesi söz konusu olamaz. Çünkü özgür basının rol ve misyonu böyle ele almayı zorunlu kılıyor. Zaten, bu nedenledir

ki, özgür basın geleneği kendisini devrimci karargâh olarak tanımlamıştır. Devrimci karargâh olmak demek, toplumun savunulmasında ve özgür-eşit yaşamın inşasında karar ve uygulama gücü olmak, var olan sorunları çözmek, ahlaki ve politik ölçüler temelinde değişim ve dönüşümün adı olmak demektir.

O nedenle basın çalışmalarındaki her bir kişinin tam bir devrimci ve yüzde yüz ideolojik bir çalışma yaptığını bilmesi gerekir. Böylelikle genelde medyanın, özelde ise özgür basının rol ve misyonu netleşmiş oluyor. Özgür basın olarak kendi hakikatimizi sanatla, edebiyatla, savaşla, yaşam tarzıyla basın üzerinden ifadeye kavuşturuyoruz. Görevimiz budur. O halde bu hakikati hissedeceğiz ve kendimizden çıkaracağız. Çünkü propaganda tıpkı sanat gibi metafiziktir, yani içten gelir; duyulanacaksın, hissedeceksin, yaşayacaksın ve o temelde doğuracaksın. Aksi taktirde ezber laflarla, duygusuz düşüncelerle, soğuk bir rutinlikle propaganda yapılamaz. Yapılsa da etkisi olmaz. Etkili olması içten ve duygulu olmasına bağlıdır. Bu yönüyle basıncı her zaman doğru gündemlerde düşünür, halkı gözetir, düşmanı hisseder, takip eder, duyulanır, yoğunlaşır, arar, bulur ve bunu propagandayla etkili bir ifadeyle herkese gösterir.

Özgür Basın Sorumludur

Rol ve misyonu bu olan özgür basının halkın, hareketin, insanlığın, kadınların, doğanın, yaşamın, mevcut durumundan kendini sorumlu görmesi oldukça önemlidir. Özgür basın yaşanan tüm zorlanmalardan kendini sorumlu görmelidir. Genelde yaşanan zorlanmaların nedeni olarak basının kendi işini iyi yapmamasını, rol ve misyonunun gereklerini yeterince yerine getirmemesini görmelidir.

Özgür basının dayandığı geleneğin tüm toplumsal sorunları çözmeye muktedir muhteşem bir paradigması var. Açık ki, adına demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü toplum paradigması denilen bu paradigma en büyük zenginliktir. Taşları eritecek denli güçlü ve etkili söylemi var. Bu yönüyle her şeye sahiptir ve en zengini konumundadır. Tam da bu noktada özgür basının kendisine soracağı soru şudur: Acaba bunu temsil etme düzeyim paradigmanın potansiyel etkisini ne kadar hayata geçiriyorum, paradigma kadar etkili miyim? İşte özgür basın alanındaki her

basıncının kendisine sorması gereken temel soru budur. Toplumsal güçler olarak neden bu kadar zorlanıyoruz, soykırımcılığı ve kapitalist modernite güçlerini toplum karşısı çalışmalarında, özgürlükçü güçlerin tasfiyesinde bu kadar umutlu kılan nedir? Bu güçler neden umudu yok edebileceklerini düşünüyor? Başta gençlik olmak üzere, toplumsal kesimlerin özgür ve eşit yaşamın inşa çalışmalarına katılımı neden yetersiz? Daha da arttırılabilecek bu soruların cevabı, özgür basın olarak duruşumuzun yetersizliğidir.

Gençlik başta olmak üzere, toplumdaki her bireye karşı ele tutuşturulan teknik üzerinden bir savaş yürütülmektedir. Bu teknikle insanlara bir dünya ve bir yaşam tarzı sunuluyor. Deneyimsiz ve savunmasız olanlar bu şekilde ele geçiriliyor. Giderek toplumsallaşma bağlamındaki istekler çarpıtılmakta ve zayıflatılmaktadır. Z kuşağına ilişkin yapılan tespitler tümünden yersiz değildir. Bireyselleşmenin giderek arttığı; insanların toplumdaki, öz değerlerden, uzaklaştığı doğrudur. Bilişim-iletişim tekniğiyle insanlara hükmetmeye çalışıyorlar. Pompaladıkları liberalizmle tekilliğin hakim olduğu bir 'yaşam' örüyorlar. Medyanın gücüyle tarihte hiç olmadığı kadar varoluşsal olarak toplumsal olan insanı tekilleştiriyor, "birey"leştiriyorlar, yalnızlaştırıyorlar.

Peki, bu kader midir, var olan düzeyden daha fazla etkili olunamaz mı? Hiç kuşku yok ki, yapılabilir ama bunun olabilmesi için yapılması gerekenler var.

Özgür Basın Temel Öz savunma Gücüdür

Her şeyden önce yukarıda da belirttiğimiz gibi özgür basın olarak ortaya çıkmış olan sonuçtan kendimizi sorumlu göreceğiz; toplumumuzu savunamamanın, sorunları çözememenin, savaşamamanın, zihniyet sorunlarını aşamamanın, kültürel soykırım kısırcısından çıkamamanın özeleştirisini vereceğiz-vermeliyiz. Bütünlüklü ve genel olarak tüm bunlar karşısında özeleştirme vermeliyiz. Özeleştirme de kendini mevcut halden çıkarmaktır. Demek ki, öncelikle yetersiz olduğumuzu, rol ve misyonumuza göre olmadığımızı idrak edeceğiz. Kendini bu pozisyondan çıkaran, kendinde değişiklik yapabilen, etkileyebilen bir şekilde özeleştirme yapacağız. Kendini inşa edemeyenin başkasını inşa etmesi mümkün

olmadığına göre, sorun özeleştiride; kendimizi ahlaki ve politik ölçüler ve özgür basının rol-misyonu temelinde inşa etmemededir.

Mevcut durumda özgür basın bu çok gerekli olan özeleştirme düzeyine yanaşmıyor, yanaşmak istemiyor. Varlık ve özgürlük savaşının sorunlarını kendi sorunu olarak görmüyor. O da birilerinin bu sorunları çözmesini bekliyor. Halbuki başkalarına devredilemez olan öz savunma hakkı ve görevini toplumun tüm üyeleri ancak bilinçle yerine getirebilir. Toplumsal bilinçlenmenin yolu da eğitimidir ve toplumun, insanların eğitiminden sorumlu olan mekanizma ise medyadır, yani özgür basındır.

Kapitalist modernite saldırılarına karşı özgür basın öne atılacak; o toplumu savunacak, topluma gelen saldırılarını o engelleyecek. Kapitalist modernitenin saldırılarının derinliğini düşündüğümüzde, ne denli büyük bir mücadele halinde olunması gerektiği kendiliğinden anlaşılır.

Sömürgeci-soykırımcı güçlerin Kürt halkına yönelik soykırım saldırılarına karşı koyacak, bu politikaları teşhir edecek, Kürtlerin varlık ve özgürlük savaşını kazanması için gerekli olan bilinçlenmeyi özgür basın sağlayacak. Kürt halkı bilinçlenecek ki örgütlenmiş, örgütlenecek ki var olması için hayati önemdeki eylemleri yapsın. Kürt halkına gerekli olan bu bilinci verecek olan özgür basındır. Varlık sorunu yaşayan Kürt halkının içinden Kürt halkına yönelik soykırım saldırılarının üzerini örtmek için çıkarılan ihanet şebekesinin saldırılarına karşı özgür basın yine öne atılacak. İhanete karşı yurtseverlik savaşını o verecek, onların gerçek yüzlerini örtmede kullandıkları Azrail maskelerini o düşürecek. Halka doğru yurtseverlik bilincini o verecek ve halka o kalkan olacak.

Kadın özgürlük çizgisine ve kadına karşı saldırılara karşı o öne atılacak. Özgürleşmek isteyen kadın ve erkeğin düşmanının erkek egemen ideoloji olduğunun bilincini o oluşturacak. Egemen erkek zihniyeti ve sisteminden kadına, onun şahsında topluma, yaşama olan saldırıyı ilk o göreceğiz ve buna karşı kadın özgürlük çizgisi, özgür-eşit yaşamın ölçüleri temelinde kadın ve erkekleri o donatarak bilinçlendirecek, örgütlü ve eylemli kılacak.

Kısacası, özgür basın yaşamın, toplumun, insanın, kadının, doğanın temel savunucusu, koruyucusu,

eğitmeni, örgütleyeni konumundadır. Bunların tümü aynı zamanda basının ne için olduğunu ortaya koyuyor. Bu kadar kurum, örgüt, insan, uğraş hep bu tarihi ve hayati önemdeki görevleri başarıyla yerine getirebilmek; toplumun, öz değerlerin savunulması, yaşatılması içindir. Dikkat edelim, özgür basın olarak bir öz savunma gücü oluyoruz. En temel öz savunma gücü, özgür yaşamı, güzel değerleri savunma örgütü oluyoruz. Kendimizle sınırlı kalmıyor, bunun savaşçılarını, direnişçilerini inşa ediyoruz. Bu temelde düşmana karşı savaşan, mücadele eden bir örgütlenme geliştiriyor; özgür-eşit yaşamı bu temelde inşa ediyor, varlık ve özgürlük sorunlarımızı bu temelde çözüyoruz.

Liberal Etkilerden Arınmak Gerekir

Bahsedilen hayati önemdeki görevleri başarıyla yerine getirebilmek, yanlış yapmamak ve doğru yerde durabilmek için de kendimizi doğru tanımlamalıyız. Bunda da en başta gelen soru, neyin basını olduğumuz sorusudur. Çünkü liberalizm etkili ve bu konuda algıları yönetmektedir. Örneğin, “tarafsız gazetecilik” söylemiyle, “O kadar taraf olmamak gerekir, basının bir genel dili vardır,” deniyor. Evet, basın da bir dili vardır, ama bu dili de nihayetinde birileri yapmış. Nihayetinde basın alanında “evrensel dil”, “kural” diye tabir edilen şeyler de inşadır. Nasıl ki, her inşa değiştiriliyorsa, bu da değiştirilebilir. Yani kendine yeni kurallar koyabilirsin. Örneğin, kadın için onu yok eden kurallar konmuştu ama şimdi kadınlar bu çizilmiş kaderi yerle bir ediyor. Kürtler için kefenden kurallar biçilmişti, şimdi Kürtler bunu yırtıp atıyor. Bu nedenle toplumsal gerçekliklerin inşa edilmiş ve edilen gerçeklikler olduğu, var olanın da bir inşa olduğu asla akıldan çıkarılmamalıdır.

Hegemonik olma liberalizmin herhangi bir özelliği değil, en temel özelliğidir. Bir de bunu özgürlük adına yapıyor. Özgürlükten daha güzel bir şey de olmadığı için herkesi peşine takıp gidiyor. Ad “özgürlük” ama gerçekte en büyük hegemonya. En büyük tektipçilik, aynılık, bir’in içinde erime – eritme özelliği. İnsanlık tarihinde hiçbir dönem bu kadar yok oluş olmamıştır. Hemen her şey yok oldu, tektipleşerek yok edildi. Çokluk tek’in içinde “özgürlük” adına eridi. Liberalizm kapitalist modernitenin ideolojisidir;

onun bedeni devlet, ruhu milliyetçiliktir. Tüm milliyetçilikler de faşizm yüküdür. Tüm ulus devletler faşizmin bedenleşmiş halidir. Bunların hepsi liberalizm ideolojisinden doğdu. Liberalizm insanları özgürleştirdiğini söyler, kendisini böyle yansıtır ama gerçekte tektipleştirerek yok eder. Hegemonik karakterde olduğundan yaşamın her alanına kendi kurallarını dayatır ve bunların esas alınmasını ister. Kurallarını esas almayı kurutuyor, boğuyor; kendisini esas alanlara ise alan açarak yaşam imkânı veriyor. Kendisini bu temelde çekim merkezi haline getiriyor. Liberalizmin sunduğu imkanlardan yararlanmanın karşılığı onun koyduğu kuralları kabul etmek, özgünlüğünü yitirmek ve ona teslim olmak oluyor. İşte temsil edilen değerlere ve öze ters düşme, yok olma süreci böyle gerçekleşiyor. Tüm bunları belirtiyoruz; çünkü liberalizm beyinlere hükmediyor ve bunlar özgürlük adına yapıyor. Basına ise liberal bakış açısıyla konmuş kuralların esas alınması biçiminde yansıyor. Kendini hemen liberalizmin koyduğu kurallara hapsetme durumu, yani kendini kurutma yaşıyor. Tam da bu noktada Sühreverdi’nin meşhur Platon ve Aristo’yu felsefeyi kalıplara sıkıştırdıklarından, felsefenin gelişmesini engellediler, önünü kapattılar, mealindeki sözleri akla geliyor. Beynimizin önünü kapatmamalıyız. Kuşkusuz insan kalıpsız olmaz ama var olan kalıpların (dogma da denebilir) ucunun açık olması gerekir. Aksi taktirde kalıplarda boğulma, muhafazakarlık, değişmeme olur. Özgürlük felsefesinde düşünme çembersel değildir, ucu açıktır. Kendini toplumsallığa bağlama vardır. Çünkü toplumsallık insan türünün var oluş koşuludur. Varlık toplumsal olan ile olur. İnsanın var oluş hali olan toplumsallığı ortadan kaldırmama veya buna zarar vermeme koşuluyla düşüncenin önü açıktır. Sürekli düşünme, arama, bulma ve yorumlama potansiyeli olan analitik zekanın sapmamasının garantisi işte bu toplumsallığa, bir anlamda ahlaki-politik topluma bağlanmadır. Toplumsallığa bağlanan bir beynin yanlış düşünmesi ve yanlış şeyler bulması mümkün değildir. Tersine böyle düşünen beyinler insanın, toplumsal yaşamın sorunlarını çözer, ahlaki ve politik toplumun gelişimini sağlar. Kısacası, kendisini toplumsallığa bağlamış bir insanın çözemeyeceği bir sorun yoktur. Önemli olan toplumsallığa bağlanmadır.

Toplumsallığı insan türünün varoluş hali olarak görme ve toplumsal gelişmenin toplumsal insanın eylemi sonucu olduğunu idrak etmedir. O halde bir şey yaptığımızda bunun toplumsallığa faydası var mıdır? İnsanlar bununla güzelleşiyor mu, doğru, iyi ve özgür oluyor mu, yoksa olmuyor mu? Esas alınacak temel ölçü budur. Yapılan şeyin insanca ve toplumsal yaşam açısından doğru mu, yanlış mı olduğunu belirleyen budur. Yani herhangi bir şey için ölçümüzü bu oluşturuyor. Yoldan çıkarmayan, doğru yolda tutan kesinlikle budur.

Tüm bunları belirtiyoruz; çünkü arkasında her biri liberalizmin farklı bir varyantı olan yabancı ideolojilerin etkisinde kalma çok fazladır... Açık ki, görev ve sorumluluklarımızı başarılı şekilde yerine getirebilmemiz için basın alanında yabancı ideolojileri temizlemeliyiz. Kendimizi bunların etkisinden çıkarmalı, toplumsala bağlanma temelinde doğru düşünmeli, iyi yapmalıyız. Güzelleşme ve özgürleşme ancak böyle gerçekleşir.

Biz de Bir Ekolüz

Evet, biz bir ekolüz. Özgür basın olarak dayandığımız gelenek nedeniyle hep farklıydık ama özellikle demokratik ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigmadan sonra çok daha farklı hale geldik. Yani okullaştık. “Toplumsal doğanın varoluş hali ve gelişiminin ahlaki ve politik toplum temelinde incelenmesini varsayan sosyal bilim okulunu demokratik uygarlık sistemi olarak tanımlamak mümkündür.”¹ Sosyal bilimlerde ekol olmak, “evrenin özeti, ikinci doğa, mikro kosmos” olarak tanımlanan insan ve topluma dair kendi içinde tutarlı, bütünlüklü bir teorik, felsefik, programatik yaklaşıma sahip olmak demektir. Bu paradigmayı kabul eden, bunu yayma görevi bulunan özgür basın, her şeyiyle bu sosyal bilimden doğan zihniyete uygun olmak durumundadır. Bu bağlamda özgür basında başkasına özenme, başkasını taklit etme, başkası gibi olmaya çalışma, kendini küçük görme diye bir şey olamaz. Burada kendini başka ideolojilere kabul ettirme diye bir gündem olamaz. Burada sadece ve sadece kendi olma (xwebün) gerekli ve geçerlidir.

Öyle bir paradigmaya sahibiz ki, binlerce yıldır insanlığın ve doğanın başına bela olmuş tüm toplumsal sorunları çözebiliriz. Bu paradigmadan toplumsal sorun çıkmaz, öte yandan var olan toplumsal sorunlar da ancak bu paradigmayla çözülür. Çünkü bu paradigma toplumun doğasına uygun, ondan çıkan, bütünlüklü, içinde özne-nesne ayrımı olmayan, özgür ve eşit yaşamın paradigmasıdır. İçinde özgür ilişkiler vardır. Kadın-erkek, kadın-kadın, erkek-erkek, insan-doğa, birey-toplum vb tüm ikililerde ilişki simbiyotiktir ve bir bütünlük arz eder. Tüm toplumsal sorunların nedeni olan özne-nesne zihniyetine kapalı olduğu için toplumsal sorunların çıkması mümkün değildir. Yine özne-nesne zihniyetini ortadan kaldırdığı için var olan toplumsal sorunları da çözüyor. Tüm dualileri özgür ve eşit ilişki düzenine götürecektir olan bu paradigmadır. Bizim paradigmamızda özgür-eşit birliktelik esas iken, devletçi paradigmada her şey eşitsiz ve üst üstedir.

Kısacası, bütünlük, simbiyotiklik, özgür-eşit birliktelik esastır. O nedenle, bir yerde bu ilişkiler olduğunda orada toplumsal sorunlar çıkmaz. Bu açıdan biz biziz, kendimize güvenmeliyiz. Sözümüze, duruşumuza güvenmeliyiz. Açık ki, bu temsil düzeyi olursa o zaman kendine güven gelişir; aksi taktirde yukarıda belirttiğimiz gibi başkalarına özenme, benzeşme, kendinden kaçma durumları yaşanır. Bu açıdan biz farklıyız, kimseye benzemeyiz. Birilerine benzeme mecburiyetimiz de yoktur. Hiçbir şeyimizle benzemeyiz -benzememeliyiz de! Biz bir sosyal bilim ekolüyüz ve bir üslubumuz, kavramlarımız, bakışımız ve toplamda bir yaşamımız vardır. Her şeyimizle farklıyız derken, bunu kastediyoruz. Bunlar demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü toplum paradigması ve bu paradigmanın dayandığı zihniyet çerçevesince yeterince izaha kavuşturulmuştur.

Toparlarsak, özgür basın demokratik uygarlık sosyal bilim ekolünün temsilini medya alanında yapma göreviyle karşı karşıyadır. Demokratik modernite basıncılığı nasıl yapılır, bunu somutlaştırmak durumundadır. Mevcut durumda bunu başarma ve kendisini kapitalist modernitenin her türden etkisinden kurtarma görevi bulunmaktadır.

Peki, durum öyle midir?

Açık ki hayır.

Kavramların Gücü ve Öze Uygun Kullanımı

Bilim kavramlarla yapılır. Bu yönüyle kavramların gücü vardır, ama herkes, her öğretici aynı kavramdan aynı şeyi anlamıyor. Dahası, egemenler toplum açısından en önemli kavramların içini boşaltarak tekelleştirir. Hegemonik karakterlerine dayanarak da kavramlara dair istedikleri algıyı oluştururlar. Halbuki farklı bir sosyal bilim ekolü ve onun özgür basını olarak bizim o kavramlardan egemenlerin anladığı şeyleri anlamamamız gerekiyor. Her kavramdan biz farklı şey anlıyoruz; o halde anlamamız gerektiği şekilde ele almalı, öyle kullanmalıyız. Ahlak, Politika, Demokrasi, Özgürlük, İktidar, Devlet, Kadın, Erkek, Yaşam, Doğa vb tümüne ilişkin Demokratik Uygarlık Sosyal Bilim Ekolü'nün bir bakışı vardır ve özgür basının bu şekilde bakması ve bunu içselleştirmesi gerekiyor.

Özgür basın olarak propaganda gücüyüz; bu da her şeyden önce dil ile yapılır. O halde dilimiz doğru olmalıdır. Paradigmamıza, felsefemize, temsil etmek durumunda olduğumuz sosyal bilim ekolüne uygun olmalıdır. Bakış açımıza uymayan kavramları kullanmamalıyız; bir başka deyişle, kavramları bakış açımıza göre kullanmalıyız. Ne yazık ki pek çok yanlış yapılmaktadır. Kavramların kullanımında büyük bir parçalılığın olduğu, bütünlükçü bir yaklaşımın olmadığı görülmektedir. Halbuki her medya kuruluşunda olduğu gibi özgür basında da bir kavramsal çerçeve vardır ve her üyeden buna uyması istenir. Üyeler de buna uyar. Ama ilginç bir şekilde en hassas olunması gerektiği halde, öyle yaklaşmamakta; disiplinsiz, örgütsüz ve kendine göre bir yaklaşımla aynı basın organının üyeleri bile kavramları aynı kullanmamaktadır. Ciddi bir kendine göreliğin ve keyfiyetin olduğu görülmektedir. Bu durum egemenlerce zaten ele geçirilmiş kavramsal çerçevede gerekli düzeltmeleri yapmayı engellemekte, kavramlara dair algının egemenlerin çizdiği sınırlarda seyretmesine neden olmaktadır.

Öte yandan kullanılan dil oldukça erildir. Halbuki özgür basın kadın özgürlüğüdür. Yani özgürlük anlayışını kadına dayandıracak denli kadın eksenlidir. Kurulu sistem erkek egemenlikçidir ve dili de buna göre oluşmuştur. Bunu aşırarak olan kadın

özgürlükçü paradigma temelinde bir dil tutturaktır. Ama buna da dikkat edilmiyor. Kadın özgürlük çizgisi temelinde çalışmak, kadın özgürlükçü olmak basın alanı için yaşamsal ve özeldir. Aksi taktirde karşısında mücadele ettiği erkek egemenlikli sistemin değirmenine su taşımaktan kendini kurtaramaz. Dolayısıyla doğru bilinç vermesi gerektiği halde yanlış bilinç vermiş ve zararlı bir iş yapmış olur.

Moderniteden etkilenme sadece dil ve kavramlarda da değildir. Yaşam tarzında, giyim kuşamda da bu etkilenmelere yoğunca rastlanmaktadır. Kürt elbiseleriyle sanki siyaset yapılamazmış gibi bir algı belli sayıdaki insanda hala vardır. Kapitalist modernitenin oluşturduğu algıya dayalı olarak Kürt ulusal elbiseleriyle siyasi program, haber sunumu yapılamayacağı yaklaşımı vardır. Altı deşilse Kürt'ü küçük ve siyaset yapamaz gören sömürgeci-soykırımcının bakışı çıkacaktır. Açık ki bu liberalizmin ve kültürel soykırımın etkisinde olmaktadır. Bunu demek Kürt'ün siyaset yapamayacağını kabul etmek demektir. Siyaset modern bir iştir, modern giyim şöyledir, şöyle olursa olur, öyle olmazsa kimse izlemez... Kadın şöyle olmalı, erkek bunu giymeli vb liberal hegemonik kalıplarda kalmaktadır.

Açık ki, modernite gibi giyinir, onun gibi düşünür, yaşar, yer ve içersen onun etkisinde olmuş olur, onun gibi olursun. Bu durumda gerekli düzeltmeyi yapmanın yolu düşünceyi değiştirmektir. Zira düşünce tanrısaldır, inşa eden temel güçtür. Düşüncene göre yaşar, hisseder ve yaparsın. Düşüncelerin moderniteye aitse bedeninin de ona göre olur. Demek ki, düşüncede bağımsızlık gerekir. Özgür basının görev ve sorumluluklarını başarıyla yapabilmesi, varoluş koşullarına ters düşmemesi için kendisine gerekli olan biricik şey, temsil etmek durumunda olduğu sosyal bilim ekolüne göre olmasıdır. Aksi taktirde fark olamaz. Kapitalist modernite ile demokratik modernite arasında arafta kalır. Gerçekte bu demokratik moderniteyi inşa görevi olan özgür basın açısının rol ve misyonunun uzağına düşmesi, amacından uzaklaşması ve zararlı bir hale gelmesi anlamına gelir.

Demek ki, işimizi öğretimimize göre yapacağız. Özenmeyeceğiz, başka ideolojilere ve tarzlara öykünmeyerek farkımızı koruyacağız. Soykırımcının,

kapitalistin bizi gördüğü gibi kendimizi görmeyeceğiz. Dünyayı etkisi altına almış olan paradigmamızın gücüne dayanarak kendimizi onunla donatacak, kendimiz kalarak yaşayacak ve çalışacağız.

Daha geniş kesimlere açılma adı altında kendi asli görevimiz olan toplumu öz değerlerimiz temelinde eğitime ve bilinçlendirmekten uzaklaşmayacağız. Kuşkusuz açılacağız ama bunu kendimiz kalarak yapacağız. Zaten toplumun basınıyız. Demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigma, demokratik toplumun paradigmasıdır. Dolayısıyla bunun basını da az sayıdaki egemenin dışında tüm toplumun basınıdır. Bu açıdan yeterli bir propaganda ile herkese hitap etme imkânımız vardır. O halde açılımı başkalarına benzeşmede değil; kendimiz kalarak sanatkarane propagandacı hale gelerek yapabiliriz.

Peki, Hangi Tarz, Tempo ve Üslupla?

Bu devasa çalışmaları başarı ile yapmanın tarzını, temposunu, üslubunu tutturmak da olmazsa olmazdır. Aksi takdirde mutlaka başarılması gereken bu büyük çalışmalar yerine getirilemez.

Bu o kadar önemli ve hayati bir iştir ki, küçücük bir hatayı bile kaldırmayan, hatasız çalışmayı şart kılan bir iştir. Yine o kadar iş var ki; bunun ağır, disiplinsiz, programsız, kendiliğindenci ve amaçsız tarzla yapılması söz konusu olamaz. Yaparken düşünen, düşünürken yapan bir tarz gerekir. Buna ivmeli yürüyüş de denebilir. Çok düzenli, disiplinli ve programlı olacağız. Günlük planlama yapacağız. Planlı insan haline geleceğiz. Anı boş geçirmeyecek, görevlerimiz temelinde doğru değerlendireceğiz. Tarzımız ruhta amatör, çalışma tarzında profesyonel olmak durumundadır. Öyle olmalıyız. Amatörlük arayış, yenilenme, bulma, yaratıcılık ve akışkanlıktır. Kendini yeterli görmeyip her zaman yeniye ihtiyaç duymaktır. Bu tarzda doyma, yetinmecilik, donma ve akışkanlığını yitirme diye bir şeye yer yoktur.

Profesyonellik de yaptığı işi en iyi şekilde ve hatasız yapmaktır. Bu tarzda kara düzcülüğe, yüzeyselliğe, eğitimsizliğe yer yoktur. Böyle de olur, demeyeceğiz. Mesleki ve ideolojik olarak ne kadar eğitim gerekiyorsa kendimizi o kadar eğitecek ve kendimizi en etkili bir propaganda gücüne dönüştüreceğiz. Çok büyük imkanlara sahip olduğumuzu ve en etkili

propagandayı yapmamız gerektiğini bilerek hareket edeceğiz. Paradigmamız, sahip olduğumuz zihniyet yapısı en büyük imkanımızdır. Hazine değerindedir ve bize “süzülmüş bal kıvamı”nda verilmiştir. Özgür Kürt’ün onurlu duruşu, Kürdistan özgürlük gerillasının destansı kahramanlığı, varlığını kazanma ve özgürlüğünü sağlama mücadelesinde ortaya çıkarılan değerler çok büyük imkandır. Öte yandan özgür basının kurumsallaşma düzeyi ve sahip olduğu maddi imkanlar da hiç azımsanmayacak düzeydedir. Dolayısıyla en etkili, toplumun tüm kesimlerine hitap edebilen, toplumu yeterince eğitip bilinçlendiren, düşmanları korkutan, yenilgiye uğratan bir propaganda gücü haline gelmek için her şey vardır.

Ne yazık ki, bu muazzam imkanların yeterince değerlendirildiğinden bahsedilemez. Propagandada “etkisiz olduğu, kullanılan dilin ve gündemlerin dar kaldığı, kapsayıcı olunmadığı” yönünde şikâyetler olmaktadır. Tuhaf olanı bunu söyleyenlerin propaganda çalışması yürüten kişiler olmasıdır. Açık ki kimse özgür basından dar, etkisiz, kuru olmasını istemez. Varsa böyle bir gerçeklik, bu özgür basının kendisini bu hale getirdiğini ortaya koyar. Çünkü özgür basının dayandığı zihniyet dünyası, paradigma evren kadar zengindir ve her şey onun içindedir. Öte yandan toplumsal doğaya dayanılmaktadır ki, burada da teklük ve tekdüzelik değil; çokluk ve renklilik esastır. Çalışma tarzında acemilik ve yetmezlik varsa, bu da yukarıda da belirttiğimiz gibi amatörlüğü ve profesyonelliği harmanlayamamış tarzdan kaynaklanmaktadır.

Özcesi; özgür basın hem bizzat yürüttüğü propaganda çalışmaları hem de diğer tüm toplumsal inşaa çalışmaları için kimseyi suçlayamaz, sorumluluğu kimsenin üstüne atamaz. En iyisini yapması için her şey mevcuttur. Görevi de toplumu, yaşamı, insanı ve doğayı savunmaktır.

Her şey özgür basını bu tarihi görevini başarıyla yerine getirmeye çağırılmaktadır...

[İçindekiler İçin Tıklayınız...](#)

Özgür Basın Tarihi

Hüseyin Aykol

Kürt Özgürlük Hareketi, ideolojik duruşunu ve amaçladığı mücadelesinin hedeflerini -ülkemizdeki ve tüm dünyadaki siyasi parti ve oluşumlar gibi- yayınladığı dergi ve gazetelerle halklara ulaştırdı. Başka kimi broşür ve kitaplar olsa da, bu konuda akla gelen dört yayın organı şunlardır:

SERXWEBÛN: Partiya Karkeren Kurdistan'ın Merkez Yayın organı, 1982 yılı Ocak ayından bu yana aylık olarak yayınlanıyor. Ancak partinin 27 Kasım 1978'deki kuruluş kongresi için -Temmuz ayında Amed'te kaleme alınıp, Eylül ayında Bingöl'de basılarak- hazırlanan "Kürdistan Devriminin Yolu" broşürü ve kongreden sonra çıkarılan dört broşür, Serxwebûn dergisinin ilk beş sayısı sayılmaktadır.

BERXWEDAN: Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (ERNK) yayın organı olarak 1985 yılında yayına başladı. 1987 yılının Eylül ayından itibaren 15 günlük bir yayına dönüştü. Profesyonel gazetecilere dayanmadı; Alman devletinin baskılarına maruz kaldı.

TOPLUMSAL DİRİLİŞ: Aylık dergi, 15 Haziran 1988 günü yayına başladı. Derginin imtiyaz sahibi Cemal Yalvaç, Yazı İşleri Müdürü ise Hasan Uşak idi. Dört sayı yayınlanabilen derginin bürosuna yapılan baskınla dergi çalışanları tutuklanıp hapse atıldı ve derginin yayınına son verildi.

ÖZGÜR HALK: Aylık teorik dergi 15 Kasım 1990 günü yayına başladı. Daha çok Özgürlük Hareketi'nin lider kadrolarının yazılarına yer verdi. Aylık derginin yazı işleri müdürlerinin çoğu tutuklandı ve hapse atıldı; hatta katledildi. 2010 yılında kapanan dergi, 2014 yılından itibaren yeniden yayınlanmaya başladı. Aylık dergi, zaman zaman ismine minik sıfatlar ekleyerek

değiştirmek zorunda kalsa da, yayını son yıllara dek sürdürdü.

Özgür Basın Geleneği

Otuzdört yıl öncesinde gazeteciliğe başladığımızda İstanbul-Cağaloğlu'ndaki küçük bir büroda birkaç kişiydik. Bugün geldiğimiz noktada, uydudan yayın yapan ve beş kıtadan izlenebilen televizyon kanallarımız, günlük gazetelerimiz, yerel televizyon kanalları, radyolarımız, aylık ve haftalık dergi ve gazetelerimizle dev bir medyamız var.

1990 yılında yola çıkarken Halk Gerçeği ile Yeni Ülke gazeteleri haftalık yayınlandı. İlki İstanbul-Babıalı'de gazete çıkarmanın bir denemesiydi ama Yeni Ülke 50 binleri bulan tirajıyla gazetecilikte kendimizi ispat ettiğimiz bir aşama oldu. Ardından, günlük gazeteye geçtik.

HALK GERÇEĞİ: Devrimci Birlik'te bir araya gelen örgütlerin legal yansımaları durumundaki 5-6 dergiden gelen temsilciler-editörler olarak, 1990 yılının ilk haftalarında İstanbul-Cağaloğlu'nda bir büroda haftalık Halk Gerçeği gazetesi için çalışmaya başladık.

Halk Gerçeği, 22 Nisan ile 24 Haziran 1990 günleri arasında 9 sayı yayınlandı. Dokuz sayıdan üçü (5, 6 ve 9. sayıları) hakkında toplatma kararı verildi. 10. sayının hazırlığını yaparken, yazı işleri müdürümüz İsmail Safer, 22 Haziran 1990 günü ifade vermek üzere gittiği Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından tutuklandı.

YENİ HALK GERÇEĞİ: Bunun üzerine, gazetemizin ismini değiştirerek yolumuza devam etme kararıyla Yeni Halk Gerçeği gazetesi için çalışmalara başladık.

Uzun bir süre dağıtım şirketi ve matbaa bulamadık. Sonunda Yeni Halk Gerçeği'nin ilk sayısı 26 Ağustos 1990 günü yayınlandı. Halkların birleşik mücadelesinin sesi olmak için 12 hafta yayınladığımız Halk Gerçeği ve Yeni Halk Gerçeği gazetelerimiz, umduğumuz ilgiyi pek gördüğü söylenemese de, sadece devlet katında yarattığı korkuyla değil, daha sonraki yıllarda çıkaracağımız gazeteler için sağladığı büyük bir bilgi birikimiyle de tarihteki yerini almış bulunuyor...

YENİ ÜLKE: Ortak gazete yayınlama girişimi başarılı olamayınca, Halk Gerçeği'ni yayınlamış olan "imc" şirketine Günay Aslan tarafından yine haftalık olan Yeni Ülke gazetesi yeni bir proje olarak sunuldu. Önerinin özü şuydu: Haftalık gazete bu kez değişik siyasetlerin gönderdiği editörler tarafından değil, profesyonel gazeteciler tarafından çıkarılacaktı. Ancak Yeni Ülke'nin tirajı yavaş yavaş yükseldi. Bu konudaki ilk etken, Kürdistan'da tüm ilçe ve hatta köylere kadar ulaşan 'muhabir' ağıydı. Çevresinde gelişen olayları, bize telefon, faks ve hatta mektupla ileten kişilerin sayısı her geçen gün artıyordu. İkinci neden ise, başta Musa Anter ve İsmail Beşikçi gibi halkın severek okuduğu ve gündem yaratan yazar sayımızın giderek çoğalmasındı. Yeni Ülke, böylece iç ve dış baskısıyla birlikte 50 bin tiraja kadar ulaştı. Her ne kadar, ilk sayılarda, kimi haber ve yazıların bir kısmı, matbaanın da ısrarlı talebi üzerine biraz sansürlenerek yayınlansa da, Yeni Ülke'nin yayınlanan 110 sayısından 40'a yakın sayısı toplatıldı. Özgür Gündem'den sonra tirajı çok düşen Yeni Ülke'yi 15 Aralık 1992'de kapattık.

ÖZGÜR GÜNDEM: Yurtiçi ve yurtdışı toplam tirajı 50 binleri bulan Yeni Ülke'nin kalıcı bir yayın organı olacağı ortaya çıktı; ancak halkın haber ihtiyacını haftada bir kez yayınlandığı için yeterince karşılayamıyordu. Bunun üzerine günlük bir gazete çalışması başlatıldı.

Özgür Gündem gazetesi, Yeni Ülke'nin yolundan yürüyerek, 1 Ağustos 1992 gününden itibaren Avrupa'da basılmaya ve oradaki 8-10 ayrı ülkedeki bayilere dağıtılmaya başlandı. Günlük Özgür Gündem de bir süre sonra, bir zamanlar haftalık Yeni Ülke'nin aldığı tirajı yakalamayı başardı. İstanbul'da basılan gazetelerin Avrupa baskısı, daha sonraki yıllarda merkezi Avrupa'da olan Özgür Politika ve Yeni Özgür Politika gazetesinin temellerini de atacaktı.

ÖZGÜR GÜNDEM -2: Gazetenin yayın yönetiminde bir türlü tamamen çözülemeyen sorunları aşmak ve bu yüzden gazete yayın yönetimini yeniden yapılandırmak amacıyla Özgür Gündem'in yayınına 15 Ocak 1993 günü ara verildi. Özgür Gündem, 26 Nisan 1993 günü yayın hayatına yeniden geri döndüğünde ise, yönetimde Genel Yayın Yönetmeni olarak Gurbetelli Ersöz ve onun yardımcısı olarak Ferda Çetin vardı.

Özgür Gündem'in yayınlanan toplam 580 sayısının (Özgür Gündem'in her iki dönemi kastediliyor) 486'sı hakkında dava açıldı. Üç kez 30 gün, 15 kez 15 gün, iki kez 10 gün olmak üzere toplam 20 davada kapatma kararı çıktı. Gazeteciler ve editörlerin toplam 147 yıl hapis cezası ve 21 milyar lira para cezasına çarptırıldı. Gazetenin İmtiyaz Sahibi Yaşar Kaya'ya da 35 milyar lira para cezası verildi.

ÖZGÜR ÜLKE: Özgür Gündem gazetesinin mahkeme tarafından kapatılması ardından yayına başlayan Özgür Ülke gazetesine yönelimin sonuçları en ağır şekilde tezahür etti. Nitekim 1994 yılında 2 Aralık'ta 3 Aralık'a bağlayan gece Özgür Ülke'nin İstanbul Kadırga'da bulunan teknik-merkez binası, Çağaloğlu'nda bulunan merkez bürosu ve Ankara bürosu aynı anda bombalı saldırıya uğradı.

Ersin Yıldız'ın yaşamını yitirdiği ve 23 arkadaşımızın yaralandığı olay ardından, gazetenin artık yayın yapamayacağı düşünülmeye başlanmıştı. Ancak muhteşem dayanışma örneklerinden biri ortaya kondu ve değişik sosyalist dergi ve gazeteler bürolarını Özgür Ülke'ye açtı. Hiç ara vermeden yayınına devam eden gazeteye dönemin aydın ve yazarlarından da büyük destek geldi. 28 Nisan 1994 günü yayına başlayan ve -daha bir yılını bile doldurmadan- 2 Şubat 1995 günü- kapatılan gazetenin toplam 247 sayısından 220 sayısı hakkında toplatma kararı verildi. Açılan davalar nedeniyle gazetenin 7 yazı işleri müdürü tutuklandı.

YENİ POLİTİKA: 13 Nisan 1995 günü Yeni Politika gazetemiz yayına başladı. Gazete daha ilk sayısında sansürle karşılaştı. Başka gazetelerden alıp yayımladığı haberler bile sansüre uğradı. Bu sürede birçok muhabiri gözaltına alındı ve tutuklandı. Özgür Ülke'nin devamı olduğu gerekçesiyle 16 Ağustos 1995 günü kapatıldı.

Yeni Politika'nın da kapatılması, gazetelerimizin Avrupa baskısı ve dağıtımı için yeni bir arayışa neden oldu. Çünkü buradaki kapatmalar yüzünden, her yeni

gazete için orada baskı ve dağıtım anlaşması yapma gereği sorun çıkartıyordu. Bunun üzerine, Yeni Politika adından hareketle, Frankfurt merkezli bir gazete 28 Ağustos 1995 günü Avrupada yayınlanmaya başladı.

ÖZGÜR YAŞAM: Yeniden ve daha geniş katımlı bir günlük gazetenin örgütlenmesi yapılırken, -kadroların gazetecilik refleksleri tembelleşmesin diye- haftalık bir gazete çıkarılmasına karar verildi. Haftalık Özgür Yaşam, 7 Ekim 1995'te yayına başladı. Dergi boyutundaki haftalık gazete 16 sayı yayımlandı. Derginin 3. ve 11. sayısı toplatıldı. Demokrasi gazetesi çıktıktan bir süre sonra yayın hayatına kendisi -20 Ocak 1996 günü- son verdi.

DEMOKRASİ: 12 Ocak 1996 günü yayına başlayan günlük Demokrasi gazetesi, birçok çevreye açık, geniş katımlı bir yayındı. 11 Mayıs 1994 günü kurulan ve 1995 ve 1999 seçimlerine katılarak yüzde 5 civarında oy alan HADEP'in seçimlerde ittifak yaptığı siyasi parti ve çevrelerden yazarların da bulunduğu Demokrasi gazetesinin dağıtımı engellendi. Mahkemece kapatıldığı 3 Mayıs 1997'ye dek gazetede yer alan haber ve yorumların yanı sıra, okur mektupları ve ilanlara bile dava açıldı.

ÜLKEDE GÜNDEM: Yayına 7 Temmuz 1997 günü başladı. Gazete yayın yaptığı süre içinde 57 muhabir ile 40 dağıtıcısı tehdit edildi, gözaltına alındı ve işkence gördü. Gazetenin dağıtımı engellendi ve sansürlendi. 26 Eylül 1997 tarihinden itibaren Olağanüstü Hal Bölgesi'ne girişi yasaklandı. Batman bürosu 21 Haziran 1997 gecesi bombalandı. Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde gazete hakkında toplam 278 dava açıldı. 302 gün kapatma kararı verildi. 125 haber, 63 köşe yazısı, 9 fotoğraf ve 14 ilan sansürlendi. Gazete, 23 Ekim 1998 tarihinde İstanbul DGM tarafından kapatıldı.

ÖZGÜR BAKIŞ: Beş ay kadar gazetesiz kalan Özgür Basın Geleneği, 18 Nisan 1999'dan itibaren Özgür Bakış gazetesini çıkarmaya başladı. Gazetenin OHAL bölgesinde dağıtımı yasaklandı. Gazetenin 125 sayısı hakkında toplatma kararı verildi. Açılan davaların 6'sı beraatla sonuçlandırılırken, 101'i hakkında mahkûmiyet kararı verildi. 371 gün yayımlanmasına karşın 390 gün kapatma cezası verildi. Gazete İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürlerine toplam 606 milyar 827 milyon 916 lira para cezası verildi. Gazete 24 Nisan 2000 tarihinde kapatıldı.

2000'DE YENİ GÜNDEM: Gazete, 27 Mayıs 2000 günü yayına başladı. "Kürtlerin Hürriyet gazetesi olacak" hedefiyle kurulan ve hepsine telif ödenen gazetenin yazarları da hiç olmadığı kadar çeşitlilik gösteriyordu; çok geniş bir siyasi katılımı olan gazeteye iktidarın yaklaşımı hiç de dostça olmadı. Nitekim daha çıkar çıkmaz, gazetenin OHAL Bölgesi'nde dağıtım ve satışı yasaklandı. Gazetede yayımlanan haber ve yorumlarla ilgili açılan 65 dava sonucu ağır hapis ve para cezaları ile iki yıla yakın süreyle yayın durdurma cezaları ve 15 ayrı toplatma kararı verildi. 10 ay yayımlanan ve telif ücretlerini ödemekte zorlanan gazete, yönetim kararıyla 31 Mart 2001'de yayınına son verdi.

YEDİNCİ GÜNDEM: 23 Haziran 2001 günü yayınlanmaya başladı. Haftalık gazete, telifle çalışan gazetecilerle olan tüm bağlarını kopardı. 60 sayı yayımlanabilen haftalık "Yedinci Gündem" gazetesinin de OHAL Bölgesi'ne girişi yasaklandı. Hakkında 15 günlük kapatma cezası verilen gazetenin sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürüne toplam 6 milyar liranın üzerinde para cezası verildi. Gazete aleyhine 30'un üzerinde dava açıldı. 30 Ağustos 2002 günü kapandı.

YENİDEN ÖZGÜR GÜNDEM: 2 Eylül 2003 günü yayına başlayan günlük "Yeniden Özgür Gündem" gazetesi, 545 günlük yayın döneminde dört gün süreyle kapatıldı; yazı işleri müdürüne 25 ay hapis ve imtiyaz sahibine de 478 milyar lira para cezası verildi. Gazeteye toplam 315 dava açıldı. Gazete, mahkeme kararıyla 28 Şubat 2004 günü kapatıldı.

ÜLKEDE ÖZGÜR GÜNDEM: 1 Mart 2004 yayına başlayan gazete hakkında açılan 600'ün üzerindeki davadan 102'si mahkûmiyetle sonuçlandı. Gazetenin 17 sayısı hakkında toplatma kararı verildi. İki kez -4 Ağustos 2006 ve 16 Kasım 2006'da- 15 günlük yayın durdurma cezası verildi. Yazı İşleri Müdürü Hasan Bayar, yaklaşık 16 yıl hapis ve yaklaşık 345 bin YTL para cezasına çarptırıldı. Gazete, 16 Kasım 2006 günü kapatıldı.

TOPLUMSAL DEMOKRASİ: Günlük Toplumsal Demokrasi gazetesi 16 Kasım 2006 günü yayınına başladı ve yayını yaklaşık iki ay sürdü. Gazete yayınına 5 Ocak 2007'de kendisi son verdi. Sorumlu yazı işleri müdürü Özlem Aktan hakkında 100'den fazla soruşturma ve yaklaşık 60 dava açıldı. Gazetenin 20 sayısı hakkında yasaklama-toplatma kararı verildi.

GÜNDEM: 17 Ocak 2007 günü yayına başlayan gazetenin yayını 6 kez durduruldu. Gündem gazetesine 6 Mart 2007'de 30 gün, 9 Nisan 2007'de 15 gün, 12 Temmuz 2007'de 15 gün, 8 Eylül 2007'de 30 gün, 9 Ekim 2007'de 30 gün, 14 Kasım 2007'de 30 gün yayın durdurma cezası verildi. Gazetenin internet sitesine de 23 Ekim 2007'de yayın durdurma cezası geldi. Gazete, 16 Aralık 2007'de yayınlanan -protesto amaçlı- özel sayıyla kapandı.

YAŞAMDA GÜNDEM: Yayına 9 Mart 2007 günü başladı. Genel Yayın Yönetmeni olmayan ve sadece dört gün yayınlanabilen gazete -daha önce 6 Mart 2007'de 30 günlük kapatma cezası verilen Gündem gazetesinin devamı olduğu iddiasıyla- süresiz kapatıldı. Gazetenin ilk sayısı, 8 Mart'ın onuruna kadın editörler tarafından çıkarılmıştı.

GÜNCEL: 19 Mart 2007 günü yayına başlayan gazetenin yayını -30, 12 ve 30 gün olarak- üç kez durduruldu. Güncel gazetesi ilk kez 30 Mart 2007 günü, ardından 22 Temmuz seçimleri öncesinde 17 Temmuz 2007 günü ve son olarak yeniden yayınlandığı 17 Ekim günü yayını durdurma cezası aldı. Dağıtım şirketi, sürekli kapatılmasını gerekçe göstererek gazeteyi dağıtmaktan vazgeçti.

Haftalık Gazeteler Dönemi

Günlük gazetelerimizin kapatılmasının seriye bağlanması üzerine haftalık gazetelerle halkın habersiz bırakılmaması amaçlandı. Bu konuda, Sosyalist Demokrasi Partisi'nin büyük desteğini gördük. Biz de yeni kurduğumuz Yaprak Basın Yayın ile "Yedinci Gün", "Haftaya Bakış", "Yeni Bakış" ve "Öteki Bakış" isimli haftalık gazeteleri yayınladık. Bu şekilde sürdürülen mücadelede 17 Ekim 2007'den 20 Nisan 2010'e kadar çıkarılan haftalık gazetelerin isimleri şöyle:

GERÇEK DEMOKRASİ: Gazete, önce 17 Ekim 2007'de ve sonra da yeniden yayına başladığı 17 Kasım 2007'den 4 gün sonra yani 21 Kasım 2007'de 30'ar günlük yayın durdurma cezası aldı. Bu gazete, SDP'nin yayın organıydı. Dayanışma amaçlı olarak, sayfalarını bize açmıştı. Gerçek gazetesi sonrasında -çıktığı ilk gün- 30 günlük kapatma cezası alan haftalık gazetelerimizin isimleri şöyleydi: Yedincigün, Haftaya Bakış, Yaşamda Demokrasi, Toplumsal Demokrasi, Öteki Bakış, Yeni Bakış, Özgür Ülke, Gerçek, Ülkeye Bakış, Yeni

Mezopotamya, Politika, Analiz, Ayrıntı, Özgür Yorum, Özgür Mezopotamya, Özgür Görüş, Siyasi Alternatif, Süreç, Özgür Halk Tavrı, Özgür Ortam, Haftalık Yorum, Yorum, Politik Yorum, Ülkede Yorum...

Günlük Gazete Denemeleri

Haftalık gazetelerin her biri yayınlandıkları hafta 30 günlük kapatma cezası alarak yayınına bir ay ara vermek zorunda kalırken, böylesi kapatma cezalarına muhatap olmayabileceği umuduyla günlük gazete denemelerini de yaptık. İmtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürünün aynı kişi olduğu söz konusu günlük gazetelerin yayınlanma tarihleri, yazarları ve başarılarına gelenler şöyle oldu:

ALTERNATİF: Gazete, 19 Mayıs 2008 günü yayına başladı. Genel Yayın Yönetmeni Ragıp Zarakolu olan günlük gazeteye 25 Mayıs 2008, 20 Eylül 2008 ve 20 Ekim 2008'de 30'ar gün kapatma cezası verildi. Gazete, 20 Ekim 2008 günü kapandı.

GELECEK: Gazete, 28 Mayıs 2008 günü yayına başladı. İmtiyaz sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Cevat Düşün olan günlük gazeteye 30 Haziran ve 27 Eylül 2008'de 30'ar gün kapatma cezası verildi. Gazete daha sonra çıkarılmadı.

DEMOKRATİK AÇILIM: Gazete, 26 Ağustos 2009 günü yayına başladı. Genel Yayın Yönetmeni Eren Keskin olan günlük Demokratik Açılım gazetesine, bir cenaze haberi gerekçe gösterilerek, 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nce 22 Eylül 2009 günü 30 günlük kapatma cezası verildi.

GÜNLÜK: Gazete, 19 Ocak 2009 günü yayına başladı. Gazeteye 8 Haziran 2009 ve 22 Ağustos 2009'da 30'ar gün kapatma cezası verildi. Özgür Gündem ismine geri dönme talepleri üzerine Günlük gazetesi 3 Nisan 2011 günü yayınına son verdi ve Özgür Gündem gazetesi yayına başladı.

ÖZGÜR GÜNDEM: Gazete, 4 Nisan 2011 günü yayına başladı. Gazetenin eş genel yayın yönetmenleri önce Hüseyin Aykol ve Eren Keskin olurken, Bilir Kaya da gazetenin son döneminde genel yayın yönetmenliği yaptı. Gazetenin yüzden fazla davası ise Yazı İşleri Müdürleri: Reyhan Çapan, İnan Kızılkaya'ya açıldı.

Özgür Gündem gazetesine 24 Mart 2012 günü 30 günlük kapatma cezası verildi ve ertesi gün için basılan

gazetelere matbaada el konuldu. Gazete 16 Ağustos 2016 günü, -geçici olarak- kapatıldı. Yöneticilerinden kimileri tutuklanıp, haklarında dava açılan Özgür Gündem gazetesi, 29 Ekim 2019 günü, KHK ile bir kez daha kapatıldı. Bu gazeteyle ilgili pek çok dava açıldı.

DEMOKRATİK ULUS: Özgür Gündem gazetesi günlük olarak yayınlanırken, haftalık gazeteler çıkarmaya devam ettik. Nitekim önce Demokratik Ulus, Demokratik Toplum, Demokratik Gelecek ve Demokratik Vatan gazeteleri için, sonra da Yeni Demokratik Ulus, Yeni Demokratik Toplum, Yeni Demokratik Gelecek ve Yeni Demokratik Vatan isim hakkı alındı. Haftalık yayımlanan Demokratik Ulus gazetesinin sorumlu yazı işleri müdürü ve imtiyaz sahibi Arafat Dayan hakkındaki 45 iddianame iki ayrı dosyada birleştirildi. 10 yıldan fazla hapis cezası alan Arafat Dayan, bir süre cezaevinde yattı.

YENİ DEMOKRATİK ULUS: Haftalık gazeteyle 2015 yılında açılan davada eski ve yeni imtiyaz sahipleri Ziya Çiçekci ile Kemal Sancılı ve gazetenin yazı işleri müdürü Nuray Candan yargılandılar ve 11 Nisan 2018 günü 3 yıl 9'ar ay hapis cezası aldılar. Cezaları 17 Ocak 2019 günü İstinaf Mahkemesi'nce onaylandı. Dosya halen Yargıtay'da bulunuyor.

ÖZGÜRLÜKÇÜ DEMOKRASİ: Gazete, 24 Ağustos 2016 günü yayına başladı. Gazete 8 Ekim 2016'dan kayyum atandığı 28 Mart 2018 gününe dek aynı imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü ile yayınlanırken, Genel Yayın Yönetmeni Ersin Çaksu, 14 Mayıs 2017 günü yerini Yılmaz Yıldız'a devretti. Gazete, ayrıca 8 Temmuz 2018 günü yayınlanan KHK ile tekrar kapatıldı. Özgürlükçü Demokrasi gazetesi yöneticilerine açılan davada hapis cezaları verildi.

YENİ YAŞAM: Gazete, 25 Mayıs 2018 günü yayına başladı ve yayını halen sürüyor. Gazetenin İmtiyaz Sahibi önce Rıdvan Turandı; şimdi bu görevi Cengiz Çiçek sürdürüyor. Gazetenin genel yayın yönetmenliğini ise sırayla Çağdaş Kaplan, M. Serhat Çelik ve M. Ali Çelebi üstlendi. Okur Temsilciliği'ni Hüseyin Aykol'un yaptığı gazetemiz hakkında kimi davalar sürmektedir.

Avrupa'daki Günlük Gazetelerimiz

Yeni Ülkeden başlayarak Özgür Gündem, Özgür Ülke ve Yeni Politika gazeteleri, -merkezi İstanbul'da olan

Türk gazetelerine benzer şekilde-, Frankfurt'ta basılıp birçok Avrupa ülkesinin bayilerinde satılmaya başladı. Ancak buradaki gazetelerin sık sık kapatılması, Avrupa'daki dağıtım şirketleriyle olan ilişkileri bozuyordu. Dahası Avrupa'daki gelişmelerin de ayrıca haber yapılması ihtiyacı doğduğundan, Avrupa'da 1995 yılından itibaren Özgür Politika yayınlanmaya başladı.

ÖZGÜR POLİTİKA: Gazete, 28 Ağustos 1995 günü yayına başladı. Alman devletinin 5 Eylül 2005 günü kapattığı bu gazete, Yeni Özgür Politika ismiyle bir başka ülkede 16 Ocak 2006 günü yayına başladı. O günden bugüne yayın yapan gazete, Avrupa'nın 10'dan fazla ülkesindeki bayilerde satılmaktadır. Gazete, yıllarca cezaevlerinde kalmaktansa Avrupa'ya sürgüne gitmiş gazetecilere kucak açarken, burada yetişen kimi gazeteciler de televizyonlarımızda çalışmaktadır. Gazetenin yazarları ise daha çok Avrupa'da yaşayanlar olsa da, Türkiye'den de yazı yazarlar bulunmakta.

Kürtçe Gazetelerimiz

Mısır'ın başkenti Kahire'de Miqdad Mîhdad Bedîrxan tarafından çıkarılan "Kurdistan" gazetesiyle başlayan Kürt basın serüveni, yıllarca her türlü saldırı ve baskı politikalarına maruz kaldı. Bu geleneğin devamı olan Kürtçe gazeteler de söz konusu baskı ve saldırıların sonucu olarak yıllarca sürgün hayatı yaşadı. 1990'lı yıllarda başlayan «Özgür Basın Geleneği»nden gelen Kürtçe gazete ve dergiler de, ilk dönemlerinde, İstanbul'dan yayın yapmak zorunda kaldı.

WELAT: İstanbul'da 22 Şubat 1992 günü yayınlanmaya başlayan ilk haftalık Kürtçe gazete Welat, baskılar nedeniyle ancak iki yılda 115 sayı çıkabildi. Hakkında açılan dava ardından mahkemede Kürtçe savunma yapan gazetenin yazı işleri müdürü Mazhar Günbat'a hapis cezası verildi ve gazete kapatıldı. Cezanın gerekçesi olarak "anlaşılmayan dilde konuşmak" gösterildi.

WELATÊ ME: 1994 yılında Welatê Me gazetesi yayına başladı. Yazı işleri müdürlüğünü Mehmet Gemsiz'in (Zana Farqîni) yaptığı Welatê Me'ye de dava açılarak yazı işleri müdürü tutuklandı. 1995 yılına kadar 46 sayısı çıkan haftalık Welatê Me gazetesi de aynı gerekçelerle kapatıldı.

AZADIYA WELAT: Yayın hayatına 1996 yılında başladı. 2006 yılına kadar yayın hayatına haftalık olarak devam eden Azadiya Welat gazetesi, “en uzun süre yayın yapan Kürtçe gazete” unvanını aldı. Dört imtiyaz sahibi, beş yazı işleri müdürü değiştirmek zorunda kaldı. İstanbul’da yayına başlayan Azadiya Welat gazetesi, 2003 yılında Amed’e taşındı.

AZADIYA WELAT: Türkiye’deki Kürtlerin yaşadığı coğrafyada yayınlanan ilk Kürtçe günlük gazete olan Azadiya Welat gazetesi, 15 Ağustos 2006 günü yayına başladı. Azadiya Welat’ın, günlük yayına geçmesiyle de yasaklar ve cezalar peşini bırakmadı. 2006 yılından bu yana sekiz imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü değiştiren Azadiya Welat’ın kapatıldığı dönemlerde ise, Rojev, Dengê Welat, Welat ve Hawar isimli gazeteler yayınlandı. Rojev gazetesi de “örgüt propagandası” yaptığı iddiasıyla bir ay süreyle kapatıldı. Azadiya Welat gazetesi, 29 Eylül 2016 günü KHK kararıyla kapatıldı.

ROJEVA MEDYA: Rojeva Medya gazetesi, bu geleneğin sürdürülebilmesi amacıyla 9 Kasım 2016 günü yayına başladı. Geniş bir habercilik perspektifine sahip olan Rojeva Medya gazetesinin yaklaşık 9 ay süren yayın hayatı 25 Ağustos 2017 tarihinde çıkarılan 693 sayılı KHK ile sonlandırıldı. Gazete kapatıldıktan sonra, bürosunda bulunan malzemeler ve banka hesabına el konuldu.

WELAT: 25 Ağustos 2017 günü yayına başlayan Welat gazetesi yayınını 28 Mart 2018 tarihine kadar kesintisiz olarak yayını sürdürdü; ancak gazetenin basımı yapılan Gün matbaasına kayyum atanmasıyla birlikte, yayını sürdüremez hale geldi. Welat gazetesi 216 sayı yayınlandı. 30 Mart 2018 tarihinde 217. sayısını fotokopi ile çoğaltılan Welat Gazetesi, okurlarıyla son kez buluştu.

E-ROJNAME: Welat gazetesinin kapatılmasının ardından e-rojname gazetesi dijital olarak yayın hayatına başladı. Gazetenin yayını, Almanya’da bulunan Almanya Kürt Enstitüsü tarafından sağlanmış olsa da, 25 Mayıs 2018 günü Diyarbakır merkezli olarak yayınlanmaya başladı. Gazete Kürtçe’nin Kurmanci ve Kirmancki (Zazaca) lehçeleriyle 12 sayfa dijital olarak Kasım 2020’ye kadar yayını sürdürdü. Kürtçe dijital gazetecilik geleneğini 27 Kasım 2020’de Welat gazetesi devraldı ve yayını günümüze dek sürdürmekte.

XWEBÛN: Diyarbakır’da ilk sayısı 22 Aralık 2019 günü çıkan ve 12 sayfadan oluşan Xwebûn ise, yayın dili Kürtçe’nin Kurmanci ve Kirmancki lehçelerinde yayımlanıyor. Gazetenin yazar kadrosunda, Irak Federe Kürdistan Bölgesi, İran, Suriye, Kazakistan, Ermenistan, Lübnan ve Avrupa’da yaşayan yazarlar da bulunuyor. Xwebûn halen yayımlanıyor.

Haber Ajanslarımız

Kürt halkının 1980’lerden sonra gelişen ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinde de yanlış haberlerin düzeltilmesi, doğru haberlerin servis edilmesi ihtiyacı doğdu. Böylece Kürt halkı kendisiyle ilgili haberleri izleyip, kimi yayın organlarına servis yapma arayışına 1990’lı yıllarda girişti. Bu amaca yönelik ilk haber ajansı Almanya’da ve Alman vatandaşların imtiyaz sahipliğinde kuruldu. Söz konusu DEM Ajans’ın faaliyetleri bir süre sonra yetersiz kalınca, merkezi Frankfurt’ta olan Mezopotamya Haber Ajansı (MHA) kuruldu.

Özgür Politika gazetesinin basılarak eşyalarına el konulduğu 5 Eylül 2005 günü, MHA da Alman polisi tarafından basılarak, kapatılan kimi kurumlar arasındaydı. Dönemin içişleri bakanı Otto Schilly’nin genel seçim öncesinde yaptığı bu seçim yatırımı ters tepecek, Yeşiller Partisi hükümet ortaklığını yitirecekti. MHA bir yandan hukuki mücadeleye girişse de, aynı çevre yeni bir haber ajansı kurmaya karar verdi.

Aralarında Mezopotamya Haber Ajansı çalışanlarının bulunduğu kimi gazeteciler, Fırat Haber Ajansı-ANF adıyla yeni bir ajans kurarak, 26 Ekim 2005 günü faaliyete başladılar. Frankfurt, Brüksel, Amsterdam ve Paris merkez olmak üzere yayın yapmakta olan ve Avrupa başta olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde muhabir ağı bulunan ANF, Türkiye, Avrupa ve Ortadoğu haberlerine ağırlık veriyor. Haber dili Kürtçe ve Türkçe olan ajans, şifreli yayın yapıyor.

DİCLE HABER AJANSI: Kürt halkına yönelik haftalık Yeni Ülke’nin ardından Özgür Gündem ile başlayan günlük gazeteler, haberlerini mevcut haber ajanslarından almakla birlikte kendi muhabirleriyle de topluyordu. Ancak abone oldukları ajansların yanlış haberlerinden kurtulmak amacıyla Kürtler de kendi ajanslarını 2002 yılında kurmaya karar verdiler.

4 Nisan 2002'de basın dünyasına adım atan Dicle Haber Ajansı (DİHA) internet üzerinden Türkçe, Kürtçe ve İngilizce haber servisi yapıyordu. Başta içinde bulunduğumuz Ortadoğu coğrafyasında kurduğu haber ağı sayesinde yazılı, fotoğraflı ve görüntülü haber servisi olarak hizmet üretiyordu.

DİHABER: 14 Kasım 2016 günü kuruldu ve 25 Ağustos 2017 günü KHK kararıyla kapatıldı. Bu süre boyunca da 15 kez internet sitesine yayın yasağı getirilen, çalışanları saldırıya uğrayan, gözaltına alınan ve tutuklanan dihaber, kararlı bir şekilde Özgür Basın geleneğini sürdürdü ve bundan taviz vermedi. Dihaber, haberlerini Kürtçe, Türkçe ve İngilizce olarak servis yapmıştı.

MEZOPOTAMYA AJANSI: İstanbul merkezli haber ajansı, 20 Eylül 2017 günü yayına başladı. Mezopotamya Ajansı (MA) haberlerini Türkçe, Kürtçe ve İngilizce olarak servis yapıyor. MA'nın haber servisi yaptığı internet sitelerine Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, değişik Sulh Ceza Mahkemeleri'nden aldığı kararlarla, getirdiği yasaklama kararlarının sayısı 30'u geçmiş bulunuyor.

HAWAR HABER AJANSI: Rojava'daki devrim koşullarında 1 Mart 2013 günü kurulan ve devrimin sesi olmayı amaçlayan Hawar Haber Ajansı (ANHA) Kürtçe, Türkçe, Arapça, İngilizce, İspanyolca ve Rusça dahil 6 dilde yayın yapıyor. Sadece Rojava değil Ortadoğu'daki gelişmeleri de aktarmayı amaç edinen ANHA, aynı zamanda bölgenin bütün farklılıklarını bir zenginlik olarak yansıtmayı amaçlıyor.

ROJNEWS: 11 Aralık 2014 günü kurulan Rojnews, Kürtçe'nin Kurmanci ve Sorani lehçeleri ile Türkçe ve Arapça dillerinde yayın yapıyor. Merkezi Süleymaniye'de bulunan Rojnews, Halepçe, Ranya, Kerkük, Şengal ve Maxmur'da da muhabir bulundururken, Federe Kürdistan ve Irak bölgesine dair gelişmeleri tüm dünyaya aktarmaya çalışıyor.

JIN HABER AJANSI: Jin Haber Ajansı (JINHA) 8 Mart 2012'de yayına başladı. Diyarbakır'da on kadın bir araya gelip Türkiye'nin ilk kadın haber ajansını kurdu. Jin Haber Ajansı (JINHA), haber müdüründen muhabirine, kameramanından fotoğrafçısına, sadece kadınlardan oluşuyordu. JINHA Kürtçe, Türkçe, İngilizce ve Arapça olmak üzere dört dilde yayın yaptı.

JINHA: Jinha'nın web sitesi başlangıçta şifreli oldu ve sadece abonelere hizmet verdi. Kadın çalışmalarına açık bir şehir olduğu ve kadın örgütlülüğünün yoğunluğu nedeniyle ajansın merkezi Amed'teydi. Türkiye'nin ilk kadın haber ajansı olan JINHA, 30 Ekim 2016 günü KHK ile kapatıldı.

GAZETE ŞÛJİN: 19 Aralık 2016 tarihinde yayın hayatına başlayan Gazete Şûjin, 25 Ağustos 2017 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile kapatıldı. Gazete Şûjin, Türkçe, Kürtçe'nin Kurmanci ve Sorani lehçeleri, İngilizce, Arapça yayın yapıyordu. Şûjin, Kürtçe'de "çuvaldız" anlamına geliyor.

JINNEWS: Jinnews Haber Ajansı, 25 Eylül 2017 günü yayına başladı. Merkezi Diyarbakır'da olan ajans, Kürtçe, Türkçe, İngilizce, Arapça ve Zazaki dilinde yayın yapıyor. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, JinNews'in yayın yaptığı internet adreslerine sık sık erişim engeli getirdi. Böylece ajans kurulduğu günden bu yana 20'den fazla engellenmiş oldu.

NuJINHA: Ortadoğulu kadınların sesi olma amacıyla 6 Ocak 2021 günü kuruluşunu ilan eden NuJINHA ise, Arapça, Farsça, Kürtçe, Türkçe ve İngilizce olmak üzere 5 dilde yayın hayatına başladı. İsveç merkezli Kadın Medya Kültür Vakfı öncülüğünde kurulan ajans, Ortadoğu kadınlarının direnişini tüm dünyaya duyurmayı hedefliyor.

Televizyon Kanallarımız

Kürt halkının doğru-gerçek habere ulaşma konusunda çıkarılan önce haftalık, sonra da günlük gazeteler de yetersiz kalmaya başlayınca uydudan yayın yapan bir televizyon kanalının kurulmasına karar verildi. Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına tabi olmadan yapılabilecek bir yayının cazibesi olmakla birlikte, televizyon yayıncılığı konusunda hiç tecrübesi olmayan kadrolarla bu işe girişmemiz doğrusu büyük bir cesaret işiydi.

MED TV: İlk televizyon kanalımız Med TV, 30 Mart 1995 günü uydudan yayına başladı. Alanında ilk televizyon kanalı olan Med TV, kuruluşundan yaklaşık dört buçuk yıl sonra 9 Ekim 1999 günü kapatıldı. Med TV'nin yayınlarını kesme kararı alan kurum, İngiltere'nin RTÜK'ü niteliğindeki Bağımsız Televizyon Komisyonu (ITC) oldu.

MEDYA TV: Kapatılması yönündeki baskıların artması üzerine Med TV henüz yayında iken Medya TV yayına başlamıştı. Fransadan aldığı lisansla, 29 Temmuz 1999'da uydudan yayına giren bu televizyon kanalının da kapatılması için Türkiye bir kez daha düğmeye bastı. Girişimler beş yıl sürdü. Şubat 2004'te Fransa'nın RTÜK'ü olan "Fransız Lisans Kuruluşu" Medya TV'nin yayın lisansını iptal etti. Bu kararın alınmasında gerekçe olarak "Medya TV'nin Med TV'nin devamı olması" gösterildi.

ROJ TV: 1 Mart 2004 günü yayın hayatına başladı. Avrupa'dan Ortadoğu'ya kadar birçok bölgede izlenebilen Roj TV, Kürtçe'nin tüm lehçelerinin yanı sıra Türkçe, Arapça ve Süryanice dillerinde de yayın yapıyordu. Roj TV'nin yayın lisansı Danimarka'dandı. Roj TV'nin sahip olduğu şirket, Kürtçe müzik kanalı MMC için 2004 yılında lisans aldı. İran, Suriye, Irak ve Türkiye'nin yanı sıra dünyanın birçok ülkesinde izlenen televizyon kanalı, kuruluşundan itibaren Türkiye'nin baskısı altında kaldı. AKP iktidarının Almanya ve Danimarka üzerindeki siyasi baskıları ve Belçika'nın polis baskını ardından Roj TV'nin yayınları Fransa'nın uydu şirketince 20 Ocak 2012 günü durduruldu. Yunanistan üzerinden devam eden yayınlara ise ABD müdahale etti. Ankara'nın Roj TV'yi kapatma baskıları -bir yere kadar- başarılı olurken, Roj TV'den sonra aralarında Medya Haber, Sterk TV ve Nuçe TV'nin de bulunduğu beş ayrı televizyon kanalı yayın hayatına başladı.

JIN TV: Kürt kadınlarının sesi Jin TV, 8 Mart 2018 günü yayına başladı. Jin TV, toplumsal kodlamalara savaş açacak bir kadın kanalı olarak yola çıktı. Yola çıktıklarında söyledikleri gibi kadınların sesi olan kanal, kadınların yaşadığı sorunları gün yüzüne çıkardı.

Yerel Televizyonlarımız

Med TV'nin 1995 yılında yayına başlaması, Kürtler açısından yeni bir dönemi başlattı. Böylesi televizyon yayıncılığının tadını alan Kürtler, ülkemizin her yöresinde yayına başlayan özel televizyon kanalları furçasına katıldı. Ancak Kürtlerin yerel televizyon yayıncılığı serüveni 2000'li yılların başlarından itibaren hem önemli bir atılım, hem de baskılarla geçen bir döneme tekabül etmektedir.

GÜNTV: Bu alanda ilk televizyon kanalı Gün TV adıyla tarih sahnesine çıktı. Televizyonun kuruluşu 2000'li yılların başlarına dayansa da Kürtçe televizyonculuk anlamında ilk önemli yayıncılık başarısı için 2004-2006 yıllarını beklememiz gerekecekti.

Merkezi Amed'te olan Gün TV, yeni yönetmelik sonrası 23 Mart 2004 günü Radyo Televizyon Üst Kurulu'na (RTÜK) başvurmuş ve iki yıllık aranın ardından nihayet Kürtçe yayıncılık için lisans almayı başarmıştı. Karasal yayın yapan televizyon, 2006 yılında Dergûşa Çandê adıyla bir kültür sanat programı yaparak, Türkiye özel radyo televizyonculuk tarihinde ilk defa farklı dil ve lehçelerde yayına başladı. Ancak televizyonun uydu yayıncılığa geçiş mücadelesi o kadar kolay olmadı. Farklı dil ve lehçelerde yayınlara yönelik haftada 4 saatle sınırlı süre, başvurulara rağmen tam güne çıkarılmazken, 2009 yılında kurulan TRT 6, yönetmelikte herhangi bir düzenleme olmamasına rağmen tam gün Kürtçe yayın yapmaya başladı. Sadece TRT 6'nın RTÜK'ün yasağına takılmamasına yönelik gelen tepkiler üzerine, yönetmelikte yeniden düzenlemeye gidilerek, radyo ve televizyonlara farklı dil ve lehçelerde 24 saat yayın yapma hakkı tanındı. Ancak ülkemizde Kürt televizyonlarının asıl atılım yaptığı yıl hiç şüphesiz 2014 yılıydı. Bu yıl ulusal düzeyde, yani uydu üzerinden yayın lisansı almayı başaran birçok televizyon yayın hayatına başladı. Bunların başında da Özgür Gün TV, Van TV, Jiyan TV, Azadi TV ve Zarok TV geliyordu. Ancak bu yayın kanallarının ömürleri (Zarok TV hariç) çok da uzun sürmedi.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Bu konulardaki en geniş bilgiye, Aram Yayınları tarafından Temmuz 2024'te yayınlanan "Özgür Basın Tarihi" isimli kitaptan erişebilirsiniz.